

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

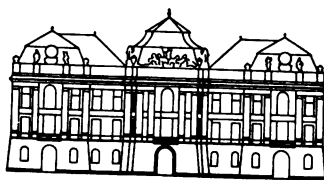
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

4. Z. 165.

ONLINE
AUSGABE

MENTEM ALIT ET EXCOLIT

K.K. HOFBIBLIOTHEK
ÖSTERR. NATIONALBIBLIOTHEK

---

74. Z. 165

211.

DELICIAE
ERVEDITORVM
XII.

REVOLUTIONARY
REVOLUTIONARY

DELICIAE
ERVEDITORVM

SEV

VETERVM

AN EK AOTON
OPVSCVLORVM

COLLECTANEA

IO. LAMIVS

Collegit, illustravit, edidit.

FLORENTIAE. MDCCXLII.

Ex Typographio Io. BAPTISTAE BRVSCA-
GLI ET SOCIORVM. Ad insigne Cen-
tauri. *Cum approbatione.*

74. 7. 165.

12

М В Я О Т И О В А М

З Е Н

И О Т О А Н И А

А В А Т О Р И О

IV

ILLUSTRISSIMO
 ET AMPLISSIMO VIRO
 D. IOANNI BAPTISTAE
 BONADRATAE DIOTALLEVIO
 PATRICIO ARMINIENSI
 MARCHIONI ET EQUI TI D. STEPHANI
 DOMINO MEO
 IN PRIMIS OBSERVANDO
 IO. LAMIVS
 DEDICO CONSECROQUE.

A me TIBI de
 vinxisti, VIR
 AMPLISSIME, facilitate,
 humanitate, benevolentia, &

amabili consuetudine, ut occa-
 sionem opportunam diu deside-
 raverim, & anxie quaesiverim,
 gratum TIBI memoremque a-
 nimum meum, & eam, qua TE
 prosequor, cum amore coniun-
 ctam venerationem sinceriter o-
 mnibus adtestandi, & demonst-
 randi luculenter. At nihil mihi com-
 modius ad id perficiendum usu-
 venit, quam huius mei libelli
 editio, quae TIBI consecrata,
 Tuumque nomen praeclarissi-
 mum praeferens, aeternum, ut
 auguror, observantiae erga TE
 meae monumentum exstabit.
 Non iniucundum vero hoc meum
 munusculum AMPLITUDI-
 NITVAE fore confido, quum
 magnorum Virorum, & qui va-
 riosa nobilitate praestantes, quar-
 lis

lis TV es, ad maiorum clarissimorum imitationem accenduntur, proprium sit, animum voluntatemque obferentis magis expendere, quam ad magnitudinem doni respicere. Sed & TIBI se probare illud potest, quod ab eo proveniat, qui olim in hac Regia Nobilium Academia, ut vocant, Praeceptor Tuus fuit, Teque primis historiae elementis instituit, ut inde Tuus in enim amor singularis, & benevola propensio, veluti de primo fonte, profluxerint. Adde, quod in illustrissima gente Tua Viri eruditi, & litterarum, bonarumque artium amatores exstiterunt, ut, *Franciscus* ille *Diotalleuius*, Sancti Angeli Episcopus, Theologus summus,

&

& scriptor laudatissimus; quare
dubitandum non est; quin TV;
VIR PRAESTANTIS-
SIME, domestica exempla i-
mitans, & tanti Gentilis vesti-
giis insistens, praecipuo litte-
ras, litteratosque viros favore
prosequuturus sis. Insuper quum
Florentiam adeo diligeres, ut
patriae propemodum antepone-
res, & ab ea invitus, dome-
sticis negotiis trahentibus, avul-
sus fueris, Ariminumque redie-
ris; nonne **TIBI** suave iucun-
dumque erit, multa ex huius
libelli lectione intelligere, quae
inclitae illius urbis historiam mi-
rifice illustrent; &, licet longe
positus, rursus eam quodammo-
do in hoc volumine contempla-
ri? In eo enim Florentinorum
Tem.

Templorum Deiparæ dicato-
rum descriptionem elegantem;
 in eo *Magni Cosmi Medicis* re-
 ligionem & magnificentiam con-
 cinne expositas, adsertasque ;
 in eo *Laurentii Medicis* virtu-
 tem dignis laudibus celebra-
 tam; in eo tandem multa de
 Faesulano, seu Florentino, Epi-
 scopo D. *Romulo*, habes, quo-
 rum illecebra ad legendum du-
 caris, & legens magna perfun-
 daris voluptate, visus TIBI
 iam in amatam urbem admirabi-
 li quadam, atque improvisa ra-
 tione regressus fuisse. Itaque hoc
 qualecumque donum a TE be-
 nigne susceptum iri haud teme-
 re spero ; pro quo percepto
 beneficio, aliisque, quibus me
 in antecessum obligavisti, pro-
 spe-

speram valetudinem, & vitam
diuturnam, ac bonis omnibus
cumulatam, TIBI a Deo opti-
max. precor. Dabam Florentiae
Kal. April. A. R. S. MDCC.
XLII.

IO. LAMIVS

CANDIDO LECTORI S.

D. summum suscepti laboris culmen, per varios casus, rerumque discrimina, Deo opitulante, pervenimus, ad duodecimum, videlicet, nostrarum Deliciarum Volumen; ita ut tantumdem itineris super sit, donec ad illam quietis metam iterum descendamus, unde non sine memorabili alacritate, discessimus. Quae autem ἀποφύγξαι tibi, Candide Lector, prolixiori iam lectione lassescenti, ut animum viresque recrees, adfero in hoc Volumine? Elegantia profecto, incundaque Opuscula, soluta partim, partim vineta numeris oratione conscripta; quaeque bonam partem sacra, pietatem religionemque tuam consolari, confirmareque valeant, dum etiam Museo carminum lepore, & blanda poeticae venustatis illecebra caperis

ris & detinere. Nec se offendat, quod contra institutum propositumque nostrum, lubricationes quasdam, alias in vulgus proditas; aliis ineditis inseruerimus: non enim sine magna ratione id effecimus. Quamquam enim litterariam Remp. ineditis doctorum hominum commentationibus vulgatis iuvare nobis in primis propositum fuit: adeo tamen nostrae etiam utilitatis & emolumentum obliti non fuimus, ut, si ab aliorum calumniis, & iniustis molitionibus, nos defendere oporteret, clipeum tutissimum, quod alias in usu fuerit, atque ab alijs olim gestaretur, iterum sumere detrectaremus. Etenim, ut quorundam veritatis osorum effrontem audaciam retunderemus, opus fuit rursus Pauli Atavantii Servitae Dialogum formis excusum in lucem producere; ut omnibus ex eo proclivior esset intelligere, non temere & imprudenter a me in decimo huius Deliciarum Tomo de pictura Virginis ab Angelo salutatæ; quæ in Ecclesia Servorum Mariae, ut vocant, religiose Florentiae adservatur, riteque colitur, dubitatum fuisse, an vero traditio illa popularis, quæ eam ab Angelo divinitus pictam fuisse vult, vetusta esset, & firmis fundamentis innixa subsisteret: & constaret tandem iniuria adversus me tot turbas excitatas fuisse a maleficientis hominibus, & planis fallacibus, qui facta atque infecta canentes, mihi huiusmodi iudicia

Be-

Betarw iridiam conſtabant, & tamquam
 Chriſtiane perſeſſionis expertem flagitiſſi-
 me traducebant. At huiusmodi calumnia-
 torum latratibus opportune a me Tomo huius-
 ce operis undecimo occurſum fuit, linguam-
 que cor cohibere coegi, merito tandem pudore
 ſuſſuſos. Hic igitur Dialogus, a me nunc ite-
 rum editus, paruit etiam ſeorſim cum Præ-
 ſatione fore inſequenti. Ea eſt, contra quam
 „ quidam ſentiunt, mea in venerabilem Servo-
 „ rum Deiparæ familiam obſervantia, ut
 „ Dialogum Paulli Atavantiæ ex eadem
 „ familia Coenobitæ, Mich. Pocciantio,
 „ Archang. Ianio, Ger. Voſſio, Ferdin.
 „ de Meliori, memoratum, & a Io. Ma-
 „ billonio etiam deſcriptum, e. Florentina
 „ Mediceo-Laurentiana Bibliotheca erutum,
 „ typis nunc ruruſus excuſum, evulgare ſuſce-
 „ perim. In eo enim ita ſacri huius Ordi-
 „ nis laudes prædicantur, multa que de vi-
 „ ris ac feminis virtute & ſanctimonia inſi-
 „ guibus, qui cum nobilitarunt, memoriæ
 „ prædantur; ut amoris mei ac veneratio-
 „ nis, erga illuſtrem hanc Societatem, ar-
 „ gumētum luculentiffimū nova libelli huius
 „ editio eſſe poſſit. Quid quod in euſdem libel-
 „ li falſe fama illa de pictore vultum Dei-
 „ paræ divinitus pictum, in non abſoluta ab
 „ ſe imagine, admirante memoratur; &
 „ me inductiores quidam ſugillant, quod mi-

„ rabilis picturae narrationem bene facite
 „ credendam inuenimus? Ecce igitur praesi-
 „ dium aliud, quo pia haec popularisque
 „ credulitas, labans tumon iam & varit-
 „ lans, aliquatenus fulciatur; & quidem me
 „ illud recens sufficiens, collocantque in pro-
 „ pinto. Sed & dum Paulum nostrum cele-
 „ bro, huius ordinis gloria & decus augeatur, qui
 „ tale ac tantum nostrae Civitatis ornamen-
 „ tum, tanquam in litteraria officina, for-
 „ mavit. Paulus enim Atavantius & li-
 „ terarum laboribus clarus, & virorum do-
 „ ctorum testimonio famigeratus est. Et qui-
 „ dem eius opera haec Mich. Pocockianus
 „ de Florentinis Scriptoris commentans e-
 „ numerat: Conciones Quadragesimales,
 „ quos Theosanum Concionatorum im-
 „ scripsit: aliud Quadragesimale aliud di-
 „ sposuit; Vitam Beati Ioaehimi Servi-
 „ tae; Vitam Beati Francisci Servitae;
 „ Opusculum in laudem Beati Philippi
 „ Beniti; Expositionem in Orationem
 „ Dominicam; Commentaria super so-
 „ ptem Psalmos cum declaratione Lita-
 „ niarum, & Collectarum; Commenta-
 „ ria in Opera Dantis & Petrarcae;
 „ Breviarium totius Canonici iuris; de-
 „ nique Dialogum hunc de Origine Or-
 „ dinis Servorum ad Petrum Cosmi fi-
 „ lium, cuius amplexa magno argumeta
 „ est

„ est Paullum nostrum & doctum virum ,
 „ & ab illius aetatis consuetudine plurimum fa-
 „ ctum , fuisse . Verum id non ex hoc tantum
 „ iudicio constat , quantum ex laudibus &
 „ quibus cum fort. amicissimus Philosophus
 „ Marsilius Ficinus , duabus Epistolis ad
 „ eum datis . In prima Epistola scribit in-
 „ ter alia : Denique quam meus sum ,
 „ tam sum , mi Paule , tuus ; altera vo-
 „ ro , cuius epigrapha , Marsilius Ficinus
 „ Paulo Florentino insigni Theologo ,
 „ In Servorum Mariae grege egregio S.
 „ D. ita concepitur : Mitto ad te libros de
 „ vita nostras , mi Paule , vita dignissi-
 „ me , non tam ut legas haec adminicu-
 „ la vitae , quam ut serves . Nam quum
 „ omnibus amicis meis vitam magnopo-
 „ re cupiam , tibi haec adfecto summo-
 „ pere . Onphico enim clamore tuo , sa-
 „ era passim declamatio spirat , & vi-
 „ vunt parietes ipsi complorum . KV. Do-
 „ cembriis MCCCCLXXIX. Floren-
 „ tiae . Denique familiaris fuisse foris Lau-
 „ rentii Medicis , Ioannis Pici , Ange-
 „ li Politiani , Hieronymi Boniventi ,
 „ Leonardi Arretini , aliorumque eius aet-
 „ atis hominum doctissimorum . Missa facio a-
 „ lia , quae de eo habent Pocciantius
 „ laudatus , & V. Cl. Ios. Cerracchinus
 „ in Theologicis Florentinae Facultatis .
 „ Fa-

„ Fastis, nisi quod ex iis illum fuisse ad-
 „ mirabili ingenii acumine praeditum, Gram-
 „ maticum, Rhetorem, Cosmographum,
 „ Chronographum, Aristotelica doctrina im-
 „ butum, Platonicae Philosophiae non igna-
 „ rum, utriusque iuris prudentiae peritum,
 „ Theologiae vero, & Sacrarum Scriptura-
 „ rum, eruditissimum enunciate non displicet.
 „ Immo ex Cerracchinio laudato ad-
 „ dam, alia quoque opuscula, praeter recen-
 „ sita, ab eo scripta fuisse, hoc est, Hi-
 „ storiam & miracula Imaginis Adnun-
 „ tiatae; Commentaria in duodecim,
 „ Prophetas & Apocalypsin; Gesta Bea-
 „ torum Ordinis Servorum; Orationem
 „ de laudibus eiusdem Ordinis; Gentis
 „ Gonzagae historiam. Disertum tamen,
 „ & Latine loquentem, nescio & puro ser-
 „ mone scripsisse non dixerim, ut ex hoc
 „ Dialogo patet, qui, etsi forte a librariis
 „ corruptus debonestatusque est, asperitatem
 „ tamen quamdam; nativamque barbariem
 „ praetendit, rebus magis, quam eloquen-
 „ tia pensandus; quamquam si Auctorem,
 „ Servitum illo tempore viventem, fuisse co-
 „ gites, etiam facundia elegantiaque non
 „ desit. Adde quod hunc Dialogum invenis,
 „ ut ipse indicat, scripsit; & quidem quum
 „ Petrus Medices quadragesimum aetatis
 „ annum ageret, anno videlicet MCCCCLVI.
 „ In-

„ Interloquutores inducit Petrum Medicem,
 „ & Marianum Salvinium Servitam, E-
 „ piscopum Cortonensem, qui eius Magister
 „ fuerat, quum Paullus septennis Monachi-
 „ cum habitum in Florentino Coenobio induit,
 „ ut Pocciantius memoriae prodidit. Qui plu-
 „ ria de Mariano hoc scire desiderat, Io-
 „ sephum Cerracchinum laudatum dita-
 „ to opere confutat; nam ipse modo conten-
 „ tus fuero tradere, Marianum Salvinium
 „ die XVI. Martii anno MCCCCLIV.
 „ ordinatum Episcopum Cortonensem fuisse
 „ Florentiae in Ecclesia Adnuntiatae a
 „ Sancto Antonino Archiepiscopo, adisten-
 „ tibus Leonardo Salutati Episcopo Fae-
 „ sulano, & Laurentio Iacomini Domi-
 „ nicano, Episcopo Achaïensi, ut ex Instru-
 „ mento in Archivo Florentino existenti elu-
 „ cet; quam notitiam Salv. Salvinio, Pa-
 „ tricio, & Canonico Florentino eruditissi-
 „ mo, & Mariani gentili, ut ipse mihi ad-
 „ firmavit, acceptam refero. Sed ut ad
 „ Paullum nostrum revertamur, octogena-
 „ rius anno MCCCCIC. naturae concessit,
 „ si Pocciantio fides habenda est, ut vide-
 „ tur. Viros feminasque sui ordinis, san-
 „ ctitate illustres, quos hic Paullus prae-
 „ dicat, sunt Septem Beati, Ordinis Insti-
 „ tutores, Sanctus Philippus Benitius,
 „ Bartholomaeus, Ioannes, Benedictus,

„ Ge-

Gerardinus, Alexius, Ioachimus,
Franciscus, Peregrinus, Bartholo-
maeus Caesenae, Vbaldus, Hierony-
mus, Bonaventura, Thomas, Anto-
nius, Gabriel, Nicolaus Arretinus,
Dominicus, Iuliana, & Ioanna Cre-
monensis. *Aeri ingenio hominem pru-
dentemque fuisse. Parthum nostrum ex eo
eminet, quod licet suorum herorum mira-
cula multa adseruare narraverit, prodigiis-
que interdum vix credendis sine ulla
hesitatione commentarium suum infarse-
rit, miraculum tamen illud maximum,
multumque decantatum de vultu Imagini
Deiparae ab Angelo adpicta, narrat qui-
dem, sed sublestat fidei Historiam esse ar-
guens, vagantem famam testam adhibet;
pictorumque in plerisque licentiam subin-
uens, licet certis monumentis innixam
traditionem adlegat. Hinc illa: Quid
illa pictoris fama, &c. &, Ut mos fe-
re omnium est pictorum, &c. &, Cu-
ius exauditas preces aiant, &c. Et
recte quidem: nam si prodigium adeo stu-
pendum Florentiae vere contigisset, quo-
modo Malaspina historicus, non multum
aetate distans, illud tacuisset? Quomodo
praeteriisset Villanius, qui in suae ur-
bis, & remotarum etiam Provinciarum,
miraculis enarrandis parilla curiosior pro-*
li-

„ *videturque est? Cur eius D. Antonius non*
 „ *meminit? Admiratus omittit? Nullus*
 „ *classicorum Historicorum nostrorum comite-*
 „ *moravit? Francus Sacchetti sua de*
 „ *vite cultum huius sacrae Imaginis frequen-*
 „ *tiorem incepisse testatur; Angelus a Flo-*
 „ *rentiola magnam huius Imaginis vene-*
 „ *rationem omni alii causae tribuit, quam*
 „ *quod Dominus picta fuerit; Dominicus*
 „ *a Cotella, Scriptor antiquior, quum de*
 „ *hac sacra Imagine protaxe agat, ne de-*
 „ *bitum quidem de Angelo pictore facit;*
 „ *Benedictus Varchius Libro IV. Histoe-*
 „ *riarum cum a D. Luca depictam fuisse*
 „ *superstitiosos arbitrari tradit; Georgius*
 „ *Vasarius (qualis & quantus index;*
 „ *Deus bone!) Petri Cavallini pictoris*
 „ *Romani opus esse censet, similemque ima-*
 „ *ginem iis, quae eiusdem auctoris in D.*
 „ *Marci, & in D. Basilii Florentiae ha-*
 „ *bitant. Denique Ant. Dom. Gabbianus,*
 „ *nostrorum temporum pictor egregius, quum*
 „ *hanc Imaginem Scenissimae Principis ius-*
 „ *su, ut videri traditur, vistrasset, atque*
 „ *examinavisset, nihil aliud in ea depre-*
 „ *hendit; nisi divina dicenda est ars impet-*
 „ *fectior, & radiora lineamenta, & picta-*
 „ *ra saeculi vitium barbariemque praesefo-*
 „ *rens. Hinc iure Gerard. Capassius Ser-*
 „ *vita, multa doctrina, & castigata erudi-*

„ tione , conspicuus ; nec non Servita alter
 „ Roboredus , licet hic scientiam miqus ex-
 „ actam possideret , nunquam animum indu-
 „ xerunt illam picturam tanquam divinitus
 „ absolutam subspicere , contenti tantummodo
 „ debitam ei venerationem & cultum exhibe-
 „ re , ut haberentur religiosi , nec simplicio-
 „ res merito arguerentur ; quod vir fide di-
 „ gnissimus mihi recens adfirmavit . Video
 „ quidem a Paulo nostro , & illa verba
 „ addi : quod nulli dubium videri potest ,
 „ quum illud per Angelorum manus fa-
 „ bricatum sit . Sed haec verba ex iis ,
 „ quae praecedunt , ita accipienda esse elu-
 „ cet atque cminet , ut significetur , si vere
 „ vultus sacrae imaginis nocte una absolu-
 „ tus fuisset , id mirandum non esse , quod
 „ Angelorum opera effectum fuisset . Condi-
 „ tio enim illic necessaria intelligitur , ut Paul-
 „ li narratio sibi constet . Adde quod si
 „ Paullus eiusmodi miraculum credidisset ,
 „ huic potius uni , & principaliter , frequen-
 „ tioris assiduique ad eam Imaginem con-
 „ cursus & cultus causam attribuisset ; non po-
 „ puli Faesulas versus festis diebus deambu-
 „ lationi , & Martini V. Pontificis Maximi
 „ interdicto , a quo in Servitarum Ecclesia al-
 „ tare Deiparae sacrum exemtum fuit .
 „ Nunc observandum Codicem Laurentia-
 „ num membranaceum in Pluteo XXIII.
 „ ad-

„ adſervari, num. 21. notatum, inſcribi-
 „ que eodem titulo, quem Dialogo ipſi prae-
 „ fiximus. Vncialis littera, qua Dialogus
 „ inchoatur, Mariani & Petri imagines
 „ continet, primaeque pagina Mediceis inſi-
 „ gnibus decoratur. In ſine Librarii nomen
 „ ita ſcriptum eſt: Riccius ſcripſit.

Post Paulli Atavantii Dialogum, po-
 ſterioreſem partem operis Dominici a Corella,
 quod ab eo Theotocon, ſeu de Vita & obi-
 tu B. Mariae Virginis, inſcriptum fuit, e-
 didimus; eamque potiffimum ſelegimus, quod
 in ea Florentinae Hiftoriae Eccleſiaſticae
 portio, Templorum ſcilicet Deiparae ſacro-
 rum, quae cum Romae tum Florentiae ex-
 ſtant, deſcriptio contineatur, quum Opuscu-
 la quaedam ad Florentinam hiftoriam ſpe-
 ctantia in hoc volumine complecti voluerimus.
 Dominicus enim a Corella Commentatio-
 nem illam elegiacis verſibus non omnino ſper-
 nendis conſtantiſſimam in quatuor libros diſtri-
 buit, & in duobus prioribus vitam obitu-
 que Deiparae celebrat, in duobus vero po-
 ſterioribus de Templis illis, quae diximus,
 agit: Hic igitur Dominicus, Ioannis F.
 Corellae, Caſentinatis agri pago, natus eſt
 anno MCCCCIII. ſi V. Cl. Ioſ. Cerrac-
 chinio fides habenda eſt; & quum adol-
 ſcens Dominicanorum familiae Florentiae
 nomen dediffet, anno MCCCCXXXIV.

Theologici Magisterii insignibus honoratus
fuit. Quum Eugenius IV. Pont. Max. Flo-
rentiae, Concilii celebrandi gratia, moraretur,
coram eo, & Cardinalium confessu,
Dominicus orationes ornatissimas habuit;
adco enim pro sua aetate politioribus litteris
excelluit, ut Dantis Poetae carmina in A-
thenaeo Florentino publice exponeret. Anno
MCCCCLXXXIIH. apoplexia correptus
naturae concessit, quum Florentinum D. Ma-
riae Novellae Coenobium egregie procurasset,
cunctoque Praedicatorum ordini Vicarius ge-
neralis praefuisset. Praeter Theotocon,
Historiam Florentinorum versibus pariter
contextuit; & orationes, carmina, & hymnos
in laudem S. Vincentii Ferrerii, & S. Ca-
tharinae Senensis elucubravit. De eo autem
prolixè agunt Mich. Pocciantius, & laudatus
Geracchinus, cum quo ea fere omnia per-
cruditus Sandrinus Dominicanus liberaliter
communicavit; meminitque Io. Baptista Can-
sottius in suis de Imagine Deiparae Impru-
nentana Commentariis, ubi & versus nostri
Auctoris quosdam in vulgus prodidit, qui-
bus de ea Imagine, Ecclesiæque agit. Do-
minicum autem nostrum non tam litteris bo-
nisque artibus excultum fuisse, quam acri in-
terdum iudicio usum arguat, quod de pictura
Deiparae ab Angelo salutatae pag. III. lo-
quens, nihil de Angelo pictore dicat, incerta-
tam

tam vulgi famam contemnens; sed pictorem ipsum nominet, satisque indicet Iotto & Cimabove posteriorem fuisse, quum eis illum aequiparet. En versiculus:

Angelicus pictor quam finxerat ante,
Iohannes

Nomine, non Iotto, non Cimabove,
minor.

Angelicum autem pictorem nominare videtur, quod Virginis ab Angelo salutatae imaginem pinxisset; unde sensim popularis illa fama percrebuit, Angelum & non hominem tantae imaginis artificem fuisse, iuxta ea quae serio indicatoque in X. harum Deliciarum Volumine expendebamus. Codices huius Domini- ci Operis Mss. exstant Florentiae in Bibliotheca Medicea Laurentiana, in Magliabechiana, in Gaddiana; sed nos e Codice Laurentiano descripsimus.

Post haec duos libellos ab Alberto Advogadrio Vercellensi compositos protuli, quibus quidem Cosmi Medicis religionem & magnificentiam laudibus fert, sed impositiarii rudiorique carmine usus. Advogadriorum, seu melius Advocatorum, gens Vercelli nobilissima est; sed mihi multis aliis negotiis occupato de Alberto nostro nihil aliud innotuit, quam quod Laurentiani Codicis titulus praefert.

Dialogus Timothei Veranensis, qui
his

bis succedit, ex Codice Mediceo Laurentiano pariter eductus est, ut in Scholio pag. 150. luculenter indicatur. De Timotheo autem Maffeiio Veronensi scribit in sua Verona illustrata clarissimus & eruditissimus Scipio Maffei, eum Gulielmi filium, Paulli autem Maffei consanguineum fuisse, omnium sacrorum suae aetatis Oratorum facile principem; nam Canonorum Regularem ordini adscriptus erat, cui quidem ter supremus Praeses praefuit. Non doctrina tantum, sed virtute & sanctimonia etiam insignis fuit; multumque Florentiae moratus est, Cosmi Medicis familiarissimus; quare Vir ille princeps Fesulanum Monasterium a fundamentis instauravit, in eoque instructissimam Bibliothecam dedicavit. In Palaestinam Timotheus peregrinatus est; tantaque fuit ταπεινότης & modestia ut Mediolanensem Archiepiscopatum a Nicolao V. sibi conlatum deprecatus accipere recusaverit. Nihilominus Paulus II. Archiepiscopatum Ragusinum acceptare eum coegit, ex quo tristis ille perpetuum evasit, quum huiusmodi dignitates semper honoresque refugisset. Scripsit Timotheus, praeter Dialogum, quem nunc edimus, librum ad Alphonsum Regem Neapoleos, aliumque de Studiis Monasticis. Orationes sacrae ex eius ore exceptae exscriptaeque fuerunt. Eius etiam Epistolae quaedam

etiam memorantur, una ad Antonium Bossum; alia Hortatoria ad Italiae Principes post Constantinopolim expugnatam; alia ad Nicolaum V. Pontificem Maximum, qua Mediolanensem Archiepiscopatum deprecatur. Eiusdem Opuscula quaedam cum in Gaddiana Florentiae Bibliotheca exstare, tum in Mss. Cerutiana fuisse perhibetur. Duo Numismata in Timothei honorem cusa laudatus Historicus exhibet.

Quae a Cosmo Medice de se scripta edidimus, ea ex Codice Mss. Bibliothecae Riccardianae descripsimus; sicuti & quae sequuntur, ab alio certe litteris mandata, quae statim Cosmiana illa subsequebantur. Ex Codice quoque Riccardiano prodit Philippi Redditi libellus, quamquam aliud exemplar in Bibliotheca Mediceo-Laurentiana adservari Iulius Niger testatur.

Tandem Acta D. Romuli apocrypha adnexuimus, tam ea quae ex Codice Mss. Monasterii Bodecensis Bollandiani ediderunt; quam ea, quae in Codice Archivi Aedilium Maioris Templi Florentini adservantur; & quae nunc primum in lucem a me profertur, saltem integra: quum mutila, & prima parte decurtata, ediderint iam Florentinus, & Soldanius, qui non vidit sua illa Acta, quae in calce Tomi I. Historiae Passinianensis in vulgus prodidit,
ui-

nihil aliud esse quam partem alteram horum Actorum apocryphorum; adeoque alia & diversa ab his esse putatis, & genuina quidem, sed perperam: quum eiusdem falsarii opus esse deprehendantur, ut vir pereruditus pag. 238. bene ac sapienter observat, & ante cum Bollandiani eruditissimi. Nos autem ideo haec Acta hic in medium produximus, ut ex facili commodaque inspectione, quicumque nare minus obesa instruitur, eorum falsitatem indubitanter intelligat, adiutus praesertim egregiis scholæ & animadversionibus, quas plures Eruditi Vivi, quarum nomina opportune indicantur, adposito subiecerunt; & in quibus Soldanius, Laderchius negator alter, pro merito vapulat. Nostra enim intererat, Actorum huiusmodi falsitatem in propatulo magis atque magis collocare, ne in Libro, quem inepti insulsique vitiligatores frustra, sicut Aesopicus anguis limam, mordent, quique De Eruditione Apostolorum a me inscriptus fuit, aliquid temere protulisse videar, quum de missione S. Romuli in Etruriam a S. Petro Apostola facta, tamquam incerta, dubitari. Hac autem sola Actorum expositione contentus fui, quia ea legisse tantum, confutasse etiam, & reprobasse est; & V. Cl. Petrus Franciscus Foggini multiplicibus argumentis, & firmissimis rationibus, cum
in

in sua **XXIV**. Exercitatione, tum in doctissi-
ma ad Soldanianas nugas responsione, ca-
omnia alias dilueris atque diffaveris, quas
pro Actis illis ridicule exegitari, & im-
prudenter adduci poterant. At Fidelis Sol-
danius, modo temore blazeret, atque ali-
quid effutiat, vana & solida, & eviden-
tia contemnit ac despicit, utpote qui fron-
tem perfriquit, & falsa ingerere minime ve-
retur. Nam in tomis quidam sua Epistola pro-
ferat illud palmare mendacium, quo ait a me
Foggianum apud eum, & quidem ipse Fog-
giani iussu, excusatum purgatumque fuisse, quum
scriptum quoddam Bernac editum contra Sol-
danum parauisset: quod quidem falsissimum est,
& id ego nunquam feci. Scio tamen Solda-
nium ad incitum redactum illud sibi perfu-
gum adhuc potere arbitrari, Acta videli-
cet **Ed. Romuli**, foliulae quasdam quidem
continere, sed non ideo tota reicienda; quum
& vera nonnulla complectantur. Sed, beus
tu, quae norma vera hic a falsis interna-
scere potes? Quid tibi monstrat haec esse ve-
ram, illa falsa? Si adfirmas haec esse vera,
ipse eodem iuro negabo: quum eadem maiorque
ratio mihi atque faciat. In tanta igitur con-
fusionem nonnumquam est reprobandum, quum vo-
rum seligere nullo modo possimus. Quod si ulla
adhuc regula superest, cuius usu vera a
falsis in illis Actis discernere valeamus, una
est

est Teuzonis Homittia, quam Fogginius vulgavit, atque defendit: ea enim cum Actis comparata, quae cum illa consentiunt recipienda; quae ab ea discrepant, improbanda. Nihil enim in ea fabulosum exstat. At vera regula ea est, quam S. Leo Papa in sua de Apocryphis Scripturis Sententia proponit, universa, videlicet, improbare, reiiicere, exculcare, quando falsi aliquid admixtum fuisse deprehenditur: nam quae ex Baronio adferri possunt ad Acta Sanctorum interpolata tuenda, ea ita accipienda sunt ut dictum id de illis Actis, in quibus verum a falso facile discerni potest, intelligatur. Sed ad decretoria S. Leonis verba deveniamus: Apocryphae Scripturae, inquit, quae sub nominibus Apostolorum multarum habent semina falsitatum, non solum interdicendae sunt, sed etiam penitus auferendae, atque ignibus concremandae. Quamvis enim sint in illis quaedam, quae videantur speciem habere pietatis, numquam tamen vacuae sunt venenis, & per fabularum inlecebras hoc latenter operantur, ut mirabilium narratione seductos, laqueis cuiusque erroris involvant. Interdicenda igitur, concremandaeque sunt Acta D. Romuli, quae fabulosa, & deridicula, ut quidem legendo primore adspectu intelligitur, eruditissimus Fogginius

lu-

luculente demonstravit, & Bollandiani doctissimi dudum animadverterunt, quorum verba heic proferre lubet, & sunt insequentia.

I. Sanctum Romulum fuisse discipulum S. Petri Apostoli, ab eoque ordinatum primum Faesularum Episcopum, Roma Faesulas missum esse ad predicandum illis gentibus doctrinam Evangelicam, passim opinantur Scriptores post S. Antoninum Florentinum, Franciscus Catanus Diaconus Episcopus Faesulanus in vita S. Romuli Italice edita Florentiae anno 1578. Scipio Ammiratus in Episcopis Faesulanis, ibidem 1637. impressis; Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae; Placidus Puccinellus in vita B. Andreae Scoti, excusa Mediolani 1645. Vgbellus in Italia Sacra, alique, qui de S. Romulo tractant.

II. Antiquiora consulere monumenta de tanta antiquitate, rebusque dubiis, par est. Habemus Acta S. Romuli varia Mss. quorum quae antiquissima videntur, transcripta nobis fuerunt e Passionali pergameno Mss. Coenobii Bodecensis, Canoniconum Regularium S. Augustini, diocesis Paderbonensis, continente mensem Iulium, atque incipiant. Erat in Civitate Romana homo quidam nomine Argoltus, habens filiam, quae vocabatur Lucerna. Haec cum processu temporis ad nobiles aetatis annos pervenisset, ser-

servus patris sui, vocabulo Gyros, venisti satis aspectus, vehementer urebatur in amore eius, & tandem potius votis, oppressit eam. Ex qua natus est, ut ibidem dicitur, Romulus, qui iussa Angelii infans expositus fuit in silva extra portas Romanas, ibique nutritus a Lupa, & post modo, quo Romulus, & Remus Romae conditores.

III. Similia bis Alba Mss. & quidem duplicia, habentur in bibliotheca Straziana Florentinae; altera Codice signato n. 9. altera n. 11. Priora ab ipso principio conveniunt cum Bodecensibus; posteriora totam principium in pauciora contraxerunt per paginarum exordio, Cum beatus Petrus, Apostolorum Princeps, Ecclesiam sibi commissam, augere cupiens, divina revelatione Romam venisset, & ibidem varias tribulationes, ab idolorum cultoribus propter nomen Christi sustinisset; atque fama illius, virtutis miraculorum, cum turba credentium, virum cumque crevisset, beatus Romulus, nobili quadam progenie Romanorum viri, utrisque iam parentibus orbatus, adhuc parvae aetatis invenis, errore tamen infidelitatis deventus, visis, atque auditis tot miraculorum signis, beatissimo Petro adhaesit, & ab ipso se baptizari petiit: quem Iustinus presbyter iussa Apostoli mo-

re solito catechizabit, & trina merione in
 nomine sanctae, & individuae Trinitatis
 baptizabit. Beatus vero Petrus patet su-
 scepcionis eius effectus, de sacro fonte ba-
 ptismatis ipsam levavit.

IV. Haec vita Strozzianna secunda, per
 omnia similis est illi, quam ex Codice per-
 gameno Ecclesiae Cathedralis Fesulanæ an-
 no 1655. acceptam, vir eruditus Franciscus
 Maria Florentinus, Lucensis, inseruit suis
 Etruscae Pietatis Originibus; quod opus
 postumum, dignus tali patre filius, Marius
 Florentinus vulgavit Lucae anno 1701. Ut
 autem haec vita Codicis Faesulani concordat
 ab initio cum secunda Strozzianna, sic utra-
 que in progressu convenit cum Strozzianna pri-
 ma, & Bodecensi, praeter exordia, quae
 hic breviora sunt; dignoscuntur tamen con-
 tracta esse ex longioribus aliarum vitarum,
 praetermissis illis omnibus, quae primum au-
 ctorem fictionis, & falsitatis, manifestissi-
 me arguunt, quaeque a sequacibus cognita
 pro talibus, propterea rescissa fuerunt, ut ne
 lector totam vitam ex ficto principio, fictio-
 nis suspectam haberet. Quae tamen suspicio,
 etiam mutato vitae principio, de reliquis re-
 manere in prudentiorum animis potest, exi-
 stimaturorum, quod, quae a fabulatore mani-
 festo inchoata sunt, non absque fabulis fi-
 niantur. Haec tamen Iesuitae illi sagacissimi.

*Errores quidam in editionem nostram
 Typothetae incuria interdum irrepserunt, sed
 tales sunt, qui facile ab erudito lectore emen-
 dari possint. Loci insuper nonnulli corrupti
 aliquando in Codice Mss. erant, nec facilis
 restitutio; quare eos in mendo cubare liben-
 ter permisimus, sagacioribus viris emendatio-
 nem relinquentes.*

PAVL-

I

D I A L O G U S

FRATRIS PAULI FLORENTINI

*De origine Ordinis Servorum ad
Petrum Cosmae incipit.*

* * *

UM ad Petrum Cosmae, virum quippe adspectu iucundum, & multarum rerum periculo gravem, Marianus Antistes, fama & gloria celebris, aliquando venisset, eiusque comitandi caussa Leonardus eodem perrexisset, inauditam inusitatamque omnium rerum cognitionem, & denique incredibilem, ac pene divinam, eiusdem Cortonensis Episcopi sapientiam suis auribus intonuisse exploratae scientiae est; ut nullius ingenii tantum sit officium, nulla dicendi aut scribendi auctoritas, quae pro rei hominumque dignitate laudem dignam exornare posset. Mutua enim in divam Virginem quadam Petrus caritate flagrans, prior Marianum adfari coepit. Quae non humana; sed divina

A   ultro

ultro citroque protulerunt, narrando digeram. At praeceptor noster Leonardus rediens, & talium verborum dulcedine captus, haec admiratione dignissima commemorans ait: Velles ne, o Paule, id litteris mandare, quod maximum religionis nostrae decus, & iubar immortale sit? Ego vero te docebo omnia haec, quae a clarissimis viris effusa fuisse. Quum vero infinita in me officia contulerit, ut redditam haud umquam gratiam putem, & plenum resistere inhumanitatis adparebat in his ipsis, quae relata sunt, par rebus ingenium mihi dari vellem, cuius gratia tantorum virorum doctrinam mortalibus cognoscendam traderem. Quare humanarum divinarumque rerum auctor, pariterque mortalium omnium genitrix, ferte opem; non ut singula divinum ingenium exigentia narrem: sed ut incredibilium partem consequi possim, tum praeceptori Leonardo obtemperandi gratia, tum vel maxime divae Virgini, sui viduitatem gestantes extollendo; morem geram. Rem igitur dilucidam ante oculos ponere festino, si unum illud admonero ob novarum praeclarissimarumque rerum varietatem. Rem iam ut adgrediar, hoc iterum iterumque legendum.

Libri

Libri principium .

Efflagitasti ex me saepe numero , Petre , quod nostri ordinis exordium , quae dignitas , & adprobatio sit , quum ceteris longe inferiores esse censeamur ; quare non parva diligentia , & vetustarum rerum eximia cura , si quid antiquitatis ordinis reperi tibi notum facere curo ; quod postquam intellexi , tametsi antea sponte mea satis accurate studio visendi cuncta lustraverim , tamen cognito desiderio tuo omnia perscrutatus sum , & quam diligentissime potui , singula quaeque prospexi , ut tuae quam accumulatissime satisfacerem voluntati ; ideo nunc respondendum videor . Nam ambo ociosi heic cum tranquillitate versamur , si eadem apud te sententia manet . *P.* Nihil , inquit ille , acceptius , aut gratius accidere poterat , quam eorum laudes accipere , quos me non modo dilexisse , verum & amasse , constat . Tanta est enim magnitudo gaudii , & desiderii , ut singula iam audisse peroptarem ; huiusque perfruendae laetitiae voluntate vehementer ardeo . *M.* Tunc Marianus sic loqui coepit . Mihi quidem perspicere videtur , o Petre . or-

A 2

dinem

4
dinem nostrum celeberrimum constare
Divae Virginis numine, sanctorum viro-
rum laude, & rerum gestarum ab an-
tiquis splendore. *P.* Ad hoc respondens
Petrus, Equidem, inquit, o Mariane, nil
aliud reperire possem praeter quod a te
commemoratum est, unde magis ordines
augeantur, roborenturque; verum nihil
adhuc compertum est, cur vos ceteros
eodem obedientiae iugo detentos antecel-
latis. Animadverti enim reliquos Dei
cultores singulare quoddam refugium,
morum, virtutum, & sanctimoniae ex-
emplum habuisse, velut firmissimam co-
lumnā, & totius ordinis fundamentum,
quo plerumque magnificari, & ad fide-
ra usque tolli, solent ob praeclaram re-
rum gestarum memoriam, laudemque
incredibilem consecutam. Vobis autem
qui sanctorum virorum celeberrimus ad-
sit penitus ignoro. *M.* Hec adridens Ma-
rianus, quid narras, inquit? Nam si ita
est, cur mortales longe maiora a diva Vir-
gine, quam ab alio quovis Sanctorum, ex-
orarunt? Cur gratiarum & pietatis fons
merito nuncupatur, ad quam omnes ve-
lut ad singulare solatium, & caelestis
vitae fruendae desiderium, adflectant; cu-
ius nos cultores electi non secus aliorum
residuum anteimus, atque Sanctorum
cho-

choris ipsa Genitrix Dei supersit; sed
vulgus nequaquam mirum est si decipia-
tur, quum vos sapientes in hoc plerum-
que errare admirer. Ego plane doctus
experientia rerum hoc tibi adfirmare pos-
sum, qui Virginis fervore, & caritate
tepidi sunt, cum vitae cursum tenuisse,
ut numquam ad felicem patriam absque
purgatione pervenire valeant. In hoc
enim, ut mihi videtur, ceteris maxime
praesumus, quod humanarum, divinarum-
que rerum scientia, & immortalis Dei ge-
nitricis, parentis loco fruimur. Nobis
celeberrimi sanctitate viri favent, ex qui-
bus cuncta miraculorum genera effusa
sunt. Ac perinde eorum gratia insignia
templa, magnificaeque sedes, non parva
cum religiosorum corona, ea insuper po-
tentia, ut facile flagitiosos subvertere,
& bonis prodesse, possimus. *P.* Haec quum
audisset Petrus, probe mihi videris, inquit,
o Mariane, ista commemorasse. Nam nul-
la perfectior, nullave salubrior gratia est,
quam quae ex emanante officiorum fonte
procedit. Ea quippe arcanam aperiens om-
nium rerum auctorem ad mortalium ve-
niam provocat. Ideo animo est quod
adferis. At unum illud obsecro, ut ta-
lum virorum egregiam vitam, & san-
ctimoniam aperire velis, ut si quae in oculis

lis tenebrae fuere deleantur, quippe qui eorum iam amore & ingenti caritate flagro. Tunc Marianus. Principio virginum Virgo suae viduitatis memoriam deferere volens, septem mirae sanctitatis viros, & totidem Spiritus Sancti donis repletos, tamquam sidera per universum terrarum orbem, virtutum & sanctimoniae radios effundentia, ex omni civitate Florentia elegit, a quibus praeclaram & egregiam originem ducimus, quorum memoria, vita, splendor, & sanctitatis laus, uti singulare ab omnibus exemplum imitandum relictum sunt, qui religionem hanc ita celebrem, ita decoram, nobis vindicarunt; qui hunc ordinem futuris nobis miro amore, mira providentia servaverunt; qui tantam ordinis gloriam in patrimonium reliquerunt, a quibus nondum nati, nondum visi, nondum creati, unice dilecti sumus. *P.* Fuerunt ne, inquit Petrus, hi septem viri ante religionis ingressum tanta reverentia, & celebratione digni, ut tam vehementer accendaris. Intueor enim talium verborum persuasione, dulcedine, atque desiderio, ante oculos meos adstare fulgentissimam septem luminum coronam, non modo celeberrimum ordinem vestrum illustrantem, sed universum fere terrarum circuitum obumbrantem.

tem . Videor, inquam, eius sanctitatis radiis obrui, ut mei ipsius nescius fiam .
M. In hoc quidem, inquit Marianus, tecum, o Petre, facillime sentio, quod prae nimio gaudio, & narrantis aviditate, quae dicuntur, nonnumquam apud percipientium conspectum adstare videntur . Aut ex ipsorum virorum sanctitate, quum eos in memoriam reducimus, hoc procreatur, quoniam non humana, sed divina laude digni comperti sunt ; aut ex audientium desiderio . Hi itaque septem viri tanta in divam Virginem reverentia, ceremoniis, morum modestia, virtutum splendore, & sinceritate ornati fuerunt, quod totius civitatis firmissimas columnas mortales arbitrarentur . Hi ante Mariae Matris in animae & corporis salutem adsumtam viduitatem cuiusdam divae Virgini consecratae domus duces erant, a quibus ducenti viri, & eo plus, in celeberrima societate, admirandaque caritate, rectam currendi formam capere soliti erant, quo festis diebus maior civium pars convenerat, obiurgatisque ibidem culpis, delictorum quisque suorum atrox punitor efficiebatur, caelestis vitae desiderio ducti .
P. At profecto vera esse censeo quae, o Mariane, profers ; ubi praesertim per divinam spirationem loqui videaris, sed qua

voluntate ordinem istum exordiri decreverint, scire animo est, quippe qui huius admirandae rei gratia a somno & cibo desisterem. *M.* Cui respondit *Marianus*, Nonne celeberrimum hoc omnium auribus intonuit, gloriosam Dei genitricem ordinis nostri principium, medium quoque exstitisse, & finem fore, atque eius voluntate commemoranda, quaeque gesta fuisse? Demum haec septem sidera, nunc huc ob populi multitudinem, & impetum; nunc illuc migrabant. Denique ad templum Sancti Petri in Cafagio, quod paraverat eis Virgo, devenerunt, ubi & nunc celeberrimum Adnuntiatae altare collocatum est, quod plurimum tua ope tuaque industria extulisti. At paulo post quum fama divulgaretur Florentinam civitatem septem praeclarissimos amisisse cives, quum praesertim maior hominum pars eorum consilio, & rerum gestarum proba auctoritate, regeretur, non parva cordis anxietateangebatur, eius vitae ductores repente deseruisse. Ex Florentia ne criandi, inquit Petrus, fuerunt hi viri? *M.* Immo haud ex obscuro loco, respondit ille. His enim ob variarum, & praeclarissimarum rerum, cognitionem, Sanctique Spiritus effusionem, non parva adhi-

adhibebatur fides. Idcirco eximia san-
 ctimonia mortales freti diligenter eos in-
 quirebant. Denique, ut immortalī Deo
 visum est, quantum invenientibus su-
 perabundaverit gaudii, tibi, o Petre, exco-
 gitandū relinquo. Nam quanta dele-
 ctatio sit re investigata potiri, tibi opinor
 notum esse, quippe qui talium rerum
 periculum crebro feceris. Sed ad eos ut
 revertamur, quum cognitus esset locus
 ubi versarentur, tam frequens virorum
 ac mulierum multitudo erat, quod prae
 nimio hominum sermone, atque impetu,
 orandi locus minime daretur, ceterosque
 aetate primus adloquitur. Gratiarum &
 pietatis uberrimus fons exorandus est,
 si quid salute dignum, Virginique gra-
 tum peragere volumus, carissimi fratres.
 Equidem videre videor haud locum hunc
 acquirendae salutī congruum fore. Huic
 summa rerum omnium opulentia est,
 dulcissima, & tranquilla, ut sedetur
 paupertas. Neque tamen pauperum nu-
 mero conglutinandi sunt, qui sine in-
 iuria suae necessitati ire obviam possunt.
 Non aedes, non agros, non equos, non
 ulterius mancipium cupiamus, quae adi-
 pisci difficilius, & periculosius est, quae-
 que animae pretiosissimae rerum omnium
 gemmae, & mortalium salutī obnoxia
 con-

continuum ruinam minari videntur. Haec divitibus relinquenda; amplectenda est tiffima paupertas, totisque viribus conservanda. Hominum confusionem deferamus. Non heic salutis exordium. Operae pretium est antra deserti ad salutem facientia diligenter quam primum adire; illic enim pax, & quies aeterna; illic caelestis vitae fruendae desiderium aderit, & omne bonum pro voluntate effundetur. Denique humanarum, voluptatisque fertilium, rerum nos habebit oblivio. Ac paulo post speciosissima caeli Regina eis in somnis adfuit, quam intueri prae claritate vultus minime dabatur, sicque magnopere questi sunt: Heu miserum calamitosumque mundum, aiunt, flagitia pro adipiscendis voluptatibus sectabamur, quod expedit relinquendo, sectando quod obest. Quos tanto maerore, & anxietate Virgo vexatos animadvertens, sic adlocuta est: Quae causa afflictionis est cultores mei? Vestri nunc consulendi gratia huc adventavi, quos ob meae futurae viduitatis memoriam diligo, dilexi, diligamque semper, atque indice Senarium montem ostendens, Illic quietis, & beatitudinis locus est, evanescens inquit. *P.* Volo etiam, o Mariane, si illic umquam versatus es, loci

loci amoenitatem narres. Iam enim commodiorem nullum ad acquirendum caelestis regni iter arbitror. *M.* Est mons, o Petre, a Florentina urbe octo millia passuum distans, in cacumine plantitiem in gyrum habens, unde fons pulcherrimus oritur, ex quo non parvam voluptatem caperes. Illuc igitur festinantes post debitam Virgini gratiarum actionem, beatitudinis desiderio adducti nullum corporis aut animi laborem fugiunt, nullum periculum subire recusant; & tugurium quoddam suis manibus erexerunt, ubi cibo & somno parci nonnumquam ad ipsa arcana contemplanda spiritus adscendebant. Illic caelestium rerum dulcedine fruebantur. *P.* Vellem, o Mariane, mihi habitus adfumptionem narrari, a Virgine, an a se met receperint. Videntur enim omnia quae a te commemorata fuere nutu quodam divino gesta fuisse. Hoc quoque Matris Mariae praecepto perfectum arbitror. *M.* Quum immortalis Deo, o Petre, eiusque Genitrici visum est, hi septem viri Florentiam redierunt, crebrisque vigiliis, ieiuniis, & orationibus operam navant, sui corporis habitum, vitae modum, & regulam peroptantes, quibus Virgo Dei, velut sidus aurum omnes illumini-

luminans adparuit, & suavissimum somni soporem infundens: Demum peroptata, inquit, attuli, electi filii. Duo sunt, o Petre; munera; alterum suae viduitatis habitum, alterum litteris aureis in sinistra imponendum nomen scriptum.

P. Idem ne, ait Petrus, quo nunc Virginis Servi vocamini? *M.* Id ipsum, respondit Marianus. Et Angelorum alter ad dextram ductoris nostri almi Augustini patriam regulam aperiens, Ante omnia, inquit, fratres carissimi, Deus diligendus est, ex cuius Spiritus Sancti fervore cetera ad salutem facientia comparantur; alter ad sinistram victricem contra humani generis hostem palmam erigebat. Denique Virgo, Accipite, inquit, huius instar habitus, & divi Augustini regulam imitandam percipite, ut Servorum meorum nomine nuncupati, re ipsa hanc vitae aeternae palmam consequamini; qui singula serie in memoriam redigentes in beatae Virginis laudem missam celebrari fecerunt, in praecipitamque formam pannis redactis, exsultantes Mariae viduitatem adsumserunt a salutifera Christi Incarnatione Anno MCCXXXIII. Gregorii noni pontificatus anno quarto decimo. *P.* Tum Petrus, Excellentior, o Mariane, ordinis vestri

stri origo est, atque rebar; quare Virginis numen tanta mentis meae obscuritate iratum vereor. *M.* Absit hoc, o Petre; quis enim ex omni multitudine Mariae templum tanta beneficentia, & admirandis rebus, ornavit? Etenim saepe accidit, ut magna alicuius rei ignorantia quidpiam nos facere cogat, quod alioquin minus fecissemus. Nam sane, o Petre, quorum benevolentia magis accendimur, quam eorum, qui ordinem nostrum illustrem, & splendidum redderent? Hoc templum, o Petre, numine Matris Dei latas per oras celebre opera tua plurimum extulisti. Neque enim maior benevolentia est, quam in eam partem manum adiutricem convertere, quae & digna sit, & indigere videatur, praemiumque adferre possit. Quare piissimae matri non modo non molestam caecitatem hanc, sed summe iucundam exstitisse censeo, ut ex tenebris in lucem ereptus, ardentiori caritate in celeberrimum ordinem nostrum accendaris. Ceterum, o Petre, quam ex dicendis rebus admirationem capies, cum hac tantula re ingenti maerore & anxietate agiteris. *P.* Ad haec respondens Petrus, Sic, inquit. Mihi quidem, o Mariane, tuo laetifico sermone tristitia in gaudium con-

conversa est. Sed aliquid vestrorum patrum narres velim, quorum tuba, & praedicator fieri cupio, ne eodem ceteri teneantur errore. Hi namque putandi sunt veri honores, beatique illi dicendi, qui ob praeclara facinora in hominum ora volent. Neque silentio, aut taciturnitate subiacere fas est, quorum tute, beateque vita agitur. *M.* Haec quum audisset Marianus, tuae, inquit, cupio morem gerere voluntati, o Petre. *Almus* Philippus ad Servorum ordinem illustrandum a Diva Virgine electus eadem hora, die, mense, & anno Florentiae ortus est, in quo illa septem sidera Mariae viduitatem sumserunt. *Dominicus* Bononiam, *Franciscus* Assisium, hic quoque Florentiam illuminavit. Mater vero eius, quum iubar quoddam in quiete parere videret, hunc protinus enixa est; & in adolescentia litterarum studiis traditus, maximam sibi fidem comparavit. Iamque divinitatis particeps, quibusdam signis extrinsecus hunc in Dei Matrisque conspectu gratum fore adparebat. Itaque, ut paucis multa complectar, in provecta aetate, ad idem Adnuntiatae altare, quod tantopere ornasti, profectus est, in terramque prostratus admirandum plaustrum intuetur,

in

in quo Virgo undique Angelis ornata eminebat, cuius ovis, & leo, in mansuetudinis, fortitudinisque signum, duces erant; quod columba simplicitatem adferens ambiebat. Tum Angelus clamans; Philippe, inquit, accede, & adiunge te ad currum istum: raptus est spiritus eius, & iterum eadem vox suis auribus intonuit. Vidit dolosam serpentinum aliorumque generi humano obnoxiorum animalium sentum-cenique viam plenam, mundi huius vanam fallacem; teterrimamque cum spe fortunam aperiens, & quid denique mundus sit, palantem. Is contra vitia rigidissimus punitor, honestae vitae & sanctimoniae exemplum erat, pro quo accersendo Curia Romana usque ad extrema terrae misit, ut summo sacerdotio fungeretur. Hic est eo tempore, qui Benitiorum genus ad sidera usque tulit. *P.* Intueor, inquit Petrus, & admiror singularem virum cunctis existisse virtutibus, & miraculis redimitum, imo, quod maximam duxi, beatissima cum Deo fuisse necessitudine copulatum. *M.* Hoc, Petre, ex rei veritate, & maxime procreatur observantia. Nam eorum vitam diligenter imitari cogimur, quos moribus & sanctitatis signis decoratos cognovimus.

mus. Sed longe magis obstupesceres, si adolescentis Pauli opusculum, quoddam in huius viri laudem legeres, ubi, velut ex mare flumina quaeque originem trahunt, ita ex viro Dei omne miraculorum genus oritur, & in propriam sui laudem revertitur. *P.* Mihi quidem videri solet, o Mariane, quamdam divinitus adiunctam esse gratiam huiusmodi viris, ut eis actio, idemque perfectio sit, quum tot generi humano gratias donare, & tot beneficia conferre, possint. *M.* Ita est, o Petre, ut putas, inquit Marianus. Hic etiam nonnullos ex mortis faucibus evocavit, sed iam maiora parantur. Neque unico viro ordinem nostrum illustratum intelligas. Nunc tibi ostendam quale illud septem virorum decus fuerit, o Petre, qui tamquam nihil habentes, & omnia possidentes, summam cum tranquillitate pacem adepti caelorum regnis maxima cum aviditate fruuntur. *P.* O utinam dies hic annus efficiatur, o Mariane, quadraginta annos natus non tantum ex quapiam re gaudii excerpti, quippe qui prae nimia dulcedine atque suavitate deficere iam iam celerius, atque animus cupiat te finem adgredi, cernere videor: perge inquam, Mariane mi, obsecro. *M.* Quod Ma-

Marianus tacitus desiderium percipiens, Me ne, o Petre, oras, inquit, scilicet ut praeceptionis locus haud relictus ob nostram amicitiam sit. Primus itaque verbis, & rebus, Bonusfilius adest. Vir sane rerum omnium laude florentissimus, qui scripturarum ingenio in altum volans in ordinis decus, & argumentum electus est, latrantiumque obiectiones confringere sagacit. Is adversus quemdam fidei sectatorem quaestionem valde insignem habuit, ut sua sapientia haereticum in tenebris, generisque humani teterrimi hostis laqueis constitutum, in lucem claram redigeret, idcirco hoc ceterisque sanctitatis signis merito decorandum censeas. Nam sat laude dignum existimo eum, qui relictis opibus, atque nobilitatis genere deposito, se se Deo, & Genitrici, dedicavit. *P.* Cui Petrus perpetuis hunc splendoribus, o **M**ariane, merito decorari sentio. Ille namque laudandus, qui haeretico instans pretiosissimam rerum omnium animam suo Creatori reddidit. Neque, ut opinor, eleemosynae, vigiliae, aut orationes, immortalis Deo sine fide iucundae sunt, non ipsa denique sacrificia tantam divinitatem scandunt. *M.* Nec secus, o Petre, integer Bartholomaeus vitam vixit, qui sanctitatis meritis non

B

me-

diocriter effulsit, cuius ingenium faciliter cognoscere posses, si prolixius narrandi tempus daretur. Ad hunc febribus laborantes accedunt, quem claudicipiunt, luminibus privati adfescant. Ex quo aegrotantium quodvis genus optatum exorat, & quod admireris hoc est. Rusticus quidam octavum agens aetatis annum in Senarii Montis planitie fontem ambiens, sitiensque aquam, praecipit labitur, cumque ex sibilantium ventorum sonitu illius clamantis vox minime audiretur, ultimum vitae diem obiit. At hic clarissimus Dei cultor aquam turbulentam hauriens, neque mirari desinit; quem exanimem ubi primum conspicit, ipse quoque se se praecipitem in fontem misit illius extrahendi causa. Demum, o Petre, tantam eum lacrimarum vim effudisse cerneret, qui neque maioris suam quam illius mortem fecisse arbitror. Tum omnipotentem Deum, & Genitricem eius, ardenti quodam animo obtestatur. Neque orationem absolverat, quando puer exsultans, o Dei cultor, inquit, vidi orationes & lacrimas tuas in Virginis conspectum ascendisse, eamque ex Filio, & Natum ex Patre, pristinam mei vitam exorasse. P. Ita ne est, o Mariane, inquit Petrus, virum Dei

Dei. Bartholomaeum tam gratum, tamque iucundum Virgini exstitisse? *M.* Nequaquam mirum est, o Petre, quoniam maiora quidem, & excellentiora supersunt.

Aliud ordinis nostri fundamentum, & decus immortale ostendam, cui Iohannes nomen adest. Hic Spiritus Sancti gratia vir summa laude dignus habetur, ut ne quidem huc usque apud quemquam ignotus existat. Primo virtutum peritia sacro Christi lumine illustratus pro nostro plurimum ordine laboravit, & rerum fidelium flagravat studio, & sui patrimonium nihil pensi habens, pauper Virginis viduitatem inchoavit. Quare sanctae vitae celebrandae ardentissimus, & caritatis dulcedine ebrius factus, valida corporis tormenta haud horrebat. Taceant itaque, qui servis Dei detrahunt; neque semper religionem sanctam vilipendant. Erat civis quidam Florentinus ob volantem divitiarum famam nobilis, qui Antonius nomine vocabatur, & quadam die ad Iohannem deambulationis gratia venit, de egregia viri virtute certior fieri cupiens, cuius sententiam Iohannes a longe intelligens, Heu, inquit, miserum corpus divitiarumque catenis involutum, pauperum labores adripis, alteri necem, alteri ve-

ro pro voluntate salutem tribuens . Non sic . Caelorum enim regnum vim patitur , & violenti diripiunt illud . Quod civis auribus intonans in maximum timorem territus incidit , ne egregia viri fama vulgus in spem erigeret , quo iucundissima mortalibus vita haud unquam frueretur ; quod & factum est , ut illum veneno necare statuerit , & vino infusum ei per anulam quamdam tradidit sub eleemosynae specie . At Iohannes Sancto Spiritu erudiente , Quod mi paras poculum , bibe , inquit : quæ præ verecundia & timore , facti nescia libare volens a viro retenta est . Et quidnam pater hoc poculi est , inquit ? cui Iohannes respondit : Illi qui te mihi haustum letalem impendere iussit , edixeris me poculum hausisse omne ; verum ei pro me moriendum est ; & signo Crucis adhibito vinum audacter sumsit . Mira res ! eadem hora Antonius ille absens repenti lapsu moritur ; Iohannes sospes servatur : etsi mortiferum quid biberunt , non eis nocebit , Evangelium praedicat . Quamobrem quantis exstiterit meritis , quantaeque virtutis amplius elaborandum sermo non exigit . *P.* Et Petrus , Benehercle , inquit , o Mariane , videris narrasse , sed tamen haud taciturnitate ceteri

teri praetereundi videntur . Unum enim in septem corporibus versatum animum conspicio . *M.* Nec aliter , o Petre , duplici Benedictus merito inter hos viros adgregatur . Nam litteris floruit , & sanctimonia claruit , qui unus ex septem hunc ordinem inchoantium existit , qui semel immortalitatem animae , aeternamque mundi famam consecutus est . Dignum , o Petre , censeas , tanti viri memoriam agere , qui mortalibus gratus , ordini gratior , & Deo gratissimus fuerit . *P.* Equidem , o Mariane , inquit Petrus , quamvis non ea dicendi facundia sim , vellem tamen ab immortalis Deo mihi datum , ut tecum tantorum virorum gesta , divina cognitione , consequi quirem . Verum cum sanctitati condigna merita reddere haud valeam , uberrimam saltem ac maximam praesto voluntatem . *M.* Hic vir clarissimus , inquit Marianus , caelestis patriae desiderio raptus , hominum confusionem horrens , Senarii montis accola effectus est , atque illic Apostolorum morem tenens , manus imponens aegrotos , quamvis arduos , liberabat . *P.* In monte ne , o Mariane , ista fieri consueverunt ? *M.* Et illic , o Petre , omnem serpentium ferocitatem Crucis signo adhibito perimere

re confuevit; homo quidem mirae simplicitatis claris mortalibus emicuit signis, qui totus Dei obsequio deditus herbis plerumque sustentabatur, cui merito dici potest, iacta cor tuum in Domino, & ipse te enutriet. Ad hunc magno fletu adfines nepotem claudum, & mutum adferunt, si eius virtute & sanctitate illum reddere posset incolumem postulant. Nunc Deus, inquit, carissimi votum vestrum absolvet, ex quo cuncta quaevis bona procedunt. Tunc paratus ad Missam sacrificium Deo adferens, & ea absoluta manibus infirmum adducens, recte pedibus sustulit liberatum. Ac perinde Corpus Domini ore infundens exacta communione loquendi tribuit facultatem. Quamobrem nimia admiratione, gaudio, & timore, pro admirandis gestis repletus populus exultavit. *P.* Mira sane, o Mariane, narras. Tantam enim in Benedicti laudem dixisti, ut nil maius, aut excellentius, in ceteris superesse credam. *M.* Hei mihi quid, o Petre, narras. Gerardinus ante oculos meos ardentissimus Virginis cultor adflare videtur, qui genere clarus, virtute & sanctitate clarior, litteris non mediocriter valuit. Inter cetera suis praedicationibus complures haereticos, qui eo
tem-

tempore hic abundabant, ad Christi fidem reduxit. Hic clarus, potens, & excellens consilio & doctrina apud quemquam gloriosus erat, & semper in pulpito divino amore flagrabat. *P.* Obsecro, Mariane mi, unicum saltem Gerardini miraculum in cognitionem nostram veniat, & nihil audientem remoretur; dumtaxat admirabilium rerum dulcedo, & voluptatis in hisce rebus amor me habeat, & qua soles facundia viri gesta prosequere, cuius facta omni ratione praestantia elegantem perpolitumque calamus exigunt. *M.* Id optas, o Petre, narrari, quod in lacrimas utrumque prorumper faciet. Absolvam tamen animi tui ardorem, tum ob austerrimam in miraculis vitam, ob dulcissimamque Patriae memoriam; tum vel maxime, ut divina humanis saltem memoria praestent. Is cum iam quatuor & sexaginta annos natus esset, maxima aviditate, & non parva lacrimarum effusione, mortem orat, cui duo visibilibus cantantes Angeli adfuerunt, qui, Gerardine, aiunt, carissimam creatori animam reddas. Accipiebant, o Petre, gloriosissimam illam gemmam, alter ad dexteram, alter vero ad sinistram, in divae Virginis conspectum portantes. Et

ecce sextus Patrum nostrorum ordinem incipientium nomine Ricoverus in eodem loco iacens, illudque animadvertens, clara voce inquit, Gerardine, Gerardine, me, inquam, obsecro maneat; cuius statim animam Angelorum alter accepit, quoniam & hic gratissimus in Virginis conspectu exstiterat. *P.* Stupenda quidem, o Mariane, narras, sed quid ceteri fratres illa corpora exanima invenientes rati sunt. *M.* Nulli dubium, perfectos viros rei veritatem quam primum cognoscere, sed ut intelligas Ricoveri doctrinam, hic Florentinorum Lucifer, Theologiaeque lucerna, ad quam mortalia vix ascendunt pectora, vel ingenia, pulcro sermone, aureoque ore universa locutus est. Et sane egregia viri opera an abortiva desiliant nescimus. In casum nihilominus elaborasse constat, ubi nihil soni reddiderit instrumentum. *P.* Tum Petrus, o felicem me hodie. At cedo, aliud ne fidus superest ad septenarium numerum absolvendum? *M.* Alexius, o Petre, est, qui sanctitatis exemplum animam Deo reddidit immortalem. Is propter decem & centum annos quietem adpetere debuerat, sed omnia corpori obnoxia diligenter investigabat, herbarum cibos capere,

perē, lectumque non infirmitati, & membrorum gravitati, congruum quaerere. At ne bestiis quidem & feris atrocissimis. Nam super humum & nudos asseres iacere, non in vitae longitudinem sed privationem vertitur. *P.* Quid igitur causae est, o Mariane, hunc praeter ceteris tantum supervixisse? *M.* Idcirco, o Petre, ut ordinis originem, sociorumque facta, alicui scribenti narraret; ne tanti facinoris memoria abesset. Cum vero ad extremum vitae diem devenisset, Angelos instar pulcherrimarum avium contra se volantes intuitus est, Christumque in speciosissimi pueri formam earum medium tenentem, qui ei coronam in capite pulcherrimam florumque fertilem ponebat. Hunc, o Petre, maximum ordinis nostri decus fuisse putandum est. *P.* Tanto, Mariane, gaudio adfectus sum ex talium virorum cognitione, quod totum me laetitia plenum conspicias. Gaudeo, siquid umquam in ordinem vestrum contuli. Augetur animus, vires crescunt, ob amorem erga praedicta lumina meum. Nunc vos felices video, qui numina ista apud Virginem intercedentia, Virginem apud Filium, Filiumque apud Patrem, quo nihil dignius, nil melius, nil propitius, aut
exo-

exorabilius est. Desino, inquam, mirari tantum vos ex diva Virgine benevolentiae, & caritatis comparasse; hæc causa vestrae felicitatis est. Hinc Adnuntiatae miracula orta, hinc universus mundus ad vos properat, hinc omne denique bonum procedit. *M.* At profecto, inquit Marianus, nihil adhuc admiratione dignum compertum habes. Quoniam ab his, non tamquam a dignioribus principium dicendi sumsi, sed ut percepto ordinis exordio finis admiratu dignissimus sit. Nam & Senense decus Ioachimus adest, qui ab illustrissima Pelacorum prosapia originem traxit, celebris ordinis nostri gloria, morum iubar, & rerum sanctarum ditissimus, virtutumque fulgore prae ceteris ornatio. Hic summa omnes beneficentia & caritate amplectebatur adeo, ut aegrotantium nullum eo tempore incuratum amiserit. Sanare aegrotos, claudos erigere, & mente captos restituere, & denique ad lucem pristinam ipsos mortuos revocare. Ioachimi nunc, o Petre, sanctitatem enarrare haud animo est, quem apud Senenses, veluti clarissimum speculum, hominumque decus celeberrimum, inveniri; cuius ipse vitam, ut mare quoddam, videre poteris quam tuae domi nationis

tionis servus, nostraeque Congregationis Frater Paulus scribens, tanta rerum gestarum suavitate tenebatur, ut haec ex eius ore verba inter cetera emanarent. Et plane cum tantae virtutis fuisse mecum ipse confidero, non abs re putem providentia divina natum, ut esset, qui eam aetatem candidissimarum virtutum meritis & singulari facundia illustraret.

P. Ambiguus profecto, o Mariane, sum ob tantarum & variarum rerum cognitionem, quam sententiam in medium adferam, cum non nisi divinum ingenium in hisce rebus exigatur. Sequere, inquam, neque nostrum iudicium exigas, quoniam prae tali cogitatione, simul cum admiratione, neque mens, neque ingenium, satis officium suum facit. *M.* Tum Marianus, Ardentissimus Christi sectator Franciscus celeberrimam vitae famam ubique reliquit illustrem, cui Virgo opem ferre semper solita erat, quod in eius historia idem Paulus ad Pium Pontificem secundum probe in lucem reddidit. *P.* Quid hic, o Mariane, egregii ostendit?

M. Visum est saepius, respondit, in salutiferis eius ad populum praedicationibus ab Angelorum manibus ante eius

ocu-

oculos codicem apertum teneri, quae omnia, uti scripta erant, spiritus fervens summa cum caritate, & virtute, efferebat. Innumerabilia ab eo aegrotantium genera curata accipio. Hoc taciturnitate, ut alia omittam, neque praeterire possum eum quatuor exanimes pueros ad clariorem lucem reduxisset. Demum, ne diu laudibus viri immorer haec commemorans, illico eius vitae gloriam sanctissimo calce claudere propero. Nam primo Virgo Mater huic cum Filio in sinu adparens, Quam, dixit, Franciscus, tibi gratiam referam, cum me tam vehementer dilexeris. Dignum est, Filius respondit, ut qui nos dilexit, nobiscum superna in patria versetur. Et in eadem Mater, & Filius, Veni, veni, vocem proruperunt; ac statim alma confessoris anima migravit ad astra. *P.* Caelesti hic, o Mariane, merito gloria decoratur, facrisque adgregatur agminibus sanctorum, splendoribus effulgens. *M.* Dum haec tibi, Petre, narro, venerandum Furleinese iubar Peregrinum me obiurgare visum est, quem si unico virtutis merito, singularive experimento, inter ceteros enumerandum putem, redargui vereor. Quam egregiae beatitudinis haec praeclara existere! Quare ut celeriter ortum cum fine

ne claudam, omnibus hunc viris Italiae
sanctimonia nominatis aequandum cen-
seas. Quid moror, o Petre? Vellem,
simulque nollem, amplissimum laudum
campum ingredi; sed hoc tibi polliceor,
eius alibi, & in maiori ocio, narranda
gesta reservavi. At nunc tibi plura sub
brevitatis serie exsolvere placeat; horren-
da namque pro immortali Deo pertulit.
Quod si in eius perpetua laude ver-
ser, centum haud horae sufficerent, cui
humanarum, & divinarum rerum Auctor
condigna merita retulit, ut eadem Chri-
sti discipulis, & Peregrino potestas da-
retur. Nam praeter ingentia miraculo-
rum signa, nonnullos iucunda, & amoe-
na vita privatos in eundem statum re-
tulit. *P.* Ingens me hodie, Mariane, vo-
luptas habet, nec quicquam per hoc
tempus amabilius, aut desiderabilius, &
salubrius accidere poterat, quam ex tuo,
lac & mel emananti ore hoc audivisse,
per hoc enim maiora longe fecisse inspi-
cere possum. *M.* Immo, Petre, ex uni-
co frumenti grano, pauperum domicilio
horrea adimplebat, vinumque ex nihilo
in abundantiam redigebat. Quid iam plu-
ra loquar? ea huic desuper gratia datur,
ut pauci admodum eam consecuti sint.
P. Hoc unum, Mariane, miror, hos cano-
ni-

nissando viros non esse seculorum memoriae datos, ubi multi inferiores anteierint. *M.* Ad hoc lacrimis irrigatus respondere, o Petre, cogor, heu heu! nostris temporibus cuncta venalia, & ipsa demum sanctitas apud nos venditur. Nimia ordinis paupertas hos omni laude dignos viros ab hominum memoria retraxit. At unum illud me totum reficit, & recreat, quod apud immortalem Deum nobiles sunt. Sed ad nostrum propositum revertamur, obsecro. Nam maxima pudoris, modestiae, & sanctitatis observantia nunc in mentem venit. Is Bartholomaeus est, tot pro Christi amore labores perpeffus, ut non modo pelle, sed nervis, se se spoliaverit. *P.* Nostra ne, Mariane, patria hunc virum genuit? *M.* Nequaquam, inquit Marianus, quoniam natura non unicae civitati cuncta concessit. Venit Bartholomaeus in hunc mundum, ut suam Cesenae patriam illustraret; venit ut malorum impetus comprimeret; venit ut bonis ab immortali Deo merita exoraret; huius plerumque animum in pulpito ereptum videas, ab Angelisque in sinum auctoris deportatum. Mirantur omnes sermonis absolutionem exoptantes, hunc extollunt, hunc praedicant. Hinc, o Petre, sanctita-

Citatis fama orta est , & ad nostrae ci-
 vitatis aures velocissima pervenit . Audit
 hoc mulier ob atrocissimum morbum cum
 duobus filiis in extremis laborans , maxi-
 ma devotione Bartholomaeum videre ad-
 sectans . At in somnis Bartholomaeus
 in statu quodam prophetico hoc mu-
 lieris desiderium cognoscens adparuit .
 Ostende , inquit , soror , propter quod
 tantopere doles , & suam filiorumque
 illico sanitatem reddidit . Hi sunt quos
 habuimus in derisum , & in similitudi-
 nem improperii , quorum vitam existi-
 mabamus insaniam , qui tam grati , tam-
 que accepti in Virginis conspectu fuere .
P. Tum Petrus , iam cum Gregorio lo-
 quar , inquit . Illic animus meus cupit
 resistere , adstare , ubi se cum his vi-
 ris sperat sine fine gaudere , & doleo
 cur non tanta observantia digni viri no-
 stra aetate reperiantur , quorum ardentis-
 simus imitator essem . *M.* Hac quoque ,
 o Petre , tempestate colendi viri repe-
 riuntur , ad quos cum pervenero , mi-
 randi dabitur facultas . At nunc claris-
 simum virginitatis speculum Ubaldus an-
 te ferendus est ex Burgo Sancti Sepul-
 chri claram originem ducens , qui hu-
 manitatis , philosophiae , & theologiae
 radiis illustratus , celeberrimam morum,
 vir-

virtutum, & sanctimoniae famam dereliquit, cuius gesta tradere cupiens perstrepsit calamus in stuporem ductus, animus haec scribere contremiscit. Nihil condignum, tantoque viro idoneum perumpere posse credo, sed paucis tamen eius apud te cognitionem aperiam. Is a teneris annis religiosam vitam coluit; dumque adolescens, & iuvenis esset, civili ocio cedere, & litteris operam navare secum instituit, demum religionem hanc secundum divae Virginis praeceptum, se obsequio sanctorum virorum tradens, ingreditur. *P.* Cedo, Mariane, quae corporis habitudo, & qui cultus erat huic? *M.* Dicam sane, o Petre, hic corpore formoso, staturae grandis, pauci admodum somni, intensique laboris; hic in ietu temporis quemvis aegrotantium liberabat, quod plerumque nonnulli invidi diabolica arte fieri rati sunt. Si quando fratribus panis vel obsonium defuisset, orationem faciebat, & ornatam divinitus mensam conspiciebant, ex qua mira suavitas in vescendo oriebatur. *P.* Talem se hic mortalibus, o Mariane, praebuit, ut non fugiant, aut horreant; sed tota mente, toto animo, totisque viribus imitentur. *M.* Cum autem Marianus eum ardentiolem fieri ani-

animadvertit ex parvis ; inquit , licet ad magna me transferam . Divus Hieronymus ille est , qui ob miraculorum fertilitatem , celebre nomen Burgo Sancti Sepulchri dedit ; hic spiritu rapiebatur in caelum . Porro numquam clara sine invidia fama fuit . Quidam ei fratrum detrahens statim in terram labens ultimum vitae diem ingressus est ; in quem Hieronymus misericordia provocatus , in pristinam vitam redire fecit . Quare ab omnibus veneratum accipias . Non tamen eum ordinem , quo fui de verbo ad verbum scriptitarunt , impendam , ne nimia verborum prolixitate a primordio nostro decedam , & ceteris dicendis locum occupem ; aut tibi , o Petre , taedium pariam . *P.* Probe , o Mariane , factum est , in his sermonibus medullitus enucleatam substantiam depromere . *M.* Ego quoque in eandem sententiam devenio , sed ad rem nostram , respondit Marianus . Ita eius oppidum totum gaudii repletum exsultasse scias . Sed quid rememor horum in descriptione ludibriorum quae humanarum mentium , levissimarumque gentium blandimenta sunt . Summa hic omnes caritate amplectitur , omnibus morum , & continentiae exemplar est , ciborumque parcitatis . Quid plura

loquor? *P.* Omnibus, ut video, inquit *Petrus*, sanctitatis iubar. *M.* Maturo tandem aevo, summa populi moestitia celeberrimum vitae diem clausit. *P.* Ad haec *Petrus*, Sic, inquit, silentium rumpere non audeo, & quasi mutus obstupesco; inceptum cupienti narra. Aliud eadem patria sidus aethereum genuit, *Andream*, virum quidem egregium, inter sublimes atque praeclaros ordinis cardines copulandum. Hic vivens moriensque beatæ vitae cupiendum nomen destituit; dumque corpus dormiret in pace, trium dierum, noctiumque spatium per se campanae sonuerunt; quod omnium animos, cordaque, erexit. Demum pulcherrimum cum palma lilium super eius sepulchrum oritur, & frater quidam postquam lilium legere cum palma voluit, statim evanuerunt. *P.* Equidem hoc idem, *Mariane*, censeo, haud fas esse divina ab humanis tangi. *M.* Quid demum *Christi* miles *Bonaventura*? Nec immerito a bonitate sibi grande nomen fumsit; hic contra acerrimum hostem victor gloria decoratur, genus ex *Pistorio* ducens, non infimum, nec maximum. Nam medium tenuere beati, & medio tutissime itur. Is corporis animique viribus non parum valuit, in vigiliis tolerandis aptus, virtut-

virtuteque peritissimus fuit. Neque sanctitas laborumque relatio abfuit. Nam in eius obitu a quibusdam Angeli cantantes auditi sunt, Veni dilecte, veni; & animam illam absque macula in Dei Virginisque conspectum deportarunt. Talia audientes veloci pede currebant, & frustrati exanime corpus invenerunt. *P.* Hoc, o Mariane, adserere audeo, nisi amor a veritate sensum auferat, omnium religionem vestram felicissimam fore. Nam ego talium virorum laude prae nimio amore in spem erectus, nulli rei laborem inesse putabo, sed tamquam dux inceptum prosequar, ut ardentiori animo tepidi efficiantur. *M.* Quem hilari admodum facie, & sereno vultu, Marianus, ob verborum amoenitatem intuens sic adfatur: Dux eris, & haec nomen tuum usque ad astra ferent; animam vero tuam in sinum Abrahae Patriarchae Angeli deportabunt immortaliter caelesti sede fruturam. Redigitur, o Petre, mente volutanti, ex Urbe veteri insignis in memoriam Thomas, qui Mariae zelo raptus, caelestis sedis adfectione latus, ordinis nostri cultor efficitur mirabili Matris Dei sapientia educatus. Quidam ob patrata furta ad necem deputatur; pio Thomae vovit; & nocte custo-

dibus superna somni flagrantia dormien-
 tibus incolumis fugam adripuit, paucis-
 que post diebus eo quod votum non ab-
 solverat in idem crimen incurrit, Tho-
 mae se recomendans, iterumque meri-
 tum vitae recipiens, omnia ad unguem
 exsolvit. *P.* Non parvus, Mariane, ad-
 mirationis locus relinquitur, nullum in-
 tactum ab his viris miraculi genus, nec
 ab re prae ceteris vos electos intelligo.
M. Mira res, o Petre, est Antonius ex
 Viterbio; vir praestans apud omnipoten-
 tem Deum magnopere excelluit. Nocte
 quidam freneticus magnis admodum cla-
 moribus ceteros vexabat, & Antonius
 adsens languentis pietate concitus, ad
 frenetici cubiculum consolandi gratia per-
 rexit manum capiti imponens statim de-
 fuit infestatio, deinde pro eius salute
 preces effundens, mente sanum, refe-
 ctumque, ac salubri potitum sanitate red-
 didit. *P.* Mutus sane, Mariane mi, pro lau-
 dandis viris, ob rerum fertilitatem efficiar.
 Volenti namque de unico gratulari om-
 nes una in linguae velocitatem currere
 videntur. *M.* Ita est, o Petre. Nam
 infiniti memoria digni aessent, sed fe-
 lix inter alios Gabriel connumerandus
 est, qui gentium strepitum horrens, Se-
 narium montem summa sanctitate coluit;
 Flo.

Florentiamque haud placere palam praedicat, quippe quae exercendae sanctitati obnoxia sit; quumque ubique notus gestis esset, propinquum se morti conspiciens, hilari semper Virginem orabat. Quare actum est, ut binas dormiens & aureas videret scalas, in quibus sex cum dimidio mortuuros fratres accipit, dumque praedictam visionem aperit, ecce ad ianuam una cum filiis parentes illum videre peroptantes. Quod fas quum minime sit mulieres Dei cultorum sedes ingredi, felix ita Gabriel foras aegrotans abiit; &, Lugetis ne me? inquit: hos potius in mundo calamitatum, miseriarumque fertili, & diaboli laqueorum, catenarumque pleno: & in quietem rediens unus ex profectis fratribus exsultantem animam super scalas aureas conspicit; ac summo clamore, Cur, inquit, care frater, non me manes? cuius Continuo anima evanuit. Sex itaque fratres universae carnis viam ingressi sunt, primum autem pro dimidio semimortuum habuerunt, quos omnes vidimus, & adlocuti sumus. Hi sex fratres non parva observantia digni fuerunt virtutum splendore, tum etiam eorum ab immortali Deo dote, quorum nihil in presentiarum nescius admirabilium rerum attingam; sed eorum sit satis

tis animas super scalas aureas exultasse .
Sed quid , o Petre , agis ? quid mente
volutas ? quid tantum cogitas ? fieri ne
posse ambigis , quae tanta brevitate com-
memoravi , an maiora & adiicienda his
miraris ? rei veritatem nedum persuasi ?

P. Ego , mi Mariane , sermonem nunc
tuum audiui , sed nequaquam intellexi .
Tanta enim erat dulcedo alienati spiri-
tus a corpore , & cum his , quos paulo
ante connumerasti , benevolentia coniun-
cti , adeo connexi , ut eadem beatitudi-
ne iam illis me crederem consortem . .
Tenebar sane quodam sermonis lepore ,
quadam vitae suavitate , caelestisque regni
fruendi desiderio , omnino a terrenis re-
bus alienus , caduca vilipendens , humi-
lia abiiciens , ut cum eis tandem pos-
sem immortalitate connecti , quibus vidi
& intellexi quidem nullum adesse cri-
men , nullam animae maculam , quin
caelesti corona fruerentur ; & eis per-
fectam gloriam , immortalisque Dei prae-
mium absolutum inspexi , quippe qui
ante Virginem , ut claritatis sidera , ut
luminum mortalibus lucernae , reducen-
dorum in patriam malorum vestigia , via
errantium , salutemque optantium por-
tus , virtutum itinera , morum , mode-
stiae , sanctitatisque ubique exempla prae-
cla-

clarissimos radios effundentia. *M.* Gratia quoque, o Petre, cognoscendus est; hic mitis, clementisque naturae fuit. Nec immerito ex nomine rem sibi sumsit, quum non parvam ab immortali Deo ex proba vita gratiam sibi comparaverit, & primo Senarium montem coluit, ut more nostro superflua refecans media tantum carpere laborem. Huic non parva desuper gloria, & laus data est, quum ad excelsa divinitatis fastigia trahe-retur, cuius historiae culmen adtingere, paucisque explicare non possum. *P.* Inter frondes, ait Petrus, multiplicesque ramos miraculorum fructus tantum elige. Nam lectorum exorientium mentibus hic satisfieri curavi. *M.* Praeter alia, respondit ille, hunc in vitae calce coturnicem adpetisse comperio, & repente ante eius conspectum adparuit, eamque coquendam dixit. Quo facto, quum in duas esset partes divisa, invicem coniunxit, anhelitumque in eam infundens ait, Hei mihi ob moribundum corpusculum hoc fragile creaturam Dei peremeram, iterumque evolare fecit. Ipse autem moriens multa reliquit sanctitatis signa, quae ob temporis brevitatem tacenda duxi. *P.* Ita, o Mariane, est, quod totam sanctitatis machinam uno

confectam homine breviter explicare non possumus, sed alium iam adgredere. *M.* Petrus ex civitate nostra Florentia exordium trahens, innata quadam humanitate, virtutumque decore, ante creatarum rerum principem pro quodam morum, & sanctitatis iubare sublimatus, non quidem immerito laudandus est, qui quum ea honestatis effigie, & sapientia esset, ut mortales, immortalesque caritate complecteretur, virginis viduitatem portandam elegit, ex quo saepe pietatis fontem Mariam videre meruit. Tum vellem, inquit, diva Mater, a corpore solvi, & cum beatis istis Angelis copulari. Ipse tempus eligas, respondit Virgo. *P.* Ubi haec, o Mariane, exstiteret? apud ne eundem montem virorum memoria celebrem? *M.* Tum Marianus, Si in eo loco frequentatam sanctitatem narrare possem, nullum sane commodiorem ad animae immortalitatem acquirendam diceret; praedicat ipse futuro vespere sibi moriendum fore, quorum omnino mentes a tali re alienatae erant. Et ecce paulo post dulcissima cantantium vox sub tegmine caesae adstare auditur. Vocem quidem audientes, neminem autem praeter binas aves viderunt. Interim alma Petri, anima suavissimum odorem fragrans, nemine hoc ani-

animadvertente, evanuit . *P.* Quod Petrus tacitus cogitans divina haec potius , quam humana ope fiunt , inquit . *M.* Claruit, o Petre , etiam temporibus nostris vir multa observantia dignus, Nicolaus Arretinus, Sacrae Theologiae doctor , Ecclesiarumque obsequio deditus , qui moriens haud tacenda sanctitatis signa ostendit . Et sane quantum in rebus gerendis regia Imperatrix ei adfuerit excellentissimum est . Mulier quaedam ob urgentes corporis labores non diu vivere cogitur , quare adfiduis se precibus Virgini commendat , eique in somnis adesse visa est : Perge, inquit , ad virum perfectum Nicolaum Arretinum , clarum ordinis Servorum fidus, addeque preces , ut te liberet . Exurgens illa pro viribus quisnam sit Nicolaus Arretinus flagitat . Tibi, inquit, Virgo Maria me sanandam tradidit . Si ab ea mitteris , respondit Nicolaus , surge , & revertere in domicilium tuum ; quae erecta sanitatis voto potitur . Datur & huic virginitatis pretiosissimum lilium . *P.* Gaudio civitatem illam Arretinam non litteris modo , sed saluberrima omnium sanctitate non mediocriter excelluisse , & eo magis quod huic vestrae nonnihil decoris , & ornamenti adfert , & quia nobiscum benevolentia & amicitia , atque carita-

ritate coniuncta est. Ac praesertim idcirco laetor animadvertens quos diligo omni virtutum decore, & sanctimoniae ornamento refulgentes. *M.* Dominicus inter ceteros urbis nostrae viros, fortasse sanctitate, quam progenie sublimior numeratur, cuius proprium castitatis decus fuit, semper Paradisi ianuam ostendens; ex cuius quotidiano sermone plurima sanctitatis vestigia recepi, & probe vitae regendae documenta, ipsiusque lacteo sermone tantopere adficiebar, ut diem plerumque eius consuetudine fruens horam putarim. *P.* Beatum me hodie, inquit Petrus, o Mariane, fecisti admirandis his omniumque memoriae tradendis rebus, sed illud scire animus magnopere cupit, si quid in femineo genere tertii ordinis palam sanctitatis est, id ipsum in nostram cognitionem redigas; nam haecenus infinitam vobis Sanctorum coronam adesse perspexi. *M.* Genuit haec nostra civitas Iulianam virginitatis speculum, & mulierum memorabile decus, quae mira sanctitate refulgens celebris facta est. Non equidem vanis ornata splendoribus, non mortalium erecta suavione, neque illustri, specieque decora; sane virtutis praemio, in qua verum decus triumphique gloria residet, assidue resultat, quae sancta-

Starum praedicationum sectatrix, gestorum testimonio comprobatur. Inter cetera divae Matris viduitatem adsumens immortalem sibi in coelo sedem comparavit, Virginisque in salutem amictum gestavit. *P.* Et ecce alma sine fictione mulier. *M.* Est & alia sanctissima mulier, o Petre, Iohanna Cremonensis, quae ab Infellis quondam originem traxit, celebris miraculorum gloria, virtutumque fulgore ornatissima, nigrumque etiam Virginis amictum gestavit, & inter notanda, ubi vitae suae calcem praescivit, quindenarius dies dumtaxat Christi corpus in cibum, & sanguinem in potum, sumsit. Tot hinc inde nobiles progenie viri hanc uxorem exigentes frustrati sunt, & usque ad exitum tantam virginitatem conservavit; cuius in dies miracula, velut flumen quoddam aestuans, effunduntur. *P.* Ad haec respondens Petrus, Mira, inquit, narrasti, o Mariane, quae omnia non modo censeo, sed iam ante oculos meos videre videor. Nec abs re Hieronymum ad Eustochium legimus, ubi quam saepe ad funera, & ad sepulturas quorumlibet Sanctorum Angelos advenisse adserit, & ad exsequias eorum obsequia praestitisse; nec non & animas electorum usque ad coelos cum hymnis, canticis, atque laudibus

bus detulisse; ubi utriusque sexus commemorantur frequenter laudes cecinisse; interea multo nonnunquam lumine resplenduisse; insuper adhuc viventes in carne ibidem miri odoris fragrantiam diutius persensisse. Quod si ad recreandam spem, mi Mariane, & ad corroborandam fidem interdum adstantium, Salvator noster ob suorum merita amplius comprobanda talia & tanta exhibere per suos caeli ministros circa defunctos dignatus est; quanto magis in ordine vestro, quem fertilissimum Sanctorum intellexi, credendum est his Angelorum militiam cum suis agminibus obviam venisse, eosque ingenti lumine circumfulsisse, & usque ad thronum olim eis etiam constitutum cum canticis spiritualibus perduxisse. Ea insuper potentia ut vobis in decus, & nobis in favorem, aeterna luce fruantur. *P.* O felicem me hodie, non possum non exultare! Tanta adfatur laetitia me habet quod ambiguum est vitae, an mortis optator sim. Altera cum mortalibus agitur, altera vero cum immortalibus, ut gauderem; nam quid honor? quid opes? quidve magistratus? ad comparandum caelestis regni iter? Hi pauperes simul, & divites fuere, hi honores, hi magistratus, hi quicquid optandum est,
 pro

pro voluntate possederunt; his amicis-
 simus omnium Deus adfuit, apud quem,
 Virginem intercessorem habuerunt. *M.*
 Additur, o Petre, & nunc admiratio-
 nis locus. Cedo quid illud esse re-
 ris, quod in tantam horum fidem adeo
 vehementer te prorumpere faciat, nisi
 ipsorum ardens caritatis flamma, quae
 ad ipsorum divinam cogitationem mor-
 talium corda non modo agitatur & im-
 pellit, verum inflamat & accendit.
P. Aliud mihi, o Mariane, iucundissimum
 narrare velis obsecro, quo omnia simul
 hodierna die in laetitia vertantur, quo
 modo apud universum terrarum orbem
 ista vestra Adnuntiatae devotio creverit,
 qua causa, quave ratione in tantam ce-
 lebritatem devenit. *M.* Est, o Petre, amoe-
 nitatis plena haec tua petitio. Quare hoc
 scias velim nihil umquam gratius postu-
 latum. Neque abs re; omnia namque prae-
 clara in unum deveniunt. Benefactoris
 interrogatio, narrantis aviditas, cultae-
 que Virginis meritum, quae quidem ma-
 ximi facienda sunt. *P.* Non minori ad-
 miratione rerum gestarum, quam ex tuo
 narrantis lepore detentus sum, quippe
 omnia novisse videris, addoque hoc te
 ad illustrandum Servorum ordinem prae-
 cunctis mortalibus electum, neque idcir-

co

co non mirari . *M.* Dicam profecto quod optas . At illud in primis te non praetereat , divinitus quaecumque egregia , & bene gesta ; quae vero male , humanitus : quaevis praeclara facinora ab immortali Deo originem traxerunt . Quaedam Virginis precibus , quaedam vero ceterorum Sanctorum meritis ; alia ex eorum devotione , alia vero ex cultu ; per quae nil tam arduum , nil tam grave , aut difficile , licet exaudiri dignum sit , quod humanum genus non consequatur ; quare hoc omnium praeclarissimum non terrena , sed caelesti ope factum censeas . Erant una noctium ad celebrandum simul Matutinum fratres , quumque absolvisset , suavissimus orandi sopor eos invasit , ut prae nimia devotione spiritus a corpore evanuisse putes . Demum in maximum fervorem vocisque vehementiam adducti , Ecce , inquiunt omnes , ingens multitudo , universum vulgus , & ex longinquis partibus nationes , ad nos properant . Denique ab oratione surgunt , sui ipsius omnes mirantes , illud fore insaniam arbitrati . At ubi mane templum aperuerunt , magno statim impetu mortalium repletum est , qui non parva Adnuntiatam hanc veneratione colentes rei primordium invenerunt ; fama volat , ac deinde

de homines undique effundi videbantur.

P. Tuam profer, o Mariane, sententiam in hac ipsa re. *M.* Ego profecto, inquit Marianus, adfererem divam Virginem in perpetuam sui viduitatem gestantium memoriam haec ostendisse, utque etiam ad sui cultum prae ceteris nos elegisse constaret. Nam & longe maiora ordinem inchoantibus demonstravit. *P.* Quid illa pictoris fama diu in hominum ora evagata? *M.* Ad hoc inquit ille, Ut mos fere omnium est pictorum. Huic Bartholomaeus nomen erat, qui morum modestia, vitae integritate, & sanctimonia, in divae Virginis conspectu gratiosus exstitit; cui maximae laudi pretiosissimum virginitatis liliū dabatur; qui cum Virginis imaginem pingere vellet, assidue ieiuniis & orationi instabat, noctes plerumque infomnes, crebrasque vigilias nuda humo iacens faciebat; sicque eam saepius obtestabatur, ut propriam semel faciem pro nimio ardore designare posset. Cuius exauditas preces aiunt, & mane ad opus suum rediens, absolutum cum capite corpus invenit; quod nulli dubium videri potest, quum illud per Angelorum manus fabricatum sit. *P.* Mira sane, o Mariane, narras. *M.* Audi quaeso, quum extra urbis moenia eo tempore haec divina Virginis imago
Adnun-

Adnuntiatae esset , & illuc universus populus ad Fesulanæ devotiones transfiret , templum illud ob devotionem ingrediebatur ; ut iam alter deambulationis gratia , alter vero devotionis , illuc proficisceretur . Ubi fessi requiem , aegri salutem , umbramque aestuantes , recipere solebant .

P. Sicque , ut arbitror , inquit Petrus , paulatim locus ille in devotionem auctus est .

M. Nec dum perfectam rei seriem tenes .

Martinus Papa quintus , quum Florentinam civitatem ob quasdam causas interdixisset , solum hoc divae Matri altare consecratum reservavit . Ad quod tunc omnes ad unicum animae solatium , salutisque remedium , confugiebant , atque illinc maxima devotio orta est .

P. Videntur quæ a te commemorata sunt adeo similia , ut ea oculos cernere , & animum censere , credas .

M. Non minorem , o Petre , devotionem probes ex cultorum meritis , qui tunc in tanta reverentia habebantur , ut omnes una animarum pastores , & tutores , salutisque remedium , eos prædicarent , ut superius declaratum est .

P. Iucunditatis , inquit ille , plenus existit dies .

M. Ego vero , respondit Marianus , ut iam domum redeam , divae Virginis voluntatem in hoc ducem crederem .

FINIS .

F. DOMINICI IOANNIS
THEOLOGI FLORENTINI,
ORDINIS PRAEDICATORUM

*Operis, quod Theotocon, seu de vita & obitu
B. MARIAE Virginis inscribitur,
libri duo posteriores.*

* * * *

Principium Tertii Libri Theotocon, de
Templis Romanis, & Etruscis
Divae Mariae dedicatis.

SIC nova sidereo fulgens Regina decore
Sit licet a superis sat celebrata choris,
Attamen in tota colitur tellure Maria,
Ut praeclara probant templa dicata sibi.
De numero quorum praesenti pauca libello
Addere constitui, matre favente Dea.
Nam, si cuncta meo complecti carmine vellem,
Vix ingens caperet nomina nuda liber.
Si quis in occasum Phoebi procedat ab ortu,
Tendat in ardentem praegelidamve plagam.
Undique vel magni perlustret littora ponti,
Et quacumque velit parte viator eat;
Omnia virgineis spectabit plena sacellis,
Quae sibi devotae constituere manus;

D

De

De quibus illa mihi tantum describere mens est,
 Quae sita sunt Itolis, & magis nota, locis.
 Sed prius Ecclesias Romanae prosequar urbis,
 In quibus haec genitrix praesidet ipsa Dei.
 Plurima fictilium quoniam delubra Deorum,
 Abiecta veteri religione mala,
 Sub titulo divinae renovata fuere parentis,
 Quando vera coli coepit in orbe fides.

Sancta Maria Rotunda.

Pantheon in media domus est spectabilis urbe
 Numinibus vanis ante sacrata diu. (baetis
 Quam vir magnanimus Partbis Agrippa su-
 Condidit, ut clare nos epigramma docet.
 Cui vetus adparens mulier sic nocte locuta est:
 Vinces, si templum voveris ante mihi. (pbm,
 Ex nunc polliceor tibi laetum, Marce, trium-
 Si pacto mecum federe bella geras. (con,
 Quae Cibeles divum genitrix per maxima di-
 Placato cuius numine victor eris.
 Inde memor voti superatis hostibus ille
 Hoc mira dignum laude paravit opus.
 Atria porphyricis ubi sunt ornata columnis,
 Et domus albenti marmore tota nitet.
 Et superas una testudine ferunt ad auras
 Altior haec aliis aedibus ipsa sacris.
 Quam prece compulsus Romani Praefulis olim
 Christicolis Caesar praebuit inde Phocas.
 Nunc ubi vera Dei, falsa Berecynthide pulsa,
 Mater adoratur Virgo Maria Iesu.

Cui

*Cui bonus Antistes dedit hanc Bonifacius aedem
 Cum reliquis Sanctis ut coleretur ibi.
 In medio quorum, volut inter sidera Phoebus
 Emicat, & voris diva benigna faver.*

AEdes Minervae.

*(Nervae,
 Nec procal armiferae domus est antiqua Mi-
 Quae cum sublimi praedita mente fores,
 Invenisse novas olim subtiliter artes
 Dicitur, & seculo grata fuisse rudi.
 Fertur & ignotas numerorum prima figuras
 Haec simul ingenio composuisse suo.
 Textilibusque togis homines instruxit, & armis,
 Intactae formam virginitatis habens.
 Et meruit doctis imponere nomen Athenis
 Credita de solo vertice nata Iovis.
 Hinc Graio capiti veteres errore Quirites
 Magnificam templum constituere sibi.
 Post ubi de vastis aedes conflata ruinis
 Christiferae matri grandis & ampla fuit.*

De Ordine Praedicatorum.

*In qua Dominici soboles clarissima patris
 Rite canit laudes nocte, dicque suas.
 Praesidio cuius divini nuntia verbi
 Inclita religio coepit, & aucta manet.
 Et multa floret sapientiam prole virorum,
 Qui velut in terris sidera clara nitent.
 Errores hominum dum recto dogmate purgant,
 A vera soliti peltare falsa fide.*

AEDES S. SABINAE.

*Sub titulo positam qui martyris ante Sabinæ
Collis Aventini tunc habuere domum ,
Ordinis auctori quam praesul Honorius illi
Contulit insigni religione viro .
Cuius in aeternum virtus & gloria pollet
Utilis Ecclesiae cum foret ille nimis .
Sed magis ut valeant populo prodesse frequenti
Hunc divae Matris post tenuere locum .*

SEPULCHRUM S. CATHARINAE
SENENSIS.

*Quem satis exornat celebri Catharina sepulcro
Nuper sidercis addita virgo choris .
De qua plura loqui brevit as angusta libelli
Me prohibet , quamvis dicere nura queam .*

ARA CAELI.

*Hinc ego dimissa veteri statione Minervae
Ad Capitolinae limina pergo domus .
Nomine mutato quae Caeli dicitur ara ,
Matri sacra Dei, cum foret ante Iovi .*

CAESAR AUGUSTUS.

*Tempore quo Caesar totum feliciter orbem
Augustus tenuit sub ditione pari .
Cum iucunda sibi nimium fortuna faveret ,
Et flaret votis aura benigna suis .*
Fer-

*Fertur divinos conferre senatus honores
 Una cum populo tunc voluisse sibi.
 Sed licet optata mundum sub pace teneret,
 Altior & cunctis regibus ipse foret;
 Non tamen oblatum voluit tunc sumere munus,
 Quod nulli vivo contigit ante dari.*

*Verba Augusti ad Sibyllam
 Tiburtinam.*

*Sed prius Albunae quaerens responsa Sibyllae,
 Proxima cui Romae patria Tibur erat.
 Dic, ait, o vates arcani conscia veri,
 Si decreta sequar quae statuere patres;
 Debita si superis deceat me carpere dona,
 Ne quid agam temere consule, virgo, precor.
 Ambigo quid faciam, sed tu praesaga futuri
 Alma, quid expediat pande, Sibylla, mihi.*

Responsio Sibyllae.

*Ille tribus postquam steterat ieiuna diebus
 Respondens contra, maxime Caesar, ait,
 Sis licet ornatus claris, Auguste, triumphis,
 Et mortale tibi pareat omne genus.
 Non tamen id proprio debes adscribere iuri,
 Quod caelestis heri munere victor habes.
 Cuius maiestas non est imitabilis ulli,
 Nec licet illius tollere iura tibi.
 Alter enim veniet supera mittendus ab aula
 Dignus adorari, solus & ipse coli.*

*Hunc generosa parens sine tactu foeta virili
 Proferet ex utero Virgo pudica suo.
 Cuius imago tibi pulcra cum prole patebit,
 Si tendas oculos Caesar in astra tuos.
 Stans ubi celsa manet mirabilis ara nitoris,
 In cuius medio regia Virgo sedet;
 Et puerum nitidis formosum gestat in ulnis
 Divina specie quem radiare vides.
 Tunc quoque vox venit caeli de cardine dicens:
 Haec est venturi nobilis ara Dei.
 Quem pater Augustus casta suadente Sibylla
 Pronus adoravit, seque coli renuit.
 Et pariter domini cognomen respuit idem,
 Martia victori quod sibi Roma dabat.
 Sed postquam summa Tarpeii montis in arce
 Ante dicata Iovi corrui alta domus
 Hunc devota locum construxit turba Mariae,
 Quae recte Caeli dicier ara potest.
 Pro cuius merito Dominus peccata remittit
 Fitque minor laesi numinis ira sui.*

Visio Mirabilis.

*Nam fuit hac ipsa vir quondam sanctus in urbe
 Qui dum pro populo funderet ultro preces.
 Vidit in aerea Christum regione morari,
 Et iria forte sua tela tenere manu
 Ex quo dum peteret caeli Regina, cur illis
 Sic foret armatus dicere, coepit ei.
 His volo nunc iaculis homines delere nocentes
 Me sine iam penitus perdere, mater, eos.
 In-*

*Infectos vitiis video quos omnibus esse,
 Et nova præteritis accumulare malis.
 Nam quoties terras cæli de culmine cerno
 Perturbant oculos impia facta meos.
 Desine, cara, meo, genitrix, obstare rigori,
 Emollire tua quem pietate soles.
 Est mihi mortales sententia tollere cordi,
 An mala sic patiar semper ubique geri.*

Verba Mariæ ad Christum.

*Inde videbatur facili sermone Maria
 Supplice cum vultu talia virgo loqui. (te
 Sint quæcumque refers, quanvis certissima, na-
 Et nimis ante diu singula nota mihi.
 Non tamen idcirco debes, æquissime index
 Ocuis humanum perdere velle genus.
 Cum valeat pravos etiam deponere mores
 Rursus, & innocui sumere callis iter.
 Quo duo monstrabunt venturi lumina secli
 Dogmate fulgentes, & probitate viri.
 Ordinibus qui læta dabant primordia sanctis,
 Ut tua vera fides tutior esse queat.
 Et sua mirificis firmabunt dogmata signis
 Factis æquantes splendida verba probis.
 Sic ait, & tandem mater venerabilis ambos
 Tunc coram domino protulit ipsa patres.*

De Sanctis Patribus Dominico,
& Francisco .

*Alter Dominicus , Franciscus dicitur alter ,
Dissimiles habitu , religione pares .
Primus ab occiduis rutilans velut Hesperus oris
Lumine doctrinae claruit ante sacrae .
Lucifer ex Itala veniens regione secundus
Ordinis eximii conditor inde fuit .
In quo se vocitant magni virtute Minores ,
Quale prius nomen praebeuit auctor eis .
Cuius posteritas , tanti vestigia patris
Recta sequens , alta Matris in aede manet .
Quae sicut illustri pictura pollet ad intra ,
Marmoreis gradibus sic nitet illa foris .
Sed magis ornat eam placabilis ara Mariae ,
Quae proprio Dominum flectere iure potest .
Ne mala retribuat nobis quaecumque meremur ,
Ut miranda satis visio dicta probat .
Nam diris subito proiectis arbiter bastis
Continuit rigidam matre rogante manum .*

Sancta Maria trans Tiberim .

*Pluribus exemplis clementia Virginis huius
Magna patet , sed quis promere cuncta valet ?
Multa quidem silco memoratu digna , sed illud
Nobile prodigium quis reticere queat ?
Quod fore portendit plenam pietate Mariam .
Dum prolem summi gigneret illa patris
Fons*

*Fons olei quando Romana erupit in urbe,
 Ut vetus illa domus Transiberina docet.
 Unde fluens rivus flavis permixtus arenis
 Vicini lapides reddidit amnis aquas.
 Est ubi nunc aedes Reginae condita caeli,
 Unde salutaris prodiit ante liquor.
 Singula depulsis qui sanat vulnera poenis,
 Nec finit humanum morte perire genus.
 Ut patuit quando revolutis pluribus annis
 Invasit Romam pernicioſa lues.*

De peste pulſa Romae meritis
 B. Mariae.

*Qua fere non alio gravior ſub tempore peſtis
 Accidit, ut doct̃or certius ille refert
 Gregorius, recto praefulgens doct̃mate, qui tunc
 Paſtor erat ſanct̃ae, praeful & Eccleſiae,
 Ille perire dolens dira tot clade fideles
 Divinae ſtatuit poſcere matris opem;
 Mitior ut dominus fieret placatus ab illa,
 Impetrare ſua quae prece cuncta ſolet.
 Cuius & inſignem clero comitante figuram
 Ante tulit ſtudio plebe ſequentē pari.
 Et totam ceris luſtrans fulgentibus urbem
 Ignoscat populo poſtulat ultro ſuo.
 Accidit inde brevi res haec memorabilis una
 Virginis in laudem non reticenda mihi.
 Tunc radios Phoebi celabat pallida nubes,
 Et denſis aer teſtus erat nebulis.*

Un-

De Sanctis Patribus Dominico,
& Francisco .

*Alter Dominicus , Franciscus dicitur alter ,
Dissimiles habitu , religione pares .
Primus ab occiduis rutilans velut Hesperus oris
Lumine doctrinae claruit ante sacrae .
Lucifer ex Itala veniens regione secundus
Ordinis eximii conditor inde fuit .
In quo se vocitant magni virtute Minores ,
Quale prius nomen praebuit auctor eis .
Cuius posteritas , tanti vestigia patris
Recta sequens , alta Matris in aede manet .
Quae sicut illustri pictura pollet ad intra ,
Marmoreis gradibus sic nitet illa foris .
Sed magis ornat eam placabilis ara Mariae ,
Quaë proprio Dominum flectere iure potest .
Ne mala retribuat nobis quaecumque meremur ,
Ut miranda satis visio dicta probat .
Nam diris subito proiectis arbiter hastis
Continuit rigidam matre rogante manum .*

Sancta Maria trans Tiberim .

*Pluribus exemplis clementia Virginis huius
Magna patet , sed quis promere cuncta valet ?
Multa quidem silco memoratu digna , sed illud
Nobile prodigium quis reticere queat ?
Quod fore portendit plenam pietate Mariam .
Dum prolem summi gigneret illa patris
Fons*

*Fons olei quando Romana erupit in urbe,
 Ut vetus illa domus Transiberina docet .
 Unde fluens rivus flavis permixtus arenis
 Vicini lapides reddidit amnis aquas .
 Est ubi nunc aedes Reginae condita caeli,
 Unde salutaris prodiit ante liquor .
 Singula depulsis qui sanat vulnera poenis ,
 Nec finit humanum morte perire genus .
 Ut patuit quando revolutis pluribus annis
 Invasit Romam pernicioſa lues .*

De peste pulſa Romae meritis
 B. Mariae .

*Qua ſere non alio gravior ſub tempore peſtis
 Accidit , ut doct̃or certius ille refert
 Gregorius, recto praefulgens dogmate, qui tunc
 Paſtor erat ſanctae, praeful & Eccleſiae ,
 Ille perire dolens dira tot clade fideles
 Divinae ſtatuit poſcere matris opem ;
 Mitior ut dominus fieret placatus ab illa ,
 Impetrare ſua quae prece cuncta ſolet .
 Cuius & inſignem clero comitante figuram
 Ante tulit ſtudio plebe ſequentē pari .
 Et totam ceris luſtrans fulgentibus urbem
 Ignoscat populo poſtulat ultro ſuo .
 Accidit inde brevi res haec memorabilis una
 Virginis in laudem non reticenda mihi .
 Tunc radios Phorbi celabat pallida nubes,
 Et denſis aer. reſtus erat nebulis .*

Un-

Unde videbatur, cum faceret ista sagittis,
 Saepe repentino funere vita rapti.
 Cuncta sed illa cito genitricis imago resolvit
 Ut tepidi Boreas nubila crassa Noti.
 A facie cuius fugiebat terra caligo,
 Cum foret a tergo purior ipsa dies.
 Sic prece Gregorii, merito sic Virginis almae,
 Pestis abijt placidi munero pulsa Dei.
 Contigit indo gravi sublata clade Quirites
 Incolumes aura prosperione frui.
 Hinc tanti memores percepti muneris illi
 Virginis effigiem post coluere magis.
 Quae modo Pontificis Sixti servatur in ara
 Virginibus custos, & comes illa, sacris.

Sancta Maria Maior Romae.

Altera cui maior tam re, quam nemine sedes
 Est data, quae primum servat in urbe locum.
 Inter templa suo quae sunt in honore dicata
 Ut satis annalis pagina prisca notat.
 Quae sibi patritia genitum de stirpe Iohannem
 Adfert hanc amplam constituisse domum.
 Ille quidem tantae matris succensus amore
 Optabat magnum perdere munus ei.
 Hinc sua cum gaminis attollens brachia palmis
 Miti caelestem voce precatur heram.
 Ut sibi quid gratum valeat persolvere certis
 Inviolata velit prodere Virgo notis.
 Cui semel adparens media sub nocte Maria
 Sidereo vultu talia verba dedit.

Si

*Si tua rite cupis compleri vota Iohannes ,
 Templum sub proprio nomine conde meo .
 In media positum collis statione salubris ,
 Quem pura spargam desuper ipsa nive
 Mense sub aestivo valeas ubi ponere templum ,
 Utile Romanis quod bene rebus erit .
 Publica cum nostro fuerit res tuta favore
 Totaque praesidio patria fulta meo .
 Tu quoque caelesti mecum mansurus in aula
 Percipies operis praemia digna tui .
 Quod bene compones impensis dives opimis
 Auxiliante sacro Praesule Liberio ; (ambos
 Cui simul hoc referam , quo res tam digna per
 Sub meliore queat conditione geri ?
 Haec ubi depromsit multo cum lumine Virgo
 Atria Pontificis protinus alta petit .
 Et quas patritio praedixerat illa fideli
 Replicat , & tandem mater in astra redit .
 Responsis cuius moniti communiter ambo
 Illico de propriis exsiluere toris .
 Ac multum super his ultro citroque locuti
 Constituisse simul montis adiro locum .
 Arca cuius erat niveo perfusa nitore ,
 Ut signo genitrix protulit alma dato .
 Undique nam collis nonis sextilibus albet
 Frigida sub calido terra leone riget . (dos
 Convocat inde bonus Clerum cum plebe Sacra
 Et de sublimi sede profatur ita ,
 Cernitis , o Cives , montem candore nivali
 Temporis insolita prae-radiare vice .
 Quod*

Quod non eventu fortunae contigit ullo,
 Sed divae Matris nos miserantis ope.
 Quae fieri templum sibi vertice quaerit in isto,
 In medio nostri sic habitare volens.
 Ut Romam iusta valeat ratione tueri
 Facta velut patriae civis & ipsa novae.
 Eruat a variis quam clemens Diva periclis,
 Et foveat dextro numine semper eam.
 Sic Regina poli proprio nunc postulat ore,
 Lucidior Phoebo, candidiorque nive.
 Quam bene pro signo statuendae praebuit aedis,
 Ne sit ab adspectu discolor illa suo.
 Condere cui templum pretio debemus & arte
 Magnificum, celso quod petit ipsa iugo.
 Unde simul nobis auram spirare salubrem,
 Et mala de populo tollere cuncta queat.
 Si nova cum grandi sumtu iam templa fuere
 Nuper Apostolicis edita Principibus.
 Ut servare suo valeant munimine Romam
 Reddentes meritis omnia tuta suis.
 Quam mage nos caeli Dominae sacrare potenti
 Condecet insignem religione domum.
 In qua culta pie toti mox proderit urbi,
 Et patriae vero nomine mater erit.
 Quod nulli prisco mulieri contigit aevo,
 Ut series acti temporis ipsa docet.
 Incipit ergo bonus fossam producere Praesul,
 Undique per gyrum nix ubi pura iacer.
 Inde sacerdotes veniunt comitante senatu,
 Multaque postremo millia plebis eunt.
 Et

*Et quaecumque putant operi conformia tanto
 Cuncta suis humeris ferre libenter avent.
 Pars duros silices, pars fortia robora desert,
 Egerit hic scrobes, dissipat ille nives.
 Omnes patricius certat superare Iohannes,
 Dum partas longo tempore fundit opes.
 Aucta quibus tandem celeberrima constitit aedes
 Sub titulo matris rite dicata Deae.
 Cuius & hic puri pars lactis dicitur esse,
 Nec non Virgineae portio digna comae;
 Et veneranda sui capitis velamina sancti,
 Exstant, & nitidae linea frusta togae.
 Grataque praesepis Domini fragmenta ferunt
 Cum multis aliis condita reliquiis. (tur,
 Quas hic Pontifices olim posuere supremi,
 Ut domus haec longe sanctior inde foret.*

De corpore Sancti Hieronymi.

*Quae licet ornatu late praefulgeat omni,
 Corpore Hieronymi plus tamen illa nitet;
 Unicus interpres triplici sermone peritus
 Qui fuit, & fidei magna columna piae.
 Dum prior in nostram divina volumina linguam
 Vertit ab Ebraeo codice ducta sacro.
 Quamvis de Graecis tunc exemplaribus illa
 Facta per auctores ante Latina forent.
 Quae decies septem Phario sub rege merentes
 Insignes olim composuere viri.
 Editio quorum cum iam vitiata fuisset,
 Haec per Hieronymum condita rite fuit.
 Quam*

Quam non de Graiis voluit traducere libris,
 Ne pareret dubiam forsitan illa fidem.
 Pura sed Ebraeae veniens ab origine linguae
 Ecclesiis Christi dogmata certa daret.
 Inde salutiferu praepollens artis docendi
 Luxit in cois ut, iubar, ille plagis
 Cum pater hesperio tunc Augustinus in orbe
 Semina doctrinae spargeret ampla suae;
 Doctor acutus erat simul & facundus uterque,
 Certantes alii viribus ingenii.
 Sancta quibus clavo scriptura nitescere sensu
 Coepit sub veteri cortice testa rudi.
 At senior Berleoni pater hic versatus in urbe
 Mansit honorati captus amore loci.
 Sedit ubi coelebs longae per tempora vitae
 Cui sopor exilis, victus & asper erat.
 Inde labore graui pariter confectus & aevo
 Funere felici lumina clausit ibi.
 Inter amena iacens pauci cunabula Christi,
 Tam celebri tamulo conveniente sibi.
 Unde favente Deo Romanam vestitus ad urbem
 Conditus in magna Virginis aede manet.
 Omnibus in libris cuius praeconia dixit,
 Splendida cum vitae scriberet vitta suae.
 Sed quia sub plana loculi tellure psilli
 Immaculata sui corporis ossa latent.
 Praesul Cardineo rutilans Guilielmus honore,
 Ostia cui titulum dant Tiberina sacrum.
 Ornamenta suo statuit maiora sepulchro
 Addere, quo fieret pulchrior iste locus.
 Et

Et nova Doctoris sic gloria cresceret almi
 Summibus & domis amplificata suis.
 Nam super hanc humilem niveo de marmore
 Optimus erexit nobile praesul opus; (tumbam
 Nunc ubi conspicis praefulgens ara figuris
 Adparet docili sic fabricata manu.
 Ut domus haec possit speciosior inde videri
 Inclita magnanimi munere facta viri.
 Quamvis pictura sit adhuc ornata priori,
 Ars cuius perit tam pretiosa diu.
 Sic igitur celebri pollens domus alta paratu
 AEquat mensuram nominis ista sui.
 Quamvis non desint hac aedes urbe minores,
 In quibus alma Dei praesidet ipsa parens.
 Magnum iure tenens, & clarum nomen in illis
 Audit ubi populi supplicis ora sui.
 Sed quoniam paucis nequeo describere metris
 Quot sibi Romani constituere loca.
 Grandia cum parvis omittens templa sacellis
 Italiae reliquas visere pergo domos.
 Quas aditu lustrare solet plebs magna frequenti
 Annua persolvens, & pia vota sibi.

Sancta Maria de Angelis
 apud Assisium.

Inter eas vero quas gens devota per orbem
 Ingenti studio semper adire solet,
 Nobilis angelicae domus est constructa Mariae,
 Quae bene tam claro nomine digna fuit.
 Nam

*Nam Franciscus ibi sancta cum prole moratus
 Floruit Angelicis moribus ille pater.
 Accensum nostri quem Salvatoris amore
 Seraphicum Dantes rite poeta vocat.
 Natus in Assisio celsa feliciter urbe
 Sedit in hac humili Virginis aede diu.
 Mons cui vicinus Phoebum precludit ab ortu,
 Auget ab occasu nobilis illa diem.
 Urbs Etrusca nitens gemino Perusina decore,
 Interpres legum, fortis ad arma simul.*

S. Herculanus.

*Hanc Herculanus nunc clade tuetur ab omni,
 Optimus Anistes cum foret ante sibi.*

S. Floridus.

*Cujus discipulus Tiferni moenia servat,
 Floridus insignis pastor & ipse gregis.*

S. Margarita.

*Margarita simul meritis hunc protegit amplis
 Integra cum toto corpore virgo manens.*

S. Ubaldus.

*Classius Arctois oriens de collibus amnis
 In quibus Ubaldi praesulis ossa iacent.
 Hic latos curvo decurrit tramite campos
 Et prope maiores Tibridis intrat aquas.
 Parte alia qua Sol medium contingit Olympum
 Lata patet tepidis vallis aperta Notis.
 Pri-*

*Praedita frugiferis tellus & pinguibus arvis,
 Oppida cum multis urbibus ista tenet.
 Quam magis insignem sanctorum corpora pa-
 Ostendunt propriis condita rite locis. (trum
 Reliquiae quorum multis sub casibus illam
 Saepius a saevis eripuerunt malis.
 Praefulibus sanctis, eremique referta colonis,
 Spoletina manet patria fulta suis.
 Omnes hi pulchra genitricis in aede locati
 Lucida virtutum signa dedere viri.*

B. Iacobus Mevenas.

*Corpore sed Iacobi Mevenia gaudet alumni,
 Integra cuius ibi membra sepulta cubant.
 Dominici praeclara sequens exempla parentis;
 Iste fuit patrii gloria vera soli
 Cuius in hac terra Regis pro laude superni
 Ossa virent signis arida saepe novis.*

S. Felicianus.

*Urbem Fulgineam tutatur Felicianus
 Martyr cum sociis pluribus ipse Dei.*

F. Thomasuccius.

*Pauper in exigua vir Thomasuccius arca
 Hanc pace continua protegit ille simul.
 Mens erat arcani cui praescia saepe futuri;
 Et simplex omni crimine vita carens.*

E

F. Ia-

F. Iacobonus.

S. Fortunatus.

*Cui fere perfimilis Iacobonus in arte Tuderti
Cum Fortunato Praefule rite iacet.
Hic humilis, patiens, habitu sub paupere laetus
Mellifluis dulces edidit ore notas.
Ex quibus adparet quanto mitissimus ille
Flagrarit Domini semper amore Iesu.*

S. Franciscus.

*Pluribus haec aliis Sanctorum freta sepulchris
Patria Francisci tutior exstat ope.
Cuius in Assisio sita sunt solemni ter ossa
In celebri patrio more sepulta loco.*

S. Clara.

*Hic quoque virgo Dei tam re, quam nomine
Clara
Non procul a tanto condita patre manet.
Amplectenda sacri dedit haec rudimenta pu-
doris,
Qua duce post Christum maxima turba
venit.
Nec minus illa suae sequitur vestigia matris
Gratia cuius in hac floret amacna domo.
Ad quam turba coit sexsilibus ultro Kalendis
Ut deponat onus criminis omne sui.*

In-

Indulgentia Assisiana .

*Et levior redeat placato numine Christi
 Ocius ad patrios permeat unde lares .
 Accedit longum peregrinis agmen ab oris ,
 Et de vicino magna caterva solo .
 Cum Tuscis Ligures, & cum Picentibus Umbri
 Quique colunt Itali litus utrumque maris .
 Et reliqui coeunt alacri sub corde fideles
 Ut ferias valeant hic celebrare pias .
 Cum venia culpa quibus indulgentia poenae
 Fertur in hac celebri Virginis aede dari .
 Ac veluti Romam iubilei tempore pergens
 Infinita solet gens operire vias :
 Sic bona procedens ad plenum turba piamen
 Omnia cum celsis occupat ima locis .
 Substinet & nimio solis feroce peruri,
 Nec longae renuit taedia ferre viae .
 Sic igitur feriis tandem feliciter actis
 Letus abit propriam sexus uterque domum .*

Indulgentia Perusina .

*Et prope Dominici Perusinam tendit ad aram
 Ut reserat veniam quilibet inde parem .
 Hic ego dimittens munitam turribus urbem
 Dum loca Trasimeni permeo plana lacus .*

De Sancta Agnete Moniali
Politiana .

*Intueor montis fastigia Politiani
 Cuius ad alta poli sidera tendit apex .
 In quo sancta Dei monialis permanet Agnes,
 Numquam post obitum Virgo sepulta suum .
 Sed tamquam vivens celebri requiescit in aula
 Integra cum membris omnibus illa manens .
 Unica de multis Sanctorum millibus Agnes
 Hoc habet eximium Politiana decus ,
 Quod non communi tegitur de more sepulcro
 Dominici soboles religiosa patris .
 Cui semel oranti media sub nocte Maria
 Cum puero genitrix adstitit alma Iesu .
 Cuius erat facies adeo formosa , quod illum
 Optavit proprio virgo fovere sinu .
 Quem pia mox avidae porrexit Diva sorori
 In gremio puerum virginis ultro locans .
 Mox illum geminis Agnes complexa lacertis
 Detinet in blando molliter ipsa genu .
 Cumque diu pueri vultu frueretur amaeno
 Dulcia dans roseis oscula saepe genis ,
 Redde mihi natum, Genitrix sanctissima dixit ;
 Sed cum differret reddere pignus ei ;
 Tollere vi tentat quem tradere Virgo recusat,
 Et tenet ipsa pedes dum trahit illa manus .
 In medio stabat pretium certaminis infans
 Adpensum collo forte monile gerens .*

Gemi-

*Gemmis contextum mira fulgentibus arte,
 De quo pendeat crux pretiosa nimis. (xit,
 Quam soror adprendens tanto conamine tra-
 Rupert ut pulchrae serica fila ligae;
 Nexa quibus fuerat miri crux illa nitoris,
 Repperit in manibus quam soror inde suis.
 Mater enim Domini repetens caelestia regna
 Praecipuum donum tale reliquit ei.
 At soror amisso duplici solamine tristis
 Redditur insigni munere laeta crucis.
 Inter reliquias quae nunc servatur ibidem,
 Fama sit ut tantae certior ipsa rei.
 Annua lux aderat mundo celeberrima toti,
 Qua regina fuit facta Maria poli.
 Intran Ecclesiam reliquae de more sorores,
 Ut laudes tantae Virginis ore canant.
 Sed prius Agnetis nigrum candescere velum
 Totum cernentes obstupere nimis.
 Effigiem nitidae retinebat manna pruinae,
 Quod super illius fuderat ipsa caput.
 Ut duplici signo coeli Regina probaret
 Agnes grata sibi quam foret agna Dei.
 Cuius vita fuit portentis inclita magnis,
 Et mors indiciis sic patefacta novis.*

**Obitus mirabilis
 Sanctae Agnetis Politianae**

*Nam cum sponsa Dei mortali carne soluta
 Libera caelestem scanderet ista torum.*

Omnes infantes tunc urbis Politianae
 Coeperunt illa nocte vocare patres .
 Dicentes, obiit nunc Agnes, pergite cives
 Exsequias Sanctae mox celebrare novae ,
 Saepius hac moniti repetita voce parentes
 Se mox de ibalanis proripuerunt foras .
 Dumque simul referunt natorum verba suorum,
 Ecce puellarum longa caterva ruit .
 Secum multa ferens domibus sublata paternis,
 Ut cerae valeant inde parare faces .
 Cum quibus Agneti persolvere iusta sorori,
 Et celebrare pari funus honore queant .
 Nec minor instinctu simili commota repente
 Turba per externos rustica venit agros .
 Quos nebulosa palus limosis irrigat undis ,
 Arni quae puras inficit amnis aquas .
 Talia dum cives alta speculantur ab arce,
 Advertunt signum desuper esse datum .
 Quanta sit ut pateat monialis gratia Sanctae,
 Quam migrasse doli nescia turba refert .
 Ocuis inde simul vicinam moenibus aedem
 Unanimi voto femina virque petunt .
 Tunc ubi Virgineum spirabat corpus odorem ,
 Qualem mixta rosis lilia ferre solent .
 Omnes ergo suis figentes oscula membris
 Virginis ante sacros procubuerunt pedes .
 Ac velut a sancta poscunt muliere iuvare ,
 Et meritis eius prosperitate frui .
 Sed cum fragranti nardo redolentior esset,
 Signa nec infecti corporis ulla daret .
Non

*Nen erat obscuro soror haec celanda sepulchro
 Agnes lux patriae Politiana suae .
 Cui bene pro tumultu templum struxere fideles .
 Nunc ubi rite colunt , & venerantur eam .
 Cuius ab excelsa descendens protinus aede
 Divinae statui Matris obire loca ;
 Quae bene Tyrrhenis late celebrantur in oris ,
 Quaeque frequens populi turba fidelis adit .
 De quarum numero domus est spectabilis una
 A Florentina non procul urbe sita .*

AEdes Sanctae Mariae Primetae .

*Haec Primeta suo vulgari nomine dicta
 Virginis antiquam continet effigiem ,
 Quam super indomitos plaustrum vexisse iu-
 vencos
 Incola iam sancti fert pia turba loci .
 In quo Reginae solitur coelestis imago
 Maxima sub nostro tempore signa gerens .
 Hic ego gentili fauam de more dicatum
 Nuninibus fictis ante fuisse reor .
 Ut simulacra monent variis conflata metal-
 lis*

*Nuper in hoc celebri multa reperta solo .
 Alius hanc ornare volens Antonius aedem ,
 Eximia pollens religio pater ,
 Dum parat iniqui fontem renovare lavacri ,
 Unde capit vitreas pomifer ortus aquas .
 Comperit e solido fabricatas acre figuras
 Artis , & antiquae traditionis opus .*

Pluraque deprendit culturae signa profanae
 Quae paucis nequeo promere versiculis .
 Hic latet enormis species horrenda colubri ,
 Qualem cernebant saepius idolatrae;
 Olim sacrilego ritu cum forte litantes
 Offerrent falso munera vera Iovi .
 Et quae delubris solet esse propinqua vetu-
 stis

Hic oritur nitidae venula semper aquae .
 Qua se purgabant cultores ante Deorum
 Ut sic esset eis hostia grata magis .
 Sic veteres statuæ, fons perpes, monstra, rui-
 nae ,

Dis consecrati sint monimenta loci
 In quo vota prius solvebant saepe coloni ,
 Quam decreta forent legis aperta novae .
 Quam nobis coeli veniens a cardine Christus
 Attulit in terris virgine matre satus .
 Cuius adorari debet reverenter imago ,
 Quae mage par formae creditur esse suae .
 Qualis saepe mihi solet haec antiqua videri ,
 Descriptam fida quam reor esse manu .
 Cum minus hanc posset pictor variare sub illo
 Tempore, quo fuerat multiplicata parum .
 Nota quidem templi non est praesentis origo ,
 Ipsa nec est usu picta figura novo .
 Nam cum prole sua nostro depingier aevoo
 Virgo Dei genitrix immaculata solet ;
 Aut alio quovis coetu sociata decenti ,
 Numquam sola manet Matris imago Dei.
 Sed

*Sed consorte carens per se venerabilis ista
 Effigies veteri condita more fuit.
 Fingere sanctorum quando simulacra fideles
 Coeperunt aucta religione Dei. (motis
 Tunc quoque Diis falsis procul hac a sede re-
 Obtinuit vacuum sancta figura locum.
 Nam fidei fervore calens antiquior aetas
 Hic illam posuit, quam nova rite colit.
 Semper opinia serens insigni dona figurae,
 Quae bene supplicibus propitiata suis
 Hanc omnem patriam firmat virtute potenti,
 Servat & a cunctis cladibus illa malis.
 Nam quotiens nimio tellus ardore perusta
 Influxu calidi sideris imbre caret.
 Vel summo nostris offenso Numine culpis
 Crescere nec segetes longa serena sinunt.
 Implorata Dei Genitrix sub imagine tali
 Amissas longo tempore reddit aquas.
 At si maiores Euro spirante procellas
 Surgere contingat quam patiatur humus.
 Aera dum nimbis Orion complet opacis,
 Vel solito stillat longius urna poli.
 Nec manet agricolis anni spes ulla futuri,
 Cum nequeant terrae semina forte dari.
 Effigies circum solemmniter acta Mariae
 Flante refert nitidos haec aquilone dies.
 Urbs vario quotiens agitur Florentia motu
 Bello pressa foris, seditione domi.
 Si nocitura graves inducant aethera morbos,
 Et vitae praedo letifer annus eat.*

Aut

*Aut alio pendente malo discrimine tota
Publica si fuerit res agitata metu.*

*Tunc pariter longa cives aetate probatam
Dirinae poscunt mox genitricis opem.*

*Quam praestare solet propria cum semper ab
Talis in hanc urbem fertur imago sua. (ae de
Quando totus eam sancto cum Praesule clerus
Accipit, & digna religione colit.*

*Mox una veniunt, qui praesunt artibus, omnes,
Tota manus procerum, tota senatus adest.*

*Succedunt urbis custodes protinus octo
Inde novem coeunt cum ditione pari.*

*In medio quorum vexillifer eminet Heros
His collegarum proximus ordo comes.*

*Hinc varia plures ornati veste ministri
Illorum cingunt semper utrunque latus.*

*Ergo Magistratus sic pergunt ordine cuncti,
Quos celebri sequitur plurima turba pede;*

*Pars cuius properat ceris instructa coruscis
Pars dulci laudes concinit ore suas;*

*Hic nova contribuit Reginae pallia caeli,
Hic addit donis aurea vela datis.*

*Denique incundo procedunt agmina plausu
Millia tot lata vix capiente via*

*Incipit inde tubis resonantibus ipsa canoris
Alma triumphali more figura vehi.*

*Et tandem pleno populi delata favore
In media templi ponitur aede sui.*

*Quae merito Floris patrio de nomine dicta
Praecellit reliquas nobilitate domos.*

Mox

*Mox ubi divinis rebus cum laude peractis
 Haec eadem clero se referente pio ;
 Muneribus cumulata novis opulentior inde
 Ad proprium rursus ducitur ipsa locum.
 Quam Sacra marmoreis nuper praesepta columinis*

*Ante dicata sibi suscipit ara vetus ,
 Sed melius munire volens Antonius illam
 Ut cum plebe simul tutior ipse foret .
 Dum Rex Aragonum populos Alphonsus
 Etruscos*

*Terreret magno nomine saepe suo .
 Ut validam firmis precinxit turribus arcem
 Aspera ne valeant bella nocere sibi .
 Quae licet humano videatur robore fulta
 Praesulis eiusdem sumtibus aucta probi .
 Est tamen illa magis caelesti numine freta ,
 Ut certa produnt signa relata fide .
 Ex quibus Angelicas reor hic habitare cohortes ,
 Tangere ne possit quis violenter eam .
 Cum sit thesauro longe pretiosior omni ,
 Adferat & plebi commoda multa suae .
 Dum virtute pari pluvias moderatur, & aëstus ,
 Nubibus & ventis imperat illa simul . (star
 Et mala quaeque fugans stellae fulgentis ad in-
 Optata populum prosperitate beat .
 Inde nec effigies Marfi famosa Loreti ,
 Assisque nec est anteferenda sibi .
 Fama per Ausonias cuius celeberrima partes ,
 Crescit portentis dum micat ipsa novis .*

De

*De qua plura licet miracula dicere possem ,
 Sunt tamen illa modo praetereunda mihi .
 Templâ nec Etruscas referam constructa per ur-
 Ne brevè prolixo carmine crescat opus . (bes ,
 Non loquar Alphæae templum mirabile Pisæ ,
 Nec geminas aedes quas Sena fecit ei .
 Quarum prima situ toti praeponitur orbi ,
 Clerus ubi tantæ cantica promit heræ .
 Suscipit infantes non certo patre creatos ,
 Scalæ nomen habens , altera magna domus .
 Sub cuius titulo positas licet ipse minores
 Ecclesias nolim commemorare suas ;*

**De Zona Pratenſi
 Beatae Mariae .**

*Non tamen omittam pretiosam dicere Zonam ,
 Inclita Pratenſis quam modo terra tenet .
 Discipulo Christi quæ quondam tradita Tho-
 Dicitur a diva Matre petente polum . (mae
 Cui bene de superis illam dimisit , ut esset
 Adſensus miri certior ille sui .
 Quam vice præcipui suscepit muneris idem ,
 Et tenuit sancta donec in urbe fuit .
 Sed post æternæ sparsurus semina vitæ
 Auroræ longum pergere iussus iter ,
 Ut novus extremos ambiret lucifer Indos ,
 Et simul Eoæ plurima regna plagæ ,
 Virgineam fido Zonam concessit amico ,
 Penes quem longo tempore mansit ibi .*

Hic

*Hic illam nato moriens, natusque nepoti
 Tradidit, ast heres ultimus ille fuit,
 Qui bonus in sancta degens tellure Sacerdos,
 Subdita iam regi quae Babylonis erat,
 Ecclesiam Christi illa tempestate regebat
 Uxorem Graiae foedere legis habens.
 De qua suscepit mirae virtutis alumnam,
 Nomine quae iusto dicta Maria fuit.
 Cum bene compositis floreret moribus illa
 Insignis forma, sed probitate magis.
 Tunc Italus Michael, Pratenfis origine, quidam
 Ierusalem venit solvere vota Deo.
 Sanctorum miro qui captus amore locorum
 Longas Davitica traxit in urbe moras.
 Inde Sacerdotis grata versatus in aede
 Coniugium natae postulat ultro suae.
 Adnuit hic dictis, & tandem splendida vultu
 Virgo sibi iusto iungitur illa toro.
 Legitimis vero celebratis ordine taedis,
 Adloquitur generum sic socer ille suum:
 Quamvis non aequam valeam persolvere dotem,
 Nec dignam thalamis, vir generose, tuis.
 Attamen exiguae magnum superaddere doti
 Hoc statui donum, quod modo trado tibi.
 Protulit inde sacro tectam velamine Zonam
 Virginis, & matris quae fuit ante Dei.
 Cuius pura simul praecordia cinxit, & illud
 Diva quod in casto ventre Maria tulit.
 Christum dico Iesum, quem tellus non capit
 Nec valet immensi cingere zona poli. (omnis,
 Con-*

Contulit hanc Thomas nostris maioribus, inquit,
 Qui Domini tetigit stigmata vera sui.
 Cuius amore volens partes Orientis obire
 Hanc Zonam nostro sponte reliquit arvo
 Quam bene servatam longis constanter ab annis
 Nunc tibi pro sponsa largior ecce nova?
 Dixerat; & invenis donum venerabile sumens
 Talia sic laeto reddidit ore sibi.
 Dos erit ista mihi, quid enim pretiosius illa
 Esse potest Domini quam tulit alma parens?
 Hanc satis esse reor pro qua tibi dona remitto,
 Quae mihi coniugii iure daturus eras.
 Semper ego patriis illam venerabor in oris
 Cum laribus fuero redditus ipse meis.
 Urbs mea quae Pratum censetur nomine Tusco,
 Inter aprica prius condita prata fuit.
 Moenibus haec altis, & flumine cincta salubri,
 In medio pulcri floret amoena soli.
 Impolluta fides ubi permanet optima Christi,
 Et colitur summo Mater honore Dei.
 Ad quam si redeam sponsa comitante novella,
 Denique cum tanto munere sospes ego.
 Semper erit nostri socialis pignus amoris
 Zona haec, & patriae digna corona meae.
 Quae nos & totam Pratensem muniet urbem
 Praesidio cingens moenia nostra suo.
 Pro qua condignas nequeo persolvere grates
 Cum res haec auro sit pretiosa magis.
 Pluraque sic grato Michael sermone locutus
 Accepit strophil tradita dona sacri.

Sei

*Sed post perfectis solemnibus ordine votis
 Ad patrios statuens iam remeare focos;
 Coniugis & Zonae duplici cum munere naves
 Conscendit socero collacrimante pio.
 Cuius ab amplexu discedens liber in altum
 Vela dedit placido se revehente mari.
 Aura flante levi, clavumque regente Maria,
 Evasis tumidi taedia longa freti.
 Incolumisque domum cara cum coniuge venit
 Zonae dona ferens inclita Virgineae.
 Sarcophago clausam quam multis ille diebus
 Aucta servavit prosperitate sibi.
 Sed post admonitus signis persaepe tremendis
 Praeposito magnae praebuit Ecclesiae.
 Sub Stephani titulo Protomartyris ante dicata,
 Quae fuit & meritis amplificata suis.
 Hanc cum forte minus reverenter & ille teneret
 Signis terreri coepit & ipse novis.
 Nam velut exortis subita formidine flammis
 Nocte videbat ibi praeradiare faces.
 Tunc ubi parva fuit mirabilis arcula Zonae,
 Viscera quae Matris cinxerat ante pia.
 Inde novum veteri construxit in aede sacellum,
 In cuius medio nobilis ara fuit.
 Mox ibi tunc illam populo spectante reclusit;
 In quo iam longo tempore clausa manet.
 Et genus omne mali tamquam medicina salu-
 Effugat in celebri condita rite loco. (bris
 Saepius insano nimium correpta furorc
 Purgat ab immundis corpora daemoniis.
 Un-*

*Unde per illius virtutem credere iussi
 Hanc non ambigue Virginis esse ferunt .
 Quis memorare queat quotiens parientibus illa
 Attulit optatam convenienter opem .
 Vimque suam Zonis impendere dicitur illis
 Quas iuxta positas tangere saepe solet . (mnes,
 Harum ingens numerus partes defertur in o-
 Christus ubi colitur cum Genitrice pia .
 Cingitur his mulier duro sub partus agone
 Salva sit ut proles cum pariente simul .
 Hinc nova florigeræ Pratenfis gloria terræ
 Coepit , & accessu temporis aucta viret .*

De feriis Pratensibus .

*Illo namque die quo miri stella decoris
 Orta fuit mundo , mater amaena Dei :
 Haec eadem populo monstratur Zona fideli
 Cuius ad adspectum plurima turba coit .
 Quas rigat Eridanus , quas Tiberidis abluit un-
 Et quas Tyrrhenæ procreat ora plagæ . (da,
 Huc omnes longo procedunt agmine gentes
 Annua sub feriis solvere vota sacris .
 Sed loca dum multo complentur sirgula coetu ,
 Area quem magni vix capit ampla fori .
 Primus ad altare pulcra cum veste Sacerdos
 Zonam fert gemina protinus inde manu .
 Prosequitur multo nireus cum lumine clerus ,
 Cumque magistratu praetor & ipse venit .
 Cum clangore tubæ , redolenti turis odore ,
 Itur in excelsum non sine laude locum .*

Quo

*Quo ter procedens per gyrum, terque revertens
 Semper cum strophio presbyter ille sacer
 Ter foris adstanti populo benedicit, & ille
 Pro tanto grates munere laetus agit .
 Redditur inde suae Zona haec solemniter arae,
 Qua nihil Etruriae pulchrius ora tenet .
 Denique sic feriis patrio de more solutis
 Turba frequens propriam dum redit ipsa
 domum ;
 Vocibus altisonis sanctae praeconia Zonae
 Praedicat, & laudes Virginis ore canit .*

Finis Tertii Libri.

F. DOMINICI IOANNIS
THEOLOGI FLORENTINI
ORDINIS PRAEDICATORUM

*Initium Quarti Libri Theotocon, de Basilicis Flo-
rentinis eidem Divae Genitrici
consecratis.*

* * *

De Origine Urbis Florentiae.

QUam mihi divinae redeunti Matris ab
ara
Versibus illa novis templa referre
libet.

Quae sibi magnifico posuit Florentia sumtu
Dives in Etrusca condita rite plaga.
Victores orbis quam tunc posuere Quirites
Prestantes alta nobilitate viri.
Sub duce cum Sylla socialis praemia belli
De victis Fesulis haec tenuere loca.
Inter amaena prius florentis gramina campi
Munio quem torrens, Arnus & ipse rigat.
Hic Apenninis oriens de fontibus amnis
Ultimus antiquae terminus urbis erat.
Filia quando brevi crescens Florentia Romae
Aequavit proprii nominis ipsa decus.
Nam

*Nam pollens opibus simul, & victoricibus armis,
Clara domi semper militiaeque fuit.*

*AEmula Romanae quoniam virtutis & heres
Mitibus indulgens colla superba premit.*

*Libertate fruens latè dominatur, & urbes
Haec alias aequa sub ditione tenet:*

*Gloria iam cuius cum toti nota sit orbi
Non eget ornatu carminis ampla mei.*

*Quamvis multa quaeam memoratu digna re-
ferre.*

*Fulgeat omnigenis laudibus illa quoque:
Et licet exterius miro sit praedita cultu,*

*Attamen ingenii plus valet ipsa probis.
Dum foecunda parit sapientes mater alu-
mnos*

Splendoris multum qui retulere sibi.

**Dantes, & F. Petrarcha
Poetae.**

*Hos inter Dantes simul, & Petrarcha, poetae
Praefulgent libris auctor uterque suis.*

*Qui Florentinae merito clarissima gentis
Lumina censentur semper honore pari.*

*Quamvis non desint belli pacisque magistri
Tollentes patriae nomen ad astra suae.*

*Civilis vitae quae cultu pollet amoeno,
Nec minus insigni religione nitet.*

*Ut loca demonstrant aeterno condita Regi,
Pluraque Caelicolis rite dicata bonis.*

F 2

De-

*De quibus illa placet paucis percurrere metris,
 Quae Matri tantum structa fuere Dei.
 Altera cum nequeat reperiri patria, quae tot
 Maxima curavit condere templa sibi.*

*Aedes Sanctae Mariae in horto Sancti
 Michaelis Florentiae.*

*In medio cuius Sancti Michaelis ad hortum
 Sedes Reginae cernitur esse poti.
 Hic erat angelici tunc hortus forte sacelli,
 Unde loco nomen quod fuit ante manet.
 Nunc ubi magna domus praecelsae turris ad
 instar
 Fertur in aereas altius una plagas.
 Quae licet ex omni videatur splendida parte,
 Sanctorum statuas dum foris ipsa tenet;
 Attamen adparet longe speciosior intus,
 Fulget ubi Sanctae matris imago Dei.
 Hanc miro candore nitens amplectitur arcus
 Sculptilibus pollens undique marmoreis.
 Quorum compages tanta contextitur arte,
 Ut sibi vix aliud par videatur opus:
 Cuius ad impensam Dominae coelestis amore
 Plurima tunc populus contulit aera simul.
 Crevit in immensum quibus haec spectabilis
 aedes,
 Unde figura satis sancta decoris habet.
 Semper operta manens pretiosi tegmine veli,
 Monstratur rara si tamen ipsa vice.
 Sup-*

*Supplice cum vultu populo spectatur ab omni,
 Cuius & illa sua percipit aure preces.
 Hinc sibi perpetua festis sub lege diebus
 Cives hic laudes constituere cani.
 Fida quibus tantae custodia creditur aedis,
 Ingens illius ne minnatur honor.
 Pristina sed maneat tanti veneratio templi,
 Et crescat magnis auctibus illa diu.
 Nunc ubi praefulgent auri splendore columnae,
 Et simulacra nitent aerea multa simul.
 Ac bene per vitreas Phoebæ radiante fenestras
 Pulchrrior adparet nobilis ille thronus.
 Effigies in quo residet veneranda Mariae,
 Quae valida patriam saepe tuetur ope.
 Cuius ego partes cupiens ambire propinquas,
 Plurima conspicio templa pusilla quoque;
 Quae prior excelsae Genitrici condidit aetas
 Hac dum vera coli coepit in urbe fides.
 Nam prope vicus adest sanctae qui porta
 Mariae
 Dicitur antiquo nomine rite suo.*

Aedes in porta Sanctæ Mariae.

*(renti
 Est ubi parva domus magnae constructa Pa-
 Proxima Guelforum cui manet aula ducum.
 Hi vexilla ferunt aquilae felicia rubrae,
 Vipereum forti quae caput ungue premit.
 Sub cuius signo libertas parva salubri
 Amplior in nostra floruit urbe diu.*

*Nec minus Ecclesiae causam solet illa tueri
 Pars bona supremo semper amica Patri .
 Hic vicina sedet locupletum turba virorum
 In regione fori iure locata novi .
 Semper ubi merces auri mutatur , & aeris
 Et crescit magnis aucta moneta lucris ,
 Quae iubar obliquo peragit bissema meatu ,
 Hic descripta patent ordine signa poli
 Et quota sit cicli perpenditur hora diurni ,
 Quas solet & varias reddere Luna vices .
 Dum tenui cornu , dum tota luce coruscat ,
 Vel latet extincta saepius illa face .
 Dum comes & Phoebus contraria vel manet illi
 Hic sphaera continuis edocet acta rotis .
 Quo properet cursu numquam remeabile tem-
 pus
 Admonet eiusdem nos epigramma loci .
 Plurima sunt populo pariter gratissima toti ,
 Area quae circi continet ista novi .*

Sancta Maria Uga .

*Alter in antiqua locus est notissimus urbe ,
 Quem sibi progenies ante dicavit Uga .
 Hanc Dantes decimo Paradisi carmine sexto
 Cum reliquis claris stirpibus ipse notat .
 Stegmata dum repetit populi generosa vetusti
 Enumerans patriae lumina prima suae .
 Hinc ego divertens veluti retrograda parvo
 Stella vebor ciclo dexteriora potens .*

San-

Sancta Maria in Capitolio .

*Qui prior occurrit veteri contermina circo
 Virginis alta domus parva sit illa licet .
 Quae Capitolina cognomen ab arce propinqua
 Sumsit , ubi sedes imperialis erat .
 Romae nam similem retinet Florentia formam,
 Effigiemque suae nata parentis habet .
 Ut satis ostendunt aliorum plura locorum
 Nomina sub metro non recolenda brevi .
 Iurgia sed vani fugiens vesana theatri
 Mox iter Eoi per meo callis ego .*

AEdes Nepoticosa .

*Et loca dilectae genitricis adire volenti
 Aedes occurrit Nepoticosa mihi .
 Quam devota sibi soboles Adimaria quondam
 Hoc in quatrivio condidit ante situ .
 Sculpta loco praebent aeternum lilia nomen
 Alma quibus Genitrix assimilata fuit .
 Cum foecunda Iesum genuit sine semine Chri-
 stum ,
 Quem florem campi pagina sacra vocat .*

Sancta Maria in Campis .

*Hinc ea , quae fuerat vicinis edita campis,
 Ante domus retinet nomen & ipsa vetus .*

*Proesul ubi nostro residens Fesulanus in aevo
Aequo iure forum iudiciale tenet.*

AEdes Proconsulis.

*Cetera Reginae perquirens templa supernae,
Lumina dum circum saepe reflecto mea ;
Ingredior casu dignam Proconsulis aulam,
In qua magnorum sunt simulacra virum,
Laurea preclari quos alta poematis ornat,
Et sine praepollens gloria sine beat.
Felix qui tanto reliquos praecellit honore
Ut rari compos muneris esse queat.*

Abbatia Beatae Mariae dedicata.

*Protinus urbani venio Praetoris ad aedem
Iuxta quam sedes Virginis alta manet.
Hic alitur soboles Benedicti clara parentis,
Et nostro residet tempore sancta cohors.
Rursus adorata Regis Genitrice supremi
Dum sua trans Arnun visere pergo loca.*

Palatium Dominorum Priorum.

*Aurea conspicio dominorum tecta Priorum
Aequali populum qui ditione regunt.
Turris ubi liquidas altissima surgit in auras
Et domus ingenti tota decore nitet.
Quam foris attingit vacui spatiosa theatri
Ante frequentatis area plena focis.*

Fa-

Farinata Eques Florentinus .

*Hic Ubertorum proles Farinata virilis
 Olim magnanimus dicitur ortus eques .
 Obstitit banc sociis delere volentibus urbem ,
 Defensor patriae victor & ille suae .
 Sed reliquos taceo quorum vix nomina totus
 Complecti posset parvulus iste liber .
 Praeteriens solium patrum sublime potentum
 Ocyus inceptam prosequor inde viam .
 Et prope dimittens saevorum claustra Leonum
 Horrea granifera plena relinquo fori .*

Pons Rubacontis .

*Et pontem recte propere festinus ad illum
 Rectoris nomen qui Rubacontis habet .
 Hunc subter flavas Arnus componit arenas
 Corniger Etruscis qui dominatur aquis .*

Sancta Maria de Gratiis .

*Pons hic aediculam Genitricis continet almae,
 Gratia cui titulum praebet opima bonum .
 Hanc opulenta sibi proles Alberta dicavit,
 Ardua quae circum proxima tecta colit .
 Sic Regina sedens hac parva grandis in aede
 Supplicibus confert munera magna suis .
 Et quae cum Christo caeli requiescit in aula,
 Non humiles borret Virgo benigna casas .
 Am-*

*Ampla nec insigni perquirat templa parata,
Sed puras mentes, innocuasque manus.*

Sancta Maria supra Arnum.

*Cuius ad Ecclesiam mox pergo quae super Ar-
num*

*Edita contiguo nomen ab anne trahit.
Hic quoque celsa tenent & digna sedilia Bardi,
Et locus est prisca religione sacer.
In quo Prunetae domus est urbana figurae,
Cuius virtutes hic liber ante comit.*

Pons vetus.

*Hinc celeri passu veterem pertransco pontem,
In cuius medio Martis imago fuit
(Quae modo non exstat) templo sublata Io-
hannis*

*Cui victus cessit belliger ille deus.
Nunc ubi limosa fertur latitare sub unda
Illo ne valeant auspice bella geri.*

Pons Sanctae Trinitatis.

*Proxima sed Iacobi peragens sacraria ma-
gni*

*Mox secus egregium transco pontis opus.
Qui proprium traxit cognomen ab aede propin-
qua,*

*A trina titulum quae Deitate capit.
Quam colit umbrosae proles clarissima Vallis,
Cuius in hac olim floruit urbe Pater*

Gual-

Gualbertus vitae fulgens splendore Ioannes ,
 Cui nomen pietas rara perenne dedit .
Quidam forte sui pollutus sanguine fratris
 Obuius armato factus inermis ei ;
Viribus inferior nullo munimine fretus
 Aggere difficilis clausus utroque viae ;
A qua nec tecto poterat divertere, sed nec
 A facie liber fortis abire viri ;
Cum spes vitandae mortis iam nulla subesset,
 Omni profugio deficiente sibi ;
Territus instantis tanti novitate pericli
 Protinus illius corruit ante pedes .
Leto sum dicens & poena dignus atroci ,
 Ob fratris caedem , vir generose , tui .
Sed propter Christum qui nos a morte redemit
 Ne memor esse velis criminis oro mei .
Saepius id repetens lacrimis flagitabat amaris
 Mitior ut fieret pectoris ira feri .
Flectitur audito Gualbertus nomine Christi ,
 Deque sua ferrum proiicit omne manu .
Adlevat inde reum primum tellure iacentem,
 Et comitem sanctam ducit in aediculam .
Quam simul intrantes oculis lugentibus ambo
 Ante aram pictae procubuerunt crucis .
Adstat uterque moerens, & toto pectore supplex,
 Mox veniam gemitu poscit uterque pari .
Inde tenens hostem dextra Gualbertus amica
 Hunc hominem dixit do, Crucifixe, tibi .
Iure graves meruit poenas homicida subire
 Non parcens fratri perfidus iste meo .
Cui

Cui data, Christe, tuo pro nomine damna re-
 Nec male patrati criminis ultor ero. (misi,
 Vivat amore tui quamvis me laeserit ultro:
 More licet dignus vivat amore tui.
 Sume, Iesu, donum tribuo quod mento fideli
 Christe, salus animae te precor una meae.
 Haec ubi sincero prompsit de corde Ioannes
 Ocius illaefum iussit abire virum.
 In cruce pendentis cui Salvatoris imago
 Inclinare caput visa repente fuit.
 Sponte sua certis ostendens nutibus illa
 Ingenui gratum munus habere viri.
 Tantae fama rei monimento clara perenni
 Illic in pulcra martyris aede patet.
 Nam Minias Christi requiescit miles ibidem,
 In summo templum culmine montis habens.
 In medio cuius Crucifixi vera figura
 Eminent antiqui nuntia prodigii.
 Plurima pro sacro quo turba piamine tendit,
 Et sextis feriis purior inde redit.
 Hic dilecta Deo nivea cum veste caterva
 Militat angelicis adsimilata choris.
 Petrus ubi Medices construxit rite sacellum,
 Unde novo priscum crevit honore decus.
 Desuper eximio dum totum fornice clausum
 Ex Pario factum marmore floret opus.
 De quo plura vetant me fari templa Mariae,
 Quae mihi iam celeri sunt adeunda pede.
 Singula nempe volo citius percurrere, quam Sol
 A nostro radios auferat orbe suos.

San-

Sancta Maria Carmelitana.

*Iam Carmela mihi nostro perfecta sub aevo
 Non procul adparet religiosa domus.
 Quae licet existat Genitrici condita sanctae
 Laudibus incumbens nocte dieque suis,
 Non tamen omittit Domini spectacula nostri
 Edere, dum celsum scanderet ille polum.
 Annua sublimis celebratur pompa triumphi,
 Quae iucunda solet mentibus esse bonis.*

Corpus B. Andreae Episcopi.

*Hanc Sacer Andreas Fesulanus Episcopus
 ornat,
 Integra cuius ibi corporis ossa manent.
 Sed sibi maiorem praebet Carmelia famam
 Religio, multa quae probitate valet.
 Cuius non possum brevibus primordia dictis
 Promere, successus nec memorare saos.*

Pons Carrariae.

*Pluribus inde meo precibus de pectore fufis:
 Vertor ad Arthoe sidera sicca plagae.
 A carris dictum cupiens transcendere pontem,
 Quem magis insignem res memoranda facit.
 Nam qui mirifica lapidum compage tenetur
 Pons vilis pretii ligneus ante fuit.
 Iuxta quem pagus cognomine Frigidianus
 Aemulus urbani semper honoris erat.*

Hic

*Hic magnam medio molem construxit in Arno
Iudicii credens fingere posse diem.*

*Auctores ludi laeto clangore per urbem
Praecones mittunt, qui loquerentur ita.*

*Ad Burgi veniat spectacula Frigidiani
Alterius mundi qui nova nosse cupit;*

*Concurrunt avidi praefixo tempore crues,
Nec minor agrestis turba repente cobit.*

*Undique nam geminas complebant agmina
ripas*

Multos in fluvio continuere rates.

*Gens tamen infelix ascendit maxima pontem
Ut queat ex alto plura videre situ.*

*Illi opus eximio certant complere paratu
Et simulacra suis fingere quaeque modis.*

*Quae tamen omitto, ne me diversa canentem
Oblitum recte quis putet esse viae.*

*Quando nec illa meo comprehendi carmine debent
Quae tunc nec superis grata fuere bonis.*

*Non bene divinis miscentur ludicra rebus:
Ut male res illo tempore gesta probat.*

*Nam dum Iudicii peraguntur signa futuri
Et varios gaudet turba videre iocos.*

Ruina Pontis Carrariae.

*Alta repente cadens resoluti machina pontis
Plurima sub rapidis millia merfit aquis.*

*Tunc simul in miseros vertuntur gaudia luctus
Expers a gemitu nec domus ulla manet.*

Per-

*Pertransire libet tantae monumenta ruinae
 Ne fiat nostro carminē forte minor .
 Non fuit ulla prius strages hac maior in urbe ,
 Verbaque praeconum vera fuere nimis . (ni,
 Nam reprobis portas penetrasse putantur Auer-
 Infones vero regna petisse poli .
 Hinc meliore novum struxerunt omine pontem ,
 Ne plebs consimili clade perire queat .*

AEdes Beatae Mariae , & Omnium Sanctorum .

*Inde tenens laevam generosum permeo vicum ,
 In cuius medio cernitur una domus :
 Consecrata prius Genitrici quae fuit almae ,
 Et pariter Sanctis omnibus illa quoque .
 Hanc habitu candens humilis tam nomine
 quam re
 Ordo colit magna cum probitate domum .
 Amplius cui laudem martyr Rossorius adfert ,
 Cuius habet sacrum servat & ipsa caput .
 Purpurei Lucas pilei redimitus honore
 Hac iacet in media conditus aede pater .
 Optimus interpres divini dogmatis idem ,
 Iure sibi magnum praebet & ipse decus .*

AEdes Sanctae Mariae in Prato .

*Unde salutata domini Genitricis recedens ,
 Hesperii teneo sideris inde viam .*

Et

*Et simul in dextra spatiosi margine prati
 Aediculam video non procul esse brevem.
 Iuxta quam residens Sanctarum turba sororum
 Sub titulo servit Virginis ipsa Deo.*

Sancta Maria de Scala.

*Mox ibi curvato paulisper poplite, dixi,
 Da facilem reditum Virgo serena mihi.
 Speque bona fretus Phoebi convertor ad ortum
 Ingrediens aliam Virginis ultro domum.
 Quam Pollina sibi proles construxit, ut esset
 Hospitium pueris omnibus expositis.
 Qui sine labe mali propria nutrice carentes
 Hic gratis divae matris aluntur ope.
 Nomen habet Scalae, quae caelum vertice tangit,
 Dum meritis penetrat sydera cuncta suis.
 Nam fovet ambiguus pueros maioribus ortos
 Quos non culpa ligat, poena sed alta premit
 Hos alit aeterno domus haec accepta parenti
 Sponte vacans operi semper & illa pio.
 Inde nec informes horret contingere partus:
 Et portenta docent plurima picta foris.
 Suscipit haec omnes alatrix foecunda, nec ullum
 Amovet a proprio longius illa sinu.*

Tem-

Templum Sanctae Mariae Novellae.

Protinus Ecclesiae patet aedes alta Novellae
 Condita sub titulo Matris & ipsa Deae;
 Cui domus interior nimium speciosa cohaeret,
 Qualem nec totus forsitan orbis habet.
 In qua Dominici residet clarissima Patris
 Progenies doctis amplificata viris.
 De quorum numero Ioannes, & Leonardus,
 Lumina doctrinae bina fuere sacrae.
 Claruit ille quidem rutili splendore galeri,
 Non procul a Buda qui situs urbe manet.
 Ordinis alter erat communis iure Magister
 Sub medii sculpto qui iacet aere chori.
 Cetera subtriceo reliquorum nomina Patrum,
 Quos parit Ecclesiae fertilis iste locus.
 Est ubi Pontificis statio pulcherrima Summi,
 Dum tantus nostra Praesul in urbe sedet.
 Inde coronatus nuper diademate Caesar
 Hac pariter celebri traxit in aede iocundam.
 Undique nam claustris eadem praepellet a-
 mœnis,
 Et regitur solido fornice tota simul.
 Sed licet ipsa foret specie formata decenti,
 Aequa tamen facies non erat ante sibi.
 Quam proprio nunc Rucellarius aere Ioannes,
 Praecipuo tantae Matris amore calens,
 Exornat tabulis vario de marmore scētis,
 Et frontispicium perficit ipse novum.

G

Hinc

Hinc populi pleno semper laudabitur ore,
 Et merces dabitur centupla iure tibi.
 Hic quoque praelucet Bertini fama Iohannis,
 Arte sua tantum qui fabricavit opus.
 Undique pomiferis complectens ostia ramis,
 Nudaque sub vario marmora flore regens.
 Unde sit eiusdem facies conspectior aedis
 Sculptoris studio sit renovata probi.
 Constantinopolis Praeful dignissimus urbis,
 Hic Patriarcha iacet conditus ille Ioseph.
 Quo duce magna fidens suscepit Gracia
 veram

Per Florentini dogmata Concilii
 Hic longae merito perfandus munere vitae
 Aeterno tumuli floret honore sui.
 Cetera praetereo tanti praekoniam templi,
 Ut valeam reliquas eius adire domos.

Sancta Maria Maior.

Et citius magna digressus ab aede, minorem
 Ecclesiam tantae Virginis ingredior.
 Maior ab antiquis vero quae nomine dicta
 Ante fuit, quando re quoque maior erat.
 Mox ubi Reginae persolvunt vota supernae
 Adsummae, recto tramite pergo viam.

Sancta Maria de Flore.

Et prope conspicio summi fastigia templi,
 Quod populus multo condidit aere tibi.
 Cui

*Cui de flore dedit pulchrum Florentia nomen,
Aequo iure sibi quod liquet esse datum.*

*Quum sacra quae caeli produxit virgula flo-
rem*

Floreat istius culta decore loci.

*Huius enim templi sublatus ad ethera ver-
tex.*

Qualibet ingenti celsior arce patet.

Nam faber egregia praefulgens arte Philippus,

Tempore qui nostro Daedalus alter erat.

*Non equidem fictis volitans super aequora
pennis,*

Praeclitus ingenii sed probitate sui,

Ingentem solido construxit fornice molem,

Quae procul a terris sidera versus abit.

*Non opus Agrippae, non fanum immane Co-
lossi,*

Non Pharos Aegypti par reperitur ei.

Hinc ultra septem veteris miracula seculi

Octavum meruit iure tenere locum.

Inferius triplisi testudine, desuper una

Structa manet, nullo robore fulta prius.

Ordine tota pari facies octogona pollet,

Et totidem vitreis orbibus illa micat.

Cuius prima caput nimium speciosa coronat,

Et tegit auratis aerea pila comis.

Undique terquinis intus vallata sacellis,

Exterius vario marmore cincta manet.

Splendida cui Lucas auri percussor & aëris

Ostia composuit Robbius arte pari.

*Quam foris & munit pulcherrima turris , &
ornat,
Ad sacra quae populum festa ciere solet .*

De Iotto insigni Pictore Florentino .

*Hanc prius insigni descripsit imagine Iottus ,
Cui data picturae palma suprema fuit .
Omnes ille sua superans aetate magistros
Non erat antiquo pictor Apelle minor .
Qui patriae magnum cupiens impendere mu-
nus*

*Exemplar turris tale paravit ei .
Qua nequit in terris speciosior ulla videri ,
Marmore quae circum versicolore nitet .*

Corpus S. Zenobii .

*Hic sacra Zenobii requiescunt Praesulis ossa ,
Et pretiosa caput continet arca suum .
Hic erat Antistes nostrae sanctissimus urbis ,
Cuius vita fuit prodigiosa nimis .
Post obitum vero tot gessit mira , quod arbor
Contactu feretri floruit una sui .*

*Templum Martis , nunc Ioannis
Baptistae .*

*Idque columna docet templo vicina Ioannis ,
Mavors cictus belliger unde fuit .*

A quo

*A quo sublatum Baptistae praeiit illud:
 Hic populus solvens annua festa sibi.
 Qualia non sunt reliquis, ni fallor, in oris,
 Si bene cuncta mea volvere mente velim.
 Omnia nam clari peraguntur more triumpho,
 Terraque iucundis plausibus omnis evat.
 Et domus ornata completur tota recenti,
 Splendeat antiqua nobilitate licet.
 Ianua figmentis praefulget trina coruscis
 Artificis docta sic fabricata manu.
 Ostia de solido statuens Laurentius aere
 Ingens perpetui fecit honoris opus.
 Quale prius toto nec factum creditur orbe,
 Unde probi claret nomen ubique viri.
 Area multicolor radianti fornice tecta,
 Et cum vexillis cerea dona novis.
 Arula mirifico pollens argentea cultu,
 Et cum Reliquiis vasa decora sacris.
 Aerea Pontificem quae continet urna Ioannem,
 Pluraque carminibus non repetita meis.
 Hanc celebrem fecere domum cum fonte sa-
 lubri,
 In quo divinis gens recreatur aquis.*

Aedes Misericordiae.

*Unde pusilla mihi domus est adeunda, Ma-
 riae.
 Proxima quae nomen commiserantis ha-
 ber.*

*Haec tenet ambiguo pueros errore vagantes,
 Ne patrii pereat nescia turba laris.
 Tutâ sed hoc fido maneat sub culmine, donec
 Reddantur patribus pignora cara suis.
 Talis enim nostra mos hic servatur in urbe,
 Praeferri reliquis quae pietate solet.
 Ut loca demonstrant ingenti condita censu,
 Pauper ubi carpit quilibet aeger opem.*

S. Maria Nova.

*Sed Nova quae fertur cunctis praepositur una
 Pauperibus locuplex semper amica Domus
 A Portinara quae primum condita prole
 Sub titulo Divae Matris & ipsa fuit.
 Ditia magnanimi cui dant patrimonia cives
 Praebentes illi muneris omne genus.
 Nam quicumque suum facinus persaepe remitti
 Mortis in extremo quaerit agone sibi
 Hic bona Christicolis tribuenda relinquit egenis,
 Ut prosint animae rite locata suae.
 Gratis ubi plures inopes curantur & aegri,
 Efficit incolumes quos domus ista Dei.
 Quam pia cum tota Mater nunc protegit urbe
 Et iuvat auxilio Virgo beata suo.*

Sancta Maria de Angelis.

*Post haec Angelico signatum nomine templum
 Eiusdem castae Matris adire volo.
 Hic*

*Heic eremi soboles habitat Camaldula sancti
 In terra pollens moribus Angelicis.
 Alba veste nitens celesti floret amictu;
 Et parit illustres candidus ordo viros.*

Ambrosius Abbas.

*Quos super Ambrosius, velut inter sidera Titan,
 Eminent ingenii nobilitate sui.
 In Latiam vertit qui Graeca volumina linguam,
 Quum simul eloquio clarus utroque foret.
 Edidit & nostra plures actate libellos
 Hic pater, Angelici gloria vera loci.*

*Loculus S. Martini, Nemefii, Proti,
 & Hyacinti.*

Ossa ubi Nemefii, & Proti, pariterque Hyacinti

*Condita sarcophago sunt pretiosa nova
 De puro quem Cosmas & Laurentius aere
 Fecerunt, Medicae lumen uterque domus.
 Ex quibus haec aedes triplici diademato pollet,
 Splendida Sanctorum facta cruore trium.
 Aurea purpureae sileo redimicula vestis,
 Quicquid & iste locus nobilitatis habet.
 A dextris cuius Candelia permanet aedes
 Reginae summi rite dicata poli.
 Hinc laevam repetens per vicum nomine Gallum
 Mox Nivis aediculam pergo videre novam.*

G 4

San-

Sancta Maria de Nive .

*Mater ubi colitur titulo dignissima tanto,
Quum fuerit munda purior ipsa nive .
Hinc bene sextili fiunt sollennia mense ,
Rite sub Herculeo festa Leone sibi .*

Aedes Sanctae Apolloniae .

*Altera sub dextra domus est celeberrima parte,
Quae signo Sanctae fulget Apolloniae .
Hanc Donatorum veteri de stirpe creata
Edidit alma soror , nomine Caecilia ;
Quae probitate fuit priscis heroibus aequa
Femina , magnanimis non minor ipsa viris .*

Aedes Sancti Marci .

*Inde sacella mihi cupide Mariana petenti
Vir bonus occurrit talia voce ferens :
Perge viator iter , tantae qui Matris amore
Tangeris , & Marci limina sospes adi .
Laeta Redemptoris quoniam cunabula nostri
Votis adspicies non aliena tuis .
Pareo mox dictis , & templi tecta propinqui
Ingressus sanctum cerno puerperium .
In quo sculpta manet parientis imago Ma-
riae ,
Et primogeniti forma pusilla sui .*

Cc.

*Cetera praesepis simulacra videntur amaei
 Clarius in dextro praeradiare situ.
 Qua ratione trium celebrari festa Magorum
 Haecenus hac ipsa semper in aede solent.
 Quam vir magnanimus Cosmas aetate recenti
 Gente satus Medica condidit aere suo.
 Et nova Principibus componens templa su-
 pernis*

*Toto collectas orbe refudit opes.
 Hac in laude viros supereminet ille potentes
 In qua nec Reges adsimulantur ei.
 Invidiam rerum superat fulgore suarum,
 Vincere quam summi vix potuere Duces.*

Aedes Novitiorum Sanctae Crucis.

*Fecit amaei novis habitacula religiosi
 Qui resident ampla semper in aede Crucis.*

Templum Sancti Laurentii.

*Laurentina domus seculo neglecta priori
 Emicat impensis aurea facta suis.*

Abbatia Fesulana.

*Altera sub Fesulis regali splendida cultu
 Structa patet tanti largitione viri.
 Hic Augustini soboles Canonica Patris
 Permanet, antiqua religione vigens.
 Quam*

*Quam bonus externis primum conduxit ab oris
Cosmas, lux patriae qui fuit una suae.
Cui pariter multum splendoris contulit idem
Munera sacratis quum daret aequa locis.*

Bibliotheca S. Marci.

*Sed quia religio documentis dedita rectis
Semper in hac Marci permanet aede nova.
Hic varia posuit praestantes arte libellos,
Quos praeclara nimis bibliotheca tenet.
Nam simul & Latinae pretiosa volumina lin-
guae
Continet, & Graii codicis omne genus.
Sed licet eximio constet domus ista paratu,
Ac simul in cunctis floreat alma locis.*

De Antonino Praefule.

*Plus tamen hanc nostrae Primas Antonius
urbis
Exornat, signis auget & ipse novis.
Ordine qui pollens & cornu pontificali
Aequavit priscos integritate Patres.
Zenobio similis, nulli probitate secundus,
Ecclesiae nostro tempore lumen erat.*

De duobus claris civibus Florentinis.

*Quo bona produxit geminum Florentia fidus,
Dum claros cives protulit ipsa duos.
Quo-*

*Quorum defensor patriae memorabilis alter ,
 Et populi tutor more Catonis erat .
 Firma sed alter erat Cleri tutela fidelis ,
 Cui censura gravis cum pietate fuit .
 Divitiis Cosmas , meritis Antonius amplis
 Praefulgent varia clarus uterque via .
 Hic erat Antistes omni virtute refectus ,
 Ille fuit magnis adnumerandus beris .
 Cuius fama volat terras vulgata per omnes ,
 Ecclesias quum tot struxerit ille simul .*

Karolus Magnus.

*Quae superant omnes , quas nostra Magnus
 in urbe
 Fecerat imperii Karolus aere sui .
 Martyr ubi colitur pulchra Laurentius aede ,
 Cosmas in loculo nunc iacet ipse brevi .
 Nam vani pompam contemnens funeris ille
 Parvum pro tumulo legerat ante locum .
 Felix quem Patrem patriae Florentia dixit ,
 Eiusdem civis tuta favore probi .
 Hic simul orta domi conipescens bella forisque
 Par summis meruit nomen habere viris .
 Quod primum populi decreto contigit illi
 Ut pretiosa monet corporis urna sui .
 Ast Antoninus Sanctorum canone dignus
 In media Marci permanet ipse domo .
 Scripsit ubi plures aequo de iure libellos ,
 Codicis interpres non minor ille sacri .*
 Cu-

*Cuius honor crescit pariter cum tempore, donec
 Addatur superis optimus iste choris.
 Quod prope clara diem portendunt signa fu-
 turum,
 Ut data multa probant. cerea dona sibi.*

S. Maria de Servis.

*A cuius celebri discedens ipse locello,
 Dum prius obmissam sponte resumo viam,
 Atria contemplor Dominae felicia nostrae,
 Libera cui servit Religiosa manus.
 Haec servile sibi capiens ab origine nomen
 Obsequiis tantae dedita Matris erat.
 Quae prius Ancillam Domini se sponte vocavit,
 Dum Regem Christum mox paritura foret.
 Dum sibi de supra Gabriel statione salutem
 Attulit, ut clare littera sancta monet.
 Tunc servi formam Dominator sumpsit O-
 lympi
 Ex humili factus Virgine mitis homo.
 Praecipuo cuius veneramur honore figuram,
 Dum genibus flexis Angelus adstat ei.
 More salutantis niveo velatus amictu,
 Pictus in effigie qua sibi dixit, Ave.
 Talis in hoc templo mirae virtutis imago
 Digna sedet multis inclita prodigiis:
 Hanc urbs nostra colens, & quaelibet exte-
 ra tellus,
 Orat praesidio tutior esse suo.*

Cu-

Cuius ope a variis sanantur corpora morbis,
 Et bene curatur vulneris omne genus.
 Ut figmenta probant sub multis cerea formis,
 Factus & incolumis sexus uterque docet.
 Per quam sanati Reges, Dominique potentes,
 Insignes statuas hic posuere suas.
 Aspera saepe duces bello discrimina passi
 Servati valida Virginis huius ope,
 Sese cum propriis illi vovere caballis,
 Dantes militiae congrua dona sibi.
 Hi sunt belligeri ductores agminis omnes,
 Quos super immanes stare videmus equos.
 Grandaevi proceres etiam, natuque minores,
 Hic resident, inum plebe tenente gradum.
 Urbis habet speciem fictis habitata colonis
 Haec aedes, hominum tot simulacra tenens.
 Et sicut in vero struitur certamine pugna
 Ordine si recto debeat illa geri;
 Sic pariter densis acies ornata manipulis
 Parte sub alterutra cernitur Ecclesiae.
 In cuius vacuo pendentes aere puppes
 Mater ab aequoreis diva redemit aquis.
 Nam mare componens celsa rutilantior Arcto
 Implorata vagas dirigit ipsa nates.
 Quas hic instructas adeo perpendimus, ac si
 Vera forent alto bella gerenda mari.
 Nam quaecumque solent terra pelagoque nocere
 Amovet auxilio sancta figura suo.
 Ut mala suspensi testantur vincula ferri,
 Quaeque simul pendent intus & arma foris.
 Hic

*Hic exempla patent miseris signantia casus,
 A quibus humanum protegit illa genus.
 Sed licet a populo foret haec celebrata fre-
 quenti*

*Pulchra salutatae Matris imago Deae:
 Non tamen istius veteris strudura sacelli,
 Aptae videbatur, nec satis aequa sibi.
 Quod Petrus advertens Cosoni certissimus be-
 res,*

*Et domus & patriae cura nitorque suae:
 Mox illam merita cupiens in sede locare,
 Hoc dignum tanta Virgine fecit opus.
 Nam bene de niveo conflatum marmore totum
 Et pretio reliquas vincit & arte domos.
 Quatuor arca novas inter manet una colu-
 mnas,*

*Et tegitur plano fornice tota super.
 Quam sculptura vetus radio descripta re-
 centi*

*Ornat, & auratis contegit ipsa comis.
 Multa super viridi candent ubi lilia iurso,
 Signa domus Medicae mixta poma rubent.
 Angelica suspensa manu micat alta corona,
 Quam Dea sublimi fronte Maria tenet.
 Lampade multiplici caeli rutilantis ad instar
 Nocte dieque nitet Virginis ara piaae.
 Crater in hac media situs est pulcherrimus aede,
 Qui lufas patulo continet ore sacras.
 Cui lapis ornatum paragonius addit, & ingens
 Dat sphaera de fusco marmore facta decus.
 Qua-*

Quatuor hoc orbes sustentant rite minores,
 Aerea Baptistae formula complet opus.
 Percipit unde frequens optata piamina coetus,
 Purior, ut tactis inde recedat aquis.
 Cetera Virginei parco memorare sacelli
 Munera, quae Petrus contulit ampla sibi.
 Et nova pro gazis saccharia fecit opimis,
 In quibus oblatæ sponte locantur apes.
 Quas Reges, clarique Duces, fortesque Tr-

raunt
 Ponere pro votis heic voluere suis
 Sunt ubi cum variis argentea vasa figuris,
 Quae tegit interius picta tabella foris.
 Angelicus pictor quam finxerat ante Io-
 hannes

Nomine, non Iatto, non Cimaboue minor,
 Quorum fama fuit Tyrrhenas clara per urbes,
 Ut dulci Dantes ore poeta canit.
 Floruit & multis etiam virtutibus idem
 Ingenio mitis, religione probus.
 Huic data prae reliquis merito pictoribus, illi
 Gratia fingendae Virginis una fuit.
 Ut docet eiusdem manibus descripta Iohannis
 Saepè salutatae forma venusta Deae
 Heic nova Religio, Servorum dicta Mariae,
 Ex tenui coepit surgere principia.
 Cuius parva brevi per mundum gloria crevit
 Maxima divinae facta Parentis ope.

De

De Beato Philippo.

*Benitius mira pollens virtute Philippus ,
 Inclitus hac olim vixit in aede Pater .
 Ossa modo cuius sita sunt veneranda Tuderti
 Mortua , portentis vivificata novis .
 Nunc dignus celso Praesul Marianus honore ,
 Tanti vera salus & decor ipse loci ;
 Hic probitate sua templum conservat & auget ,
 Dum placido mentes admonet ore pias .
 Corripit audaci populos sermone potentes .
 Vera loquens , nullo territus ille metu .*

De Beato Petro Martyre.

*Sed quibus ista domus meritis praeluxerit olim
 Clara probant sancti Martyris acta Petri .
 Qui nostram purgare volens erroribus urbem
 Hospes in hac fidei perstitit aede pugil .
 Stans ubi tunc heresim cupiens abolere nefan-
 dam
 Dictis molliabat pectora dura suis .
 Sed , quos non poterat verbo curare salubri ,
 Iure coercendos viribus esse ratus ,
 Fortunata dedit populo vaxilla fideli ,
 Et cruce signatos misit in arma Duces .
 Cum quibus in bello cives prostravit iniquos ,
 Praesumere piam qui violare fidem .
 Dum sibi polluta sinxerunt dogmata mente
 Spargentes heresis semina pestiferae .
 Id*

*Id manifesta docent geminae monumenta colae
mnae*

*Fluminis ex omni nunc quoque parte sita.
Altera trans Arnum domui vicina cohaeret,
Quae iustae titulum Felicitatis habet.
Pars ibi cum fidei Petro sub martyre vultura
Accepit pugnae digna trophaea suae,
Altera eis fluvium veteri contermina pago
Exstat, cui trivium nobile nomen inest.*

Aedes Bigallia

*Hoc pictura monet Mariani nota Bigalli,
Et vexilla crucis candida purpureae
Quae modo condigne servantur in aede novella.
Ne pereat tantae fama vetusta rei
Inde patet quanto fidei flagraverit igne
Militiae ductor maximus iste Dei
Cuius amore calens memoratu digna peregit
Plurima dum tanta traxit in aede novam
Quam simul illustrat nostris constructa sub annis
Proxima sub signo Virginis ampla domus.*

Sancta Maria de Innocentibus

*Haec fovet expositos tamquam pia mater alu-
mnos
Rite trahens pueris nomen ab innocuis:
Quam foris aspectu laetissima porticus ambit
Redditur unde sacrae semita grata viae,
H Tra-*

*Tramite quo recto geminam perducit ad oram,
Semper ubi Christi presidet alma Parens.*

S. Maria de Muratis.

*Vir loquax multo cui Bencius aere Iohannes
Obtulit infanciam religione locum.
Quam nunc Muratae sanctissima turba sorores
Vitae florentes integritate solunt.
Inde salutatae titulo fulgere Mariae
Promeruit nostro tempore casta domus.
Semper ubi tantae resonans praeconia ma-
tris*

*Profert Angelicas pura caterva notas.
Hanc amat ingenuam Caeli Regina cohortem,
Ultero quam missis educat illa cibis.
Salve sanctorum custos veneranda locorum
Supplicibusque tuis sem pia Mater opem.
Qui bona tot celsas posuit Florentia sedes,
Quos mea descripsi nunc operosa manus.
Cuius Diva tua conserva numine plebem,
Et tibi sacratas quaeso tuere domos.
Me quoque placato mater nunc adspice vultu,
Parva nec ingenii munera tamne mei.
Non ego magnificum valeo componere templum,
Nec pretiosa queo solvere dona tibi.
Id faciant illi quibus est opulentia rerum,
Hoc exile tibi dedico pauper opus.
Anne quod ipse tuo fretus spiramine coepi
Felici clausum sine rependo tibi.*

Qua-

Qualibet illastri Gentrix heroude maior
 Sis licet, & Sanctis omnibus ipsa prior.
 Attamen hos humiles elegos contemnat noli;
 Quos miro cecini raptus amore uui: Xerani
 Conditior Aurorae veterum clarissima pa-
 Gesta canens celebri non sine laude Petrus
 Heroicis elegos coniunxit versibus olim,
 Inque suo facit codice Prosper idem.
 Florent Sedulii, laudantur scripta Iuvenci,
 Acta Redemoris qui ettinere boni.
 Ingenio pollens & versu sexquipedali
 Doctus Apostolicum vertit Arator opus.
 Ambrosius dulces, simul & Prudentius hymnos
 Scripserunt, lyrico clarus uterque metro.
 Et reliqui recta distantes arte libellos
 Carmina de rebus composuere sacris.
 Primus ego laudum pelagus lustrare tuarum
 Exigua coepi, Virgo serena, rate.
 Exemplum praebens aliis imitabile doctis
 Ut coeptis studeant addere plura meis.
 Et Iove cum falso sacra Iunone relicta
 Incipiant veram te celebrare Deam.
 Si quid forte tua non dignum laude notavi
 Abrogo; praeconi parce benigna rudi.
 Finem carmen habet, non lauriserta requiro;
 Tu studii merces esto, Maria, mei.
 Insignem parvo titulum das magna libello,
 Unica lux vitae semper amaena meae.
 Quam precor a cunctis primum defende periclis,
 Post animam placida suscipe, Diva, manu.

Ut per mortis iter diro securus ab hoste
 Ingrediar celsi te duce regna poli
 Ed tua, sincera quam mentis imagine pinxi,
 In Caelo pateat gloria vera mihi.
 Inde coronatus viridi super acthera myrto
 Mellifluo laudes prosequar ore tuas.
 Et nova cum superis referens praeconia Musis
 Te sine fine canam versibus ipse meis.
 Nunc ubi magna sedes hominum Regina beatrix
 A dextris Nati plena decore tui:
 Qui cum Patre Deo vivens per secula coeuvus
 Una cum Sancto Flamine regnat: amen.

FINIS.

AL.

ALBERTI ADVOGADRII

VERCELLENSIS

De Religione, & Magnificentia Illustris

COSMI MEDICES

FLORENTINI

**

Liber Primus Incipit.

Cosme, meo primus iudex venture libella
 Sis memor ingenii vim tenuisse mei.
 Si aedoris vultus faciles, tu viribus amplis
 Ornabis cytharas ingeniumque meum.
 Cum quibus & facili carptim tua carmino
 templa,
 Et qua magnificus sis ratione canam.
 At si te rigidum ostendas, vultuque feroci,
 Quae tibi te duro mollia plectra feram?
 Ergo dabis placidum mihi te; sine iudicis arte
 Perlege, iam dantur linca veta notis.

Templum Divi Marci.

Cosme, reor nullum te religione Deorum
 Maiorem: nec qui se ferat esse parentem.
 Quis dedit in lucem veluti haec quae nomine
 Marci

Pempha? quibus tantum marmore saxa
 vides.

Illic testudo multa est: vidisse columnas
 Fas erit, aurato marmore, Cosme, tuo.
 Quasque volens illic Divorum nosse figuras
 Cognosces signis, nomine vel proprio.
 Non tamen has credas hamiles, et lasse ma-
 gistros:

Certum est, non cedent hi Polyclete ipsis.
 Quin etiam et vatem cythara resonantem notaris.
 Ea vel Atlantidem multa monere viros.
 Vnde abhorrens dectant, quas nymphas in mar-
 gine fontis

Cassali, fuerant, quae mora multas viris.
 Forte petis lignum, nihil est, nisi vera cupres-
 sus.

Quem Cybalae sacrae qui cremonae volunt.
 Sive petis. Patrum sedes, seu culmine tecti;
 Nihil sum in hoc templo, ni appanissa in abas.
 Se faciem despiciam arcem, tu mira quidvis,
 Et rapiet sensus res tibi visa tuos.
 Vivus eris mundo, vivus sine sensibus ullis;
 Ac veluti somnus quem sopit arte sua.

Qua-

Quaque pedes trahis ipse duos ; si carmine
tenet ,

Dices , in templis bella lapille canis .
Bella iubet Cosmus variis signare lapillis ,

Quas praefoi admoniti conferre Deo .
Ilic adspiceres Moysen freta lardane virga ,
Inque duas partes se secuisse salum .

Non procul hinc structum est , quibus & se
nuntiat armis ,

Qui parat invictum vincere fraude puer .
Inde videt in vanum clamantemque , confusus
Consilium patris nolle tenere sacri .

Eis fera per vias fugientem volu praecidis ,

Quae puto videret , sed longa longa regibus

Parte alia in longis vixit qui nimis angustas

Gessit , adest solus praecidia dira movens .

Iam scires qua sorte necem , qua coniugis

vincitur , & vindex ut fuit inde ferus .

Siquae choram advenit (sic sunt sua nomina

vulgo)

Ipse tibi est decus dignus orbis apus .

Ilic fam fides , illic arboribus libris

Plena : quibus laudes & pia vota canunt .

Inque illic laudant horis pia nomina sepeant ,

Quas praefoi , & divi constituere Patres .

Perge procor summi videas altaria templi

Et quibus ornetur quaelibet ara togis .

Quo serice nigrasq; ostrea lustrantur tegmina laevi ,

Quoque auro divum detinet ara suum .

*Sic cuncta impensam, vel quae sacrista gubernat
 Quis videt, is cunctas creditis orbis opes.
 Egredior templam spectans summa atria Pa-*

*trium
 Deficit hoc uno lingua manusque loco.
 Primo claustra oculis subeunt magna obvia*

*nostris,
 Et niveo, & caeco marmore culta pari.
 In medio sua prata virent decorata cupressis,
 Quorum flaminibus vincitur omnis odor.
 Prosequor, & specto quonam post plurima*

*sacra
 Conveniunt patres dum sonat aere coquus.
 Mos stupor invadit, tanto munimine mensas*

*inspicio, & tali luce fenestra micat.
 Scanda gradus facilior, ubi sunt miro ordine*

*cellae,
 Innumerae; haud mirum res parvo digna Deo*

*est
 Quam bene metitus fuit hic cuncta ostia,
 quamquam*

*Dividit in partes haec quoque rite duas.
 Post cellas gravis iste labor numerare libellos,
 Quos duplici lingua Bibliotheca tenet.*

*Ista tenent nostros, servat pars altera Graecorū.
 Quis poterit quot sunt enumerare libros?*

*Cum numerum rogat iste tuum, qui nullū
 multa*

*Construis, & nummis, rex Ptolemæe, tuis.
 Et*

Et quamquam surgunt templa haec sub no-
mine Marci,

Qui sacri pictus membra teonis habet.
His tamen indultum datæ sunt, qui iussa
Tomantis,

Dominici observat multa monenda viras.
Hi sunt qui aeternum meruerunt sumere nomen;
Hi sunt, quos talis bibliotheca decet.

Templum Divi Laurentii

Non tamen hic finis templorum, Cosme, ca-
netur,

Quae facis, & quae sunt cum stipe facta
tua.

Nonne est cum cratibus facta crux tibi no-
mine Divi,

Qui cratifer fertur, quod gerit ille crater.
Quanta sit argenti vis, quam hic tu, Cosme,
dedisti

Atque auri, quis, dic, enumerare queat?
Non habuit Caesar tantam, & si aeraria
solus

Rumperet, & mundi solus haberet opes.
Plurima testudo templo est, vitreaeque fene-
strae,

Quarum auri pondus quaelibet una capit.
Est facies, arcus, & sunt sine fine columnae,
Estque chorus, sunt & per loca multa
trabes.

Cun-

Cuncta hac me dubium multos voluere magistros

Et carptum plures ad sua facta dies .
Quantum auri confes pretii tabula aurea maior
Et quantum quae aras ostrea taxa tegunt .
Quidque crucea , multus quæ calix , Et pompa
sacrorum ,

Et libri , distu quid voluere precor .
Aut locus in quo stat Corpus Sacra Hostia
Christi ;

Namque auri libras iussit habere decem .
Vero vincti capes , cetera pascuuntque , Et cuncta
notato ,

Digna hanc invenies nomine perpatro .
Non desunt cellae , non hic sua claustra , nec
hortus .

Non locus hic , in quo sumitur ore cibus .
Ne te aliquid lateat , vultu hanc pia templa
Sacerdos ,

Nomen cui antiquum fecit habere canon .
Hic est ille prior sbornus , hic qui nomine primi
Pontificis sacer est , mirra frena gerens .

Dormitorium Sanctae Crucis .

Una hominem virtus clarum facit , adde
secundam ;

Qui fuerit clarus per duo maior erit .
Cosmus habet multas fateor sine crimine , cur non
Reddetur toto tertius orbe gratus ?

Et

Et si quid gravius quam sit gradus iste re-
pertum est,

Id dabitur Cosmo, nec sine inro datum.
Cosmus enim est magnus dic religione Deorum;

Dic mihi num minor est lege pudicitiae?
Est pudor in Cosmo tali radice reflexus

Quod nullo obicâto posset abire malo.
Et ne aliquem exemplo capium pudor ipse

lateret,

Curat ut in certis certior esse queat.
Viderat in sacro templo imminuisse periculum

Prob veneris vetitae; nunc opus arte refert.
Et nova dat fieri quae dormitoria cernis,

In templis quae sunt edita voce crucis.
Illic vult parvos fratres dormire; nec illic

Fors ubi societas maior honesta fugit.
O clarum exemplum! nonne haec sunt signa pu-
doris

Digni Calliopes carmine, vel Clarii?
Cade hinc, qui in castris spernis pia virginis ora

Quam potes amplexu detinuisse tuo.
Ille ait: o Invenem mihi candore; imho vergo

(Nec mora) quod veniat ad tua vota Pater.
Sprevisti nymphae cultum, faciemque vi-
dendam,

Sprevisti argenti munera magna; probo.
Sola tui fuerat certe tunc cura pudoris,

Cura tibi externi nulla pudoris erat.
At Cosmo dolor alius inest, quum nihilis annis

Pauperie ostendis se caruisse viro.

Nam

Namque timet fors hæc cogent prostare puellam,

Et capere a multis munera spurca viris.
Tunc primum mandat, fiat dos digna puellae,
Ne rapiat faedum forte lupanar eam.
Crispe Pater, Livium vocites, veniasque Valcri,
Num valet hic vestros inter habere locum?
Certum est, in prima fas est hunc sede sedere,
Et vestrorum operum iure tenere caput.

Sacellum Boscheti.

Phoebe veni ad silvas, minimum cedamus
ab urbe,

Me silvae vocitant, in nemus ire paro.
Illinc saepe leves cerpes ad culta fugavi
Hortando celeres per nemora alta canes.
Retia saepe etiam maculis distincta tetendi,
In quibus & vulpes docta retenta fuit.
Saepe meis manibus lustrans nemora ipsa iacentem

Accepi leporem, nec canis ullus erat.
Et si me insuetum sol, vel sitis arida pressit,
Umbra recens fuerat, claraque fontis aqua.
Silva dabat baccas, dabat & mihi mollia
fragra,

Cumque tonis aberant hinc sitis inde calor.
Cumque mora in silvis facta est quo tempora
poscunt

Sint reditus ad quae sunt loca prima citi.
Nunc

*Nunc sumus in silvis , dic o mihi Cosme
nec altum*

*Aedificas in qua tu trahis urbe moram .
Nec tua per silvas consuivere vidimus urbem
Urbe decor laus est , factaque in urbe
probo .*

*Silva latet , quis nam poterit non visa proba-
re ?*

*Laudat digna videns ; non videt illa , fides .
Non tulit impatiens Boscheti audita sacerdos
Incipiens , quis te cepit amice , furor ?*

*Tu canis , & merito , laudes & nomina Cosmi ,
Et verbis nomen vis abolere suum .
Ignoras quod nos mundi loca cunctaque , &
urbes*

*Ambimus Christi iussa monendo homines .
Et si quis nobis digito benefecerit illum*

*Pandimus , & toto clarus in orbe sedet .
Is quum laudatur maior sua gloria vero est ,
Non digitum , at dicunt imposuisse manus .
Credula res cunctis , & quamquam summa
videtur ,*

*Creditur , est nobis quod data magna fides .
Nos petimus loca cuncta freti , nos ultima terrae ,
Fugimus ad Ganges , India nec latuit .*

*Et cum me quaevis tellus tenet ulla , sacellum
Scando movens templi , se meminisse Dei .
Ostendo , aedificat ; quid nam tibi templa me-
rentur ?*

*Partem habet in cunctis officiis meritum .
Exem-*

Exempla ante oculos ducens, Cosmumque ferendo

*Sideribus, dic nunc perdidit ille sua?
Occulta est fateor domus haec, & condita
silvis,*

*Si melius spectes non nemora esse feres.
Sed dic es campum Elysium, vel amaena vinea
Digna tuis manibus, diva Pomona, sacris.
Silva fuit quondam, nec adhuc sine nomine
silvae est;*

*Boscheti locus hic nomina prima tenet.
Nunc quia mutata est, habitu procul ente priore,
Cur retinet falso nomina prima tenet.
Hoc pates in silva tantum locus esse ferarum
Dicitur, hanc homines incoluisse vides.
Sed ne te teneam, videas pomaria, vites
Atque hic seiunctas ad sua rura rosas.
Oleraue, & dulces herbas, & quae urbibus
horto*

*Nascuntur, nostrum dat sine lege nemus.
En cervos errare leves, per que arva campi
Pascere, & ut pellant carpere grana famem.
Et capreas, lepores auritos, currere cursus;
Nulla agiles tardat spinea silva feras.
Forte prius si tu bos saltus sedesque ferarum
Vidisses, spinis se fera quaeque dabit.
Non poterat spectare feras, non agmina longa
Cervorum, portant cornua terga quibus;
At nunc quod Cosmus, cui larga pecunia templis
Templum ingens struxit, omnia clara vides.
Quod*

*Quod puto si adveniens a summo vertice salos
Doctius inquires, displicuisse neges.
Aequae domos, ad quas postquam solennia
divis*

*Fecimus: accedit turba verenda patrum.
Sive velis cellas, ad quas post pocula sumta
Vaditur, aut ubi sunt fercula sumta locum.
Quid miror hic ubi vis, est tanta pecunia
Cognita*

*Artis arithmeticae littera nulla foret.
Es quamquam in silvis sunt haec templa
edita coecis*

*Non ne putas nemori structa videre Deum?
Iam pater in lucis vitam Franciscus agebat;
Gaudet, & in lucis cum videt esse suos.
Vicisti pater almae meum me iudice carmen;
Sed quorsum quis te cepit amice furor?
Perdidisti passus, si me ad mea tecta rogabis,
Pro quo tuis verbis: hoc dabo: vnde
Deo.*

**Singularis Descriptio Abbatiae Fesulanæ
Canonicorum Regularium divi
Agustini.**

*Delius inspirat vates, & dissona verba
Temperat, & molles tendit & arte fides.
Cura illi est citharæ, calami quoque cura
strepentis,
Cura & defossi vatis inire comes.*

Nunc

Nunc opus est cytharam curas, sunt magna
cavenda;

Atque opus est nostras tendere Phoebæ
fides.

Et ne quid desit, sint subterranea tecta,

Quæ patribus servant vina phalæna meis.

Hic sca.æ per quas iter loca summa petenti

Sint niveæ, sunt marmoreique gradus.

Quinquagintaque sint ibalami, quos nomine
cellas

Dicimus, his totidem stent volo rite Patres.

Et quia tot Patribus victum dare templa ne-
garent

Pauperie, & iuvant proxima culta dabo.

Quæque suo fuerit plutea patris inclita cella,

Quo poterit sacris instruisse patet.

Lustrentur cellæ vitro, sint ostia busso,

Et parvum claudat bussea valva domum.

Sine dato cellis, nil deest, tamen omnia de-
sunt

Cosmus ait spectans quid sua charta petat.

Inde locum inspicieus quem fors sua charta
notabat

Inquit, erit viro dignius orbis opus.

Hic volo: & est finis domui mea dicta notate

Digna suis fiat bibliotheca libris.

Fulgeat in primis aurato marmore porta,

Sit celata meo dextraque laeva modo

Sederit aurato cum pectine, Phebus in altum.

Plectra movens, quæ cum cogitat ire lapis

Et

*Et circum poteris turbam vidisse verendam
 Ludere, & ad sonitum gramine ferre pedem.
 Gramina Calliope magno comitante Marone
 Calcat prima, pedes sed movet ore gravi.
 Naso celer pedibus, vel fors lasciva Thalia
 Cogit, agit motu mollia crura levi.*

*Dira canens maesto Senecam Melpomena vultu
 Increpat, ad choream quod negat ire Dei.
 Atque alii, quos nunc longum narrare fuisset,
 Dicentur, tunc cum venerit hora rei.*

*Post haec aurato stridebit cardine porta,
 Aereque, supposito marmore, limen erit.
 Et labor hic foribus fiet: volo fiat eburnus,
 Aurata & valvis stet sera digna suis.
 Auratasque trabes ponam, & cristallina ne-
 ctam*

*Argento, ut fiat digna fenestra loco.
 Et partes debinc quisque suis per prata fi-
 guris*

*Lactus erit campis aenuus Elysiis.
 Atque libros sibi quaeque suos servabit imago;
 Ille ethicam, haec satiras, illaque ficta sibi.
 Ista theologicos; sunt curae huic scripta So-
 phiae;*

*Grata suo Domino urbs stat quoque tuta
 Dei.*

*Ne prior in varios mutetur & ordo, catena
 Argento vinctus quisque libellus erit;
 Veste quidem merita talem meruisse catenam;
 Aurea nam fuerit; non ego vana loquor.*

I

Iam-

*Iamque opus hoc factum est : dicet quis in orbe
videri*

*Posse opus ? haec aedat bibliotheca cui ?
Nunc venio ad templum (facies mihi prima
notanda est)*

*Ad quod scandetur marmoris gradibus .
Lata erit haec facies surgenti ad fidere
mole ,*

*Cuius apex Divum , qui sine pelle , tenet .
In foribusque annata Dei de marmore
Mater ,*

*Cui natus capiti regia ferta locat .
Hinc circum Seraphina coherens , Cherubina-
que , & idem*

*Quae plectra , & dulci carmina voce movent .
Dextra tenet Divum , qui tanta volumina fe-
cit*

*Quanta nullus qui sit ; sed mihi crede duo .
Laeva tuam servat formam , divum Timotheu ,
Qui fuisti Antistes Ephesia urbe pius .
Portaque , ne factum nihil , & simul omnia
credant ,*

*Porphyreus ius est sit fabricata petra .
Ferreus hic valvis cardo stridebat abenis ,
Limina compositis aerea sint gradibus .
Hic canimus montes , hic & memoranda per
annos ;*

*Hic canitur toto Cosmus in orbe senex .
Cosme , reor doctum pictorem te esse sequutum ,
Nomen qui aeternum post sua fata cupit .
Nam*

Nam dum mollis cui passim sua detinet aetas;
 Discit, & accedunt tempus & ars pariter.
 Sed postquam insenuit cernens breve tempus
 adesse,

Diciti ego an morior, nomen & omne meum?
 Non faciam a cerebra extractam, aut a mem-
 re figuram,

Quae mi, cisi moriar, nomina longa dabit?
 Dixit, & exempla dictum sua facta sequuntur,
 Et facit aeterno nomine digna senex.

Tu quoque quum fueras iuuenis, iuvenilia torris
 Exstruis, atque etiam carmine digna gravi.
 Si tamen haec spectes, quas post iuvenilia facta
 Templata facis, nihil est qua iuvenile probes.
 Hic nihil exstructum fuerat, vestigia saltem,
 Quae tibi nunti cedere signa darent.

Sed fuerant sacri montes, namque saeva saxa,
 Magna inquam, & rupes, & huc lege locus.
 Tu rupem in veram duxisti robore nummi

Plautium: quis hic saxa fuisse feret,
 Post montem abscissum? certe haec sunt digna
 Maronis

Ingenio, & sacro carmine digna Dei.
 Exstruitur domus alta tibi, domus invida
 nulli,

Sive sit in Latio, seu sit in orbe, reor.
 O quantas, nec falsa loquor, pater almae Ti-
 motheu,

Cosmus habet grates, tempore quas refe-
 ret.

Quum fueris tu causa prior, quod conderet arcem,

Arcem hanc quam verbis dicit inisse tuis.

Praecipue quum tu Cosmi sub nomine librum

Tradis, & ad caelos se & sua magna canis.

Eliceres verbis, ait hic, se saxa movere

Sponte sua, & duros scindere se silices.

Hinc primum in faciles fossas convertere montes

Cogit, & hinc scissus mons ruit ima petens.

Hinc mandat fieri fossas, fundareque muros,

Fundamenta quibus alta fuisse iubet.

Ne pereant nam vult ingentia pondera gestent,

Et iubet ut dentur tempora longa seni.

Haud mora, vult celeres operis doctosque magistros

More suo templum qui, aedificentque domum.

Ille quidem doctus chartis notat omne, domumque

Adnotat, hic stabit ianua porphyrea.

Post portam mandat, fiatque hic porticus ampla,

Hic scalae, hic que gradus marmore primus eat.

Claustra dehinc signat, tantis sint passibus, atque

Arbor erit medio, sed cyparissus erit.

Claustaque candenti sint vult testudine structa

Pondera, & unius bina columna regat.

Altera sit variis distincta coloribus, & quae

Fit comes, haec niveo marmore levis erit.

Hic

*Hic volo stet tonsor, stent sacra capitula iuncta;
Hic locus est his, quos febris iniqua premit.
Verte pedem, hic fiat mando duce digna co-
quina;*

*Hic vas, quod lymphas praebeat aere
manu.*

*Nunc venio ad sedes, capient quis fercula pa-
tres,*

*Omne procul lignum, ni, cyparisse, tuum.
Sed mensae cupimus fiant de marmore vivo,
Claraque sit vitro quaeque fenestra suo.
Advena si fuerit quivis hac parte locetur,
Hic comedat, sitque hic non procul ipse tō-
rus.*

*Sic ubi sit putens, venies te iudice, dicēs
Esse prius templum hoc, quam sacra tem-
pla Petri.*

*Cosmus enim acceperat patris pia verba verendi,
Atque ait, Est potior non ea causa, pater.
Haec poris est, tanta capior dulcedine vestri,
Vestri habitas, carum ut nil sit in orbe
mibi.*

*Et capior vita, claris quoque moribus, &
quod*

*Haec vestra in Latio regula prima fuit.
Et pater est vobis doctorum primus, & ille,
Quem celebrat tantis laudibus Ecclesia.*

*Hic vos Canonicos dixit. Sed regula iun-
cta est,*

Noster vult crebrius nomen habere quibus,

Unde velut cunctis vestra est haec regula no-
bis

Dignior, hinc illam do potiore loco.

Sacellum montis Avernī.

Finis hic est templi summi, quod voce senectū
struxisti, & templo est iunctaque structa
domus;

Laude quidem digna haec sunt, & cum no-
mine magno;

Signaque sunt nostra religione viri.
Sed ne praeteream, nec temeraria fal-
lant,

Cantabo quicquid aure fovente scio.
Quod sparsim perque ora virum, per strata
viarum

Auditum est, clara voce replente vias.
Nulla domus sacra est, nulla hac & in ur-
be sacella,

Hospitium nullum est pauperibus requies.
Quae tua non capiant & saepe, & munera
magna,

In quibus haud fas est dona videre tua.
Urbe parum factum est, quid tu, tu monte
in Averno;

Nomine Cosmice digna sacella facias
Nec sat erat sacrum hoc Domini in sancta
sepulchra,

Quae sunt Ierusalem, condicasse patris.

Ma-

Magna parat Cosmus, sed tu, Saladine, re-
cusas,

O rapiant sensus ista negata tuos.
Quippe parum Cosmonochisti, corda notantur;
Aequa quidem est factio mens pia quaeque
piu

Non habet infelix pauper, dum quaeritat
urbem,

Quo sitis, aut rabida possit abire fames.
Alter veste caret, febris atque hunc atra fa-
tigat,

Ille suos natos pacem petere videt.
Iste petit Romam pulsurus crimina, at ille
Ex voto Antoni brachia sancta petit.
Sed prohibet scelerata fames; quicumque re-
garda,

Dextra gravis fiet te subdante stipem.
Uade omnes currunt, & magna palatia re-
plent,

Et detestatur te via lata genus.
Quid facit hic Cosmus, tot tot mea targa fre-
quentant,

Itaque redit totiens coherens miseranda viam.
Non aliter quam cum paruum formosa ca-
vernam

Exit, grana petens, & reditura cavis.

EIVSDEM DE RELIGIONE (*)

MAGNIFICI ILLVSTRIS
COSMI MEDICES
FLORENTINI.

***

Liber Secundus & ultimus

feliciter incipit.

Quis prohibet partem post religiosa se-
cundam?

Nome: duas partes iste libellus
habet?

*Musa fave inceptis, adfles rogo pulcor Apollo,
Vela notis dedimus, subgere verba precor.
Scripsimus & quantum licuit mi, Cosme, sacella;
Muto meos numeros, atria magna peto.
Atria & in primis, quae sunt tibi condita ruri
Digna suis Dominis, atria digna Deis.
Quid deest non novi, sunt alta palatia coelo,
Et lata, & summo cardine porta sedet.
In*

(*)-Legendum est De Magnificencia.

In foribus tua signa vigent, caelataque in auro.
 Stat pila, quae ardenti rubra colore micat.
 Sunt etiam fauni, satiros saltare bicornes.
 Videris, & nemoris numina multa sacri.
 Ingredere: haec loca tecta suo fas cernere
 plumbo est,

Auratas cernes per pia templa trabes.
 Ora tenens terrisque oculis te indice prona
 Parua bonas gemmas esse lapilla feres.
 Nam sicut in coelis voluunt se sidera bis sex,
 Quorum aries fertur iure tenere caput;
 Sic ego, quos credes gemmas, signare lapillis
 Incipiam, decro cum sua finis erit.
 Et quotquot sunt signa polo, nec plurima septem,
 Tecta que Creteo sint data summa Iovi.
 Ingens crux medium decorabit lignea templi.
 Qua visa poteris flectere quisque genu.
 Non tamen hanc credas, quamvis sit lignea,
 quod sit

Vilis, namque aurum est, quod sacra ligna
 tegit.
 Forte feres: Cosme, hic non sunt parua ul-
 la sacella.

Bis sex sunt nobis aedificanda rota.
 Ornataeque aras ardenti murice, & ostro,
 Quas faciet dignas petra alabastra togis.
 Firma crates cuncta haec servabit munda
 sacello.

Ferrea, & hanc claudet clauis reclusa
 sera.

Nunc

Nunc venio ante choram, sedes ubi stabit
eburna

Conspicuis patribus splendida facta suis.
Pelle caret Divus, pellem tamen illius ara
Portat: nam Tyrio murice tegmen habet.
Atque Alabastra petra est ingenti pondere
tegmen,

Pondera quae Latio sunt sine sorte pari.
Auro Ancora suum decorabit fulgida templum
Maior quae adverso lumine damna geret
Hic caput exceisti magna testudine templi
Fiet, quae picti velleris agnus, eris.
Et circum his sex non uno nomine divi
Adstabant, haec sex, haec quoque crux totidem.

Non pictura, sed haec eris auro forma lapilli,
Quae musae vulgo dicuntur esse labor.
Haec domus est in qua ponant sacra omnia
patres

Sive velis aurum, regnina sive velis.
Primum laeta situ est, vitro quoque laeta
fenestra,

Lacta pyro & cedro; quod sacra cuncta
regat

Quid reges incipiam: primum sine regnina con-
sum

Purpurea, his vadant ad sua sacra patres.
Sint totidem pro aris, calices reges altera cen-
sum

Cellula, & innumeras dissimili arte cruces.
Cruce

*Crux tamen illa prior quanto cum pondere
numi*

*Facta erit, & quali iaspide culta suo.
Haec loca erunt pedibus, per quos candela te-
netur,*

*Et vasis, per quos turis dabitur odor.
Haec auro & gemmis fuerint fabricata, nec
ullus*

*Crederet, haec multam velle tenere stipem.
Atque haec pro libris cultu maioreque forma*

*Nobilibus, legitur lectio sancta quibus.
Sunt ibidem, & loca grata quibus stat
eburnea mensa,*

*Tolle oculos, laquear (cetera sperne.)
vides.*

Multa etiam cernes, cultu quae civitas numquam

*Dixeris, ast clari Principis esse feres.
Inter quae decorata auro patet ampla fene-
stra,*

*Qua duo confidunt, omique sedile. Summum est.
O speculam insignem, residues si forte, fenestras
Spectabis villam, ruris & omne decus.
Atque videbis uti claro de fonte fluentum*

*Spargitur, & parvo flumine prata rigat.
Prata inquam variis distincta coloribus, atque
Distincto redeat flumine missus odor.*

*Post haec stat dulcis vitis pendensibus uvis,
Arcubus immensis quae jacet arcis opo.
Nec procul, & montos spinis defensa videtur
Purpureo, & cano gratum colore rose.*

Sed

Sed quis quot videas fructus, quoque ordine
fidant,

Scripserit? is certe non sine mente canet.

Illic sunt ficus, illic dulcesque volenti,

Ordine nec rupto cedrua planta viret.

Ecce duos fructus una super arbore natos,

Hinc pyra, & hinc, mirum est, carpere mala
pores,

Sunt alii fructus, corne, hic sunt cerea pruna,

Hic nux, sed singis cortice caesa manus.

Sed ne depereat, postquam pia prata rigavit

Fons, facit in summo gramine limpha la-
cum.

Quisum ingentem, natat hinc atque inde per
undas

Piscis, & hunc undis est tetigisse leve.

Post pisces nemus arte patet, tecta alta se-
rarum,

Tecta inquam muri limite cincta sui.

Quercus adest, res grata Iovi, quae mun-
re glandis

Pascit aptos, brutum & missile regmen
habens;

Castanaeque iacent passim cum cortice duro;

Est arbor caeco cincta colore Ercbi.

Sunt ilices, pinus, corylus quoque grata puel-
lis;

Est abies, est & laurus amica Deo.

Si tenuit visus, cum spectaremus in undis,

Maior eris, dum fors per nemus ira libet,

Agmi-

*Agmina ceruorum pascuntur cornibus altis,
 Et capreae, fugit hinc ad loca tuta lepus.
 Arte sua vulpes leporem sectatur, & altum
 Martur habet quaerens qua vice fallat
 avert.*

*O felicem hominem, quisnam sub cardine
 caeli*

Deliciis vir habet aequiparanda tuis?

Palatium Urbis.

*Scripta mihi silva est, magnam redeamus
 ad urbem,*

*Quod suus pollicitus, Pboebe, sacella notans.
 Cosme, alii nulla est certe mea cura palati,
 Postquam operis tanti carmine finis adest.*

*Quod maiora mihi numeris sum urbe canenda,
 Atque tua, o versu quo recitanda forent?*

*Est via qua gradiens vivo de marmore calcas
 Saxa, haec florenti stat via in urbe tua.*

In medio decus omne viae sunt atria Cosmi,

*Atria, quae a summis Regibus apta putes
 Vix oculis spectare licet, sunt proxima caelo,*

*Quorum apicem decorant cornua marmorea
 Si peteres quid saxa ligat, quae marmore
 cano*

*Adligat, & tenax mole bitumineae,
 Sed faciem non marmor habet, quod molle
 bitumen*

Nectat, habet triplici clara colore petra.

Con-

Conspicui loca summa tenet patra digna alaba-
batri,

Dextraque porphyreus vult tenuisse lapis.
At, quem serpentis vulgo dicere priores,

Lacva habet, o Clarii ianna digna modis,

Et qua signa potes moris spectasse pilisque

Culta rubris, sex sunt nec numerata prior.

Porta ingens summi claudis loca cuncta palatj

Visibus e summis nec sine mente Dei est.

Proxima & insignis portae testudo notatur,

O quam diverso picta colore micat!

Porphyreis decorata suis patet ampla colu-
mnis

Porticus, & medio flat quoque curtis honos.

Munda quidem est curtes, nam plumbea tectum
fluentum

Mittunt, quod terris parva fenestra vorat.

Porticus haec claris non tantum est structa co-
lumnis,

Est aliud maius sculpta figura Deum.

Et caput, & merito Iovis est, & lampada
quassat

Qualis Stellifero cum sedet ille polo

Phoebus enim ex humeris lauro pendente pha-
reta

Emicat, & patri proxima iura tenet.

Mars ferus horrenda retinet loca tertia vultu

Arma ferens divinis sanguinolenta modis.

Aurea Mercurium decorant tataria plantis,

Virgaque; si numeras a Iove quartus erit.

Post

Post Atlantiadem medio non exte videtur
Vittam oculis gestans nudaque membra
Deus.

Ultima iura tenet clava, spolioque leonis
Clarus, non puduit quem genuisse Iovem.
Omnia diversis ornata coloribus hae sunt,
Quae cernens dices promeruisse Deos.
Scalarumque gradus scandens vir abire certe
Iurans naturam non potuisse quod hic.
Haec loca sunt mensis, videas ibi quanta cu-
pressus;

Stellatasque auro cerne micante trabes.
En quali & vitro plumbo & compacta fenestra
Digna suo domicilio, qua sua signa vigent:
O mensam ditem, dic auro quanta supellex,
Quantaque praegustans aurea vasa tenet.
Est puppis, qua vasa salis reclusa senectus,
Et centum liquidas quo capit ore dapes.
Sunt gladii, servatque eadem vagina bicuspides;
Vasaque sunt servat vina phalerna quibus.
Quis numenas patras ingenti pondere, quis-
nam

Det pretium pelvi, qua cadit unda manus?
Vel vasi, in quo stat manibus ves tradita
limpha,

Cuius fastigio sunt adamantea tria?
Denique nulla tuis desunt vasa aurea mensis,
Sive decus mensae, seu sibi mensa velis.
Si thalamos vidisse paras, sunt aurea fulcra,
Atque suos servant lintea clausa toros.

Scri-

*Scrinia si tentes , immenso est pondere pondus ,
 Quot puto sunt cophinis his adamantia tuis .
 Multa mihi scripta sunt ; tandem veniamus
 ad hortum .*

*Cui Latio band nullum non reor esse parem .
 Hortus enim est magnus , sed nec pro fructibus
 actus ,*

*Sed quo sit tantum buxæ planta decens .
 Quam verti in varias cogit manus apta figuras ;
 Hic stephas , hinc est dente timendus aper .
 Videris & puppim velis maris æquora passis
 Scindere , nec desunt prora rudensque rati .
 Illic est aries , illic lepus auribus altis ,
 Illic est vulpes fallere docta canes ;
 Cornibus arboreis fas est te visere cervos
 Et quæ fert centum lumina cernis avem .
 Quid moror ? hic tot sunt brutorum corpora
 buxo ,
 Et diversa quidem , quot reperire licet .*

De aliquibus magnificentiss in generali .

*Sunt equidem , Cosme , hæc , & factæ & nomi-
 ne dignæ ,
 Vnde & magnificus dives & orbe volas .
 Privatus Cosmus , rege est sed ditior omni ,
 Et Cosmi regno ditior ipsa domus .
 Credula res cunctis , patet hoc : quæ regna , vel
 urbes ,
 Multus ubi non sit nummus ubique tuus ?
 Bel-*

*Bellaque, vel paces, quae sunt, quae nomina
Cosmi*

*Non habeant mediis insita visceribus?
Et sine te, Cosme, poterit quis bella movere?
Coep'ta vacant sine te, te sine bella ruunt.
Tu pacem, tu bella manu, tu praelia portas;
Cuicumque es fautor vicerit ille ducum.
Quod patet ex multis; dic nam mihi castra
tumultu*

*Alfonsi regis quo petiere domos?
Venerat auratis pennis, galeaque, comisque,
Etruriam sceptro iungere velle suo.
Etruriae timet omnis homo, metuere rigentes;*

*Quippe erat a multis haec metuenda via.
Urbs tua te rogitat, patremque ducemque vo-
cando;*

*Deficiunt nummi, Cosme, faveto tuis.
At Cosmus, cui larga manus, Iam sumite num-
mos,*

*Dixit, & adiecit millia multa stipis.
Quotquot erunt nobis, tot condonabimus urbi;
Quis urbi obsessae munera ferre neget?
Vnde tuis nummis victor procul urbe fugatur,
Et te magnificum dat tua larga manus.
Ver mihi dant multi flores, non unus in hortis
Ille ait, & solo non data teste fides.
Tu Cosmum in sola laudas probitate; quid
ergo*

Magnificum censes, qui facit alta semel?

K

Quip-

*Quippe & vana canis, digna & censere Ca-
tone;*

*Huic ego, ni pigeat, iam potiora notes.
Insubrium Regis meministi fata Philippi,
Atque urbs vult omni vivere cassa duce.
Regna tamen poseit, cui nulla pecunia ductor
Sforcigenum, nulla spe faciente viam.
Si deerant nummi, stat nam spes omnis in illis,
Quo poterat dic nam subdere regna modo.
At Cosmus nota ductoris regna petentis
Pauperie, huic auri pondera magna tulit.
Atque ait; o foceri petiturus regna Philippi
Ductor Sforcigenum, iam mea dicta notes.
Haec dedimus, quae sunt vestrae via prima
salutis,*

*Pondera, consumtis bis quoque plura dabo.
Ne timeas, metus omnis abest, da carbasa
ventis,*

*Pergito, non deerunt omnia nostra tibi.
Si nummi vincunt, hercle est fas vincere nobis;
Sunt nummi, sunt & iaspidis omne genus.
Dixit, & his ductor Franciscus pectora sum-
sit,*

*Regnaque nec maesto milite laetus adit.
Laetus adit, sternitque hostem, regnisque po-
titur,*

*Adfirmans Cosmum regna dedisse sibi.
Tertius ecce tibi dabitur lingua invida testis,
Convivis dic quas mandat habere da-
pes.*

Et

*Et quotiens Cosmi cives sibi pocula tectis
 Accipiunt multi, nec tamen unus erit.
 Quosque duces, comitesve ducum sua pocula li-
 bant,*

*Et qua sit facio quisque receptus ei.
 Legati Regum atque ducum rectoribus ipsis
 Demissi, Cosmo dant sua verba prius
 Advena sit quisvis, qui externis partibus ur-
 bem*

*Ingrreditur, Cosmo est, huius via prima po-
 dum;
 Hunaquo posita: non urbs est huius, & in urbe
 posita,*

*Ac veluti qui te iam portoro Iovi.
 Iste colit musas, colit hic quoque verba so-
 luta:*

*O mira in tectis bibliotheca suis.
 Nunc legit altisoni sparsim pia scripta Ma-
 reus,*

*Nunc Augustini sacra notata pii.
 Aut ea quae Cicero; Senecae moralibus atque
 Insudat, memori mento notanda notans.*

*Interdum ne fors semper sua pectora curis
 Repleat, adveniant dulcia scripta iubet.*

*Et quando accedit Naso, vel quando Tibullus;
 Aut priscais lectis saepe moderna legit.*

*Atque novas laudat musas, nova carmina
 spectans*

*Dicit, habet faciles haec nova musa mo-
 dae*

*Quum senis acta iubet , magnum facit esse
Maronem;*

*Si iuvenis , veniet ad loca digna senex .
Si dantur libri Cosmi sua magna canentes ,
Irrita sunt nulli cura laborque viro .
Nec facit id , quia sit famae tam dira cu-
pido;*

*Sed quia cum priscis & nova dicta pla-
cent .*

*Id possem ex multis (absint exordia) libris
Enumerare , omnes quis numerare queat ?
Cum Iuvenale mihi nulla est sententia , solus
Cum dicit , studii spes pia Caesar adest .
Altera spes studiis cum sit spes vera reperta ,
Tu sileas Caesar , tu quoque cede loco .
Nam te mendacem superat te , Caesar , in
illis*

*Cosmus , & hinc Cosmi gloria maior erit .
Denique magnificum cum quid vel in urbe ,
vel extra est ;*

*Continuo Cosmus dicitur esse prior .
At tu qui mundi lux es , iudexque libelli ,
Sis facilis , cum fors iudicium dederis .
Namque tuus liber est , canit & tua facta
libellus ;*

*Spreveris hunc , spernis quae tua magna
canit .*

*Quid nam aliud spernis , nisi quae sunt car-
mina libro ?*

*Carmina quid cantant ? nomina , Cosme , tua .
Par-*

*Parve liber , Cosmi sedes petiture , memento
 Quod summi Regis vel Ducis ora petis .
 Quare age , quum videas Cosmum , caput exue
 velo ,
 Et propius gradiens omine flecte genu .
 Et brevibus dices , Salve lux ipsa virorum ,
 Qui tibi me donat , sit tibi cura , precor .*

F I N I S .

TIMOTHEI MAFFEI
 VERONENSIS
 CANONICI REGULARIS
 IN MAGNIFICENTIAE
 COSMI MEDICEI
 FLORENTINI

Detractores Libellus (*) feliciter incipit.

Verona nuper quum huc adventassem, Clarissime Cosme, ad me visendum quidam ex familiaribus meis pro solito sui in me amore se contulit. Post salutationis officia inter loquendum, ut saepe numero solitus sum, in tui sermonem incidimus. Non est diu
 pas-

(*) Ex Bibliotheca Laurentiana Pluteo XXXXVII. Cod. Membran. in 4. parvo, Num. XVII. quo continentur Poggii in Philelphum; Eiusdem in N. Perottum; Timothei Maffei Veronensis Canonici Regularis in Magnificentiae Cosmi Medicei Florentini *Detractores*, libelli: Ad Cosmum Medicem Laurentii Lippi super Orationem Iso-cratis commentatio; Petri Delphini Veneti Generalis Camaldulensis Oratio ad Leonem X. Pont. Maximum.

passus homo ille me tua opera commen-
dantem , & de magnificis rebus tuis ma-
gna cum tui laude loquentem . Ceterum
cum stomacho , & acutule quidem , ad
multa respondit . Tunc verum esse novi ,
quod in sapientissimorum hominum ore
versatur , virtutis scilicet comitem sem-
per invidiam exstitisse , & multos eam
continuo obtractatores habuisse . Tandem
post multos congressus , eum , uti opta-
bam , tibi amicum feci . Eam disputatio-
nem , quum ob aegrotationem meam ad
te aegrotum venire non possim , tibi scri-
bendam duxi , ea videlicet ratione , ut
quum laudata virtus accrescere solita sit,
ad adgredienda quaeque praeclara atque
consummanda magis ac magis , ut es solitus ,
accendaris . Item ut intelligas quantae
mihi curae tuus semper honos exstiterit ,
qui quantum tuas partes defensare soli-
tus sim edicerem , ni hominis officia ex-
probrantis , potius , quam recolentis , videre-
tur . Verum si hoc meum erga te studium
tibi gratum intellexero , ut in posterum
talis in te sim efficies , qualem tua vir-
tus exposcit . Sed ne te diutius teneant
aliis & innumerabilibus quidem reipubli-
cae curis implicitum , detractorem tuum ,
& me disputantes audias .

LIBELLUS INCIPIT.

Timotheus , Detractor .

Detr. **A**udieram superioribus diebus te ad nos, Timothee, quod antea longe concupieramus, advenisse. Quod Divini Verbi praedicationi de more non incumberes, haec universa civitas mirabatur. Sed, ut video, pedis alterius aegrotatione detineris. Laboras ne forte hominum, ut dici solet, dolore nobilium?

Tim. Non equidem. Verum nuper simul ac adveni, ut casu plerumque fit, decidi. Tum ita pes afflictatus est, ut ex loco me movere possim. *Detr.* Num instabis verbo, quum pristinae saluti restitutus exsiteris. *Tim.* Haec aestatis pullulantisque pestis malitia, ac varia huius meae Praefecturae negotia, silentium magis quam praedicationem imperare videntur.

Detr. Consultius fecisses, meo quidem iudicio, si trans Alpes fuisses immoratus, posteaquam tibi non est animo praedicandi, uti sperabamus, munus adsumere. Ita enim, & itineris laborem, & huiusce pestis periculum, devitasses. *Tim.* Tantum, fateor, me huius civitatis amplitudo delectat, tantum varietas rerum, tantum horum

rum consuetudo civium , ut earum rerum nihil extimuerim . Deceveram quippe post solita studia nostra templorum moles , ingentia & ornatissima monasteria , remittendi animi gratia visere , & ea maxime , quae Cosmi Medicei viri Clarissimi & Magnificentissimi impensis ab solo erecta , & miro ornatu , vel magna ex parte iam facta , vel consummata sunt ; quae quum superiori tempore adibam , adeundi magis rursus desiderium accendebant . Nec possum illius tanti viri virtutem non admirari , & magnis laudibus prosequi , maxime quum hac tempestate nostra nullus uspiam , ne dixerim civis , verum nec etiam Princeps , existat , qui Cosmo , quantum ad magnificentiam attrinet , sit merito comparandus . Idcirco civitatem hanc saepe numero felicem adpellare solitus sum , cum multis ex rebus , tum maxime quod talem virum produxerit , aluerit , educarit , conservarit , qui eam ornaverit , ampliaverit , & vario operum genere mirum in modum illustraverit ; ut , modo id dicere liceat , ei magis illa , quam ille civitati debere , videatur . *Detr.* Quod huiusce civitatis revisendae gratia ad nos profectus sis nulla me tenet admiratio , quum etiam ex longinquiore & remotissimis locis ad inspectandam ipsius magni-

gnitudinem multi iterum iterumque concurrant; miror tamen te hominem hunc eam ob rem commendare, & admirari tantopere. *Tim.* Quid? *Detr.* Quod homini religioso & de moribus disputanti, ceu tu, minime conveniat. *Tim.* Quam ob rem? *Detr.* Quod huiusmodi magis obinargare debueris, quum luxuriam quamdam, potius quam religionem sapere videantur. *Tim.* Quin magnificentiam redolent, virtutem sane, & a Gentilibus, & Christianis summopere commendatam. *Detr.* Magnificentiae nomen, cui tantum tribuis, vitium magis apud Christianos, quam virtutem prae se ferre videtur. *Tim.* Quid ita? *Detr.* Iuxta Philosophorum Theologorumque sententiam, quaevis mortalis virtus in medio est constituta. Magnificencia igitur quum in extremis sese collocat, longe a virtutis ratione videtur esse seposita. *Tim.* Cur ab medio magnificentiam praedices separatam intelligere cupio. *Detr.* Liberalitatem namque magnificencia magnitudine superexcellit. Magnum enim parvo quum sicut extremum oppositum sit, quorum medium aequale esse teneatur, consentaneum est in medio non esse magnificentiam. *Tim.* Si earum rerum magnitudinem, quae ex magnificencia egrediuntur

tar animadvertere voluerimus, hoc quidem pacto illam ab medio seclusam dicere poterimus. Verum enimvero si rationis regulas, a quibus ipsa non decedit, nec quas excedit, animo voluerimus, secus iudicabimus. Unde quispiam forte Cosmum, sicuti tu, condemnabit excessus, quum viderit Sancti Marci monasterium sua impensa aedificatum tantum amplitudine, tum ornamento, ac tanta librorum interclusa multitudine, tantoque sacrarum vestium, argenti aurique splendore, quantum religiosorum pauperum professio non videtur exposcere. Obiurgabit eum fortassis & alius, quum domum illius nuper exstructam ingredietur, videritque in eo miro ordine lapideos, & altissimos & latissimos muros, crassiores procerasque columnas, marmoreas statuas, picturas egregias, quas Apellis diceres seu Lyssippi; ornatissima Petri & Ioannis filiorum cubicula, solaria inaurata miraque excisa varietate, scamna cypressina, & reliqua quae Principi magis, quam privato civi, convenire videantur. Condemnabunt alii fortè Laurentii Martyris templum, quum illud tot impensis, tot ornamentis incoeperit, ut nullius etiam Regis opus hoc nostro tempore cum illo sit conferendum. Haec omnia

omnia tamen incredibili sunt laude digna; & quae posteritati summo studio commendari mereantur, quum in monasteriorum templorumque structuris Cosmi magnificentia divinam excellentiam ante oculos habuerit, & non quali in religiosos aut clericos, sed quanta in Deum pietate uti debeamus, quantaque gratia excogitarit. Praeterea non quid Cosmo, sed Florentiae tantae civitati congruat eius in domo animadvertit, in quem quanto maiora ab ipsa quam in cives reliquos sunt collata beneficia, tanto ampliora & illustriora quam ceteri, ne ingratus videatur, in ipsam ornamenta conferat opus est. Quod sane in hunc diem ab eo mirum in modum factitatum videmus. Huiusce rei ad ea, quae diximus testis est etiam structura illa, quam dormitorium vocant, quamque in amplissimo Sanctae Crucis monasterio pro fratribus adolescentulis excitavit, cuius cellulae quali ornatu, qualive suppellectile illustratae & communitae sint, non facile dixerim. Observantibus etiam Beati Francisci Fratribus monasterium ab solo in agro Musellano omni ex parte confecit, quod quid commodius aut religiosius, & natura loci & manu excogitari possit ignoro. Ab urbe hac passibus circiter mille
quin-

quingentis , ubi Carigium dicunt , domum quavis civitate dignam instauravit tanto impendio , tantaque omnium admiratione , ut in operum magnificentia cunctorum iudicio non sit illo felicior . Haec me cogunt hominem hunc tum admirari , tum commendare summopere , & alios ut praedicent exhortari . *Detr.* Hoc mihi etiam forte persuaderes , ni in clericorum religionumque structuris insignia sua & picta & variis in locis exsculpta cernerentur ; quae res gloriae magis , quam divini cultus , cupiditatem quamdam praese ferre videtur . Nec umquam existimabo illum tot tantasque structuras excitasse , nisi ad quamdam sui nominis immortalitatem , & inanem gloriam , adsequendam . Quod quantum abhorreat a virtute , inter praedicandum , me audiente , saepe numero dixisti . *Tim.* Haud recte facis profecto ita obstinate , quae non intelligis , adseverare . Deberes magis potius , nedum Cosmi , verum omnium hominum , opera nisi omni ex parte facinorosa sint , bonam in partem accipere . Et utinam me praedicantem cordatius intellexisses . Nam quoties de quovis male sentimus , si in promptu ratio manifesta non sit , toties eum contemtionem habeamus opus est , quod quam a Christiano viro alienum esse de-

debeat, ex Evangelio Christo docente didicimus. Sed esto ex eiusmodi Cosmus gloriam aucupari nitatur, esto inquam. Idne tibi videtur nota, ut ita dixerim, censoria dignum? *Derr.* Videtur sane, & id quod longe gravius est, immortalis Deo nostro summopere displicere, mihi non iniuria persuadeo. *Tim.* Ex sententia te deitiam simulac quae Theologi sentiunt in medium adduxero. Volunt quatuor solum ex causis gloriae cupiditatem animabus nostris perpetuo fore tormentum. Primum quum quispiam a se, non secus ac Deus sit, existimat habere quod possidet. Deinde quum falso adpetit praedicari. Tertio quum caduca bona atque fragilia, ob quae summis in coelum laudibus effertur, Deo ipso antiquiora habeat, & felicitatem suam in illis conlocet, atque constituat. Postremo quum hominum gloriam longe digniorem esse divina atque coelesti, vel praedicet, vel teneat. Ad haec desideramenta Cosmum nostrum devenisse quis vel demens existimabit? Nam quum inter prudentissimos Italiae viros, & acumine ingenii, & multarum experientia rerum, primas partes tenere a claris & doctissimis non imminerito censeatur hominibus, numquam nobis persuadere debemus, ad errores illum huiusmodi decidisse, maxime

me quum ab eo clam innumerabiles, ut ita dixerim, pecunias & varia rerum genera indigis dinumerari, donarique noverimus, & quam Dei gloriam quaeritet non humanam. Quot oro virginibus secreto dotem suo ex peculio fecit? Quot viduis praesidio & auxilio fuit. Quot pauperes aluit? Quis ex hominibus Deo dicatis bonorum illius expers nedum his in locis atque finitimis, verum etiam in longinquis invenitur? Porro quum haec ita se habeant, existimandum est cum sua insignia suis structuris infixisse, vel ut posteris sui memores inter orandum preces effundant, vel ut ea visuris ad aedificia huiusmodi exstruenda incitamento sint. Si Caesar in Hispania res quasdam Alexandri pictas intuitus ita incitatus est, ut mox expeditionem contra Gallaecos & Lusitanos agens, cuncta victor ad Oceanum brevi tempore domuerit: si Scipio, & Q. Fabius maiorum imaginibus visis mirum in modum excitabantur ad gloriam: si Themistocles noctu in publico deambulabat, & somnum capere non poterat, quia Miltiadis trophaeis se somno excitari dicebat; si Athenienses quum Timotheus Cononem Coreyam sub imperium Achaeorum rede-gisset, sociosque adiunxisset Epirotas, omnesque eas gentes, quae mare illud

ad-

adiacent publice primo statuem ei in foro posuerunt, ut reliqui futuris temporibus ad huiusmodi conarentur: quare Cosmi tot in locis visis signis ad similia quaedam atque maiora factitanda Christiani viri non excitabuntur; si illi de quibus loquuti sumus visis statuīs ad gloriam accendebantur humanam? Cur nostri visis templis Deo dicatis, visis servorum Christi, monasteriis, & signis pictis atque caelatis, aliis coaedificandis non studebunt, ut posteri eos orationibus iuvent, ut celestem opem consequantur, ut & ipsi pariter futuris incitamento sint? Veteris sane memoriae cognitio facit, ut eos, quos tum admiramur, tum praedicamus, omnibus viribus imitari velimus. Sicut enim vultus ad speculum, sic mores hominum ad exemplar in melius reformantur. Lucii Bruti statua, qui Tarquinium expulerat, cui subscriptum erat, utinam viveres, & utinam Brutus esses; quorū credis Brutos effecit? Idcirco Caesar Augustus ad restaurandas excellentissimorum hominum statuas diligentissimus exstitit, id inquit se eo proposito agere, ut essent ad quorum exemplar futurorum mores formarentur. Ceterum ne Gentilibus tantum inniti videamur, nonne etiam ex Christianae Philosophiae fonte praeclaram vitam

lām sententiam legimus, ut videlicet lux nostra coram hominibus luceat, quo homines opera nostra laude digna quum videant, Patrem nostrum in Coelis constitutum tali pacto glorificent? Desinas igitur, desinant & reliqui tanti viri detractores, & illius vel incredibilem magnificentiam extollant, vel si id nolunt, saltem vituperare desistant. *Detr.* Quod in Cosmi laudem longa oratione praedicasti mihi profecto videtur celebritati sui nominis apud posteros longe magis obfuturum. *Tim.* Quam ob rem? *Detr.* Existimabunt illum homines inter opifices potius, quam praeclaros & ingenuos viros connumeratum. *Tim.* Quid? edicas obsecro. *Detr.* Volunt Philosophi artem esse earum rerum, quae a nobis faciendae sunt, rectam rationem. Verum quum magnificentia quod magna faciat dicta sit; consentaneum est magnificum virum inter eos qui manu laborant, idest artium factores, esse connumerandum. *Tim.* Papae? Cum acuto ut video mihi disputatore res est. Verum in promptu res est. Placet: & tecum in hoc sentio, artem faciendarum rerum rectam esse rationem. Sed illud addiderim: moralem quamdam virtutem inesse homini necessario oportere, qua adpetitus impellatur humanus, ut artis

L

ra-

ratione non socus ac decet, utatur. Id quum magnificis rebus magnificentiae congruat, quae nec artem superfluum, nec a ratione deficere sinat, non artem illam, sed virtutem praedicabimus, qua Cosmus, uti omnes nostri temporis antecellit, ita ingentiores ceteris structuras ornatioresque facere, ab ea ut ita dixerim impulsus, & adductus est, & pecunias arti ut faceret administrare. Idcirco Cicero magnificentiam egregie definivit esse rerum magnarum & excelsarum cum animi quadam ampla & splendida propositione cogitationem atque administrationem, ut cogitatio intentioni, administratio sumtibus correspondeat. Ecce quo pacto, non inter opifices Cosmum, verum excellentissimos homines, quin super eos, censere possimus & debeamus. Addamus ad laudem. Multi namque sunt opulentissimi homines, & auro quam refertissimi, qui tamen nimio divitiarum amore detenti, & avaritiae vinculis colligati, nil unquam, ne dixerim magnificum efficere, sed nec etiam liberare. At Cosmus opulentus, copiosus, locuples, fortunatus nullam aliam ob rem, nisi ut liberalitati & magnificentiae studeat, divitias possidere videtur. Quod quidem quanto in paucioribus hominibus invenitur, tanto cum il-

lu-

lustrare reddat, & maiori laude dignum, quum omnia rara, praeclara censentur. Hanc ob rem Cicero, Macrobius, aliique nonnulli, magnificentiam cum fortitudine plurimum convenire voluere. Nam ipsa, quemadmodum fortitudo, circa arduum difficileque versatur, illa pecuniarum, haec periculorum. Reliqui praeterea mortales doctissimorum & sanctissimorum hominum adhortatione ab avaritia vix ad liberalitatem solvantur; his vero suapte minime liberalitate contentus, die nocteque magnificentias studet, & nunquam sibi bene esse videtur, nisi quum de ea vel cogitat, vel eloquitur. Hoc quum apud exteras etiam nationes fama detulerit, ad eum multi visendum, perinde ad miraculum quoddam, diversis locis accurrunt, & urbem tantam ingressi aliud praeter urbem quaerunt, sicuti de illis legitur, qui Livii visendi gratia Romam perrexere. *Dem.* O mo infelicem, qui mediocri fortuna donatus magnificentiae virtuti studere non posero. Non enim sententia tua, nisi cum divitiis immoratur. Male profecto cum indigis actum est, qui velint notius, hac virtute careant, opus est. *Tim.* Quum inter nos sit de tanta virtute contentio, nolo te diutius his in tenebris demorari, ut exi-

stimes pauperes hanc virtutem adsequi non posse. Ideo quoad eius fieri poterit enitar, ut lumen videas. Primariam & excellentiorem cuiusque virtutis operationem esse interiorem electionem, & Philosophorum & Theologorum schola confrictetur, qua quidem interveniente absque exteriori fortuna quispiam virtuosus & habetur, & est. Igitur & pauper magnificus, & aegrotus fortis esse potest; non ergo, ut tuis verbis utar, cum indigis male actum est. Ceterum ut ad exteriores virtutum operationes exeamus, fortunae bona perinde atque instrumenta quaedam nobis necessaria sunt: quae quoniam Cosmo, quantum ad magnificentiam attinet, munificentissime collata sint, sempiterna illum laude dignum existimabimus, qui illis utatur, ut decet. *Detr.* Vol in hoc saltem cum pauperibus male actum erit, quod illis ad magnificentiam instrumenta desint; Cosmo vero quam cumulatissime sint. *Tim.* Pauperum animus tanta magnificentiae cupiditate teneri posset, quamquam illis fragilia bona haec deessent, ut mirum non esset, quum hinc in coelum emigrassent; si excellentiori quam quibus concessa essent, corona donarentur; quum Deus optimus maximus voluntatem deo bene meritam magis quam eas, quae

extra

extra nos sunt, operationes intueatur & velit. *Detr.* Age nunc. Esto eadem in utrisque voluntatis altitudo & excellentia sit, iam non erit dubitandum quin beatior futurus existat qui & voluntate & opere laborarit, quam qui sola voluntate ductus est. *Tim.* Fateor; non tamen deest indigenti, quin aliis & innumera-bilibus quidem modis eandem sibi gloriam adipisci possit, modo suis, ceu Cosmus, instrumentis utatur. Fortis enim esse poterit in laboribus subeundis ut decet, atque periculis. Temperans in praetermittendis voluptatibus. Prudens in bonorum malorumque delectu. Iustus in suo cuique tribuendo. In aliis itidem; quamvis absque huiusmodi exterioribus administriculis & sola electione beata vita, ut dixi, possit existere. *Detr.* Mihi admodum gaudeo hodierna die te adiisse, a quo & multa de magnificentia didici, & cuius disputatione, mutata sententia non mediocris Cosmi laudator futurus sim, cui in hanc diem detraxi obcaecatus invidia. *Tim.* Tibi gratulor quod oculos aperueris, quod errorem depuleris, quod diu mihi non restiteris. Etenim fuerit impudens, qui diutius virtuti repugnet. *Detr.* Posteaquam ultro citroque de hac virtute sumus eloquuti, te oratum velim ut mi-

hi vel in uno non desis, in quo saepius haesitavi. *Tim.* Nihil mihi gratius, quam tibi hac in re fore vel voluptari vel fructui. *Detr.* Agis, ut soles. Veniam ad rem. In sacris literis legitur, magnificum virum esse in sanctificatione Dei. Hoc equidem numquam intelligere potui. Nam si quempiam magnificum ex hac sententia esse sanctum intellexero, absurdum id mihi videtur, quum aliis scoleribus irretitus esse possit; sin negavero, longe absurdus, quum sacrarum literarum sententiis, quae ex divina officina emanarunt, acquiescamus oportet. *Tim.* Dignus es sane cui satisfaciam; quum tandem ut video cupidus huiusce virtutis intelligendae sis. Magnificentiam quod magnifica faciat, superius dictam esse monstravimus. Omnia autem opera a quovis incepta in finem aliquem referantur oportet. Ast nullus humanarum operationum finis excellentior, nullus gloriosior honore divino. Idcirco Aristoteles eos sumtus, qui ad divina sacrificia pertinerent, reliquis honorabiliores esse in Ethicis adseveravit. Magnificus igitur in Dei sanctificatione perhibetur, & magnificentia sanctitati coniungitur, cum illius opera ad religionem & sanctitatem in primis excogitentur, inchoentur, elaborentur.

Hanc

Hanc ob rem vere magnificus Cosmus no-
 ster & existimari debet & praedicari, quod
 illius omnes cogitationes & studia potis-
 simam in excitandis aedibus & Religio-
 forum Monasteriis versata sint, in dies
 que versentur. Quis quidem rei nedum
 testis est Florentia, in qua nullus quasi
 fervorum Christi locus sine Cosmi pecu-
 niis exstructus est. Verum & testis est ipsa
 Ierusalem, ubi Christus noster maximus
 in cruce universo orbi pependit. Istud
 enim ad instaurandas aedes quasdam &
 exornandas, superiori tempestate magnum
 auri pondus omni cura studioque dimisit.
 Audita etiam tantae magnificentiae fama;
 ex Gallia, licet divitiarum sit parens, ad
 hunc hominem nonnulli convenire; ut
 ab eo exorata pecunia eorum in patria
 templum quoddam exaedificarent. *Detr.*
 Accurate mihi, & magna cum Cosmi lau-
 de satisfacisti. *Tim.* Addam ad cumulum.
 Audivi enim saepe numero dicere solitum,
 si ab Deo sibi daretur optio pete-
 ret quid vellet: non petiturum se nisi ut
 quum parum sibi vitae super sit, tantum
 temporis adderetur, quantum ad eas Ec-
 clesias, & pia loca, quae cuperet, excitan-
 da sat esset. Quae nimirum vox, quod
 desiderium est viri vere magnifici! *Detr.*
 Est sane; & utinam tam sanctae cupidi-

tati mos geratur. *Tim.* Si longius de Cōsmi laudibus intelligere cupis, edicito. Libens enim id agam, quia tanti viri magnam cum voluptate memoriam usurpo. *Detr.* Cuperem, equidem: verum ne tibi aegrotanti molestus sim mihi ipsi interrogandi finem imponam. Opportuniori tempore te adibo. Nunc vale, & pedem tuum diligenter cura. *Tim.* Valeas & tu; ac in Cōsmi nostri benemerentis dilectione & laude persevera.

FINIT FELICITER.

Co-

*Copia di Parlamento dell' anno 1433. e 34.
levato da un libro di propria mano di
Cesimò de' Medici, dove scriveva i
suoi ricordi d' importanza; e
fu levata detta copia da
Luigi Guicciardini.*

Ricordo come a dì primo di Settembre entrò all' Uffizio del Sig. Giovanni di Matteo dello Scelto, Donato di Cristofano Sannini, Carlo di Lapo Corfi, Iacopo Berlinghieri, Mariotto di Mefs. Niccolò Baldovinetti, Bartolommeo di Bartolommeo Spini, Bernardo di Vieri Guadagni Gonfaloniere di Giustizia, e Berto di Messer Marco di Cenni Alberghatore; e quando furono tratti si cominciò a mormorare, che al tempo loro si farebbe novità nella Terra; e fummi scritto in Mugello dove era stato più mesi per levarmi dalle contese, e divisioni, ch' erano nella Città, ch' io tornassi, e così tornai a dì 4. Il dì medesimo visitai il Gonfaloniere, e gli altri, come insieme Giovanni dello Scelto, il quale reputava molto amico, ed erami obbligato, e il simile degli altri; e dicendo loro quello si diceva, ei prestamente tutto negarono, e che fussi di buon animo, che

che volevano lasciare la Terra, come l'avevano trovata. Ordinarono la' 5. una Pratica d' otto Cittadini, due per quartieri, dicendo volevano con il consiglio di questi fare ogni loro deliberazione, e furono questi, Messer Giovanni Guicciardini, Bartolommeo Ridolfi, Ridolfo Peruzzi, Tommaso di Lapo Corsi, Messer Agnolo Acciaiuoli, Giovanni di Messer Rinaldo Gianfigliuzzi, Messer Rinaldo degli Albizi, ed io Cosimo. E benchè per la Terra, come si è detto, fusse sparso dovessino fare novità, pure avendo da loro quello aveva, e reputandoli amici, non vi prestassero fede. Seguì che a dì 7. la mattina sotto colore di volere la detta Pratica, mandarono per me, e giunto in Palazzo trovai la maggior parte de' compagni, e stando a ragionare, dopo buono spazio mi fu comandato per parte de' Signori, che io andassi su di sopra, e dal Capitano de' Fanti fui messo in una Camera, che si chiama la Barberia, e fui serrato dentro; e sentendosi, tutta la Terra si sollevò. Il dì fecero consiglio de' Richiesti, e per lo Gonfalonieri fu detto, che quello avevano fatto di ritenermi, era per buona cagione, come altra volta sarebbe loro noto; e che di questo non volevano consiglio, e ti-
cen-

cenziarono i Richiesti: e li Signori per
 le sei fave mi confinarono a Padova per
 un anno. Fatta questa azione fu subito
 avvisato Lorenzo mio fratello, ch' era
 in Mugello, e Averardo mio cugino, ch'
 era a Pisa, e così fu fatto intendere a
 Niccolò da Tolentino Capitano di Guer-
 ra del Comune; ch' era molto mio ami-
 co. Lorenzo venne il dì medesimo in
 Firenze, e mandarono i Signori per lui che
 andasse a Palazzo, gli fu significato il
 perchè, subito si partì, e ritornossi al
 Trebbio. Averardo si partì da Pisa presto,
 che avevano dato ordine farlo pigliare
 là, e così se ci avessero preso tutti a
 tre, ci faceessero male arrivare. Niccolò da
 Tolentino sentito il caso a dì 8. venne
 la mattina con tutta la sua Compagnia
 alla Lastra; e con animo di fare novità
 nella Terra, perchè io fossi lasciato; e
 così subito che si sentì il caso nell' Al-
 pe di Romagna, e di più altri luoghi,
 venne a Lorenzo gran quantità di fanti;
 Fu confortato il Capitano, e così Loren-
 zo a non fare novità, che poteva esser
 cagione di farmi fare novità nella per-
 sona, e così feciono; e benchè chi con-
 sigliò questo fussino parenti, e amici, e
 a buon fine, non fu buono consiglio;
 perchè se si fussino fatti innanzi, ero li-
 be.

bero, e chi era stato cagione di questo, restava disfatto. Ma tutto si vuol dire fussi per lo meglio, perchè ne seguì maggior bene, e con più mio onore, come innanzi farò menzione. Non parendo agli amici miei si dovesti far novità, come ho detto, el Capitano si tornò indietro alle stanze, mostrando esser venuto per altra cagione, e Lorenzo se n' andò a Venezia coi miei figli, e portonne quello potè de' denari, e delle cose sottili. E Signori confinarono il detto Lorenzo per un anno a Venezia, e me a Padova per 5. anni, e Averardo a Napoli per 5. anni. Dipoi a dì 9. feciono sonare a parlamento, e vennero in Piazza quelli ch' erano stati cagione della novità con fanti, avevano fatto venire di fuori ventitre Cittadini, e fu piccolo numero, e poco popolo vi si trovò, perchè in vero il forte de' Cittadini n' erano mal contenti.

Per Parlamento dierono Ballia a' Cittadini, come si costumava in tali casi, e confinarono me per anni 10. a Padova, Lorenzo per anni 5. a Venezia, Averardo per anni 10. a Napoli, Orlando de' Medici per anni 10. in Ancona, e Giovanni d' Andrea di Messer Alamanno, e Bernardo d' Alamanno de' Medici a Rimini; e fecero la mia famiglia de' Medici
de

de' Grandi, eccetto i figliuoli di Messer Veri, perchè Niccolò era Gonfaloniere; eccetto ancora i figliuoli d' Antonio di Giovenco de' Medici, perchè Bernardetto era molto amato dal Capitano della Guerra, e per contemplazione del Capitano mostrarono eccettuare il detto Averardo e fratelli; feciono più ordini contro a noi, e massime che io non potessi vendere possessioni, nè denari di monte; e ritennommi in Palazzo in fino a dì 3. d' Ottobre.

Sentendosi questo a Venezia, mandarono subito quì tre Ambasciatori, cioè Messer Luifi Storlando, Messer Tommaso Micheli, e . . . . li quali con ogni istanza procurarono, e concordarono la mia liberazione con offerire tenermi a Venezia, e promettere non farei contro alla Signoria, e obbedirei a quello mi fussi comandato; e benchè non facessero ottenere fussi libero, pure la venuta loro giovò assai, perchè c'era di quelli confortavano fussi morto, e ebbono promissione non mi sarebbe fatto offensione nella persona. Per simil modo mandò qui il Marchese di Ferrara Ser Gherardino da Sabiglia al Capitano della Balla, ch'era Messer Lodovico del Ronco da Modena, suddito del Marchese a

co-

comandargli, che se io gli fussi messo nelle mani, non ne facessi altro conto, che se fussi Messer Lionardo suo figliuolo; e che se ne fuggisse meco, e non dubitasse di danno, nè di nessuna altra cosa.

Mi ritennero, siccome è detto, in fino a' 3. di Ottobre per due cagioni, la prima perchè potessero ottenere nella Balia nell'ordinare la terra a loro modo; che, quando non si riceva, minacciavano che mi farebbono morire, e per questa paura gli amici, e i parenti, che si trovavano nella Balia, deliberavano quello era loro messo innanzi. La seconda fu, che credettono, che per tenermi in prigione, e aver fatto io non mi potessi valere del mio, farci fallire; il che non riuscì loro, che non per questo perdessimo credito; ma da molti Mercatanti forestieri, e Signori, ci fu offerto, e mandato a Venezia gran somma di denari. In fine vedendo non riusciva loro il pensiero di farci fallire, Bernardo Guadagni, offertogli da due persone denari, cioè dal Capitano della Guerra fiorini 500. e dallo Spedalingo di S. Maria Nuova fiorini 500. i quali ebbe contanti, e Mariotto Baldurnetti per mezzo di Baccio d'Antonio di Baccio fiorini 800. a dì 3. d' Ottobre la notte mi trassero di Palazzo, e menomami

mi fuori della Porta a S. Gallo: ebbono poco animo, che se avessero voluto denari, l'averebbono avuti diecimila, o più, per uscir di pericolo.

A dì 4. di Ottobre il dì di S. Francesco arrivai a Cutigliano nella montagna di Ristola, e fui accompagnato da due degli otto della Guardia, cioè Francesco Soderini, e Cristofano . . . del Chiaro. Dagli uomini della montagna fui presentato di biada, e cera, come se fossi Ambasciadore. A dì 5. mi partii, e venni a Fassano Terra del Marchese di Ferrara, e fui accompagnato da più di 20. uomini della montagna. A dì 6. arrivai a Modana, e il Governatore ch'era Messer Pietro . . . venne a me per parte del Signore, mi visitò, e presentò, e la mattina mi fe dare compagnia, e guida. A dì 7. arrivai al Bondeno, e l'altra mattina per acqua andai a Francolino; stetti due giorni per aspettare Antonio Uguccione de' Contrari, che per parte del Marchese mi fece molte offerte. A dì 11. arrivai a Venezia, dove mi venne incontro molti Gentiluomini nostri amici, insieme con Lorenzo; e fui ricevuto, non come confinato, ma come Ambasciadore. La mattina seguente visitai la Signoria, e ringraziai di quello aveva
ope-

operato per la mia salute, mostrando riconoscere la vita da quella: fu ricevuto con tanto onore e tanta carità, che non si potrebbe dire, dolendosi dell'affanni mia, & offerendo la Signoria, la Città, l'entrata loro, per ogni mio contentamento, e la Casa: da molti Gentiluomini fui visitato, e presentato. A dì 13. mi partj per andare a Padova, come m'era comandato, e in mia compagnia venne Messer Iacopo Donato, e m'alloggiò in una sua bella casa fornita di panni, e di letta, e di cose da mangiare per ogni gran maestro; e stette meco per infino ritornai a Venezia, che furono circa a dì 20. A Padova venne a casa a me a visitarmi per parte della Signoria di Venezia, offerendomi tutto quello potesse fare per loro in mia compiacenza. Ho voluto fare ricordo dell'onore che mi fu fatto per non essere ingratato in farne ricordo, e ancora perchè fu cosa da non credere, essendo cacciato di casa, trovar tanto onore, perchè si suol perdere gli amici con la fortuna; fu replicato a Lorenzo l'onore avevo ricevuto, e per via de' mercanti, e per un mazzieri de' Signori, che venne meco infino a Padova, al quale fu comandato non ne dovesse parlare.

Di-

Dipoi del mese di Dicembre chiedendo io di grazia a Signori di potere stare a Padova, e a Venezia, e per lo territorio della Signoria di Venezia, essendo de' Signori Bartolommeo de Ridolfi Gonfalonieri di Giustizia, fu deliberato, e ottenni di potere stare per il territorio Veneziano, non m' appressando a Firenze più che 170. miglia; e questo fecero ancora a complacienza della Signoria di Venezia, la quale per loro Ambasciatore, che fu Messer Andrea Donato, ne richiesero la Città; bene appiccorno questa grazia sotto gran pene, non si potessi più rimuovermi, o farmi grazia di confini, come appare per la dichiarazione fatta.

Al tempo di questi Signori fu confinato Puccio, e Giovanni d' Antonio di Puccio, i quali erano miei principali amici; e di poi al tempo de Priori seguenti, ch' era Gonfaloniere Mariotto Scambrilla, fu confinato Messer Agnolo Acciaiuoli, per certe novelle aveva scritto a Puccio e a noi; le quali in vero non erano d' importanza, nè da esserne cacciato.

Ricordo che a dì 1. Settembre 1434. entrarono de' Signori Gio. di Mico Capone, Caca di Buonaccorso Pitti, Niccolò di Cecco Donati Governatore di

M

Giu.

Giustizia, Piero d' Antonio di Piero Feltriano, Toto Martini per artefici, Simone di Francesco Guiducci, e . . . di Tommaso Redditi, Baldassarri d' Antonio di Santi, Neri di Domenico Bartoloni; e come furono tratti tutti i buoni Cittadini, presero vigore, e conforto, parendo fusse tempo di uscire dal mal governo avevano, il che prima avrebbero fatto, se avessero avuto Signori che avessero voluto attendere; perchè in vero tutto il Popolo, e tutti i buoni Cittadini, stavano mal contenti; e subito venne a me a Venezia Antonio di Ser Tommaso Masi, mandato da più Cittadini, perchè venissimo verso Firenze, offerendo, quando sentissono fusimo presi, si solleverebbono, e metterebbonci dentro; e così da molti parenti, e amici eravamo continuo sollecitati. Parveci volere intendere l'animo de' Signori con dire, non volevamo fare contro al volere della Signoria; e per questo mandammo da Venezia a Firenze Antonio Martelli, perchè sentisse da' Signori la loro intenzione, da' quali ebbe buona risposta che venissimo, e così per fante proprio ci avisò per sua lettera; la quale avuta ci partimmo da Venezia a 29. di Settembre Lorenzo e io Cosimo; e Averardo rimase a Venezia am-

ammalato di febbre, che non poteva venire, e a' 30. arrivammo al Ponte a Lago. Stemma in casa dell' Magnifico Ugucione, il quale insieme col Marchese a nostra richiesta, aveva ordinato gran quantità di Fanti nella montagna di Modena, e del Frigano, e ancora 200. Cavallo aveva a suo soldo, perchè venissero con noi, com' era prima ordinato; e a dì 1. d' Ottobre essendo la mattina a udir Messa, avemmo un Corrieri d' Antonio Salutati con lettere, per le quali ci avvisava; come sentendosi per la Terra l' animo de Signori, e presentendosi la nostra venuta, i nostri nemici avevano preso l' armi a dì 26. cioè, Messer Rinaldo dell' Albizi, Ridolfo Peruzzi, e più altri in numero di 600. persone: di poi la sera mancando loro l' animo, e essendo mezzano d' accordo per parte del Papa, Messer Giovanni Vitelleschi allora Vescovo di Recanati, e dipoi Arcivescovo di Firenze, e poi Cardinale, il quale era molto mio amico, si ridussero a S. Maria Novella dove abitava il Papa; e sentendo che gli amici nostri erano provvisti, e di gente, e d' armi, per tema di loro persone, Messer Rinaldo, e Ormanno suo figliuolo, e Ridolfo Peruzzi, si rimasero la notte là, e non vollero uscire; e chi era

M 2

con

con loro si partì chi in quà, e chi in là, e andaronsi a disarmare. Il perchè i Signori fecero venire dentro gran numero di fanterie, che solo di Mugello, e dell' Alpe, e di quello di Romagna, venne a casa nostra, più di fanti 3000, e così fecero venire la Compagnia di Niccolò da Tolentino; e a dì 29. il dì di S. Michele fecero parlamento in fu la piazza, dove fu tutto il Popolo armato, che fu numero grandissimo e bene in punto, dettero la Balla a . . . . . Cittadini, e annullarono quello avevano fatto l' anno passato, e il primo partito e deliberazione che fecero, fu che Cosimo e Lorenzo fossero restituiti ne' primi onori, e annullato tutto quello fusse fatto contra di loro, che non vi fu 4. fave in contrario, confortandoci per parte di tutti a venire presto. E letta detta lettera subito la mandammo a Venezia, dove se ne fece gran festa, e noi andammo a visitare il Marchese, il quale dimostrò maggior allegrezza di noi; ringraziammo de' favori, che ci aveva prestati, e a dì 2. ci partimmo di Ferrara, e a 3. fummo a Modena, dove fummo ricevuti con grand' onore in casa del Marchese, e venneci incontro il Governatore e il Podestà, e molti Cittadini di Modena. A
di

dì 4. venimmo . . . . . e per la via sempre ci fu fatto le spese dal Marchese, e per tutto trovammo fanti, che erano ordinati a venire con noi, i quali licenziammo, perchè non era di bisogno; e a 5. venimmo a Cutigliano, e poi a Pistoia, e appunto in capo dell' anno in quel medesimo dì, cioè a 5. d' Ottobre, e in quella medesima ora, rientrammo in su quello del Comune, e in quel medesimo luogo. Di questo ho fatto ricordo perchè ci fu detto da più persone devote, e buone, quando fummo cacciati, che non passerebbe l' anno che saremmo restituiti, e torneremmo a Firenze. Per la via trovammo molti Cittadini, che ci venivano incontro, e a Pistoia tutto il Popolo si fece alla porta per vederci così armati, quando vi passammo, che non volemmo entrare dentro. Venimmo a dì 6: a desinare al nostro luogo a Careggi, dove fu gran gente; i Signori ci mandarono a dire non entrassimo dentro, se non ce lo facevano intendere, e così fecemo; e tramontato il Sole mandarono a dire che venissimo, e così ci movemmo con gran compagnia, e perchè tutta la via, si stimava facevamo in fino a casa nostra, era piena d' uomini, e di donne, Lorenzo, ed io con un famiglia, e un maz-

ziere volgemma lungo le mura, e venissimo dietro a' Servi, e poi dietro a Santa Reparata, e dal Palazzo del Podestà, e dal Palazzo dell' esecutore entrammo nel Palazzo de' Signori, senza essere quasi veduti da persona, perchè tutto il popolo era nella via larga, e da Casa nostra a aspettarci, e per questa cagione non vollero i Signori entrassimo di là per non far maggior tumulto nella Terra. Da Signori fummo ricevuti graziosamente, e ringraziatigli con quelle parole si richiedeva, vollero che insieme con più altri Cittadini rimanessimo in Palazzo con le loro Signorie, e così fecemo.

Trovammo prima che giugnessimo, era stato confinato Messer Rinaldo, e Ormanno suo figliuolo, Ridolfo Peruzzi, e molti altri Cittadini; e la Terra era pacificata, benchè continuamente in Piazza, e in Palazzo stessono buon numero di fanti armati, per sicurtà del Palazzo.

Dipoi in Calendì Novembre si fecero i Priori a mano di là dall' acqua, Sandro di Giovanai Biliotti, Piero di Bartolommeo del Benino in Santa Croce, Andrea Nardi, e Lodovico da Verrazzano, in Santa Maria Novella; Giovanni Minerbetti Gonfaloniere di Giustizia, Brunetto Beccai per Artefice in S. Giovanni
ni

ni, Ugolino Martelli, e Antonio di Ser Tommaso Masi. Questi Priori confinarono molti Cittadini, e così posarono a sedere molte famiglie sospette, e fecero molte cose in favore dello Stato; e a loro tempo spirò la Balìa data a più Cittadini, e finirono li squittini, e rimasero le borse per 5. anni in mano degli Accoppiatori, cioè le borse del Priorato; e potranno de' Priori e Gonfaloniere di Giustizia, quelle vorranno fare a loro piacimento. E del mese di Gennaio prossimo fui il primo tratto delle borse dello squittino per Gonfaloniere di Giustizia, e al mio tempo non si confinò, nè si fece male a persona. Ma Francesco Guadagni, e più altri, i quali trovai nelle mani del Capitano della Balìa, et avevano rafferma la . . . . . Io operai in forma non morirono, ma furono condannati in perpetua carcere, e così al mio tempo feci levare certi fanti armati, che stavano alla porta del Palazzo, ridurre il Palazzo, e la piazza come sollevano stare innanzi alla novità, e feci prolungare la lega con la Signoria di Venezia per 10. anni.

Estratto d' altri Libri de' Casi
del 1433. e 34.

Dopo la morte di Niccolò da Uzzano, e dopo l' ultima Guerra di Lucca, cominciarono (come intravviene nella quiete della Repubblica) e' maligni uomini generati nella Città tra la parte di Cosimo, e di Messer Rinaldo delli Albizi, a ribollire in modo, che nel 33. essendo creato Bernardo Guadagni Gonfalonieri con la soprad detta Signoria, Messer Rinaldo come più ardito, e capo della parte Uzzanesca, e inimicissimo a Cosimo, avendo levato da specchio il Gonfalonieri con molte persuasioni per essere eloquente, dispose Bernardo a ritenere Cosimo violentemente, benchè spesso mostrasse essergli amico, e stato in questa parte, e in quella io voltava, che molti usassero dire, egli non saperebbe quello si vorlesse; pur finalmente, com'è detto, avendo non che persuaso, ma quasi costretto Bernardo a ritener per forza Cosimo in Palazzo, e ristretto nella barberia, e dato in custodia di Federigo Malaccolti da Siena, faceva ogni opera di togli la vita violentemente, e fra gli altri Mariotto Balduinetti e Giovanni dello Scelto. Al-

lora i Signori fecero ogni forza di persuadere a Federigo dèssi un beverone avvelenato a Cosimo, ma Federigo come uomo da bene rispose, che gli uomini nobili non si conoscevano nè al nascere, nè al morire, perchè nell' uno tempo, e nell' altro non era differenza da quelli, a gl' ignobili, ma ne costumi: vivendo si manifestava l' animo di ciascuno, e che per essere nobile non voleva usare costumi ignobili. Cosimo per paura del veleno non voleva mangiare, allegando non avere appetito. Un'altra volta fu tentato Federigo in quei giorni da due degli Otto della Ballia, i nomi de' quali non mi son noti, che lo pregarono fusse contento lasciarli entrare la notte nella stanza di Cosimo, dove lo volevano strangolare, e così morto gettarlo nella Piazza, con mostrare si fusse calato dalle finestre, e rotto la fune, a quali arditamente negando rispose, che non voleva acconsentire a simile crudeltà. Ma stato Cosimo qualche giorno senza mangiare, Malavolta li domandò, perchè non mangi, non dubitar di veleno, pensa che io sono Gentiluomo e Nipote di Messer Orlando; nè mai acconsentirò, che sotto la custodia mia sia offeso; mangia sicuramente, che quello ordinerò per me, farà

rà comune a te. Onde Cosimo lacrimando lo baciò, e dipoi sicuramente mangiò. E fra pochi di trovandosi a cena seco un amico del Gonfaloniere chiamato il Farganaccio, Cosimo accennato Federigo mentre cenavano si partissi, rimasto io, il Farganaccio gli usò quelle parole si richiedevano a persuaderlo, disponersi il Gonfaloniere a salvargli la vita, e con premio offerendo di riconoscere la salute sua da lui; finalmente lo persuase in modo, che il Gonfaloniere preso da un certo Ser Michele Notaio di S. Maria Nuova li ducati 500. Onde Cosimo fu confinato come pel ricordo suo si dice. Ma avanti che Cosimo comparisse, da un certo Piero Ginori fu molto dissuaso, infino a dirli, tu hai il capo duro, la tua durezza ti torrà la vita, e a noi sarà causa d' ogni male. Ma Cosimo confidato, o dall' innocenza sua, o menato dal fatto suo, volle comparire, e mettersi a quel pericolo, che ogni savio debbe fuggire, perchè chi lo sostenne non seppe vincere; imperocchè niuno degli amici di Cosimo in quel tempo; benchè ne avesse molti, più che non aveva la parte avversa, mostrò, o con fatti, o con parole dolersi; ma tacitamente sopportando tanta iniquità, stette cheto ciascuno,

no, salvo che un Piero di Francesco di Ser Ghino, perchè senza rispetto rispose alla tirannia degli Uzzaneschi lodando molto i costumi di Cosimo, e quasi come infuriato per tutta la Città a ognuno si doleva con potenti parole dell'esilio di Cosimo. Fu confinato Averardo a Napoli, ma a niuno non increbbe; ma di Cosimo a infiniti ne rincrebbe, per le pietose, e virtuose sue opere verso i Cittadini, e povere persone. Con difficoltà dopo la cacciata di Cosimo fu dato autorità alla Signoria di leggere gli Otto de' Balla, e stette da Vespro infino alle 9. ore senza vincerla, pur finalmente straccaccedè. Segno evidente quanto poco piacesse quel modo di Governo. Fra' quali eletto fu Guido di Bese Magalotti, e Priore Rissaliti, che furono quelli due che vollero strangolar Cosimo. Ridussero una volta il numero della Balla a minor numero dubitando di Cosimo, e quando il Cavaliere di Messer Lodovico da Ronco portò a Cosimo il partito del suo confino, Cosimo quasi per paura si venne meno, dubitando non portasse la sentenza della vita.

Quando Cosimo partì di Palazzo parlò a tutta la Signoria scusandosi, offrendo, e mostrando esser contento d'ogni
lo-

loro iudicio, e sopra tutto pregando aveſſono cura non fuſſi morto fuora dalli ſua inimici. Onde il Gonſaloniere la ſera alle tre ore lo menò a cena a caſa ſua, e poi lo fece accompagnare da due degli Otto di Balla alla porta con molti fanti, e per il camino mentre andava all' eſilio fu da molti Capi di Parte riſcaldato a ritornare addietro, offerendo ogni favore per ripatriarlo; ma lui ringraziando ciaſcuno con ſavie parole ſi conduſſe a confini. Dopo i quali Meſſer Rinaldo conoſcendo in quanto pericolo ſi trovava la parte, confortò l' eſaltazione de' Nobili, e con molte ragioni ſi ſforzò perſuadere queſta ſua oppinione; ma fu rigorosamente ributtata da Mariotto Baldovinetti uno de' Signori allora, e gli fu poſto ſilenzio. Onde Meſſer Rinaldo dolendoſi della fortuna proteſtò alli partigiani ſuoi, poichè il conſiglio non fu accettato, perpetuo eſilio e ruina. Dopo la cacciata di Coſimo fu conſinato Meſſer Agnolo Acciaiuoli, ma prima preſo e villanamente collato per avere ſcritto una lettera molto amichevole a Coſimo, e conſinato a fare imprefa di ritornare; e tutto per eſſere fattoſi pubblico inimico a Meſſer Rinaldo, e fu nel tempo che Manetto di Tuccio Scamprella ſi trovò Gonſalonieri, etc. *Phi-*

PHILIPPI REDDITI

EXHORTATIO

A D

PETRVM MEDICVM

*In magnanimi sui Parentis
imitationem.*

Ingrati ac segnis animi erga te genitorumque tuum, Clarissime Petre, merito possem existimari: si illud doctrinae, siue artis, quod in Bononiensi gymnasio, vestro maximo beneficio sum: adsecutus ad memoriam, & quasi grati animi testimonium, pignusque meae in familiam vestram observantiae non refundere. Siquidem ingenui pudoris est fateari semper per quos profeceris. Mihi vero qualiscumque fortunarum aut honoris accessio haecenus in patria contigit, uni genitori tuo acceptam refero. Quo fit, ut pro animi corporisque viribus quam memorem beneficiorum vestrorum erga me vobis cupiam exhiberi. Imitatus priscos illos Romanos, qui pro re in bello bene ac feliciter gesta, spoliis primitias

Mar-

Marti, belloque parta navali Neptuno, messes Cereri, Mercurio insuper lauri portionem, dicabant. Ego vero quid potissimum muneris magnitudinī animi tui conveniens possem afferre, diu ac multum mecum ipse cogitavi. Etenim bona fortunae scio, nisi quantum suadeat humanae vitae ratio, haud magni abs te fieri, veluti lubrica atque caduca. Animi vero bona, etsi permagni semper feceris, tamquam solidiora, ex iis tamen quidpiam elaboratum aliquid expetendum, erat ex alterius uberiori officina quam ex tenui Philippi tui tabernacula. Malui tamen huius meas lucubratiunculas quantulascumque rudes & ineptas tuo nomini dicare, quam omnino nihil ad te dare muneris, memor Parthorum instituti, quibus nefas erat eorum adire Principem absque munere.

PROOEMIUM.

Soleo mecum saepius ipse addubitare, utrum nobis mortalibus magis conducatur, ad recte vivendum bene institui, an feliciter nasci. Utrumque qui adsequitur, qui rarus est, vere felix atque beatus dici potest. Sub siderum benignitate nasci, hoc summi opificis Dei est.

Re-

Recte vero prolem educare satum, ac bonis instituere moribus, nostrum est. Quo fit, ut vocem illam magnanimi Regis Philippi Macedonis miris ad caelum extollam laudibus. Qui ad Aristotelem scribens inquit: Filium mihi genitum Alexandrum scito, quod equidem Deus habeo gratiam non perinde quia natus est, quam pro eo, quod cum nasci contigit temporibus tuae vitae. Spero enim fore, ut educatus eruditusque abs te, dignus existat, & nobis, & rerum istarum successionem.

*Quam optimum sit optima quaeque
imitari.*

ITaque quom optimum sit optima quaeque sibi ad imitandum proponere: cogitanti mihi, quem tu tibi potissimum ad optime vitae cursum indispiscendum deligere posses institutorem, nullus haecenus occurrit genitor tuo Laurentio sanctior. Etenim si diligenter ac omni ambitione remota, eius per omnem aetatem, domi, forisve gesta, inspicere voluerimus: nihil profecto ab eo dictum & factum ut bono ac optimo cive non dignum inueniemus. Vidimus aetate nostra per multos Italiae Principes, ac primores vitam

tam legendo percurramus? Quorum res gesta felicesque exitus si diligenter adnotentur, longe magis fortunae temeritati, vel alicui divino numini; quam eorum virtuti tribuenda esse censebimus. At genitor tuus, quidquid boni pro patria, pro sociis & amicis gessit (gessit autem per multa praeclara) summa ratione summoque eius divino consilio gessisse, nemo sanæ mentis possit ire inficias.

De Iustitia eiusque animi Aequitate.

NAm ut ab iustitia aequitateque ac eius rebus gestis exordiar, nulli ex concivibus suis iniurias a quoquam inferri patitur: curatque pro viribus, ut boni præmio, mali autem debita poena adfician-
tur. Quumque ipse iuste moderateque vitam degat, sic amicos, adfines & conciv-
es omnes, sibi perquam simillimos red-
dere nititur, non ignarus Senatoris vi-
tam censuram esse debere. Hoc præ-
conium per Laurentium tuum patriæ
dederim nostræ (pace aliarumque dixerim)
ut nulla sit in Italia civitas, quæ quie-
tius sanctiusque vivat, ac minus flagi-
tiorum minusque scelerum sentiat, quam
nostra Respublica. Non latrocinia, non
insultus nocturni, non caedes exaudiun-
tur.

tur. Liberum ac tutum est unicuique Urbem die noctuque pervagari : adeo nulli parcitur quum peccat. Non habet penes ejus purgatissimas aures locum pernicioſa adulatio, perpetuum Principum malum; quorum opes ſæpius aſſentatio, quam hoſtis evertit. Non delatores, non ſuffrones, timentur. Nec de aliorum erratis, credulas aures uni delatori præbet. Sapienter, ut in ceteris, ille quidem. Melius enim omnibus, quam ſingulis creditur. Singuli enim decipere & decipi poſſunt. Nemo omnes, neminem omnes ſefellerunt. Adde quod civilia iura intemerate ſincereque cuſtodienda pervigilat : utpote qui nolit legibus eſſe maior.

Quod Sententiam Platonis ſervaverit.

AD unguem mihi videtur Genitor tuus divinam illam Platonis ſententiam cuſtodiffe, qua ille nos primum Deo, deinde patriæ, demum amicis ac parentibus procreatos eſſe cenſuit. Referre poſſem plurima ab eo templa in ſummi Dei honorem tum conſtructa tum etiam reſtaurata. Variæque ornamenta diverſis Eccleſiis condonata, longeque illuſtriora eſſeſta. Quæ conſulto ideo explicare præmitto, ne videar quæ divini cultus

N

cau-

caussa illa pie sanctaeque fecerit ad hominum gratiam velle referre. Nihil enim ostentationis habet, omnia ad conscientiam refert.

De Pietate eius in patriam.

IAm vero qualis in patriam exstiterit, perspicuum est. Nam eam plerumque labantem suis humeris, ut coelum Atlas, excelsa animo substinuit, omnes cogitationes, curas, studiaque sua ad illius confirmationem amplificationemque contulit, nihil publici commodi in privatam utilitatem derivans. Sola patriae salus eius ante oculos obversatur, ac tanquam ex specula quadam futuram tempestatem praevidens, avertit; uti solertissimum Senatorem cultoremque patriae decet. Neque ut pluries consueverunt ex publicis calamitatibus ditatus est. Sed ut virum decet bonum, bonumque civem, ac patriae caritas requirit, publica damna sua esse duxit. Imo difficillimis temporibus, suas fortunas pro salute patriae libertatisque ac suorum foederatorum effudit omnes. Notamque decoctoris fugiens aes alienum in toto terrarum orbe dissolvit, mallens facultatibus carere, quam suae illustris Medicorum familiae nomen denigrare. Adde quod
sem-

semper privatis commodis communem utilitatem praetulit. Is sibi quaestus fuit uberrimus dignitatem atque amplitudinem suae Reipublicae augere.

*De eius caritate & munificetia
in omnes.*

Caritate insuper ac singulari benevolentia concives, amicos, clientesque suos sibi retinet, non terrore; probe callens, arma armis irritari, ac longe expediens esse amari a suis, quam timeri. Quos unquam genitor filius ornare dignitate, adjuvare opibus, augere honore, aut ab iniuria tueri potuit, quin libentissimo animo fecerit? Et quod praecellarum in eo adnotavimus in concedendo beneficio amicorum desiderio occurrit, in referendo quoque quam accipiendo propensior. Etenim beneficium se accepisse putat, quum merentibus elargitur. Nullis apud eum ad impetranda beneficia precibus opus est: praesto adest calamitosus; patrocinium eius quoquam minime rogari patitur; sed admonere eum satis est. Adco ille, & mereri, & conferre beneficia egregium esse duxit. Possem multos referre, quorum genitor tuus inopiae, suis copiis subvenit. Multa palam

sed plura secreto erogat , hominum plausus fugiens ; ne id quod ei virtus suadet, ad pompam & inanem gloriam fieri videatur. Mavult enim esse , quam videri pius ac beneficus. Quodque gratissimum, accipientibus est, dari sibi adgnoscent, quod nemini est ereptum .

Quod Fortunae bonis modeste utatur .

Bona quidem Fortunae adeptus est , quanta in cive optimo & liberalissimo requiruntur : his nitidior clariorque effectus , ita modeste , ut diximus , utitur , ut nullam ex eis obrectationem , nullam invidiam , nullum maledictum , sed laudem , commendationem , & benevolentiam omnium consequatur . Quo fit ut non tantum opes , sed eius animi modestiam admirentur homines , optentque eas sibi posterisque suis perpetuas fore . Etenim, quum Florentina plebs rei frumentariae difficultate , penuriaque laborat , ipse munificentissimum horreum suum, referat , viliorique pretio populum pascit , uti decet pium patriae patrem . Magna quidem virtus est non efferri divitiis , non labi ultra quam ratio postulat , non inolescere , non superbire , non esse iniuriosum , in quibus modum servare difficil-

scillimum habetur. Nam divitias vitorum magis quam virtutum esse ministras prisci illi philosophi tradiderunt. At Laurentius iis utitur tamquam affectis virtutum. Nullum eius insolens dictum, nullum factum imprudentius. Ad honesti enim praescriptum fruitur divitiis, quas omnibus prosint, noceant nemini.

De eius animi bonis.

Quumque Genitori tuo rerum ipsa natura, ingenium ad omnia versatile & ad unumquemque humanum usum maxime accomodatum tribuerit, ita se liberalibus inbuit disciplinis, ut nullius habeatur expers. Nihil enim profecto quod ab humano consilio exigi possit in parente tuo desideraverim: quippe quum in omni earum, quae ab animo sunt, virtutum genere in primis excellat. Nam ut poeticam, oratoriam, politicamque omittam, in quibus tantum prudentia, ingenio, & eloquentia, Latino patrioque sermone profecit, ut perillustres in omnibus iis habeatur artifex; in musicis tantopere emicuit, ut musicorum nemini aetate nostra cedere videatur. Nec nunc loquor de musice illa scenica aut triviali: verum de illa cuius harmonia ipsum mun-

dum Plato Pythagorasque constare, regique voluerunt. Quam quidem musicen ad collocationem verborum, ad veros vocis flexus, ad movendos leniendosque affectus in oratoria, & ad tolerandos facilius labores plurimum valere memoriae traditum est. Unde fit ut divinitus hoc tam praeclarum musices munus nobis mortalibus elargitum esse crediderim. Tantique apud Graecos haec habebatur scientia, ut eorum praescriptum exstaret proverbium, Indoctos a musis atque gratiis procul abesse debere.

Quod in Geometria Architecturaque plurimum valeat.

IAm quantus est in Architectura? In privatis publicisque aedificiis omnes eius utimur ingenio ac symmetriis. Nam hanc Architecturae disciplinam, summa Geometriae ratione exornavit perpolivitque; tantumque in ea profecit Laurentius, ut aetate nostra inter Geometras illustres non infimum teneat locum. Etenim digna Principe Geometria est, qua nostri agitantur animi, nostraque acuuntur ingenia. Adde quod eiusmodi Geometriae scientia Oratori Iurisque Consulto cognitu per necessaria est: quum de terminis men-
su-

jurisque finium sunt lites . Haec insuper Rei militaris disciplinae plurimum adfert ornamenti securitatisque . Siquidem Imperatoribus urbes obsidentibus, sive obsessas defensantibus, in machinis munimentisque erigendis, magnum subsidium praestat . Etenim olim ipse solus Archimedes obsidionem patriae Syracusarum, urgente Marcello, in longius protraxit . Pericles insuper, Athenienses, solis obscuracione territos, redditis eius rei causis, metu liberavit . Etiam Sulpitius ille Gallus in exercitu Lucii Pauli de Lunae defectione differuit, ne, veluti prodigio divinitus facto, militum animi terrentur .

Quod in Re militari plures exornaverit .

Accedit his Parenti tuo non inferior laus . Etenim plurimos aetate nostra vidimus suis auspiciis ex Praefectis equitum haud multo post, nostri exercitus imperatores effectos, tamquam apud populum Florentinum . Illos semper prima eorum rudimenta ac tyrocinium deposituros, adeo ut deinceps tota fere Italia nostris Imperatoribus a nobis experientia, arte, ac opibus adauctis perpolitisque utatur .

*De eius animi moderatione
ac magnitudine.*

Hoc maxime in Genitore tuo admiratione dignum duxerim, quod quum ceteris in Republica habeatur maior, sine ullius tamen diminutione sit maior. Quin etiam plerisque ex eo reverentia accessit, quod ille quoque eos reveretur. Itaque perinde summis atque infimis carus est. Quem locum in Republica quum fortuna aliquando labefactare tentaverit, virtus eius postea fortunae impetum fregit. Adeoque paulo post dignitate & existimatione ampliatus est, ut existimari possit fortunae iniuriam in beneficium fuisse conversam. Ea certe rerum civilium perturbatio superioribus temporibus Laurentium oppressit tuum, ut in experimentum suae egregiae virtutis & invicti animi, qui in arduis sibi semper crevit, eam vim illatam esse divinitus crediderim, Summo illo Deo scire volente, an Laurentii virtus florentissimae patriae gubernacula mereretur. Quis enim pro sua Republica pro sociis & amicis, nisi excellenti animo, magnaque virtute vir tot tantaque gerere potuisset, quot ab eo gesta esse, noscuntur? Iam quae passus est in Patria-

Etiana illa & quidem nefandissima con-
 iuratione, in qua contra ius fasque sum-
 mi Dei hominumque Iulianus fratrem a-
 misit. Bellumque mox ob id atrox atque
 execrabile a Pastore Xysto Ferdinandoque
 Rege sibi patriaeque inflictum non so-
 lum magno animo sustinuit, sed & re-
 pulit; amissaque non nulla oppida, opera
 & consilio suo patriae sunt restituta.

Quod Ferrariensi Duci opem tulerit.

MOx quum Hercules Estensis amicus
 sociusque Reipublicae nostrae in-
 genti, & quidem formidabili obsidione cir-
 ca Ferrariam terra Padoque opprimere-
 tur a Venetis, Laurentius ante omnes
 censuit periclitanti socio subsidium pro-
 pere esse mittendum. Constantius igitur
 Sfortia cum magno equitatu peditatuque
 nostro in agrum Ferrariensem missus
 est; tanta quidem celeritate, tantoque
 opportuno tempore, ut ipse Dux, Fer-
 rariensesque omnes ingenue etiam nunc
 fateantur ob illud expeditum praesenta-
 neumque Florentinorum subsidium fuisse
 liberatos. Etenim non solum nostro
 Duce, nostrisque militibus; verum etiam
 pecuniis ac re frumentaria, qua maxime
 premebantur, adiuti refocillatique sunt.

Pre-

Præter tot tantaque adminicula, rebus Ferrariensibus iam iam in deterius labentibus, a nobis præstita, Genitor tuus non ignorans quanti esset momenti bellum hoc nobis a lateribus impendens: ne ulla in re socio foederatoque Duci deesse pro sua virili parte videretur: non dubitavit, & quidem suo maximo patriæque incommodo, se ipsum ad Cremonense concilium, quam Dietam vocant, conferre. In quo quidem tam memorabili totius Italiae omnium Principum conventu, quum de liberanda obsidione Ferraria consultaretur, & ab utroque animi sui iudicium exposceret, Pater tuus tanta ingenii subtilitate, tamque admirabili dicendi copia gravem in medium sententiam protulit; ut omnes unitissimis animis idem senserint.

Bellum adversus Petram sanctam.

REbus itaque Ferrariensibus tandem pacatis, ac foedere in Brixienſi agro percusso inter omnes fere Italiae potentatus, Petro Philippo Pandolfino legationis munus pro Florentinis tunc agente, Genitor tuus, ut est vigilantissimus ad suam amplificandam Rempublicam, unum crexit ad Sergianam recuperandam, olim

oltim nobis induciarum tempore per pro-
 ditionem a Fregosis Ianuensibus ereptam.
 Dumque Pititiani Comes Nicolaus Ursi-
 nus, nostri Imperator exercitus, ex Bri-
 xienti in Agrum Lunensem adversus Ser-
 gianam emittitur; interim Petrasancten-
 ses, Ianuensium municipales, commeatum
 nostrum, qui ex agro Pisano ad Castra ve-
 hebatur, nostrorumque militum impedi-
 menta praeter spem insque nostrae veteris
 amicitiae cum illo municipio hostiliter in-
 vadunt depraedantque. His adfectis iniuriis
 militibus nostris, Florentiae quid agendum
 consulitur. Placuit Laurentio ceterisque
 Senatoribus Sergianae obsidione inter-
 missa, hoc Petrasanctae obstaculum e
 medio tollere. Etenim perdifficile vi-
 debatur Sergianam debellari posse adver-
 santibus Petrasanctensibus. Iacet enim
 hoc municipium fere medium inter Pisas
 Sergianamque, cuius ante ostium, neces-
 sarium erat ex Pisis ad Castra nostra de-
 vehi commeatus. In auctores igitur in-
 iuriarum coacti sumus arma convertere.
 Quumque iam per multum temporis spa-
 tium Petrasancta a nostris obsideretur mili-
 tibus, eiusque moenia a compluribus & qui-
 dem vastissimis aereis tormentis die no-
 ctumque everberarentur, ecce noster exer-
 citus, rumore quodam ingruentium Ia-
 nuen-

nuensium conterritus , retro Mutronem
versus e vestigio cessit . Laurentius tanta
belli mole impensaue permotus animum
ad victoriam erigens , primum Pisas dein-
de in Castra ad confirmandos militum
animos , qui falso hostium terrore ceci-
derant , simulque ad necessaria nostro ex-
ercitui subministranda proficiscitur . Tan-
tumque praesentia, auctoritate, ac vigilan-
tia sua effecit , ut exiguo temporis mo-
mento , veluti quoddam e celo rapidum
Iovis fulmen emissum , bellum hoc nimis
diu a nostro milite protractum confecer-
it ; ipseque met Laurentius victoriae
lauream in patriam reportaverit .

Bellum Innocentii adversus Regem .

PAULO autem post , quum Neapolitani
Regni procures adversus Ferdinandum
Regem defectionem paravissent , atque in
eorum sententiam Innocentium Octavum
Pontificem Maximum traxissent , ingens
hinc belli est adparatus instructus . Genitor
ergo tuus Regi ipsi , quum maximo in pe-
riculo versaretur suppetias censuit esse
ferendas ; ne civitas socio & amico Prin-
cipi deesset . Simulque quod in eius sa-
lute ab omnibus iudicatum est com-
munem totius Italiae salutem versari .
Ita-

Itaque in primis curavit, ut Ursini sibi
affinitatis vinculo coniuncti (alioquin
Sanctae Romanae Ecclesiae semper obse-
quentes) communi foederatorum stipendio
conducti in auxilium Regis arma sume-
rent, uti Sanseverinatem Robertum in
Romano solo procrastinarentur remora-
renturque. Interea Ducem Calabriae ex
Romano in agrum nostrum Montepoli-
tanium profugientem (ob fidem nonnul-
lorum stipendiatorum paululum vacillan-
tem) omni subsidiorum genere commu-
niter adiuvandam diligenter providit.
Adeo ut iam omnium constans fuerit
opinio, si Sanseverinati per Ursinos in
Regnum pedem inferre licuisset, de Fer-
dinando, deque eius Neapolitano Regno,
iam actum esse. Quo quidem tam memo-
rabili facinore, haud scio, an nostra no-
strorumque patrum memoria quidquam
praeclarius in Italiam gestum fuerit. Ni-
si velis fortasse Tu, mi Petre, Avi tui Co-
smae gloriosum illud facinus huic tui ge-
nitoris adiungere. Cosmas enim, ut
iam omnibus notum est, suo divino con-
silio magnisque opibus, illi inclito Fran-
cisco Sfortiae Mediolanum olim a Vene-
tis gravi ac ingenti obsessum mole re-
stituit, pariterque Italiam ab imminen-
ti servitutis iugo liberavit. Adeo, Dii
bo-

boni unius sapientia salutem omnium
parit !

Sergianelli Arx ab obsidione liberatur .

A Tam praecipiti igitur imminentique
sui Regni ruina Rege liberato , id-
que cum Innocentio Pontifice Maximo
Sanctissimo foedere (Regem enim mitius
ac humanius erga proceres sese gerere
non autem eum pessum dare pius Pater cu-
piebat) interim Inuenses oppidum
arcemque nostram Sergianelli furtim ad-
grediuntur . Quumque Arx illa extrema
laboraret obsidione , hostiumque ignitis
cuticulis iam iam labasceret , ardore
quodam animi sui consuetaque felicitate
Laurentius excitatus , intra pauculos dies
undique ingentibus equitum peditumque
copiis in unum comparatis , summaque
huius belli Iacobo Guicciardino , Petro-
que Victorio demandata : non solum Ser-
gianellum , arcemque obsidione libera-
vimus , sed ingentem cladem confi-
ctumque hostibus feliciter infliximus . In
quo quidem tam memorabili practio in-
ter alios captivos illustres , Iohannes Aloy-
sius ex nobili Fliscorum familia exerci-
tusque Iannensis Dux a Nicolao Vec-
chieo cive nostro viriliter captus est .

Bel-

Bellum adversus Sergianam.

HAc insigni clade per nostros milites Ianuensibus illata, quum in Senatu Florentino quid praeterea agendum consultaretur, Laurentius victoriam esse prosequendam censuit, ut hac assidua dispendiosaque Sergianae molestia semel patria liberaretur. Iusserunt igitur Urbinos quam primum ex agro Romano acciri, Galeotrum insuper Mirandulensem cum quinque equitum turmis publico stipendio conduci, Ducemque ioclitum Mediolani pro militibus centum, tam veteris amicitiae quam nostri cum eo foederis vinculo requiri procuravit. Sexque millibus peditibus scriptis, ingentibus aereis tormentis admotis, non sine nostrorum aliqua caede intra vigesimam secundam diem, qua Sergiana obsideri coepta est, in potestatem populi Florentini devenit. Constantque hominum opinio est, nisi praesentia auctoritateque sua Laurentius exercitum suum iam in diversa per seditionem distractum confirmasset, haud dubie obsidionem illam Sergianae cum magno nostrae Reipublicae dispendio in longius protractam iri. Adeo unius viri virtus ad res bene feliciterque abundas

va-

valet. Etenim fama bella geruntur, ac Ducis magnanimitate solertiaque res prospere cedunt.

Quod discordiarum sit optimus sedator.

Discordiarum insuper ac simultatum optimum se semper suis concivibus, sociis, & amicis, sedatorem praebuit; ut, quoad per eum fieri possit, quam diuturna pace, & ocio Italia frueretur. Boccolinus itaque Auximensis futuri cuiusdam belli scintillam in Piceno suscitans per genitorem tuum pacatus est. Nam quum ille patriae suae Auximi tyrannidem occupasset, barbarorumque, ut regnaret, societatem atque opem ultro per oratores exposceret, accerferetque; Pontifex Maximus Innocentius hanc pestiferam luem, futurique incendii facem cupiens extinguere, exercitum ad eum debellandum Auximum misit. Quumque diu nihil proficeret ob loci situm natura munitissimum, frustra missis ad eum pluribus de pace tractanda Sedis Apostolicae Legatis; tandem, quum Boccolinus nullis conditionibus pollicitationibusque a Pontifice antea flecti potuisset, uni demum Francisco Gaddo Iureconsulto, qui ad eum opera & consilio parentis tui missus

sus fuerat faciles aures de pace prae-
buit, se ipsum, vitam, ac fortunas omnes in-
temeratae Laurentii fidei committens; ut-
pote qui semper inviolate sancteque
cum hostibus promissa servaverit.

*Quod pro publico bono adfinitatem cum
Pontifice Maximo contraxerit.*

Adfinitatem insuper cum Innocentio
octavo Pontifice Maximo contraxit,
ut & suo & publico maxime bono con-
fuleret. Animadvertit enim Laurentius,
nulla alia re, nulloque sanctiore reme-
dio Ianuenses (alioquin Reipublicae no-
strae maxime infensos posse placari, & in
pristinam cum Florentino populo amici-
tiam societatemque redigi, quam si ein-
modi adfinitatis vinculo se Pontifici ob-
stringeret. Quod iam esset effectum, nisi,
ut mea fert opinio, nimis recens vulnus
altius & intra medullas per nos illis, &
si iuste illatum, eos ad sui medelam re-
tardaret. Verum & tanto intercessore
& ipsa die, & urbium vicinitate, com-
merciorumque commodis, quibus diu Ia-
nuenses carere vix possunt. Brevi summa
concordia utrumque populum iri copula-
tum sperandum est.

O

Quod

Quod Amicitiam Principum diligenter observet pro publica utilitate.

Amicitiā praeterea, ac benevolentiam non solum Christianorum Principum, sed & Barbarorum sua prudentia bonitateque sibi conciliavit, & quidem per totum terrarum orbem. Quos referre longum est. Verum non ne Christianissimus Francorum Rex Ludovicus maximo amore Laurentium tuum prosequabatur, dum erat in humanis, cuius Regis obitus gravem iacturam tuae familiae mercatoribusque nostris attulit. Quid dicam de Turcorum magno imperatore Othomano, qui superioribus annis patris tui fama bonitateque permotus Bernardum Bandinum, unum ex coniuratis in Pactiana illa, & quidem nefandissima coniuratione, in parentis tui potestatem tradidit, atrocitatem tanti facinoris abhorrens. Magnus insuper Rex Regum Babyloniae Soldanus, non ne in praesentia, legatum suum Malphot, magnae praestantiae celebrisque nominis virum ad Florentinum Senatum, Laurentiumque tuum publicis muneribus decorandum transmissit? Interque quidem regia exoticaque munera, ut sericum tentorium, mira Baby-

by!ohica arte contextum: equum, leonemque omittam: quoddam aliud animal, & quidem mansuetum, nobis advexit; quod Gyraffam vulgus adpellat. Camelopardalis tamen, auctore Plinio, etiam creditur. Quae bellua, & sui magnitudine speciositateque ac novitate, habetur enim inventurara, omnes omnium oculos in se convertit. Huiusmodi Regum principumque amicitias non ad pompam inanemque gloriam Laurentius colit & observat; verum ut eorum animos perbenignos beneficosque reddat suis concivibus, qui in eorum provinciis negotiantur, non sine ingenti, eorum privato & publico emolumento. Hinc enim merces, hinc vestigalia nostra, hoc est populi Florentinorum, nervi nascuntur.

Peroratio.

HAbes tu, mi, Clarissime Petre, & quidem omni virtutum genere, genitorem tuum domi refertum. Cuius ut diximus preclarissimis rebus per eum hactenus gestis, facile potes tibi optimam vivendi normam sincerumque vitae cursum comparare. Cuius vestigiis, si ut coepisti, attentiori animo curaque inhaeferis, per te perque prudentiam tuam, patria,

pa-

parentes, amici denique omnes tui, bene feliciterque se habebunt. Adest insuper tibi praeceptor Angelus Politianus Romanae Graecaeque facundiae doctissimus. Ex quo nihil est, quod te discere oporteat, quin ille te abunde edocere non possit. Nec ulla nos tenet addubitatio, quin tu per omnia egregium patrem sis relaturus. Rapitur enim ad similitudinem suorum excellens quaeque natura. Reliquum est, ut summus ille Deus, pro sua divina clementia tuae tuique Genitoris bonae sanaeque menti, bonam quoque ac robustam eorum valitudinem tribuat, faxitque ut viribus animi accedant etiam corporis vires. Diuque vivatis iis, quibus estis nati, ac divino quodam munere elargiti, ut tanto tamque excellenti bono quam longissime frui valeamus. Nam vobis incolumibus omnes nostrae privatae publicaeque rationes recte sibi constabunt. In vestra enim fide, prudentia, auctoritate, rerumque administratione, omnes plurimum conquiescunt. Vale.

ACTA

ACTA APOCRYPHA
S. ROMVLI

ACTA APOCRYPHA
S. ROMVLI

ACTA APOCRYPHA
S. ROMVLI

ACTA APOCRYPHA
S. ROMVLI

ACTA APOCRYPHA

S. ROMULI

Ex Codice MS. Monasterii Bodecensis
Dioecesis Paderbonensis.

CAPUT I.

*S. Romuli conceptio, educatio, captura,
Baptismus.*

Erat in Romana civitate homo quidam, nomine Argolottus, (a) habens filiam, quae vocabatur Lucerna (b). Haec quum processu temporis ad nobiles aetatis annos pervenisset, servus patris sui, vocabulo Cyros, (c) venustis fatis adspectus, vehementer urebatur in amore (d) eius; & tandem potitus votis la-

---

(a) Quidni *Argolottus*? *Lamius*.

(b) Quid *Argo πολυφθάλμω* cum *Lucerna*? sunt ne haec vetusta & Romana nomina, vel portenta? L.

(c) Num *Perse* hic erat? L.

(d) O miram *Latini sermonis elegantiam*! L.

ACTA APOCRYPHA S. ROMVLI

Ex Cod. Archivii Aedilium Maioris
Templi Florentini.

ERAS quidam homo Romae, in ea videlicet urbis regione, quae Lateranensis dicitur; cui nomen erat Arcultus (a). Hic duarum pater extitit filiarum, quarum una vocabatur, Lucerna; altera vero Iustina, quas, dum tenore dilexisset, Dominum ab ipsis concubulis timere docuit carnisque inlecebras virtutum exercitio superare admonuit. Cumque iam tempus adpropinquaret, quo eas pater solito mortalibus concubii ordine nuptiis tradere decreverat, Vir quidam Dominum ti-

O 2

mens

(a) Neque Argoltus, neque Arcultus, nomina sunt Romana. Quid de Lucerna? An hoc etiam nomen esse Romanum dicendum erit? Maximum quidem portentum, & a saeculo numquam auditum! Quod si Argoltus, Arcultus, Lucerna, & similia nomina Romana sunt, erunt etiam nomina Romana, Soldanius, & Sandrinus, Mecartius.

latenter oppressit (a) eam (b) : a quo quum illa se concepisse cognosceret , metuens valde parentes suos , quos huius rei causa latebat , instante iam partus tempore , intentionem cordis sui cum intimis votis detinebat ad Dominum , qui solus est refugium miserorum ; & hanc orationem cum uberrimis lacrimis fudit ad ipsum. Deus coeli terraeque creator , cuius nutu cuncta subsistunt , & in cuius nomine Pater meus baptizatus est , libera me de manibus eius , ut per auxilium ineffabilis misericordiae tuae , mortem , quae excessibus meis iure debetur , possim evadere. Quum haec & eiusmodi orationis verba ad Dominum frequenter dirigeret , ecce nocte quadam Angelus Domini per

vi-

(a) *Oppressit* non aequivalet vocabulo *compressit* , cuius significatu hic opus est. L.

(b) Nota quod Paraphrastes horum Actorum in adversa pagina editus , ut fornicationis crimine Lucernam liberet , & rem ab ea turpiter gestam non fuisse talem consuadeat , Cyrum ex servo ingenuum facit , cum tamen nomen Cyros Romano homini convenire minime possit , & insuper , quod plane insolentius est , Angelum Dei ministrum impie & sacrilege (dicam ne , etli tantummodo ut confutem , refero ?) Lenonem facit. Fogginius.

mens nonine Gyros (a) pulcher nimis, venustoque
 aspectu amore stimulatus, maioris natae do-
 mum copin Arculti frequentare. Quod sine di-
 vina minime actum dispensatione (b) in sequen-
 tibus lector potest agnoscere. Denique dum iu-
 venis ardenti cotidie amoris flagraret incendio ti-
 mens tanti sibi fervoris stimulum ab humani ge-
 neris inimico esse illatum, Dei omnipotentis mi-
 serationem his verbis adiutricem invocabat :
 Deus caeli, terraeque creator, cuius voluntati
 quicquid saevum aut difficile est famulatur,
 si tibi non est placitum quod desidero, mihi illapsi
 facem ardoris potenti dextera extingue, si vero
 acceptum, Lucernae virginis ad meum concorde
 fac desiderium. Exaudivit Dominus preces

O 3

eius

-
- (a) Bene Gyros commentitius hic iuvenis ad-
 pellatur, ut gyros mentis eorum, qui haec tam
 absurda defendere non erubescunt, significa-
 ret, iuxta illud : in circuitu in, ii ambulant. L.
- (b) Praeceptum non fornicandi semel relaxasse
 legitur Deus, Osee nempe cap. 1. v. 3. ubi
 Prophetam adloquens, Vade, inquit, sume
 tibi uxorem fornicationum, & fac tibi filios
 fornicationum. Hic alii innuitur praeepti
 relaxatio, quod infra exponitur. Numquid
 si aliqua huiusmodi dispensatio ex consimi-
 libus Actis adhuc innotescat, ex hac fre-
 quentia confirmaret Durandus & Caramuel
 sententiam suam de fornicatione Iure natu-
 rali non vetita? A,

visum dixit ei: (a) *Lucerna*, ne interficias infantem, quem habes in utero tuo, sed inquire obstetrices, quae postquam pepereris, deponant eum extra civitatem, & ponentes iuxta rubrum in loco occulto, regrediantur ad urbem; Dominus enim meus Iesus Christus curam illius habebit, & te misericorditer, ut petisti, ab instanti periculo liberabit.

II. Postquam igitur infans iuxta Angeli sermonem, depositus est extra civitatem ab obstetricibus, continuo veniens lupa, (b) proiecit se super puerum; atque in modum nutriciae studiosissime refovens eum, curam, quam Dominus matri suae promiserat, egrediens exhibebat. Mira res; sed tamen tota fide (c) credenda. Quid enim impossibile Deo? Qui & quondam per corvum, *Eliac* quo-

---

(a) Florentiae prostat etiam hunc: mulier quaedam cognomento *Lucerna*, quae non infantes interfecit, sed iuvenes virosque ad eam accedentes infecit, & pessime detarpat. Nam quid ab illa *Lucerna* originem haec ducit? Genealogiam *Soldanum* consule. M.

(b) Ex fabella de Romulo & Remo id sumtum est. L.

(c) Graeca tamen non Romana; nam portentum Graeca fide dignum. L.

eius & cum se Lucerna nocturna, silentio sopori dedisset adstitit, & iuvenis rutilo aspectu, qui huiusmodi equis verbis alloquutus est, Lucerna Arcuti filia vigilas, an dormis? Ad quam excitatus vocem puella a fomno experges facta insuetique aspectu fulgoris perterrita, voce, qua poterat, inquit, Domine quis es? Ego sum ait, punitus a domino tibi directus, ut amoris tui affectum ad consensum Gyros tota voluntate inclines. Magnam enim ex eo concipies filium, qui tota mentis devotione Christi amplectetur obsequium, his dictis, qui loquebatur, unde venerat, rediit. Lucerna vero nimis obstupescens, quid ageret qualiterque quae viderat, quaeque audierat Gyro patefacere sollicita erat & anxio. Opportuno itaque loco, & tempore adeptus ita cum alloquitur, apparuit mihi, o iuvenis, nocturno quiescenti silentio quidam insoliti micans splendore fulgoris, qui nova quaedam, & antea inaudita me allocutione perterrituit. Quem si Angelum Dei non cognovissem nec verbis ipsius crederem, nec tibi quae ab ipso audieram intimarem. Quia vero a domino mihi directum mirra aspectu candoris certissime cognovi, quae mihi dixerat celare perminui. Blando namque me bonitatem, ne dix te dubium baculum, remque reddam, admonuit, quod mentem consensum ad tuum deducere amoris affectum. Hic Gyros auditis longa suspiria ex imo pectore irabens suae recordatus deprecationis omnipot-

O 4

tidianum victum destinavit; sic & hunc famulum suum, per quem multas virtutes operaturus erat, educari per lupam voluit? Sed his praetermissis ad rei gestae ordinem articulum flectamus. In illis diebus exeuntes ab urbe Roma venatores Imperatoris Neronis, invenerunt lupam, & infantem cum ea, per devia silvarum circumerrantem, & admiratione percussi stabant, considerantes, quomodo lupa oves, aliasque bestias attraheret, (a) & eidem infantulo, velut propriae soboli, ministraret. Quumque regressi fuissent ad urbem, & nuntiassent inaudita haec mirabilia Domino suo, ille vocans ad se Proconsulem (b) mitte, ait, nuntium per totam urbem Romanam, ut omnes (c) congregentur Venatores simul; quibus in unum eo provenientibus,

---

(a) Elocutio Merlino Cocato & Magistro Stoppino dignissima. L.

(b) Proconsules erant in Provinciis, non Romae. L.

(c) Exercitum oportet miserit Nero, si omnes Romanos venatores misit. O rem ridiculam, Cato, & iocosam! Num illi venatores, qui viderant, iter relegere, & infantem invenire soli non poterant? L.

tenti Deo gratias retribuit. Interea casto, ut divinitus fuerat imperatum celebrato coniugio, (a) Lucerna concepit patre parentibusque ignaris (b) Cumque iam tempus pariendi appropinquaret sancta femina parentum metâ (c) quos rei causa latebat afficitur, & his verbis Domino prostrata solatium deprecabatur: Domine Iesu Cristo fili Dei viri, in cuius nomine pater meus baptizatus est libera me de manibus eius, & de tormentis, ne mortem pro his, quae tu Domine in me fieri voluisti, incurram. Cum ergo iam tempus pariendi instaret, venit Angelus de Coelo nocturno quidem sub silentio clausoque hostio ad eam ingressus, dixit: Lucerna. At illa respondit, quis es Domine? Angelus Domini,

---

(a) Coniugium vocat: hoc praetexti nomine culpam. Virg. Aen. 4. v. 172. F.

(b) Ergo Angelus Dei iussu puellam ad clandestinum cum Gyro concubitum sollicitaverit? Ergo Dei parentes honorare praecipientis mandata transgredi suaserit? O impietatem!

(c) Solent puellae, quae fornicatae sunt & conceperunt, parentes timere, non cum instat tempus pariendi, sed primis ipsis feturae menibus, cum eo tempore venter latior factus furem satis prodatur. Cur igitur nunc timeret Lucerna? Pre credi potest Angelum, qui praeceptum non fornicandi relaxaverat, ventrem etiam intumescen-tem celasse, ut magis mirabilis esset illa fornicatio. A.

bus, ait Rex: (a) Ita, & solerter inquirete lupam, & infantem, & captos simul adducite. At illi abeuntes venerunt ad silvam: & post diuturnae investigationis fatigationem, viderunt a longe stantem puerum in agro cum lupa. Circumdantibus autem undique illis, profilivit lupa celeriter, sequente eam puero (b) (c) (d) & sic manus insequentium eos, evaserunt. Duobus igitur diebus illos insequentes, comprehendere non poterant.

III.

(a) Rex non adpellabatur Imperator Romanorum. Quam male nimium agit hic auctor falsarius & indoctissimus. L.

(b) Mira res. Infans nondum anno natus potuit salire, ut lupa veterana, atque ita evadere manus venatorum. Bollandistae,

(c) Miramur quod Alcides cum adhuc esset in cunis *prima noverca monstra manu, geminosque premens eliserit angues*: at nonne par miraculum, quod Romulus, nec primae aetatis suae anno exacto, curreret haud minus celeriter quam lupa a venatoribus in fugam conversa? F.

(d) Puer hic igitur iam multum adoleverat, celeriterque currebat ita ut, tot hominum circumdantium manus evaderet. Num ex aura eum more Lusitanarum equarum, Lucerna conceperat? L.

inquit, cui tu preces anxie effudisti. Et illa
 gratias, inquit, tibi ago Domine Iesu Christe, qui
 precibus ancillae tuae exauditis misisti Angelum
 tuum, qui me ab instanti liberaret periculo. Et
 Angelus ad eam. ne timeas inquit pro infan-
 te, quem es paritura, quia Dominus meo Iesu
 Christo non ergo modica de eo est cura. Inquire
 obstetrices, quae tui curam gerant, & cum pe-
 pereris puerum, accipientes eum obstetrices. ex-
 tra civitatem deportant, (a) & ad rubum usque
 properantes in loco occulto deponant pueroque
 ibi relicto ad te revertantur: fecit itaque Lu-
 cerna omnia quae sibi ab Angelo fuerant impe-
 ratas. Demique cum infans ab obstetricibus in ru-
 bo iuxta verbum Angeli dimitteretur, Lupa
 Dei nutu a vicina prognediens silva curam
 quam nutrix debuit, infanti toto nisu adhibuit.
 Mira res, & tamen tota fide credenda. Quid
 enim mirum si Dominus hunc famulum suum,
 per quem multas virtutes operaturus erat, per
 lupam voluit educari, qui Eliam per corvum
 quo-

(a) Fabella dignissima cachinnis. Quis non sto-
 machetur quum haec legerit, apocrypham-
 que historiam non cognoverit? Mirum vi-
 rum quemdam hallucinatum ire & has aniles
 nugas cum veritate confundere; tamque
 deperditam causam nonnullos patrocinari.
 Ut belle nobis imponant, ut opinor, haec
 predicant & confirmant. M.

III. Tertia vero die reversi, Regi nuntiaverunt, quomodo eos viderint, & per duos dies capere non potuerint. Quo audito misit hic Praefectum suum ad Petrum Apostolum (a), ut (b) narraret ei mirabilia haec. Sanctus itaque Petrus huiusmodi rei sermonem audiens, gratias egit Deo, & dixit: Domine Iesu Christe, qui dignatus fuisti ad litus maris me vocare ad te; mitte Angelum tuum ad me, qui mihi huius rei veritatem patefaciat. Et ecce eadem nocte adparuit ei Angelus Domini dicens ad eum: Surge Petre, & convoca omnes Christianos (c) qui in hac urbe commorantur, praeci- piens eis, ut tollentes retia sua una tecum pergant ad silvam, lupam, & puerum, de quibus audisti, capturi (d). Surgens autem Petrus fecit quod caelestis iussu fuerat. Quumque diu quaesissent in agris eos, nec invenire potuissent; di-
xit

(a) Pah! quanti Petrum Nero faciebat! Num concubinam ope Petri resipiscentem oblitus erat? L.

(b) An haec credibilia alicui videri possint? B.

(c) Cur tot hominibus indigeret? τοῦ λαοῦ. L.

(d) O bellam rem! Plagis puer Lupae alumnus implicandus, ut capiatur a Petro, piscatore olim, nunc venatore. L.

quodam tempore cotidianum victum exhibuit.
 (a) Trīginta itaque dierum spatio lupa infanti
 lac velut propriae soboli tribuens (b) humanos
 penitus vitabat obtutus. Post haec venatores de
 urbe Roma egressi invenerunt lupam & infan-
 tem

(a) Vah, pessimum hominem!

Audax omnia perpeti

Gens humana . . . . .

En miscentur vera falsis, sacra profanis. Pla-
 cet hic auream Thomae Mori in Ep. ad Ru-
 talum Regis Angliae a secretis sententiam re-
 ferre, ubi de Actis Sanctorum confictis con-
 queritur. Unde saepe mihi suspicio suboritur;
 magnam huiusmodi fabularum partem a rabulis,
 ac pessimis quibusdam nebulonibus, haereticis-
 que confictam, quibus studium fuit: partim ex
 incauta simplicium potius, quam prudentium cre-
 dulitate, voluptatem capere; partim fabularum fi-
 ctarum commercio, fidem veris Christianorum histo-
 ricis adimere, quippe qui frequenter quaedam his,
 quae in Sacra Scriptura continentur, tam vici-
 na confingunt: ut facile se declarent adluden-
 do luisse. Quamobrem quas Scriptura nobis hi-
 storias divinitus inspirata commendat: eis indubi-
 tata fides habenda est: ceteras vero ad Chri-
 sti doctrinam, tanquam ad Critolai regulam,
 applicantes caute, & cum iudicio, aut reci-
 piamus, aut respuamus: si carere volumus. In
 inani fiducia, & superstitiosa formidine?

(b) Omnes igitur quorum nomen Romulus est a
 Lupa lactari debent? Credat Pater Solda-
 nius. M.

xit ad eos Petrus Apostolus (a): State foris silvam, & diligenter speculamini, ne forte clam pertranseant. Ego opaca ferarum iustra, silens pulsaturus (b) intrabo. Et paululum procedens flexit genua, orans ad Dominum, & dicens: Domine, qui misisti Angelum tuum ad me, ut mihi iniungeret hanc venationem; mitte puerum ad me, ut eum comprehendam: statimque adparuit ante eum lupa, & infans.

IV. Tunc dixit Apostolus ad puerum: Adjuro te per Dominum vivum, ut si de lupo (c) procreatus es, (d) fugias ab

(a) Ex Piscatore Petrus factus est venator. Faciam vos fieri Piscatores hominum dixit Apostolis Iesus Christus. Ex Petro venatore, ut puto, nescio quis in Epigraphe, quam Divo Francisco Regis in eius solempni Canonizationis pompa conscripsit, Venatorem animarum eum fecit. Numquid ex hac historica, vel potius ex Lctionario S. Caietani Thienensis, ubi Divus Caietanus Venator animarum appellatur, hunc dicendi modum adripuit? M.

(b) More scilicet Aucupum turdos & ficedulas cassibus venantium. L.

(c) Numquid sensu Communi B. Petrus carebat, ut haec proferre possit? L.

(d) Haec, vel stultissime dicta Petro Apostolo, im-

ab oculis meis: si autem de homine (a),
 venias ad me, ut manibus meis teneam
 te. Mox fugiente lupa puer accedebat ad
 eum; quem ille in ulnas suscipiens, oscu-
 labatur eum: & egressus, clamabat ad co-
 mites suos, dicens: Venite ad me omnes,
 & videte, quia Dominus curam habet
 de isto. Tendite ergo nunc retia vestra,
 ut capiamus & ipsam, quae eum nutri-
 vit: quam quum comprehendisset, pone-
 bant iuxta eam puerum, & ipsa lactabat
 eum (b), tanquam genitum a se. (c) Quod
 Chri-

impre & indocte Auctor, adtingis? Num sen-
 su communi praeditus hominem ex Lupo pro-
 creari posse suspicari potest? L.

(a) Amicus vir, atque doctissimus, cum haec
 Acta legeret & in haec incidisset, adorabat
 se legisse apud Quadrium, ab Aristotele Euri-
 pidem damnari, quod puellam quamdam, Me-
 nalippen nomine, philosophicis rationibus
 probantem fingat, pueros duos in stabulo re-
 pertos e bobus nasci potuisse. F.

(b) Ergo lupa lactabat adhuc puerum tam
 adultum, qui cursu venatores insequentes
 anteibat? Num per septem vel octo annos la-
 ctavit? Milestiae. L.

(c) Ferarum a quibus nutriti sunt magni He-
 roes, exempla congerit multa Alex. Neap. Ge-
 nial. Dierum lib. 2. cap. 31. quibus adde-
 iamum a serpente alitum laudari a Pindaro

Ad Aristotelem de generatione animalium. Od.

Nero Imperator licet (a) paganissimus (b) nuntios, qui ei, quae a venatoribus audierat indicarent, transmisit: Beatus Petrus audito novi rumore miraculi Domino devotas in haec verba preces libavit. Domine rex aeternae gloriae, qui me ad litus maris ad te vocare dignatus es, mitte Angelum tuum, qui mihi huius rei notitiam patefaciat. Eadem nocte apparuit ei Angelus de Coelo, qui ita eum alloquitur. Quae de lupa pueruloque, Petre, audisti, divini noveris esse consilii. Surgens ergo congrega Christianae professionis viros, qui singuli secum retia sua ad rubum deferant, ut lupam cum infante capere prevaleant (c). Fecit ergo Beatissimus Petrus, ut

P

ab

(a) Nero paganissimus incipit esse superstitionissimus, & Divum Petrum consulit. Quae ambages, quae milesiae, quae tricae! M.

(b) Hoc est: superstitionissimus idololatra. At vero nota, quod idololatras dicere *Paganos* non est coeptum ante saeculum Ecclesiae IV. Antiquiora exempla sunt, illud, quod est in leg. 18. Cod. Th. de Episcop. lata a Valentiano & Valente, & alterum, quod apud Marium Victorinum occurrit *De ὁμοουσίῳ* recipiendo. F.

(c) Ergo Divus Romulus rete captus est, quasi lepus, dama, vel avis? Verà ne putas haec,

Christiani videntes cum magna admiratione, glorificaverunt Dominum, & Apostolum eius Petrum: reversique sunt ad urbem lupam, & puerum secum ducentes. Petrus itaque misit utrosque in custodiam, oves dimittens ad eos, praecepitque custodibus, ut caute observarent, quid de ovibus facerent. Igitur cum essent simul, lupa solito more irruens super oves, carnem earum discerpfit, quam puer una cum matre sua crudam devorare coepit. Hoc viso, custodes nuntiaverunt haec omnia Petro Apostolo, qui veniens, invenit lupam & infantem simul crudas carnes edentes (a); ingressusque cubiculum, praec-

Od. 6. Olymp. Camillam ab armentali equa ferino lacte nutritam fuisse testari Vergilium Aen. lib. 11. Tigrem Clorindae admovisse ubera a Tasso esse traditum lib. 12. Boni viri Actorum Apocryphorum Sancti Romuli defensores, animum sumite: haec adnotabam, ut habeatis, unde causam vestram comprobe-
tis. F.

(a) Paraphrastes rem nimis arduam putans quod infans Romulus crudas carnes ederet, scripsit quod ille crudas carnes *comedere nitebatur*. Verum putandum ne est Romulum a Lucerna in lucem editum esse dentatum? Heus tu? ne irrideas. Dente nato ex utero matris podiisse M. Curium, M. Carbonem, & Dentatorum
fa-

ab Angelo erat admonitus, & ad rubum unam Christianorum turba perveniens retia undique praetendi iussit. (o) Ipse vero, omnibus silvam pro capiendo puero ingressis, solus bestiam cum infante, si videre potuisset, foris expectavit. Cum ergo hi, qui ingressi fuerant incasso ditto labore fatigarentur, ad Apostolum egressi nihil se in venatu proficere iuniorunt. Tunc Beatus (p) praecepit omnibus, ut dextis vel semitis bestiae circumquaque caute observarent. Ipse autem rubum ingressus genua flectens oravit ad Dominum. Deus qui per Angelum tuum hac me una cum tibi devota turba veniri praecepisti, fac lupam cum puero ita, ut capi possit, meis obtulibus praesentari. Explorata oratione apparuit sibi (q) puerulus cum lupa. Quo viso Beatus Petrus valde gavisus manu brachiisque puerum plexus lupa se-

P. 2.

quen-

haec, Pater Soldani? vel ad rete nos captare vis? Credat Iudaeus Apella. M.

(o) Petrus piscator hominum factus a Christo Matth. cap. 4. v. 19. nunc venatorem agit, & qui relictis retibus piscatoriis Christum secutus fuerat, Matth. 4. 20. nunc retia trahat venatoria, ut Romulum insequatur. F.

(p) Cod. Strozianus addit Petrus. F.

(q) Num puerulus sequebatur Lupam, vel Lupa gestabat puerulum super artus? O rem mirabilem & prorsus inauditam! M.

praecepit ; ut lupa extra muros educta , illaesa abire permitteretur ; puerum vero beato Iustino tradidit baptizandum , postquam egerat cum lupa trecentos dies . (b)

V. Post haec Iustinus presbyter , ponens vas plenum aqua supra petram (c) , sanctificavit eam , & dixit ad beatum Petrum Apostolum ; quo nomine vocabitur . (d) Cui haesitanti de nominis adpellatione , Iustinus presbyter dixit : confirmemus (e) eum in nomine Patris , & Filii , & Spiritus Sancti ; & vocetur nomen eius Romulus . In hoc itaque convenientibus utrisque , baptizatus est puer Romulus a Iustino presbytero . Petrus vero suscepit (f) cum manibus suis a lavacro . Deinde commendatus cuidam no-

no-

---

familiae auctorem , traditur . Quid largiori naturae donis omnibus iam firmis nasci non potuit Romulus ? F.

(b) Quid ni annum integrum ? F.

(c) Hinc arguitur hasce fabulas scriptas fuisse postquam baptismus per immersionem lavacro per adspersionem mutari coepit . L.

(d) Tunc temporis non imponebatur nomen die baptismatis , sed ante baptismum . L.

(e) Haec vox *confirmare* , non de baptismo , sed de manus impositione cum Chrismate usurpatur apud Christianos . L.

(f) Num susceptores tunc erant ? L.

quente rubum egreditur, & cum in conspectu omnium infantem secus belluam deposuisset, lupa laetitiam cauda demonstrans (r) lactis pabula puero materno affectu ministrabat. Tunc Christiani tam insueto viso miraculo magna voce glorificare coeperunt omnipotentem Dominum, & beatum Petrum Apostolum. Igitur cum laudibus & hymnis ad urbem Apostolus cum suis regressus bestiam cum puero in custodiam mitti praecepit, ovibus cum ipsa, refectionis causa, inclusis (s). Custodes diligenter observabant, oves si lupa secundum sibi innatum usum invaderet, & puerum commestione tali participem faceret. Denique reclusa cum puero bestia, cum famis iniuriam pateretur, solito more super oves irruit, ac dentibus laniare coepit. Infans vero nutritiois vestigia sequens crudas ovium carnes (t) & ipse comede-

P 3

re

(r) Lupa prae laetitia cauda gestit. O Lupam rationalem! Irrationales tamen habendi sunt qui talia vera esse credunt. M.

(s) En altera portentosa fabella. O praeclaram custodem ovium, idest Lupam! exclamaret Tullius. M.

(t) Portentum! Infans unius anni, qui nuper lac sugebat ex Lupa, subito a malefuada fame, & ab exemplo matris incitatus, crudas carnes devorat. Num Divus Romulus natus est dentatus? M.

bili feminae nueriendus, quum mansisset apud eam duobus annis revocatus est ab Apostolo Petro. Erat autem puer pulcher adspectu, ore facundus, & quantum puerilis aetas patiebatur, iam iam bonis operibus aptus. At ubi productus est ante conspectum Petri Apostoli, accepit eum in brachia sua, dans ei osculum pacis, & dicens: Benedico, & confirmo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ut os tuum, spiritu sapientiae impletum, libere praedicare valeat. Dominum nostrum Iesum Christum. Haec dicens accersivit ad se Iustinum sacerdotem, & commendans puerum fidei suae, rogavit, ut litteras, & omnem disciplinam divinae legis perdoceret eum. (g)

CA-

(g) Nihil attinet plura adnotare ad praemissa, quae cuivis legenti non possunt non videri mera fabula esse. B.

re nitebatur (u). Quo viso custodes obstupescere
ad aures retulerunt Apostoli. Tunc Beatus Pe-
trus puerum de custodia educens in medium
atrium portavit. Convocataque fidelium tur-
ba dixit: Baptizemus infantem hunc ne po-
reat, sed habeat vitam aeternam; & pla-
cuit omnibus quod dixit Apostolus. Tunc in-
sit, ut lupa foras muros civitatis ciceretur, &
notam silvam repetere permitteretur, quod cum
factum fuisset, vocavit Beatus Petrus Iustinum
presbyterum, & allata aqua puerum baptizari
praecepit. Cumque de nomine ipsius dubitarent,
dixit Iustinus Sacerdos, (x) Romulum cum
vocemus, & in nomine Patris, & Filii, &
Spiritus Sancti confirmemus. Respondit Bea-
tus Petrus Apostolus, fiat. Tunc Beatus Iu-
stinus secundum catholicam consuetudinem
puerum interrogans dixit. Romule credis in
Dominum Patrem, & Filium, & Spiritum

P 4

San-

(u) Ex Romulo factus est Lupus, nam laniat
oves, crudasque devorat eorum carnes; &
ex hac comestione Divus Petrus occasionem
sumit Romulum baptizandi. Quis intelliget
haec! Quis primore adpectu temeritatem
& ignorantiam eorum qui talia scripserunt
non improbet, & damnet? Et erit adhuc qui
hanc damnatam causam patrocinetur! M.

(x) Sic decebat; nam Romuli urbis conditoris,
& huius pueruli eadem educatio fuerat;
sic idem nomen sortiri debuerant. M.

Sanctum . Respondit Beatus Petrus vice infantis . Credo . Credis has tres personas , unum & trinum , & per omnia regnantem esse Dominum ? Respondit : Credo . Credis remissionem peccatorum , & resurrectionem mortuorum ? Respondit : Credo . Vis baptizari ? Respondit Beatus Petrus (y) ex persona pueri . Volo . Tunc Beatus Iustinus infantem sanctificatae aquae immergens ait : Romule ego te baptizo in nomine Patris , & Filii , & Spiritus Sancti , & responderunt qui aderant , & dixerunt : Amen . Beatissimus vero Petrus elevavit eum de fonte , & benedixit . Post haec tradidit parvulum cuidam feminae nobilissimae , ut educaret eum , quoadusque litterarum scientiam capere potuisset . Cumque iam ad discendas litteras esset maturus , misit Beatus Petrus nuntium , ut ad se deferret puerum . Erat autem Beatus Romulus pulcher aspectu , sermone facundus , & in quantum puerilis etas permittebat Dei omnipotentis servitio insudavit . Qui cum perductus fuisset ante conspectum Petri Apostoli amplexibus illius diu inhaerens pacis osculum dedit , & im-

po-

(y) Igitur D. Petrus patrinus est D. Romuli . Vide , & considera , primis Ecclesiae temporibus baptizari pueros eodem modo , quo baptizantur nunc in Ecclesia Faesulana , adhibitis ipsissimis verbis , & caeremoniis . M.

positis manibus in haec verba benedixit: Benedico, & confirmo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti ut scientiam, & intellectum spiritalem habeas, & quae Dei sunt mente vigili cognoscas. Et responderunt Christiani, qui aderant, & dixerunt, Amen. Tunc Beatus Petrus rogavit Iustinum Presbyterum, ut litteras eum doceret (a) (b) (c).

Ac-

(a) Haec omnia congeriem esse nugarum, & mendaciorum quotusquisque non videt? Quis sanae mentis reperietur, qui talia vera esse adfirmabit? Profecto vel stipes, vel duro de robore natus, debeat esse ille, qui tam ridicula, inter se discrepantia, & inverisimilia audacter in propatulo non solum ponere, sed obstinatus adserere, & ut genuina, & vera populis praedicare in ludibrium Sanctissimae Christianae Fidei, quae una, vera, & intemerata est, audebit? Caecutiet sane ille, qui his inanibus, nugacibusque testimoniis innixus, veritatem inficiari, & densas in illam tenebras spargere praesumat, ad deceptionem populorum, *vel ut morem gerat alicui*, vel ut sequatur suae voluntatis impetum, vel alia quacumque de causa, Heterodoxis occasionem risus tribuens, & Catholicos in superstitionis errore confirmans. Quare non video cur *Soldanius*, aliique, qui hanc decoctam apocryphamque historiam tuentur, quique ab huiusmodi fabellis, horrendisque blasphemis, inanem, falsam, mendacemque cognos-

gnoscunt; eam ut genuinam & veram populis tradere in Christianae Religionis contemptum audeant. Non vero fabellae & nugae narrantur, inquit *Soldanius*: quae vero memorantur in posterum vera, & a fabulis nugisque aliena esse adseverare non erubesco. Igitur diversis temporibus Acta Divi Romuli scripta esse adparebit, primum quae superius habentur, deinde quae inferius sequuntur ut puto; sed quum ea usque adhuc lecta & considerata infimis temporibus scripta esse liquido pateat, consequens erit, etiam quae sequuntur, & quae nobis considerata occurrunt, posterioribus temporibus apposita esse, vel quia eandem latinitatem barbaram, rudem, & incultam redolent, vel quia non minus quam superiora erroribus mendaciisque scatent: vel quia demum hanc ridiculam opinionem mente concipere non valeamus, quod haec historia a calce primum usque ad principium deducta sit, ut quidam pictor qui dum in tabula hominum effigies figurabat a pedibus exordium sumens, & crura ventremque protrahens dum ad efformandum caput ridicule pennicillo nitebatur, locum nullum in tela relictum ad illud effingendum inveniebat. Quod quidem omnino a veritate alienum esse unusquisque rerum aequus aestimator iudicabit. Quare vel ut belle imponat nobis, vel ut in tam immensa veritatis luce consulto caecutiat, *Soldanius* hanc historiolum veram, antiquam, & primis Ecclesiae temporibus scriptam esse asseverabit. M.

(b) Hinc ad calcem usque Acta haec S. Romuli

si ex Codice Archivi Aedilium maioris templi
 Florentini eruta, & ex Codice Bibliothecae
 Strozianae ita conveniunt cum Actis a Flo-
 rentinio editis ex Faesulano Passionario, &
 cum illis, quae ex Codice Vallisumbrosae
 edidit Soldanius, ut paucissimis in locis ab eis
 discrepent, neque vero varietate sententiae,
 sed verborum. Quamobrem mirum certe est po-
 tuisse Soldanium adferere Acta haec genuina
 esse, apocrypha vero illa, in quibus narratur
 natalis, & prima Divi Romuli educatio,
 cum vere aliud non sint, quam illorum pars.
 Scilicet cum nimis insolentem fabulam osten-
 tarent, quae de natali, & prima D. Ro-
 muli educatione excogitata fuerant, visum est
 satius illa omittere, ne tam fabuloso prin-
 cipio rota statim historiola falsitatis convin-
 ceretur. Itaque hoc in multis Passionariis est
 factum, forte etiam brevitatis gratia, plus
 aequo enim longa erat historiola cum illo prin-
 cipio, & ne acephala esset additum est aliud
 breve principium, quod tamen ipsum est
 compactum ex multis verbis, quae in omisso
 principio erant, quaeque descripta offendes
 praecipua literarum forma, ne sine animad-
 versione praetercas: Cum Beatus Petrus Apo-
 stolorum Princeps Ecclesiam sibi a Christo com-
 missam cupiens augere, divina revelatione Ro-
 mam venisset, & ibidem varias tribulationes ab
 Idolorum cultoribus propter nomen Christi susti-
 nuisset, atque fama illius virtute miraculorum
 turba credentium circumquaque crevisset, Bea-
 tus Romulus nobili quadam progenie Romanorum
 ortus, utriusque iam parentibus orbat, & li-
 cet

cet parvae aetatis iuuenis, errore tamen (Soldanius perperam edidit errorem) infidelitatis detentus visis atque auditis tot miraculorum signis. Beatissimo Petro adhaesit, & ab ipso se baptizari petiit. Quem Iustinus presbyter iussu Apostoli more solito catechizavit, & trina immersione (Soldanius edidit emersione) in nomine sanctae & individuae Trinitatis baptizavit. Beatus vero Petrus, pater susceptionis effectus de Sacro Fonte baptismatis levavit. Erat autem Beatus Romulus pulcher aspectu, sermone facundus, & in quantum puerilis aetas petebat, Dei Omnipotentis servitio infudabat. Videns vero Beatus Petrus Apostolus, quod ad discendum iam esset maturus, rogavit Iustinum Presbyterum, ut litteras ipsum edoceret. Accipiens igitur &c. At vero Soldanius nulla alia legit D. Romuli Acta natalem eius, & educationem narrantia, quam illa quae a Bollandianis edita fuerant: si haec legisset, fortassis adeo turpiter non errasset. At enim: nonne & legenti Acta a Bollandistis edita, & cum iis, quae habent Florentinius, & Soldanius, conferenti statim subit haec illorum paraphrasim esse, & idcirco tempore posteriora, contra illud, quod Soldanius asseruit, natalis, & educationis Divi Romuli narrationem dicens fuisse additam actis, quae a se primum edita fuisse fingit, ut solet. Utique subit, sed non viris rei Criticae omnino ignaris, aut desiderio indulgentibus suo, sive eorum, quibus adulari utile sibi fore putant & honestum. F.

(c) Mirum profecto est, Soldanium, ut belle indo-

indoctis imponat, Acta apocrypha S. Romuli quae ipse edidit ex Cod. Monasterii Vallisumbrosae, licet iam ex Cod. Faesulano edidisset Florentinus, adfirmare genuina esse, & sincera, falsa autem illa, ubi narratur fabula natalis S. Romuli, cum plane constet eiusdem auctoris esse fetum utraque Acta, sed integra haec, decurtata vero illa. Verum silentio praeterire non est aequum, in eam sententiam Soldanum venisse non veritatis causa, sed ut velificaretur gratiae eorum, quibus ingrata fuit Petri Francisci Foggini *De primis Florentinorum Apostolis* Exercitatio, ubi vera S. Rom. historia luculenter asseritur, falsa evidentè confutatur. Porro illud refugium monstratum illi fuit a Patre Dominico Sandrino, qui licet olim, cum esset iunior, de Actis S. Romuli Bollandistis ita scripserit, ut multum illis tribuere auctoritatis non videretur, nunc tamen omnium pervicacissimus verae S. Rom. historiae adversatur, & apocryphis Actis favet. Duos habet libellos Mss. Sandrinus fabulis repletos multis, *Historiam Ecclesiasticam Florentinam*, & dissertationem *De primo Florentinorum Baptismo*, quos videns plane ridiculos evasisse post Foggini opus aequo animo ferre non potuit, & hinc eius clamores, & nugae. Sed quis iste Sandrinus? Talis, ut docto viro eum monenti, ut laudatam dissertationem *de primo Florentinorum Baptismo* praetermitteret, vel castigaret iuxta Rurnartii & Tillemontii regulas, responderit: *Non leggo questi pazzi. A.*

CAPUT II.

*Praedicat Sutrin, Volaterris, Brixiae,
Bergomi; & miracula ubique
patrat.*

Cumque per quinque annos scientiam
literarum vigili mente percepisset,
& iam abundanter notitia verbi Dei im-
butus, per populos Romanæ civitatis se-
mina vitæ novus tiro sereret (a); nec
non elanguentes in Christi nomine cu-
raret; nunciatum est hoc cuidam homi-
ni, qui vocabatur Charisius, qui habe-
bat duos filios, quorum alter, Vicinior no-
mine, graviter a daemone vexabatur; alter
Pensior dictus (b) irremediabili languo-
re

-
- (a) Nempe, puer octo annorum, uti ex com-
putatione supra dicta colligitur. Nondum
compleverat annum unum, quando captus
fuit, mox a nobili femina per biennium enu-
tritus, atque exinde, iam triennis puer, a
Iustino presbytero per quinquennium literis,
etiam sacris imbutus, Romanos fidem Chri-
stianam docuit, & miraculis clarere coepit. B.
- (b) An haec duo filiorum nomina speciem ha-
bent nominum, apud Romanos tunc tempo-
ris usitatorum? B.

Accipiens (a) igitur Beatus Iustinus infantem in brevi temporis spatio literali scientia non mediocriter instruxit, ac divini verbi pleniter notitiam tradidit. Cumque iam merum probitate esset praeclarus, aetate floridus, sapientia abundanter instructus (b), ac divini verbi pleniter imbutus, toto studio praedicationi coepit insistens, & credentes quosque baptizare. Cumque verba vitae caelestis novus miles per populos Romae urbis fereret, & languentes in nomine Iesu Christi curaret, nuntiatum est cuidam homini, cui nomen erat Karisius, quod Dominus per servum suum Romulum Beati Petri Apostoli discipulum salutem aegrotantibus restitueret. Hic vero habebat filios duos, unus vocabatur Vicinior, qui a Demonio graviter vexabatur, & alter nomine Pensior (c), qui gravi languore cruciabatur. Cumque graviter uterque in infirmitate laboraret, paternus amor infirmitati eorum compatiens, venit ad B. Petrum Apostolum, & pedibus illius provolutus clamare coepit cum lacrimis, dicens: Domine pater sunt mihi duo filii, quorum unus a Demonio vexatur, alter vero gravi

---

(a) Soldanius habet recipiens. F.

(b) Soldanius habet sapientia abundanter imbutus toto studio &c. F.

(c) Soldanius perperam scribit: & alter nomen Pensior. F.

re cruciabat̃r: Condolens itaque Charisius infirmitati filiorum, venit ad Apostolum Petrum, & provolutus pedibus ejus cum lacrimis dixit: Domine Pater, si per te sanitati redditi fuerint duo filii mei, quorum alter a daem̃onio, alter gravi membrorum dolore cruciatur; statim ab idolorum cultu recedam; & Deo, cui tu servis, cum omni domo mea credere incipiam. Quod si tu pigritaris ipse venire mecum, mitte discipulum tuum Romulum, de quo audiui, quia & ipse virtutes op̃eretur in nomine tui. Dixit ergo beatus Petrus ad Romulum, discipulum suum: Vade in nomine Domini, & imposita manu super infirmos, utrosque restitue pristinae sanitati; ut tota domus illa convertatur ad Dominum Iesum Christum, qui est salvator, & liberator eorum. Protinus obediens magistri sui verbis Romulus, perrexit cum Charisio ad domum suam; & facta oratione, utrosque filios eius liberavit ab imminente languore: quo viso Charisius credidit Domino cum omni domo sua, & baptizatus est in eadem hora (c).

VII.

(c) Praefestina haec baptizatio videri potest tot hominum gentilium, absque praevia instructione rerum credendarum. B.

membrorum dolore conteritur. Rogo ut venias,
& super eos manum imponas, ut sanentur. (a)
Si per te sanati fuerint, promitto me ab idolorum cultura recedere, & Deo, cuius (b) tu servus es, cum omni domo mea credere.

Tunc Apostolus Petrus dixit ad Beatum Romulum: Romule fili, vade & manum super eos impone: & sanitatem (c) recipiant, & Creatorem suum, relictis his, qui Dii non sunt, veraciter agnoscant. Perveniens ergo Beatissimus Romulus (d) ad domum Carisii (e), ingressus in eam dixit:

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ingrediar hanc domum. Tunc perducti sunt ante eum iuvenes Vicinior & Pensior; (f) prior a Daemonio vexatus, sequens verò membrorum languore acriter gravatus. Beatus autem Romulus in terram (g) se prosternens oravit (h) ad Dominum dicens: Domine Deus meus qui me per Apostolum tuum Petrum ad agnitionem nominis tui veni-

Q

re

(a) Haec paraphrastice sumpta ab Evangelista Marco cap. 5. v. 23. A.

(b) Soldanius cxi. F.

(c) Soldanius. ut Sanitatem. F.

(d) Soldanius: Beatus Romulus. F.

(e) Soldanius: Carisii. F.

(f) Nomina a Romanis certe numquam audita. F.

(g) Soldanius: in terra. F.

(h) Soldanius: adoravit. F.

VII. Nec multo post Petrus Apostolus videns gratiam Dei cooperari discipulo suo Romulo, misit eum cum Iustino presbytero ad civitatem Sutrinam (d), ut docerent ibi verbum Dei. Qui confluentes, adsumserunt sibi duos viros religiosos Marchitianum, & Crescentium; & venientes ad civitatem quamdam, quae vocatur Nepina, audierunt ibi pueros, & puellas colloquentes de Iustiniano Episcopo, qui verbum vitae quotidie praedicabat in eadem urbe, quos interrogans Iustinus presbyter dixit: Quo nomine vocatur haec civitas? (e) & illis respondentibus, Nepina; adiecit. Quem Deum colitis? Alii, inquirunt illi, credunt in Iesum Christum; alii non. Tunc adeuntes servi Christi domum Iustiniani (f)

Epi-

(d) Sutrinam Romani dicebant futoris officinae: Sutrium autem de urbe Sutrio: Incolas tamen Sutrii Sutrinos dictos haud infior; ita enim adpellantur a Livio, Plinio, & Frontino. F.

(e) Otiosa interrogatio. An non noverat Iustinus presbyter Romanus, nomen & situm civitatis, ad quam missus fuerat, vix dimidii diei itinere Roma distantis? B.

(f) Iustinianus Episcopus Nepesinus apud Ughellum nullus est. Primo loco ponitur S. Ro-

re voluisti (i), extende manum tuam super iu-
venes hos, & sanitati eos restitue. Comple-
ta verò oratione, erigens se Beatus Romu-
lus, manum Viciniori imponens dixit: Exi
ob eo Satanas, & da honorem Deo (k) vivo
& vero. Statim Vicinior a Daemónio ereptus,
magnificans Dominum, baptizatus est. (l)
Postor verò pristinas redditus sanitati cre-
didit Deo, gratesque retulit (m) magni-
ficans B. Romule oratori suo. Tunc Cari-
sus, Pater iuvenum, baptizatus cum omni
domo sua glorificavit Dominum, qui tanta
mirabilia operatus est per servum suum.

Reversus itaque B. Romulus nuntiavit
Domina sua Petro Apostolo omnia quae
facta fuerant. Unde ille valde gavisus gra-
tias egit Deo. Sermo autem Domini quo-
tidie per B. Petrum Apostolum, & Disci-
pulum eius Romulum divulgabatur per Ur-
bem Romanam, & admirati sunt omnes, quod
verbum Domini cum tanta eloquenti instan-

Q. 2

tia

(i). Adhuc videtur ad Orationem positam in
Breviario Romano die 28. Octobris ubi legi-
tur: Deus qui per Beatos Apostolos tuos Simo-
nem & Iudam ad agnitionem tui nominis veni-
re iussisti, A.

(k). Soldanius: da Domino vivo & vero. F.

(l). Soldanius: & baptizatus est. F.

(m). Soldanius: reddidit. F.

Episcopi, manserunt apud eum nocte illa; & altera die pervenerunt ad civitatem Sutrinam: ubi quum ingressi fuissent domum cuiusdam divitis, nomine Pergami, & praedicarent in ea verbum Dei, interrogavit eos Pergamus & dixit: De qua civitate egressi estis? Responderunt: de urbe Roma missi sumus ad locum istum, ut adnuntiemus vobis vitam aeternam; quam si adipisci vultis, baptizetur prius unusquisque vestrum in nomine Sanctae Trinitatis. Ad haec Pergamus; Et est, inquit, vita praeter istam? Iustinus dixit; si altera vita non esset, stultum videretur si spontanea voluntate vellemus perdere istam: porro cum sit altera immortalis, ubi nullus dolor, nullus labor, nullum penitus invenitur fastidium; quare non amittamus istam miseram, & caducam, quae diversis casibus subiacet & properemus ad illam, ubi perennis vita manet, ubi angelorum organa iugiter resonant, ubi de sola visione conditoris, Sanctorum animae in abundantia gratuita pietatis replentur?

Au-

Romanus, tamquam a S. Petro Apostolo ordinatus Episcopus ac Nepetem missus; ubi martyrio coronatus fuisse dicitur, ac hodie dum, ut civitatis Patronus colitur. B.

tia (n) disseminaretur. Post haec rogavit Be-
atissimus Petrus Iustinum presbyterum & Bea-
tum Romulum, ut duobus ministris, Mar-
chitiano videlicet & Karissimo secum assum-
ptis, Sutriae civitati verbum Dei praedica-
rent, & credentes quosque in nomine Domi-
ni nostri Iesu Christi baptizarent.

Egressi vero milites Christi de Urbe Ro-
ma, Iustinus scilicet, & Romulus, Marchi-
tianus & Karissimus (o), venerunt per viam,
quae ducit ad civitatem, quae vocatur Nec-
pina (p). Ut autem portae civitatis appropin-
quabant, audierunt pueros parvulos inter se de
Iustiniano ibidem Episcopo (q), loquentes, quo-
modo verbum Dei quotidie per civitatem prae-
dicaret, & in nomine Domini credentes bapti-
zaret. Tunc Iustinus & socii eius ante por-
tam super lapidem sederunt, & quomodo ci-
vitas vocaretur eosdem pueros interrogaverunt.
Responderunt invicem quod civitas Necpina (r)

Q 3

20-

(n) Romanum sapit haec Phrasis an Soldania-
num? A.

(o) S. Antoninus Florentinus Antistes adnotante
Florentinio solum Iustinum memorat, de so-
ciis vero nihil habet. F.

(p) Florentinius edidit, quae vocatur Necpe-
nam: & notat solius Sutrii mentionem fieri
apud D. Antoninum. F.

(q) Soldanius particulam de omisit. F.

(r) Florentinius edidit Necpina. F.

Audiens hæc Pergamus proiecit se ad pedes Iustini presbyteri dicens: Per Christum te coniuro, baptiza me, ut particeps fieri merear illius vitæ. Baptizavit igitur Iustinus presbyter Pergamum, & cum eo promissum sexus in domo sua homines quinquaginta.

VIII. Cum autem in eadem civitate commoarentur, venit ad Iustinum presbyterum vidua quaedam, nomine Caristia; & proiecit se ad pedes eius, cum lacrymis dicens: veni Domine ad domum ancillae tuæ, & impone manum tuam filiae meæ, quæ officio linguae privata est iam longo tempore, & si restitueris eam sanitati credam Deo tuo: atque de meis facultatibus quicquid tibi placuerit, ordinabo. Hæc voce supplicantis viduæ Iustinus presbyter inclinatus, misit cum ea Romulum, monens, ut in nomine Christi restitueret aegrotanti puellæ usum loquendi. Qui statim ut ad domum illius accessit flectens genua sua, oravit ad Dominum, & dixit: Domine Iesu Christe, qui me per Apostolum tuum Petrum ad agnitionem veritatis venire fecisti, aperi os huius puellæ, ut in restauratione suæ salutis cognoscat te creatorem suum: magnificet nomen Sanctum tuum in secula seculorum.

vocaretur. Sancti ubi dixerunt: Quem Deum colitis? At illi responderunt: Alii Christum adorant, alii penitus ignorant. Interrogaverunt autem & iuvenes Beatum Iustinum, & socios eorum. Si Iustinianus illorum Episcopus in nomine Dei sui urbem illam subvertere potuisset (a). At illi responderunt: Dominus Iustiniani Episcopi potest destruere civitatem hanc, & omnem exercitum eius cum ipsa, ita ut nomen eius non memoretur amplius (b). Ingressi autem Iustinus & socii eius civitatem ad domum Iustiniani Episcopi pervenientes dixerunt ei: Pater Iustiniane resurrectionem (c) nobis præparat in hac nocte. Respondit eis & dixit: Quem Dominum colitis? At illi dixerunt: Qui fecit Coelum & terram, (d) in quem credit & Beatissimus Petrus Apostolus. At ille gaudens recepit eos, & manserunt cum eo nocte illa.

Altera autem die Iustinus, & Beatus Romulus, sociique eorum ad civitatem Sutrnam pervenientes, domum Pergami ingressi sunt. Dixit autem Pergamus ad Beatum Romulum: Dic mihi, iuvenis, de qua ci-

Q 4

vi.

(a) Vere opportuna interrogatio! F.

(b) Ex Hieremia cap. 11. v. 19. A.

(c) Monasticum sapit & Anachoreticum. F.

(d) Quid antea interrogantes non dixerant: Adiutorium nostrum in nomine Domini? A.

rum. Haec eo dicente continuo enodatum est vinculum, quo constrictum erat os puellae: & incipiens plano sermone loqui, assererat, quod verus esset Deus, quem praedicaret servus eius Romulus, & socii ipsius. Pagani vero viso tanto miraculo, abrenuntiantes idolis, crediderunt in Dominum Iesum Christum, & baptizati sunt una cum Caristia, & filia eius.

IX. Interea ducti zelo quidam de primoribus civitatis, accusaverunt servos Dei apud (a) Ducem regionis illius, qui erat subregulus Neronis Imperatoris: cuius animum exasperantes adversus illos diversis suggestionibus, eiecerunt eos tandem ex finibus eius, interminantes, quod carnes eorum variis tormentis laniarent, si deinceps eos intra moenia suae urbis reperirent. Regredientes igitur ad urbem Romam Iustinus, & socii eius postquam
co-

(a) Numquid Duces in Provincias mittere ad earum regimen solitus est Nero? Quid vox illa subregulus? Caesares Imperatores dici volebant, non Reges: hinc Iulius Caesar, a quo coepit imperium, Dictator est factus, non Rex, quod nomen invisum Romanis erat quam quod maxime. A.

vitate estis? Respondit B. Romulus & (e) dixit: De urbe Roma vestrae salutis causa
 hic venimus. Et dixit Pergamus: Quen-
 Dominum adoratis? Beatus Romulus respon-
 dit coeli & terrae creatorem adoramus, &
 qui sui Spiritus nobis dona concessit, & vitam
 aeternam promisit absque ulla formidine prae-
 dicamus. In quem si credideris aeternae vitae
 particeps esse valebis. Et dixit Pergamus:
 Et est vita praeter istam? Respondit Iusti-
 nus presbyter: Si altera vita non esset hanc
 perdere velle stultum omnino fuisset. Est au-
 tem vita immortalis ubi nullus dolor, nullus
 labor, nullumque penitus invenitur fastidium
 (f). Quaecum tanta gaudio beatitudinis in se
 habeat (g), oportet ut hanc miseram & cadu-
 cam, quae omnibus casibus subiacet amitta-
 mus, ut ad eam, in qua immortalitas re-
 gnat, Angelorum assidue organa resonant,
 cuius inhabitatores de sola conditoris visione
 gratuita, satietate replentur, toto desiderio
 properemus. (h) Respondit Pergamus & dixit:
 Praesentis, & mihi bene cognitae comoda vi-
 tae,

(e) Soldanius particulam & praeterit. F.

(f) In Cod. legitur *fastigium* librarii oscitantia. F.

(g) Soldanius perperam edidit *habeatur*. A.

(h) Quae sequuntur usque ad Baptismum Per-
 gami pag. 257. non sunt in Aëtis Bodecensi-
 bus, addidit Paraphrastes. F.

commorati sunt in Surrina civitate eorum quadraginta diebus, retulerunt per ordinem Apostolo Petro omnia, quae circa eos divina gratia ostenderat in praedicatione sua: qui cum audisset, quam multi recepissent fidem Domini nostri Iesu Christi, laudes, & gratiarum actiones egit divinae pietati, & post haec dixit ad illos: Iam multum temporis est, quo duos ex discipulis meis Carissimum, & Dulcissimum (a) ad civitatem Antoniam (b) di-

---

(a) Videntur mihi horumce Actorum defensores, vel ipsis Carissimo & Dulcissimo longe dulciores & suaviores. Scilicet cum Florentiae essem non unum Soldanum, sed nonnullos etiam alios pro eo elatrare comperi, praetipue vero Dominicanum quemdam Fratrem Dominicum Sandrinium, quemdam Iustum Venturinium, demum Ant. Franc. Gorium qui postquam Acta huiusmodi admittere non est veritus Tom. 2. Inscript. Etrur., deinde etiam, melius ab eruditioribus edoctus, sustinere non erubescit, ea acrisia, quae in omnibus eius lucubrationibus, certe eruditis, sed minus criticis, elucet atque eminet, & quam merito L. Scetus perstrinxit, doctissimus Oliverius demonstravit, Eruditus quisque deridet. Utinam & cacoethes haud inest: P. R.

(b) Antotia vox recentior pro Volaterrana Civitate, post seculum decimum adinventu: aiunt Bolan-

iae, (h) per Dei vestri potentiam ostendite, ut
 dam, de qua dicitis, & quam penitus igno-
 ra, possim credere. Ad hanc vocem Iustinus
 presbyter & Beatis. Romulus Domino se pro-
 straverunt, & preces pro incredulitate (i) viri
 simpliciter fuderunt. Exaudivit autem Domi-
 nus voces eorum, & tunica, qua Pergamues ce-
 rat indutus, in regiam vestem mutata est,
 baculusque, quem manu tenebat, aureum
 splendorem recepit. Tunc Iustinus presbyter Deo
 omnipotenti gratias agens, dixit Beato Ro-
 mulo: Romule frater; vade, & manum su-
 per vas, quod aqua plenum astat, in nomi-
 ne Domini pone, & in gemmarum candorem
 converte. Elevatis ergo oculis ad Coelum
 B. Romulus dixit: Domine, qui me per A-
 postolum tuum Petrum ad agnitionem tui nomi-
 nis fecisti venire, exaudire me digneris, & huius
 vasis aquas (k) in gemmas converte (l). Quod
 mox omnipotens Deus servo suo contulit, &
 se puro corde invocantibus semper adesse mira-
 culi

(h) Soldanius oscitanter edidit: Presentis, &
 mihi bene cognite commodavi te. F.

(i) Soldanius per incredulitatem edidit. F.

(k) Soldanius edidit: & huius vasis aqua. F.

(l) Acta edita a Florentino non habent haec
 verba elevatis ergo &c. usque ad haec: in
 gemmas converte. F.

(a) (b) direxi, ut corda hominum, inibi habitantium, pabulo vitae reficerent, eosque ad fidem Christi, quantum ipso largiente praevalerent, converterent; de quorum praedicatione, quoniam ex quo eos illuc destinavi, nihil certius cognovi, volo te frater Romule, cum commilitonibus

landiani, quod quidem verum est, ut nihil supra: quamvis demus Bollandianis in *Proleg. ad Acta SS. Iusti & Clementis* vocem *Antonia*, vocis Othoniae corruptionem non esse, ut visa est Augustino Fortunio in *Vita eorumdem SS. Iusti & Clementis*. Qui nam ergo Romulus saeculo primo ad urbem Antoniam venit? dictum id fortasse *κατὰ πρόληψιν*. Certe apud Fabulatores haec nominum anticipatio non infrequens est. A.

- (a) Antonia, vox recentior, pro Volaterrana civitate, post seculum decimum adinventum. B.
 (b) Quenam est ista civitas *Antonia*? Num Soldanius, qui in Genealogiis consultissimum esse se putat, invenit unquam in historia Romana *Antoniam* pro Volaterris positam? Antoniae nomen Volaterris impositum non inveniet nisi sequiori tempore, scilicet post decimum seculum. Igitur haec *Acta* post decimum seculum ab impostore scripta esse liquido adparet. Credit ne hoc Pater Soldanius, vel milesias putat? M.

culi (m) ostensione declaravit. Visis his signis Pergamus credidit (n) Deo, & baptizatus est cum omni domo sua, animae promiscui sexus quasi quinquaginta. Tunc Iustinus presbyter, & B. Romulus per totam civitatem verbum Dei incessanter praedicabant, & credentes quosque in nomine Domini baptizabant, manentes ibidem centum quadraginta diebus. (o)

Erat autem in civitate Sutria vidua quaedam nomine Karistia, quae unicam habebat filiam, oris officio privatam (p); haec cum lacrimis pedibus Sanctorum prostrata, ut sui misererentur (q), rogavit, promittens si filiae linguae officium precibus Christo libatis (r) restituerent ipsum Deum confiteretur, & adoraret. Misit ergo Iustinus presbyter Beatum Romulum ad domum Caristiae, ut filiam ipsius
sa-

(m) Florentinius edidit *mira ostensione*. F.

(n) Soldanius habet *credit*, sed Florentinius *credidit*. F.

(o) Nihil horum habet S. Antoniaus teste Florentinio. F.

(p) Papae! Bella phrasis! Utinam de ineptis horumce apocryphorum Actorum defensoribus vere posset usurpari. Apud Gymnosophistas si quis perperam semel dixisset, aeterno silentio, mulabatur. Pater Soldanius, oris officio in aeternum privabatur. A.

(q) Soldanius edidit *miseretur*. F.

(r) Quo poculo? A.

bus tuis Marchitiano (a) (b), & Crescentio dirigere Fesulam, ut & ipse praedices Evangelium regni Dei: & in praefata civitate diligenter inquiras, quomodo se habeant fratres nostri.

X. Legationis huius officium libenter suscipiens Bestus Romulus, per impositionem manuum Beati Petri Episcopus est con-

---

(a) Marchitiano? Ah-ah-ah fabulae, garri-
logi. Quid de Victimo, quid de Caristia,
quid de Vienna, & Nimiore, quae nomina
passim occurrunt: quid de reliquis horum si-
milibus? saltem Comicus hic Poeta noster
Personas in scenam produxisset Romano no-
mine:

Ficta voluptatis causa sunt proxima veris.
inquit ille. Neque enim hic repeto aut Ar-
goltum Romuli avum, aut Ragothum &c.
quae omnia

Nomina sunt ipso pena timenda fono. A.

(b) Marchitianus? Cur non Marchigianus? Sunt
ne haec nomina Romana, vel cum Argolto,
& Lucerna & Arculto conveniunt? M.

(a) sanitati restitueret. Beatissimus vero Romulus ad domum perveniens, flexis genibus oravit ad Dominum dicens: Exaudi, mi-tissime Deus, me indignum servum tuum (b), & aperi os huius puellae, ut te suae salutis auctorem cognoscens, verum Deum confiteatur (c), & nomen tuum sanctum magnificet (d) in saecula saeculorum. Cumque illi, qui aderant, respondiissent, Amen; continuo emodatum est vinculum linguae eius, & loqui plano sermone incipiens, asserebat quod ipse est verus Deus (e) quem praedicat B. Romulus & socii eius (f). Quidam verò paganorum viso tanto miraculo, abrenuntiantes Idolis crediderunt in Dominum Iesum Christum, & baptizati sunt. Karistia autem, & filia eius cum tota demo sua renatae crediderunt, & dimidium omnis suae facultates pauperibus & egenis erogaverunt. Reversus ergo B. Romulus nuntiavit Iustino Presbytero, quae Dominus

er-

(a) Soldanius habet suam, sed Florentinius ipseus. F.

(b) Soldanius habet famulum, sed Florentinius servum. F.

(c) Ex Breviario Romano. A.

(d) Soldanius habet semper magnificetur: sed Florentinius Sanctum magnificat. F.

(e) Praetermisit Soldanius verbum Deus. F.

(f) S. Antoninus tantummodo habet mutam filiam Romulum sanavisse. F.

(a) consecratus (b); statimque cum duobus adiutoribus suis iter aggressus est: cumque pervenissent ad urbem, quae dicitur Antonia, & appropinquarent portae civitatis, obvium habuerunt iuvenem quemdam, quem interrogantes, dixerunt. Dic nobis, o bone Iuvenis, si praedicator nominis Christi aliquis, verbum vitae praedicaverit in partibus istis. Ad haec ille: venerunt, inquit, ad urbem duo viri, aetate quidem floridi, sed sapientia magni; quo-

(a) Romulus ergo sub Nerone nascitur, & a Divo Petro, qui ad summum tertio decimo Neronis anno passus est, creatur Episcopus: Ergo ad summum tredecim annorum, atque eo minor, Romulus factus Episcopus, & ad praedicandum Evangelium missus. O rem splendens Democriteo deridendam! A.

(b) Divus Romulus exultat ut Gygas ad currendam viam. Nam tempore Divi Petri natus est, ablastratur a Lupa, captatur retibus. A Divo Petro baptizatur, confirmatur, & Iustini Presbyteri disciplinae traditur. A Divo Petro in Episcopum consecratur, in Apostolatum mittitur, & miracula perpetrare quamplurima. Numquid Divus Petrus plusquam quinquaginta annos in Pontificatu sedet? An potius D. Romulus decimum, vel duodecimum annum agens in Episcopum est creatus? Quid respondet Soldanius? M.

erga Karistiam, & filiam eius operatus est. Rogatus(g) autem quidam subregulus Neronis, & Dux civitatis coepit cogitare, ut Sanctos Dei de urbe expelleret. Convocatis igitur paganis Sutriae civitatis, beatissimos viros extra urbis moenia expulit. Interminans quod si unquam ad eam essent reversi, carnes eorum ungulis lacerarentur, & post diuturnam poenam, capite plecterentur. Presbyter autem Iustinus prostratus in terra, cordis cum magna (h) contritione hanc orationem fudit ad Dominum: Domine Deus, fortitudo mea, vita, salus, spes, atque omnium (i) refectio in te sperantium, libera nos a persecutoribus nostris: & a tormentis eorum. Deus invisibilis & immortalis ex audire nos digneris, & homines, diabolica fraude deceptos, ad te propitiatus converte, (k) ut te universitatis Deum cognoscant, (l) sicut & nos.

Egressi igitur de civitate Sutria Beatiss.

R

Ro.

(g) Ita & Soldanius sed Florentinius habet Rogorbus, & Cod. Bibl. Laurent. Plut. 27. n. 1. de quo inferius. F.

(h) Soldanius: in terra cum magna contritione. F.

(i) Soldanius non habet: omnium sed habet Florentinius. F.

(*) Ex Breviario Romano. A.

(l) Soldanius edidit: converte, universi te Dominum cognoscant. Florentinius bene edidit, ut hic. F.

quorum praedicatione commoti cives nostri, graviter virgis caesos civitate expulerunt. Audivimus autem quam latebram foveant, in latere prope positi montis. Audiens haec Beatus Romulus celeriter cum sociis suis ad ostensum montem properabat: & inveniens ibi Confessores Christi Carissimum, & Dulcissimum verbis pacificis salutavit: quibus inter oscula, & mutuos amplexus denuntians causas itineris sui, reduxit eos secum ad civitatem, & ingressi sunt domum cuiusdam hominis, qui vocabatur Victimus (a); apud quem cum morarentur aliquot diebus, filius illius in gravissimam incidit aegritudinem, ita ut & mater, & omnes affines eius lugubres voces ineffabiliter emittentes, nocte, & die plangerent super eum; quorum lamentationibus condolens Beatus Romulus, dixit ad patrem illius; si credideris, o Victimus, in Dominum Iesum Christum, ipse potens est
sa-

(a) Nomina *Carissimi*, *Dulcissimi*, *Victimi*, & *Antoniae* sunt ejusdem farinae, & mirabiliter cum *Argulto* & *Arculto* convenire videntur. M.

Romulus & socii eius, Romam (m) reversi, nuntiaverunt Beato Petro Apostolo sui eventum certaminis, & perfidae scelus civitatis. Pergami quoque conversionem, & Karistiae per filiam, nobilissimam fidem (n), & in utrisque miraculorum divinitus declarationem. Beatissimus Petrus audito eorum fructu laboris, omnipotenti Deo gratias egit, & ad Beatum Romulum conversus dixit: Eo tempore, quo Dominus meus Iesus Christus huic me civitati praedicatorem direxit, duos mihi dilectos discipulos, Crescentium videlicet & Dulcissimum, Antoniam (o) transmissi, ut coelestis pabulo alimenti, (p) veteris serpentis inde superstitionem auferentes, corda hominum reficerent, & in quantum Domino annuente praevalerent, ab Idolorum cultura converterent. De quorum certamine seu conversatione quia nihil postea agnovi, volo, Romule carissime fili, ut

R 2

Fo

(m) Soldanius pro Romam praetermisit, sed Florentinius habet. F.

(n) Soldanius edidit: *Caristiae . . . . . filiae nobilissimam fidem* Florentinius pro *filia*. F.

(o) Florentinius edidit *Antoniam* sed *inferius* & ipse habet *Antoniam*. F.

(p) Soldanius edidit *coelesti pabulo alimento*. F.

sanare filium tuum. Vix servus Domini verba complerat, & ecce Victimus prostratus pedibus eius, promisit se Idolis abrenuntiaturum, si qualicumque modo sanum potuisset habere filium suum. Tunc orationem adfudit ad Dominum Beatus Romulus, dicens: Domine Iesu Christe in cuius nomine magister meus Petrus plurimas virtutes operatur, iube sanari hominem istum, ut cognoscat te verum Dominum, liberatorem animarum, & corporum. Haec dicens, posuit manum super corpus infirmi, & illico surrexit ac si nihil unquam mali passus fuisset. Quo viso pater, & mater, cum magna devotione crediderunt Domino, & baptizati sunt eadem hora cum omni familia sua.

XI. Cum igitur mansisset in eadem civitate multis diebus Sanctus Romulus, & ab idolorum cultura animas multorum per constantiam praedicationis, & efficaciam virtutum revocasset, cognoscens, quod Pagani, qui Fesulae morabantur, tam saevis moribus essent, ut nullius praedicationibus assensum praerberent, elegit magis ad alia loca praedicando transmigrare, quam semina verbi Dei super sentes incassum serere; adripiensque iter, venit cum sociis suis ad urbem Brixianam, in qua filium cuiusdam viduae

Fesolam (q) civitatem, ab antiquo hoste (r) obsessam, praedicationis causa adeas: Et per Antoniam iter dirigens, quid de praedictis fratribus agatur, cognoscas. Et ne huius obedientiae mole graveris, Marchitianum, & Carissimum, tui socios adiungo laboris. Quod ille humiliter suscipiens, quae Magister praeceperat, iuxta virium se possibilitatem completurum promisit. Beatus verò Petrus manum Sancto imponens Romulo, Pontificatus illi (s) honorem tribuit, & in haec verba benedixit: Dominus meus Iesus Christus, in cuius nomine te dirigo, mittat Angelum suum de Coelis, (*) qui iter tuum custodiat, & faciat de infidelibus per praedicationem tuam fideles, ut relicto Idolorum errore, suae auctorem salutis cognoscant Dominum Iesum Christum.

Igitur Beatus Romulus iter una cum Marchitiano & Karissimo, arripiens, verbum Dei constanter ubique praedicans, ad

R 3

ur-

(q) Florentinius edidit: *Fesulam civitatem*. F.

(r) Soldanius edidit: *Romule Fili, ut Fesolanam civitatem ab antiquo obsessam &c.* Florentinius bene edidit, ut hic est. F.

(s) Cod. Archivi & Florentinius habent *sibi* sed melius *illi* ut edidit Soldanius. F.

(*) Ex Breviario Romano. A.

duae suscitavit, atque multos ad Dominum convertens, a faucibus antiqui hostis eripuit. Post haec, veniens Pergamum, moratus est ibi annum, & dimidium, ubi cum duos mortuos suscitasset B. Romulus, & multas alias virtutes fecisset; multi crediderunt in Dominum.

urbem pervenit Antoniam (a). Cumque portae civitatis appropinquaret, invenem quemdam obvium habuit, quem quomodo civitas vocaretur inquisivit. Qui respondit: urbs Antonia vocatur: haecque, & Fesola (b), ante omnes Tusciae civitates constructae narrantur (c) (d). Vos vero unde estis, aut quem Dominum colitis? Beatus Romulus respondit: de urbe Roma venimus, & nomen Domini nostri Iesu Christi, cuius servi sumus, gentibus ubique, ut ab Idolorum cultura discedant, praedicamus. Dic ergo, obsecro, huius si umquam nominis praedicator aut doctor in hac urbe apparuit. Tunc invenis, venerunt ad nos, inquit, quondam duo invenes, aetate floridi, sapientia magni, cumque Christum, qui a Iudaeis crucifixus est, praedicare coepissent, a civibus comprehensi, graviterque virgis caesi, e civitate expulsi sunt; audivimus autem quod in latere montis latitantes, Deo suo studiose deserviant.

R 4

-
- (a) Haec Acta ponunt Antoniam Civitatem pro Volaterrana & similia, quae exhibent opus post millesimum exaratum. *Sandrinius*.
 (b) Soldanius edidit. Haec quae & Fesola. *Florentinius* habet Fesula. F.
 (c) Soldanius edidit constructae narrantur. F.
 (d) Faesulanus certe, aut Volaterranus fuit horumce Actorum auctor. F.

viant . Hoc audiens Beatus Romulus , cum Marchitiano & Carissimo celeriter ad latebram monstrati montis pergens , invenit Crescentium , & Dulcissimum in secretis montis illius antris cotidianis vigiliis , ieiuniis , & orationibus corpora suamacerantes . Quos cum vidisset Beatus Romulus gaudens , salutavit , ac deinde sibi invicem oscula dederunt . Auditis autem Crescentius & Dulcissimus causis itineris Beati Romuli , sociorumque eius , & quomodo a Beato Petro Apostolo essent directi , laetantes iunxerunt se ipsis . Post haec Sancti viri civitatem constanter ingressi venerunt ad domum Victimae cuiusdam in ea potentis viri (e) . Victimus autem plangebat filium suum , diri languoris morbo vexatum . Vicini vero eius & affines voces pro eo emittebant lugubres . Videns autem B. Rom. multitudinem flentium , misericordia motus (f) , dixit ad Victimum : Noli flere , non morietur filius tuus ; sed si in Deum meum credideris pristinae illum sanitati cito redditum gaudebis . Tunc Victimus , pedibus Beati Romuli prostratus , promisit , ut si filium suum a
lan-

(e) Soldanius edidit : in ea potentius viri . F.

(f) Soldanius edidit ; Videns ergo B. Rom. multitudinem flentem , miseria motus . F.

languore curaret, *Idola* desereret, & in *Dominum Iesum Christum* cum tota familia sua crederet. *Beatus* itaque *Romulus* precibus ad *Dominum* fufis, manum puero imposuit, & sanum & incolumem in conspectu omnium reddidit. Tunc *Victimus* cum uxore & filio totaque familia sua credidit Christo, & baptizatus est, gratias agens Deo & Beato *Romulo*. Omnes vero, qui aderant (g) admirati sunt, & dixerunt: *Iste homo aut Prophetæ, aut amicus Dei est*. Mansit autem *Beatus Romulus* & socii eius in civitate *Antonia* multis diebus, per plures ibidem ab *Idolorum* cultura convertiens per *constantiam* *praedicationis*, & per efficaciam virtutis. Audiens autem, quod habitatores *Fesolæ* urbis crudeles essent & impii, nulliusque unquam *praedicationi* assensum præberent, elegit magis ad alia loca (h) *praedicationis* studio transmigrare, quam semina divini verbi ibidem super senes incassum serere. Iter ergo cum sociis arripiens, ad *Brixianam* urbem devenit (i) (k), in qua filium cuiusdam

(g) *Soldanius* edidit: *audierant*. F.

(h) *Soldanius* edidit: *magis ad aliam praedicationis studio*. F.

(i) *Soldanius* edidit: *Iter ergo cum sociis arripuit, ad Brixianam urbem devenit*. F.

(k) *Nota iter*. F.

CAPUT III.

*Angeli monitu tendit Faesulas, inde elicitur
fustibus caesus: denno ingressus mittitur
in carcerem, & martyrium subit
cum sociis suis.*

DEinde cum deliberaret apud se, vel-
le ibi ad agonem certaminis accede-
re, & cum palma martyrii ad Dominum
transire, & non ultra iam ad alia loca
praedicando transmigrare; ecce Angelus
Domini in somnis eum vehementer in-
crepavit, praeceptumque magistri, licet
invitum, perficere coegit. In ipso autem
noctis medio a somno exsurgens, voca-
vit suos socios, illisque visionem, & An-
geli increpationem retulit; nec moram
ibi facientes, ductore Angelo, Fesularum
venerunt ad urbem. Cumque civitati ap-
propinquarent, Beatus Romulus prostra-
tus ad orationem, dixit: Deus creator
coeli, & terrae, mitte cognitionem no-
minis tui hominibus civitatis istius, ut
relicto infidelitatis errore, convertantur
ad Dominum nostrum Iesum Christum.
Respondentes autem socii eius, dixe-
runt, Amen.

XIII.

dam viduae resuscitavit, atque multos ad Dominum nostrum Iesum Christum a faucibus antiqui hostis ereptos convertit. Post haec veniens Bergomum (a) (b), moratus est ibi anno & dimidio. Ubi cum duos mortuos reduci vitae restitueret, plurimasque virtutes in nomine Iesu Christi perpetraret, plures crediderunt in Dominum Iesum Christum. Deinde cum apud se deliberaret ibidem ad agonem certaminis accedere, nec ultra iam ad alia loca transmigrare, ecce Angelus Domini in somnis vehementer eum increpavit, praeceptumque Magistri perficere admonuit. Experges factus autem a somno socios convocavit, & visionis seriem per ordinem retulit. Nec moram ibi facientes, ductore Angelo, quem in somnis Beatus Romulus habuerat hortatorem, Fesolam venerunt ad urbem. Cumque civitati appropinquarent Sanctus Romulus in terram prostratus, his verbis orationem fudit ad Dominum; Deus creator Coeli & Terrae mitte cognitionem nominis tui in civitatem hanc, ut relicto infidelitatis errore, convertantur ad Dominum Iesum Christum filium tuum. Responderunt socii eius, & dixerunt: Amen. Tunc Civitatem ingres-

si

(a) Soldanius edidit Pergamum. F.

(b) Soldanius edidit Pergamum: Genealogistam nimirum agit non Geographum. P. R..

XIII. (a) Stabat autem super muros civitatis puella, quae audita oratione Romuli, accurrit ad patrem suum dicens; Ante portam civitatis accedere audivi homines orantes in coelum, quorum sermonem ignoro (b); scio tamen quia digni sunt intromitti in civitatem. Mitte ergo, & induc eos in domum tuam. Tunc Beatus Romulus ac focii eius ingressi civitatem pervenerunt ad domum Adriani, qui erat pater praedictae puellae, & cum honore recepti sunt ab eo. Dixit autem puella, filia Adriani, istum hominem vidi ante portas civitatis orantem: & dicit ei pater puellae, quod nomen est tibi? Respondit: Romulus. Unde, ait, venis? De Roma venio, inquit, cum fociiis meis, volentes vobis viam veritatis ostendere.

(a) Quid puella haec sola in muris agit? numquid in speculis fuisse credemus? sed unde dignos, qui recipiantur in domum Patris, eos putat advenas, quos tum primum viderat, quorum nomina ignorat, orationem non intelligit? Dicat Soldanius.

. . . *Et erit mihi magnus Apollo.* P. R.

(b) Num Romulus Latine non loquebatur? Num Fesulani tunc non Latino, sed Etrusco adhuc sermone utebantur? Consulendus est *Gorius*. P. R.

si venerunt ad domum Adriani, cuiusdam opulenti (a) viri, qui dixit ad B. Rom. Quomodo iuvenis vocaris aut quid quaeris (b)? Et ille respondit: Romulus dicor. De urbe autem Roma cum Sociis & confratribus (c) egressus huc veni, ut viam vobis veritatis ostenderem, quatenus Idolorum culturae superstitionem relinquentes, Creatorem vestrum colatis & adoretis. Respondit, Adrianus, & dixit: Venerunt quondam ad nos duo Iuvenes ab Urbe Roma, Nomen Christi, qui a Iudaeis crucifixus est, praedicantes (d), quorum unus vocabatur Marchitianus, alter vero Crescentius. Quos nostri cives comprehendentes gravissimisque suppliciis afficientes semineces (e) ab urbe expulerunt. Marchitianus & Crescentius hoc audientes rei quidem veritatem in se expertam cognoscebant, sed huiusmodi se supplicia pro Deo perpeffos prodere (*) renuebant. Dixit autem Adrianus ad B. Romulum: Quae est virtus Dei tui? Respondit B. Romulus: Vir-

---

(a) Soldanius edidit *Opitulentis*. F.

(b) Haec verba: aut quid quaeris, apud Soldanum desiderantur. F.

(c) Soldanius edidit: & *Fratribus*. F.

(d) Soldanius edidit: *praedicando*. F.

(e) Soldanius edidit: Quos cives comprehendentes gravissimisque suppliciis affligentes Sanctos Iuvenes ab urbe expulerunt. F.

(*) Soldanius habet: *perdere*. F.

ostendere: ut idolorum culturam relinquatis, & Creatorem vestrum Dominum nostrum Iesum Christum, qui a Iudaeis crucifixus est, colatis & adoretis. Dicit ei Adrianus: venerunt ad nos etiam duo iuvenes ab urbe Roma, nomen Christi praedicantes, quorum alter Marchitianus (a) (b), & alter Crescentius dicitur;

(a) Quomodo Marchitianus atque Crescentius pervenerunt Faesulas ante Romulum, qui illos sibi Romae adlegerat laborum socios, secumque duxerat Volaterras? An igitur illos etiam secum perduxit Brixiam, & Bergomum? Non putem. Acta num. 11. tantum dicunt, quod Romulus a Volaterris *arripens iter venit cum sociis suis ad urbem Brixianam*: & num. 12. existens Bergomi, vocavit socios suos atque iivit Faesulas ductore Angelo. Rursum num. 13. Interrogatus Faesulis ab hospite suo, unde veniret; respondit *de Roma venio cum sociis meis ad praedicandum vobis Christum*. Tum hospes ait. *Venerunt ad nos etiam duo iuvenes ab urbe Roma nomen Christi praedicantes, quorum alter Marchitianus, & alter Crescentius dicitur, quos nostri cives comprehendentes, gravissimis suppliciis affectos, ab urbe expulerunt. Ego vero suscepi eos in domum meam & curam eorum habui*. Hinc colligas

Ro-

Virtus Dei mei est talis, quod invocato eius nomine mortuos suscitamus, Leprosos mundamus, Daemonia ex obsessis corporibus eicimus, virtutesque plurimas operamur (f). In quem si credere volueris praedictorum signorum potentiam consequeris, & aeternae vitae gaudia in aeternum possidebis. Tunc Adrianus auditis sermonibus B. Romuli dixit (g): Nunc vere cognosco, quod Angelus Domini per os tuum loquitur. Nec mora, Adrianus Idola deferens pedibus Beati Romuli advolutus, rogabat ut cum Sacri undae baptismatis perfunderet, & instruens cum Beatus Romulus omnem fidei regulam, baptizavit cum Uxore, & Filiis, & omni domo sua. Ipsa vero die per praedicationem
San-

(f) Soldanius habet operamus.

(g) Soldanius edidit: Tunc auditis sermonibus, Adrianus dixit ad B. Romulum. Porro hic finem habent Acta Apocrypha S. Romuli in Cod. Archivi Aedilium Maioris Templi Florentini, quod desiderentur reliquae paginae, ipsius etiam Codicis complementum. Verum in Cod. Stroziano nihil deest, licet hic, quae supersunt, proferantur prout exstant in Actis principio decurtatis, quae exhibet Cod. Bibl. Laurentianae Plut. 27. n. 1 iste enim duodecimi saeculi codex est, & idcirco longe antiquior illo Stroziano, qui quadringentorum annorum aetatem vix praeseferre videtur. F

tur; quos nostri cives comprehendentes, gravissimis suppliciis affectos ab urbe expulerunt. Ego vero suscepi eos in domum meam, & curam eorum habui. Marchitianus(c) autem, & Crescentius hoc audientes gaudebant quidem de adventu Sanctorum; sed verecundati sunt prodere suas passiones, quas sine fructu aliorum sustinuerant. Peracta igitur susceptione, & agnitione mutua, consolabatur eos Beatus Romulus & confortabat in Christo.

XIV. His ita gestis, videns Adrianus devotionem & fidem Sanctorum, dixit ad Romulum: Quae est virtus Dei tui?

Ro-

Romulum Volaterris discedentem, duxisse quidem socios suos Brixiam, Bergomum, & Faefulas, non tamen duxisse Marchitium & Crescentium; quandoquidem hi ante illum eiusque socios, iam Faefulas pervenerant verberaque fuerant passi. Relicti ergo fuerint a Romulo Volaterris ad novellam illic Christianitatem porro excolendam; aut alio missi ad praedicandum: certe prius venerunt Faefulas, quam Romulus. B.

- (a) Quam dissona sunt haec inter se, & discrepantia? Mendacem oportet esse memorem. M.
- (b) Numquid erat ex Marchia Anconitana? Nugae Faefulanae, & Milesiae Soldanianae. M.
- (c) *Marchitianus* est nomen ab impostore fictum; sed Marchitianus Aulus est, qui haec Acta tuetur, nugis & ineptiis scatentia. P. R.

Sanctorum multi crediderunt in Dominum Iesum (h). Erat quidam Iuvenis in eadem Civitate nomine Celsus (i), qui a Daemonio acriter vexabatur; quod audiens B. Romulus, venit ad domum illius, Patremque & Matrem omnesque vicinos invenit pro Iuvene flentes, & dixit illis B. Romulus: quid fletis? si credideritis in Dominum Iesum (k), fletus vester in gaudium cito mutabitur. Accesserunt itaque Pater & Mater iuvenis, genibusque B. Romuli inhaerentes rogabant, ut Filium suum ab immundo Spiritu liberaret. Omnes quidem qui aderant constanter asserabant se in Christo credituros, si orationibus eius cernerent puerum a Daemonio liberatum, & conversus B. Rom. ad Socios, Marcellianum scilicet, & Karissimum, Crescentium, atque Dulcissimum dixit: (l) Oremus Fratres ad Dominum Iesum (m), ut Creaturam, quam suae voluit imagini esse consimilem, ab immundo Spiritu dignetur liberare, ut adstantes hoc viso miraculo credentes in eum supernae mereantur Ierusalem esse concives (n). Cumque ab oratione consurgeret

S B. Ro-

(h) Soldanius edidit: *Dominum verum*. F.

(i) Soldanius edidit: *Celus*. F.

(k) Soldanius edidit: *Dominum verum*. F.

(l) Soldanius edidit *dicens & Dulcissimi nomen praeterit*. F.

(m) Soldanius: *Verum*. F.

(n) Soldanius: *Cives*. F.

Respondit Romulus, virtus Dei mei talis est, qua invocato eius nomine, mortuos suscitamus, leprosos mundamus, daemonia eiicimus, & alias virtutes plurimas per Christum operamur, in quem si credere volueris, talium signorum potentiam consequeris, & aeternae vitae gaudia habere poteris. Tunc Hadrianus, auditis sermonibus beati Romuli, dixit: vere cognosco, quod Christus per os tuum loquatur. Nec mora, Hadrianus Idola deferens, ac beati Romuli pedibus advolurus, rogabat ut baptizari mereretur: Sanctus ergo Romulus instructum fide, baptizavit eum cum uxore & filiis, omni-que domo sua. Multi etiam alii ipsa die per praedicationem eius crediderunt in Dominum Iesum Christum.

XV. Erat quidam iuvenis in eadem civitate, qui vocabatur Celsus, & a daemonio vexabatur. Audiens hoc Sanctus Romulus, venit ad domum eius, & invenit patrem, & matrem, omnes vicinos ac notos eius, flentes super eum; vidensque illum acerrime vexari, dixit parentibus eius; Quid fletis? Si credideritis in Dominum Iesum Christum fletus vester in gaudium converteretur. Accedentes itaque pater, & mater iuvenis, prostraverunt se ad pedes beati Romuli, oran-

rantes cum lachrymis, ut filium suum, ab immundo spiritu liberaret. Omnes etiam, qui aderant, constanter asserabant, se in Christum credituros, si orationibus ejus cernerent puerum a daemonio liberatum: & conversus beatus Romulus ad socios suos, Marchitianum videlicet, & Crescentium, Carissimum, atque Dulcissimum, dixit: Oremus fratres ad Dominum Iesum, ut creaturam suam, quam voluit suae imagini esse confimilem, ab immundo spiritu dignetur liberare; ut astantes viso hoc miraculo, credant in eum, & baptizentur; quos & faciat supernae civitatis esse concives. Cumque ab oratione surgerent, Beatus Romulus posuit manum suam super caput pueri, dicens: In nomine Domini Iesu Christi praecipio tibi daemon, ut excas ab homine isto: statimque ululatum dirae vocis emittens, reliquit puerum. Omnes vero qui aderant, Dei laudantes potentiam, crediderunt Domino Iesu Christo, quem praedicabat Beatus Romulus. Ipsa autem die baptizatus est puer, qui a daemonio fuerat liberatus, & pater, ac mater eius, alique promiscui sexus numero quasi nonaginta.

XVI. Tunc Beatus Romulus coepit
or-

implent erroribus. Tunc placuit omnibus ut de Civitate eiiceretur Beatus Romulus & Socii eius. Igitur Repertianus Sanctos Viros ad se adduci iussit, & Beato Romulo iracundia plenus dixit: aut Diis nostris incende libamina; aut de nostra Urbe una cum Sociis recedere festina. B. Romulus respondit, & dixit: neque Diis tuis libamina offero, nec oves (h) quas mihi Dominus meus hic dedit derelinquo. Tunc Repertianus dixit Ministris: fustibus latera eorum tundite, & caesos extra Urbem eiicite. Ministri autem, ut eis imperatum fuerat, fecerunt, & verberibus nimium afflictos de Civitate expellentes, portas seris & vectibus ne amplius ingrederentur obstruxerunt (i). Beatus itaque Romulus & Socii eius Civitate egressi huiusmodi preces ad Dominum fuderunt: Domine Iesu Christe Deus noster, qui per Angelum tuum recto nos itinere huc perduxisti, huius urbis infidelium corda mollifica, & ad te convertens ab Idolorum fac recedere cultura. Et manserunt extra Urbem die illa. Noctis autem silentio regressi, cum ad murum civitatis venirent, porta ad ingressum Sanctorum ultro aperta est. Ingressus igitur

S 3

tur

(h) Soldanius edidit: omnes. F.

(i) Ride si sapis. F.

ordinare clericos (a), per totam civitatem illam, qui & eos qui crediderunt, in fide confortarent, & incredulos viam veritatis reducere sollicito curarent. Audiens interea Repertianus, (b) qui erat Comes (c) Fesulanæ civitatis, quod Romulus cum sociis suis idolorum culturam destruerent, & novam quamdam sectam partibus illis induxissent: missis adparitoribus, præcepit eos adduci ad se. Cumque adducti fuissent, dixit Comes ad Beatum Romulum. Audivimus, te contra leges nostras agere; & ideo volumus, ut aut Diis iam in præsentia nostri libamina offeras, aut de hac urbe cum sociis tuis quanto citius recedas: Ad hoc Sanctus Romulus respondit: Neque Diis tuis libamina hic offeram, neque oves, quas mihi Dominus meus hic dedit, derelinquam. Comes itaque super hoc sermone commotus, ius-

---

(a) Ex hac ordinatione fuisse exordium antiquissimum Clorum Fesulanum facile Soldanijs adferet. Risum teneatis amici! M.

(b) Num Marchitianus & Repertianus eiusdem regionis sunt; Nam plurimum inter se convenire hæc nomina videntur. Eugeni Soldaniote! M.

(c) Comes hoc sensu nonnisi multo post usurpato coepit. A.

tur B. Romulus in domibus fidelium latuit,
 & verbi Dei semina cordibus audientium infu-
 dit. Erat Fesolae vidua quaedam nomine Vien-
 na (i), unicū habens Filium in mortis vici-
 nio (k) languoris pondere constitutum. Quae pe-
 dibus B. Romuli prostrata, rogavit ut sui
 miserius ad domum illius veniret, filiumque
 suum lacrimabili languore detentum sanaret.
 Venit itaque B. Romulus ad domum Vien-
 nae, aspiciensque languentem puerum, quomo-
 do vocaretur inquisivit; responditque Vienna
 cum lacrimis, Nimior (l). Tunc B. Romulus
 nūm languido (m) imponens dixit: Nimior,
 in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti,
 surge & sta super pedes tuos. Statim Ni-
 mior surrexit, & sanitati redditus, Domi-
 num & B. Romulum famulum eius (n) glorifi-
 cavit. Et baptizata est Vienna cum Filia &
 domo eius tota, & ex civibus plures cum
 ea. Nuntiatum est autem Repertiano Romu-
 lum sociosque eius in Urbe esse reversos, &
 ira repletus iussit eos tribunalibus suis fisci:
 cumque adducti fuissent ante impiissimum

S 4

Re-

(i) Proh nomen! F.

(k) Soldanius: vicinia. F.

(l) Nota nomen. F.

(m) Soldanius habet: puero. F.

(n) Soldanius edidit: famula eius. F.

instit latera Sanctorum vehementer fustibus tundi; & ita caesos a moenibus civitatis expelli. Quod cum factum fuisset, Beatus Romulus hanc orationem fudit ad Dominum pro inimicis suis: Domine Iesu Christe, qui misisti ad me Angelum tuum, ut reduceret me ad urbem istam, inclina corda habitatorum eius ad te, & remitte eis iniuriam, quam servis intulerunt tuis.

XVII. Hac oratione completa, cum iam sol tenderet ad occasum, latenter ingressus est urbem cum sociis suis, & in domibus fidelium latitans, semina vitae cordibus audientium infundebat. Erat autem in eadem civitate femina quaedam nomine Vienna (a); quae veniens occulte ad Beatum Romulum, dixit ad eum; Rogo Domine, ut venias ad domum ancillae tuae, ut restituas sanitati filium meum, iam per multos dies gravi detentum infirmitate. Hac supplicantis voce motus Sanctus Romulus, venit ad domum Vienna, & aspiciens languentem puerum, nomine suo vocavit eum & dixit: Nimmor

---

(a) Nomen potius Civitatis, quam feminae. M.

Repertianum, praecepit Carnificibus, ut in imo carceris (a) eos retruderent, & colla mannsque eorum catenis fortiter adligarent. Sancti igitur Martyres carcere inclusi, in hymnis Deo Omnipotenti grates retulerunt, & ut sibi adiutor esset in tribulationibus suppliciter rogaverunt. Media autem nocte Iuvenis quidam venit ad eos niveo indutus amictu dicens: Confortamini, & nolite timere. Illi autem obstupescit dixerunt: quis es Domine? Ego sum: inquit, Iesus, pro cuius nomine, sustinetis supplicia, & carceris squallorem patimini. Agite igitur viriliter, & per martyrii palman ad caelestia Regna properate. Ego vero non vos derelinquo, sed in omnibus adiutor ero. His dictis abcessit, & statim vincula de collo & de manibus eorum soluta sunt. Illi autem laudare & magnificare coeperunt Dominum, qui eos visitavit, & in angustiis confortavit. Completis autem aliquantulis diebus, quibus nec manducantes neque bibentes, orationibus, vigiliis laudibusque insistebant, Repertianus dixit ad suos: eamus ad carcerem, & inimicos Deorum nostrorum, catenarum, famis (b), poenarumque atrocitatibus consumptos foras mortuos proiciamus.

(a) Soldanius: ut in ima eos retruderent. F.

(b) Soldanius non habet: Catenarum, famis. F.

mior in nomine Domini surge, & sta super pedes tuos. Nec mora, surrexit puer & una cum matre sua baptizatus est. Plures etiam audito hoc miraculo crediderunt Domino, & baptizati sunt in domo Viennae cum omni familia ipsius.

XVIII. Ut autem nuntiatum est Repertiano Comiti, quod Romulus cum sociis suis reversus esset in urbem, ira repletus, iussit eos a carnificibus comprehensos fortiter alligari; & cum in ima carceris custodia detrusi fuissent beati milites Christi, circa mediam noctem iuvenis quidam, veniens ad eos niveo amictus indumento, ego sum inquit Iesus Christus, pro cuius nomine haec patimini: confortamini, & nolite timere, non enim vos deferam; sed ad coelestia regna per martyrium venire faciam. His dictis, disparuit, qui loquebatur: & statim soluta sunt omnia vincula, quibus constricti fuerant milites Christi. Completis post haec tribus diebus, dixit militibus suis Comes Repertianus: Eamus ad carcerem, & inimicos Deorum nostrorum, iam poenarum atrocitatibus consumptos, extra civitatem proiici faciamus. Cum igitur appropinquassent carceri, & audivissent voces psallentium ibidem; iratus (est) Comes vehementer ad-

ver-

mus (*). Cumque cantes carcerem appropinquarent, ecce audierunt illos Psalmis & hymnis laudam Domino cantes. Tunc iratus Repertianus iussit Custodes carceris ad se venire, putans quod illi alimenta ipsis tribuerent, & vincula de collo manibusque eorum exsoluissent. Cumque in praesentia essent, dixit Repertianus: simili poena (c) vos interficiam, quia Deorum nostrorum inimicis vitae solatia contribuistis. Cumque mortis supplicia illis minaretur, dixerunt Custodes: Domino, venit quidam ad eos alba veste indutus, cuius facies Solis claritatem vincebat, qui eos consolatus est, ad cuius ingressum vincula soluta sunt & ostium carceris apertum est. Nos vero territi fugam inivimus, & hoc est quod inte deliquimus (d). Tunc Repertianus iussit, ut foras B. Romulus & Socii eius ducerentur, & Deis libamina offerre compellerentur, si sacrificare contempsissent, suppliciis lacerati (e), capite plecterentur. Ministri autem fecerunt sicut eis fuerat imperatum. Cumque educerentur, & ibura Iovi offerre (f) recusarent, gravissime fustibus caesi sunt.

Cum

(*) Provisore Civitatis dignum officium! F.

(c) Soldanius: simili modo & poena. F.

(d) Soldanius edidit: dereliquimus. F.

(e) Soldanius edidit: Delacerati. F.

(f) Soldanius edidit: offerre. F.

versus custodes, qui eos custodiebant, putans, quod & ipsi credidissent in Dominum illorum, & ideo solvissent vincula de manibus damnatorum. Sed huius rei certitudine ab ipsis custodibus audita; ducantur, inquit Comes, rebelles isti foras muros civitatis; & si sacrificare Diis nostris contempserint, tamdiu carnes eorum suppliciis afficiantur, quousque de hac vita miserabiliter migrare cogantur.

XIX. Ministris itaque iussa complentibus, cum traherentur athletae Christi per plateas civitatis, & gravissime fustibus caederentur, Beatus Romulus vidit puellam quandam (a) puteo aquam haur-

---

(a) In hoc, aut profundiori certe puteo, demersam ad nostra usque tempora Divi Romuli historiam primus expiscatus est Fogginius Dissert. singulari de Primis Florent. Apostolis. A.

Cum autem per plateas Urbis traherentur, carnificibus fortiter eos caedentibus (g), videns B. Romulus Puellam quamdam de puteo aquam haurientem, potum sibi tribui postulavit. Carnificum autem metu puella exterrita, aquam, quam hauerat, renuit dare B. Rom. una cum Sociis, precibusque ad Dominum fuis, putei ipsius aquam in sanguinem convertit (h) (i): Christianis exinde aquam gustantibus, Pa-

---

(g) Soldanius edidit: *carnifices fortiter eos cedentes*. F.

(h) Factum de aqua putei in vinum versa parum securum reputo, licet puteus in Cathedrali Faesulana haecenus inspiciatur, sed primis novem & decem saeculis antequam Ecclesia illa aedificaretur in monte iacuit ignotus, nullo veteris venerationis aut signi memento approbatus. *Sandrinius*.

(i) Bollan. mirantur, nec immerito, admodum Reverendum Fratrem Dominicum M. Sandrinium pro *Sanguinem*, ut omnes Codd. quos consuluerant, habebant, supposuisse *vinum*: verum ne mendacii Sandrinium insimularent, subdunt: *an in Cod. Mss. Laurentiano Legatur?* Scilicet Sandrinus iam Cod. Laurentianum laudaverat & eum temerè arbitratus erat ceteris omnibus Codicibus antiquiorem, in quibus Acta S. Romuli habeantur. Verum Cod. a Sandrinio laudatus est ille, cuius textus describitur, & nequitiam habet *vinum* sed *Sanguinem* ut ceteri etiam Cod. Laurentiani. F.

haurientem ; & petit sibi potum ab ea ministrari : porro puella metu carnificum exterrita , aquam , quam vir Domini quaerebat , renuebat dare , unde factum est , ut puteus ille in sanguinem verteretur (a) , ita videlicet , quod paganis haurientibus , inde fieret sanguis ; Christianis vero fons duleissimi saporis . Postquam ergo producti sunt Sancti Martyres extra civitatem , & nullis persuasionibus revocari potuerunt ab intentione cordis sui , capitalem sententiam simul omnes susceperunt , & ad coelestia regna cum Martyrii trophaeo feliciter pervenerunt ; quorum corpora Christiani colligentes sepelierunt ad radicem montis eiusdem urbis pridie Nonas Iulii , regnante Rege regum omnium , Domino nostro Iesu Christo , qui cum Patre , & Sancto Spiritu vivit & regnat in saecula saeculorum . Amen . (b) (c) (d) (e) (f) .

(a) *Nec puteus manare cruor cessavit .* Virg. Georg. 1. an inde arreptum ? Harioletus Sol. danius vel Sandrinus . A.

(b) *Fabula explicit feliciter : Adde : vos dante & phaulste .* A.

(c) *Proh ! Quot sphalmata , quot menda , quot in scriptione gravissimos errores , interdum* fen-

ganis vero sanguinem haurientibus (k). Unde praedictae Urbis carnificum ira magis ac magis accendebatur, seditio in Sanctos Martyres agebatur. Quidam igitur ex Paganis audacior ceteris (l) iniuriam se Deorum suorum vindicare dicens, cultum de vagina produxit, & in Sanctum Dñi Romulum furibundus irruit, corpusque illius punctim undique perforare coepit. Qui Beatissimus Martyr longo cruciatu multisque plagis corrosus, Deo Spiritum reddidit in Sanctorum Choris perpetim gavisurus. Socii autem eius, idest Marcellianus, Karissimus, Crescentinus atque Dulcissimus (m)(n) capitalem iussi sunt subire sententiam (o). Simul itaque decollati ad coelestia Regna feli-

---

(k) Soldanius praetermittit: *Gastantibus*, *Paganis vero sanguinem*. F.

(l) Soldanius omittit: *et ceteris*. F.

(m) Soldanius omittit hoc nomen *Dulcissimus*. F.

(n) Soldanius omittit nomen *Dulcissimus*, ne nobis dulcissimus esse videatur: sed est melle & saccharo dulcior & plusquam mellitus, dum hanc historiolum ut veram adprobat, & tuetur. P. R.

(o) Acta a Bollandistis edita tum Romulum cum eius socios capitalem sententiam suscepisse narrant: sed Paraphrastes hic ineptissimus gloriosum minus esse S. Romulo, idem ac socii subierunt, mortis genus tulisse, ratus, hos capitalem sententiam subiisse blaterat, at vero il-

sensum turbantes & corrumpentes Milesiis & Fabulis suis addit *Soldanius*? Num scriptionem deturpare voluit, ne tam clara, tamque lucida Fabella nobis adpareret; vel potius corruptissimo Codice usus est? Numquid cuiusdam indocti Epistolographi opinionem sequitur (quae quidem cachinnis & sibilis excepta est) quod non liceat imperfectorum Codicum errores emendare, & erraticam scriptionem ad verum sensum restituere ullo modo, ne pretium antiquo codici minui videatur? Quid rei in sui excusationem adducet? Nihil sane. Nisi quod inutiliter tempus terit, oleumque & operam perdit ille, qui lucubrationem ineptam, mendacem, & deridiculam perpolitis & elegantibus verbis tentet exponere.

(d) Fabula igitur haec tota non exiguas habet virtutes: qualis ab incepto processit servatur ad imum; & sibi constat; sed quatuor potissimum rebus deturpatur. Contra Poeticas regulas Personarum nomina inducuntur: locorum itidem nomina & munerum officiorumque *κατὰ πρόληψιν* nimis frequenter anticipantur: res praeter decorum & verisimile confinguntur: oratione, ut plurimum, barbara scribuntur, & patentibus saepius furtis, ex Breviario Romano, aliisque sacris libris excipiuntur. Dixi Pater Soldani. A.

(e) Milesiae, Nugae, Imposturae, Mendacia respuenda, confutanda, deridenda in saecula saeculorum. Amen. Plaude, mi Soldanie! M.

(f) Ex hac igitur Historiola Milesiis fabulisque con-

*feliciter cum palma pervenerunt Martyrii .
 Quorum Corpora Christiani colligentes , & cum
 aromatibus condientes simul ad radicem Mon-
 tis sepelierunt , milliario plus minus ad Urbe
 uno .*

T

---

*illam longo cruciatu , multisque plagis corrosam
 efflasse animam . Soldani , sic Clitarchus , sic
 Stratocles de Themistocle finxit : nam quem Thu-
 cydides , qui & Atheniensis erat , & summo lo-
 co natus , summusque vir , & paullo aetate po-
 sterior , tantum mortuum scripsit , & in Attica
 clam humatum ; addiditque fuisse suspicionem ,
 veneno conscivisse mortem ; hunc isti aiunt , cum
 taurum immolavisset , excepsisse Sanguinem pate-
 ra , & , eo poto , mortuum concidisse . Hanc e-
 nim mortem rhetorice & tragice ornare potue-
 runt : illa mors vulgaris nullam praebebat ma-
 teriam ad ornatum . Habentur haec apud Ci-
 ceronem in libro , qui Brutus inscribitur . F.*

contexta facile (nisi fallor) eludet, Ecclesiam Florentinam longe antiquiorem fuisse Ecclesia Faesulana. Nam apud *Optatum Milevitanum* in quadam Synodo, quae anno CCXIII. celebrata est, *Felicts Episcopi Florentini* nomen legimus: deinde apud *Ughellium* Elenchum Episcoporum post *Felicem* succedentium, parvis intermissis lacunis, non difficile est reperire. Verum apud ipsum *Ughellium* in Descriptione Antistitem Faesulanorum primus Divus *Messius Romulus* adparet: nam etiam si primum Antistitem Faesulanae Ecclesiae *D. Romulum Martyrem*, *D. Petri* discipulum, & Faesulanorum Apostolum ponat, ab Apocryphis actis, & a vulgi opinione deceptum fuisse constat, dum ab ipso *D. Romulo Martyre*, & *D. Romuli Messii* successione, lacunam quatuor integrorum saeculorum videamus, in qua nullus, ne unus quidem, Ecclesiae Faesulanae Antistes enuncietur. Igitur vel dicendum est Ecclesiam Faesulanam nullum habuisse Antistitem nisi quarto post Christum saeculo, vel Episcopum Florentinum Faesulanam, itidemque Florentinam Ecclesiam rexisse, a qua quidem opinione non longius irem. Nam Faesulas, urbem licet antiquissimam, non tamen amplam vastamque fuisse, & innumerabilis populi capacem (ut plurimi falso opinantur, & nonnulli falsissime praedicant) ex ipsa aedificiorum structura & moeniorum macerie liquido patet; sicuti Florentiam Faesulis non longe distantem, uberiori licet solo positam, tamen angustiori, quam nunc videmus, vallo comprehensam, unum Episcopum primis

mis illis temporibus quando amici erant in Ecclesia Episcopi ad utrasque Ecclesias regendas satis superque fuisse unusquisque rerum aequus & veritatis investigator adfirmabit. *Soldanius* ergo qui non veritate ductus, sed ut palpant oberudat aliquibus nobis Principibus; vel quia credit apud quosdam ignaros indoctosque viros sibi gloriam comparare, has aniles nugas, & quidem erroribus innumerisque mendis scartentes in medium adduxit, & contra doctissimorum hominum opinionem nulla auctoritate suffultus, Faesulanos (solum in eruendis lapidibus claros.) palpare voluit. Adfirmando Divum *Romulum* a Principe Apostolorum Faesulas missum, a Faesulanis martyrio coronatum, & ab illo Christianae Religionis Faesulanos sumpsisse exordium; quod quidem non solum illis nullam adfert laudem, sed dedecus & probrum quam maximum, dum Faesulanos carnifices effugit, & caedis D. *Romuli* barbaros auctores & ministros. Verum ad eruendam hanc notam, Faesulanos dicimus in D. *Romulum* manum non posuisse, nam D. *Romulus* non martyr sed Episcopus tantum vita cessit; non primis Ecclesiae saeculis, quum Christianae Religionis cultores persecutionem patiebantur, sed quinto post Christum natum, quum toti Ecclesiae pax erat; tunc quum Ecclesia Faesulana habere coepit suos Episcopos & Pastores, quando scilicet crescente Populo Florentino, unus Florentinus Episcopus ad utrumque populum regendum satis non erat. M.

Librum, cui titulus *Deliciae Eruditorum &c.* ut mihi est mandatum ab Illustrissimo & Reverendissimo D. Vicario Generali *Iulio del Riccio Canonico & Patricio Florentino* attente perlegi. In eo, quod fidem, aut mores, laederet, offendi nihil; plura vero utilia aequae, atque iucunda passim inveni: dignum itaque censeo, qui typis mandetur, in quorum fidem, &c.

Ex Abbatia Florentina die XV. Ianuar. 1742.

D. Octavius Rustici M. Casinensis in eadem Abbatia Philosoph. & S. Theolog. Lector.

Attenta supradicta relatione imprimatur.

Iulius del Riccio Vic. Gen.

Ex commissione Reverendissimi Patris Inquisitoris attente vidi, & examinavi, & cum nihil invenerim contra Fidem, ac bonos mores ideo &c.

F. Angelus Caietanus Giunti Carmelita Congregationis Mantuae.

IMPRIMATUR.

Fr. Franciscus Antonius Benoffi Min. Conv. Vic. Gen. S. Off. Florentiae.

Carolus Ginori pro Reg. Cels. vidit.

ÖNB

+Z105564606

